

Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije- ekonomska i pravna dimenzija

Zeko-Pivač, Ivan

Doctoral thesis / Disertacija

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:236:431844>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Doctoral School, Josip Juraj University
in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
DOKTORSKA ŠKOLA
Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij
Europski studiji

Ivan Zeko-Pivač

**IZLAZNA MOBILNOST PROFESIONALNIH
NOGOMETAŠA REPUBLIKE HRVATSKE U
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE -
EKONOMSKA I PRAVNA DIMENZIJA**

Doktorska disertacija

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
DOKTORSKA ŠKOLA
Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij
Europski studiji

Ivan Zeko-Pivač

**IZLAZNA MOBILNOST PROFESIONALNIH
NOGOMETAŠA REPUBLIKE HRVATSKE U
ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE -
EKONOMSKA I PRAVNA DIMENZIJA**

Doktorska disertacija

Osijek, 2017.

Mentor: *Prof. dr. sc. Mario Vinković*
redoviti profesor Pravnog fakulteta u Osijeku

Komentor: *Prof. dr. sc. Nihada Mujić Mehičić*
redovita profesorica Pravnog fakulteta u Osijeku

... mojim roditeljima, baki Ružici i teti Meliti...

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Doktorska škola

NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE: *Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije – ekonomska i pravna dimenzija*

Autor: *dr. sc. Ivan Zeko-Pivač*

Znanstveno područje: *Društvene znanosti*

Znanstveno polje: *Interdisciplinarne društvene znanosti*

Doktorska disertacija sadrži:

Broj stranica:	<i>221</i>
Broj slika:	<i>4</i>
Broj tablica:	<i>96</i>
Broj literaturnih navoda:	<i>170</i>

Povjerenstvo za ocjenu doktorske disertacije:

- 1. Doc. dr. sc. Martina Mikrut, predsjednica,*
- 2. Prof. dr. sc. Mira Lulić, član,*
- 3. Doc. dr. sc. Vanja Smokvina, član,*
- 4. Prof. dr. sc. Nihada Mujić Mehčić, komentori i član*
- 5. Prof. dr. sc. Mario Vinković, mentor i član.*

Povjerenstvo za obranu doktorske disertacije:

- 1. Doc. dr. sc. Martina Mikrut, predsjednica,*
- 2. Prof. dr. sc. Mira Lulić, član,*
- 3. Doc. dr. sc. Vanja Smokvina, član,*
- 4. Prof. dr. sc. Nihada Mujić Mehčić, komentori i član*
- 5. Prof. dr. sc. Mario Vinković, mentor i član.*

Datum obrane: *27. studenoga 2017.*

UDK oznaka:

Disertacija je pohranjena u:

- 1. Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb, Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb,*
- 2. Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, Europska avenija 24, Osijek,*
- 3. Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Trg Svetog Trojstva 3, Osijek.*

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Doctoral School**

THESIS TITLE: *The outgoing mobility of the Croatian professional football players in the EU member states – economic and legal dimension*

First and last name: *Ivan Zeko-Pivač, Ph. D.*

Scientific Area: *Social Sciences*

Scientific Field: *Interdisciplinary Social Sciences*

Thesis contains:

Number of pages: 221

Number of figures: 4

Number of tables: 96

Number of references: 170

Commission for the assessment of the doctoral thesis:

1. *Martina Mikrut, Ph. D., Docent, President of Commission,*
2. *Professor Mira Lulić, Ph. D., member,*
3. *Vanja Smokvina, Ph. D., Docent, member,*
4. *Professor Nihada Mujić Mehičić, Ph. D., second mentor and member,*
5. *Professor Mario Vinković, Ph. D., mentor and member.*

Commission for the defence of the doctoral thesis:

1. *Martina Mikrut, Ph. D., Docent, President of Commission,*
2. *Professor Mira Lulić, Ph. D., member,*
3. *Vanja Smokvina, Ph. D., Docent, member,*
4. *Professor Nihada Mujić Mehičić, Ph. D., second mentor and member,*
5. *Professor Mario Vinković, Ph. D., mentor and member.*

Date of the thesis defence: 27th November 2017

UDK label:

Thesis deposited in:

1. *National and University Library in Zagreb, Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb,*
2. *City and University Library of Osijek, Europska avenija 24, Osijek,*
3. *Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Trg Svetog Trojstva 3, Osijek.*

Ime i prezime: *Ivan Zeko-Pivač*
Matični broj studenta: *4.*
OIB: *91219870260*
E-mail: *ivan.zeko-pivac@osijek.hr*
Naziv studija: *Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij Europski studiji*
Naslov doktorske disertacije: *Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije – ekonomska i pravna dimenzija*
Mentor (komentor): *Prof. dr. sc. Mario Vinković, mentor,
Prof. dr. sc. Nihada Mujić Mehičić, komentor.*

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, NE PLAGIRANJU I SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA

1. Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je doktorska disertacija isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.
2. Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam upoznat/upoznata s pravilima citiranja, znam pravilno citirati izvore drugih autora i da neću (auto)plagirati znanstvene i stručne radove, kao ni mrežne stranice. Također potvrđujem kako ni jedan dio doktorske disertacije nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši ničija autorska prava.
3. Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da bez prethodne suglasnosti voditelja studija neću objavljivati niti stavljati drugima na raspolaganje svoju doktorsku disertaciju ili dijelove doktorske disertacije izrađene u okviru poslijediplomskog interdisciplinarnog sveučilišnog studija Europski studiji u Doktorskoj školi Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
4. Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sadržaj elektroničke inačice doktorske disertacije u potpunosti odgovara sadržaju obranjene i nakon obrane uređene disertacije.
5. Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam suglasan da se trajno pohrani i objavi moja doktorska disertacija u digitalnom repozitoriju Doktorske škole Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Narodne novine broj 123/03., 198/03., 105/04., 174/04., 2/07.-Odluka USRH, 46/07., 45/09., 63/11., 94/13., 139/13., 101/14.-Odluka USRH i 60/15.-Odluka USRH).

Doktorand:

U Osijeku, 27. studenoga 2017.

(potpis)

Sažetak

Sport, gledan kroz prizmu nogometa u Republici Hrvatskoj, nije *de lege lata* u potpunosti usklađen s *acquis communautaireom* jer nacionalno na uštrb nadnacionalnog prava implementira, ocjenjujemo, diskriminatorne odredbe. Naime, europsko radno pravo imanentno profesionalnim nogometašima kao radnicima u suštini ne smatra (ne bi trebalo smatrati) prihvatljivim omogućavanje nacionalnih ograničenja slobodi kretanja radnika kao jednoj od temeljnih sloboda Europske unije. Migracije, odnosno izlazni transferi profesionalnih nogometaša, predmnijevali su povećanje njihova broja u uvjetima, za naše prilike novih, sloboda Unije što posljedično nije slučaj. Slobodno tržište, sukladno pravnom okviru na nadnacionalnoj razini, trebalo bi *vice versa* rezultirati otklanjanjem uočenih nacionalnih disbalansa uz osnovni preduvjet usklađenosti domaćih propisa s europskom pravnom stečevinom. Ovisno o poslovnoj prilici i relevantnom, primjenjivom zakonodavstvu, svakom građaninu Unije, pa tako i profesionalnom nogometašu, ukazana poslovna prilika mora biti omogućena uz uvažavanje načela i pravnih pravila nacionalnog i nadnacionalnog prava te lišena bilo kakvog oblika diskriminacije. Cilj doktorskog istraživanja odnosi se na utvrđivanje činjeničnog stanja postoje li i koji su problemi u realizaciji izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša u Republici Hrvatskoj u odnosu na novonastalu pravnu dimenziju imanentnu nogometašima kao posebnoj vrsti radne snage nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Summary

Sport, viewed through the prism of football in Croatia, is not *de lege lata* fully aligned with the *acquis communautaire* as a national at the expense of supranational law implements discriminatory provisions. The European labour law immanent to professional footballers as workers essentially is not considered (should not be considered) acceptable in enabling national restrictions to free movement of workers as one of the fundamental freedoms of the European Union. Migration or outgoing transfers of professional players are anticipated to increase their number in the conditions of our new opportunities, freedoms of the Union but, as a consequence, it is not the case. The free market, in accordance with the legal framework to the supranational level, should *vice versa* result by removing the national imbalance with the basic requirement of harmonization of national legislation with the *acquis communautaire*. Depending on the business opportunity and the relevant, applicable legislation, every citizen of the Union, including professional football player, available business opportunity must be provided with respect for the principles and legal rules of national and supranational law, deprived of any form of discrimination. The goal of the doctoral research relates to the establishment of the facts are there and what are the problems in the implementation of outgoing mobility of professional football players in Croatia in relation to the new legal dimension that relates to footballers as a special type of workforce after Croatian accession to the European Union.

Ključne riječi: mobilnost; transferi; profesionalni nogometaši; radno pravo; sportsko pravo; temeljne slobode Europske unije; pravni akti sportskog prava; Europski sud.

Keywords: mobility; transfers; professional football players; labor law; sports law; fundamental freedoms of the European Union; legal acts of sports law; European Court.

Sadržaj:

Sažetak	I
Summary.....	II
Ključne riječi.....	III
Sadržaj.....	IV
1. Uvod.....	1
1.1. Problem istraživanja	4
1.2. Cilj istraživanja.....	5
1.3. Hipoteze istraživanja	5
1.4. Ocjene i prikaz dosadašnjih istraživanja.....	6
1.5. Korištene znanstvene metode i struktura rada	9
1.6. Očekivani znanstveni doprinos	9
2. Sloboda kretanja radnika kao jedan od temelja Europske unije.....	11
2.1. O počecima Europske unije.....	11
2.1.1. Primarno i sekundarno pravo Europske unije.....	12
2.1.2. Načela supsidijarnosti i proporcionalnosti u pravu Europske unije	14
2.2. Jedinствeno unutarnje tržište Europske unije	15
2.2.1. Pravni temelji razvoja i važnost jedinstvenog unutarnjeg tržišta.....	16
2.2.2. Četiri temeljne slobode Europske unije.....	17
2.2.2.1. Četiri temeljne slobode i međuovisnost s igračkim fluktuacijama.....	22
2.2.2.2. Pravno utemeljena ograničenja temeljnih sloboda	23
2.3. Bitnost slobode kretanja radnika u odnosu na ostale temeljne slobode Europske unije	25
2.3.1. Primarno i sekundarno pravo Europske unije u pogledu slobode kretanja radnika	26
2.3.2. Opravdanost diskriminacije u kontekstu slobode kretanja radnika	29
2.3.3. Poimanje radnika u kontekstu prava EU.....	30
3. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša	32
3.1. Simbioza sporta i prava	32
3.2. Pojmovno određenje mobilnosti profesionalnih nogometaša.....	33
3.2.1. Izlazna i ulazna mobilnost profesionalnih nogometaša.....	34
3.2.2. Kompleksna veza između mobilnosti i migracije	36
3.2.3. Pravni izvori koji reguliraju mobilnost profesionalnih nogometaša	37
3.2.3.1. Međunarodni pravni izvori.....	37
3.2.3.2. Domaći pravni izvori.....	38
3.2.4. Međudnos punopravnog članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji s kretanjima nogometaša.....	38
4. Pravni izvori koji utječu na mobilnost profesionalnih nogometaša	41
4.1. Međunarodni pravni izvori	41
4.1.1. Utjecaj Rimskog ugovora na internacionalizaciju sportskog prava.....	41
4.1.2. Ugovor iz Amsterdama i aneksirana Deklaracija o sportu	42
4.1.3. Ugovor iz Nice i Deklaracija o specifičnim karakteristikama sporta.....	43
4.1.4. Ustav za Europu i neimplementirane korekcije sukladno odbacivanju istog	45
4.1.5. Bijela knjiga o sportu	46
4.1.6. Ugovor iz Lisabona.....	48
4.1.7. Autonomna pravila saveza u međudnosu s pravima nogometaša	52

4.1.7.1. O transferima općenito	52
4.1.7.1.1. Pravila o transferima igrača.....	53
4.1.7.2. Međudnosn transfera i akata europskih institucija	54
4.1.7.3. Aktualni relevantni sporazumi i pravila	55
4.2. Domaći pravni izvori	56
4.2.1. Zakon o sportu	57
4.2.2. Statut Hrvatskog nogometnog saveza	58
4.2.3. Pravilnik o statusu igrača i registracijama.....	60
5. Relevantna praksa Europskog suda u području sporta	63
5.1. Presuda Walrave&Koch v. Association Union cycliste internationale kao perjanica razvoja sportskog prava.....	63
5.2. Presuda Gaetano Donà v. Mario Mantero	65
5.3. Presuda Heylens (Ne variee iudicetur!)	66
5.4. Presuda Bosman	67
5.5. Presuda Lehtonen u službi osiguranja regularnosti sportskih natjecanja	74
5.6. Presuda Deliège i ponavljanje već utemeljenog stava.....	76
5.7. Presude Kolpak i Simultenkov u službi širenja prostornih granica za potrebe profesionalnih sportaša.....	77
5.8. Presuda Meca-Medina i Majcen kao regulator relevantnosti sportskih aktivnosti bitnih za interpretaciju sportske kvalitete.....	79
5.9. Slučaj Bernard kao korektor odnosa sporta i prava Europske unije nakon Lisabonskog ugovora	82
5.10. Presuda Kahveci.....	84
5.11. Presuda Piau	86
5.12. Slučajevi Charleroi i Balog.....	87
5.13. Sinteza relevantne prakse Europskog suda u području sporta.....	89
6. Sekundarna analiza izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske prema inozemnim klubovima	91
6.1. Sekundarna analiza izlazne mobilnosti klubova Prve hrvatske nogometne lige u sezoni 15./16.....	94
6.1.1. Građanski nogometni klub Dinamo Zagreb.....	95
6.1.2. Hrvatski nogometni klub Hajduk Split.....	98
6.1.3. Nogometni klub Inter Zaprešić.....	101
6.1.4. Nogometni klub Istra 1961 Pula	105
6.1.5. Nogometni klub Lokomotiva Zagreb	108
6.1.6. Nogometni klub Osijek.....	111
6.1.7. Hrvatski nogometni klub Rijeka	115
6.1.8. Nogometni klub Slaven Belupo	118
6.1.9. Radnički nogometni klub Split	121
6.1.10. Nogometni klub Zagreb	124
6.2. Sinteza sekundarne analize izlazne mobilnosti klubova Prve hrvatske nogometne lige u sezoni 15./16.....	127
7. Primarno istraživanje izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske prema inozemnim klubovima	129
7.1. Metodologija primarnog istraživanja.....	129
7.1.1. Definiranje okvira i uzorka istraživanja	129
7.1.2. Metode prikupljanja podataka	130
7.1.3. Ograničenja istraživanja	131
7.2. Rezultati primarnog istraživanja	131
7.2.1. Analiza sadržaja medijskih objava.....	131
7.2.2. Deskriptivna analiza rezultata	141

7.2.3. Testiranje hipoteza.....	151
8. Rasprava	154
9. Zaključak.....	157
10. Literatura	163
11. Prilozi	172
11.1. Izlazna mobilnost igrača prema klubovima Prve hrvatske nogometne lige uključenim u natjecanje u sezoni godine 15./16.	172
11.2. Upitnik korišten u primarnom istraživanju	191
11.3. Cjelovite deskriptivne tablice apsolutnih i relativnih frekvencija.....	197
12. Životopis.....	222

1. Uvod

Nogometaši su specifična kategorija radnika koja unutar Europske unije i Republike Hrvatske, kao jedne od dvadeset i osam država sastavnica iste, egzistira u okviru specifičnog radnopravnog statusa. Kao uvriježeno poimanje aktualnog stanja nameće se klasificiranje nogometa metaforom najznačajnije sporedne stvari na svijetu gdje glavni protagonisti nogometne igre bivaju zanimljivima za izučavanje sa znanstvenog stajališta što se predmetni m radom čini. Uobičajeno je mišljenje kako se radi o jednom daleko širem i kompleksnijem pojmu koji razvojem sportskog prava dobiva sve konkretnije obrise čak i, nedvojbeno, putem znanstvene interpretacije. U Hrvatskoj se o nogometu govori od 1893. godine kada je izvjesni Slavko Rutzner Radmilović skovao riječ koja je zamijenila anglizam *football*. Prijelaz s 19. na 20. stoljeće, što je vidljivo prema potvrdama zagrebačkih novina i časopisa, karakteriziran je širenjem upotrebe riječi nogomet, što svjedoči kako je već tada svijest uključenih dionika o važnosti predmetnog pojma nezaustavljivo počela rasti i evoluirati ka današnjem, poznatom obliku.¹

U cilju olakšanja egzistencije i razvoja ljudskog društva nastaju razne zajednice koje omogućavaju i olakšavaju prosperitet socijalnih bića kao pripadnika iste.² Prvim danom srpnja 2013. godine Republika Hrvatska je akceptirala novi pravni poredak gdje se na dispoziciju i uživanje građanima stavljaju četiri temeljne gospodarske slobode: kretanja roba, ljudi (radnika), usluga i kapitala. Daleko prije pristupanja Europskoj uniji, Ustav Republike Hrvatske člankom 3. kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava propisuje slobodu, jednakost, nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav³ zbog čega se novoimplementirani pravni poredak može poimati kao proširenje prava koja su već postojala, ali novonastalom situacijom rastu u jednu novu i nadnacionalnu razinu svih članica Europske unije.

Postajanje Europske unije podrazumijeva egzistiranje jedinstvenog tržišta koje se nameće kao osnova. Sloboda kretanja radnika s punim pravom zapošljavanja u nekoj od drugih članica Europske unije jasno propisuje pravo građana da uživaju iste slobode i radna prava kao

¹ Marković, I., *O počecima hrvatskoga nogometa*, Nova Croatica, VI (2012) 6, 2012., str. 305.

² Vuković, Đ., *Pravna država*, Zgombić&partneri, 2005., str. 1.

³ Perkušić, M., *Temeljne gospodarske slobode u Europskoj uniji*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49. 2/2012., str. 439.

domicilno stanovništvo u skladu s pravnom stečevinom.⁴ Diskriminacija, bilo kakvog oblika, nije prihvatljiva. Ograničavanje tržišta rada na način da se prednost daje domicilnom stanovništvu dopušteno je samo iznimno i to za upražnjavanje onih radnih mjesta, odnosno poslova koji se tiču obnašanja javne vlasti i odgovornosti za zaštitu općih interesa države⁵ ili u slučajevima primjene takozvanih prijelaznih razdoblja u kontekstu slobode kretanja radnika iz novih u stare članice. Isto tako, Europska unija daje jasan okvir kako postupati prema radnicima migrantima, odnosno propisuje prava koja su im zajamčena i kojih se trebaju sve države pridržavati, bez odstupanja i iznimki. Pravna stečevina sukladno slobodi kretanja ljudi predmnijeva da se prema migrantima zaposlenim u bilo kojem sektoru postupa jednako kao i s domaćim radnicima u pogledu uvjeta rada te socijalnih i poreznih olakšica. Kako bi sloboda kretanja radnika potpuno zaživjela u prvotno zamišljenom obliku, Europska unija je izgradila mehanizam za koordinaciju odredaba nacionalnoga sustava socijalnog, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja za osigurane osobe i njihove obitelji koje u potrazi za zaposlenjem i kvalitetnijim mogućnostima odluče napustiti svoje države i migrirati u neku od članica.⁶

Sportsko pravo, skup pravnih normi kojima se uređuju sportskopravni odnosi (definirano u objektivnom smislu) postaje sve bitnije dok su sportskopravni odnosi oni pravni odnosi u koje pravni subjekti stupaju u svezi s normama objektivnog sportskog prava. Ono, subjektivno gledano, je pak ovlaštenje koje za pojedini pravni subjekt proizlazi iz normi objektivnog sportskog prava.⁷ Kao svojevrsan problem nameću se saznanja da sport u suštini nema svoju zakonsku definiciju, nego istu treba neizravno izvoditi što nikako nije jednako, barem ne prema kriteriju pravne sigurnosti i vladavine prava.⁸

⁴ Pravnom stečevinom Europske unije (skraćeno EU *acquis*) naziva se cjelokupno zakonodavstvo i praksa EU, a obuhvaća sva prava i obveze država članica i institucija EU. Ona se stalno razvija i obuhvaća ove elemente: sadržaj, načela i političke ciljeve ugovora, primarno zakonodavstvo usvojeno na temelju ugovora te presude Suda Europske unije, sekundarno zakonodavstvo, tj. odredbe proizašle iz ugovora i donesene u postupcima odlučivanja u institucijama EU, deklaracije i rezolucije koje je Europska unija usvojila, mjere koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, mjere koje se odnose na pravosuđe i unutarnje poslove, međunarodne sporazume koje je sklopila Europska unija, kao i ugovore zaključene između država članica, a odnose se na aktivnosti Unije. Vidi više Kesner-Škreb, M., *Pravna stečevina Europske unije, Financijska teorija i praksa* 32 (3), 2008., str. 409-412.

⁵ Tišma, S., Samardžija, V., Jurlin, K., *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*, IMO, 2012., str. 34.

⁶ *Ibid.*

⁷ Kačer, H., *Uvod i osobe u športu, (Uvod u) športsko pravo*, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009., str. 3.

⁸ *Ibid.*

Nogomet, kao najvažniji čimbenik sportskih aktivnosti i temeljna sastavnica⁹, od izuzetne je važnosti za društvo gdje veliku važnost poima njegova društvena komponenta imanentna gotovo svakoj društvenoj zajednici čiji se pripadnici poistovjećuju sa sportskim protagonistima u skladu s uspjesima istih. Najviša natjecateljska razina, odnosno prvi rang klupskog nogometa, na razini Republike Hrvatske egzistira preko dvadeset godina, sukladno čemu se daje zaključiti kako je odigrano dovoljno sezona za izučavanje i izvlačenje znanstveno utemeljenih činjenica. Znanstvena i stručna literatura vezana uz dotičnu temu u Republici Hrvatskoj gotovo je potpuno odsutna.

Prema izjavi istaknutog suca Vrhovnog suda SAD-a, Earla Warrena, s razlogom se prvo čita vijesti sa sportskih stranica u novinama jer se upravo na tim stranicama jedino može čitati o ljudskim dostignućima, dok prve stranice ne nude ništa osim ljudskih pogrešaka.¹⁰ Iako, privlačenje velikog interesa javnosti i stavljanje fokusa na sportska zbivanja kao neizostavan popratni sadržaj povlači i značajan tijek novca, čime svojevrsnom komercijalizacijom sportska komponenta postaje sve više, grubo rečeno, zapostavljena. Nekadašnja isključivo amaterska aktivnost, koju se prakticiralo u dokolici, sve više prerasta u djelatnost uz koju se vežu snažni ekonomski interesi. Sport je tako nesumnjivo i gospodarska (ekonomska) djelatnost¹¹ koju se više ne obavlja samo iz zabave te kao općekorisnu i neprofitnu, nego i kao onu u kojoj se teži

⁹ *Nogomet se poima najvažnijim čimbenikom sportskih aktivnosti i temeljnom sastavnicom sporta na razini Europske unije prvenstveno zbog saznanja kako generira najveću financijsku korist sukladno velikom interesu javnosti. Moderni nogomet, prvo i osnovno, smatra se korporativnim poslovanjem. Iako je sam proces komercijalizacije započeo šezdesetih godina prošlog stoljeća, istinski transnacionalni predznak i tržišni uspjeh predmetnog pojma svjetlo dana ugledao je tek tridesetak godina nakon, devedesetih godina (Vidi Sandvoss, C., A game of two halves: Football, television, and globalisation, New York: Routledge, 2003.) U Republici Hrvatskoj o nogometu se na ovaj način može razmišljati isključivo zbog rezultata nacionalne reprezentacije sukladno saznanju kako je domaća nacionalna liga daleko od standardna nametnutog od strane najjačih liga: engleske, njemačke, talijanske, francuske i španjolske (Vidi Perasović, B., Mustapić, M., Football supporters in the context of Croatian sociology: Research perspectives 20 years after, Kinesiology: international journal of fundamental and applied kinesiology, vol. 45 No. 2, 2013.).*

¹⁰ Bačić, A., Bačić, P., Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011., s. 681.-702.

¹¹ Veliku važnost prilikom razvoja načina upražnjavanja sporta u svrhu identificiranja kao gospodarske djelatnosti odigrao je Europski sud u presudama koje će dalje doktorskim radom biti detaljno obrađene s prikazanim posebnostima.

postizanju dobiti ili nekog drugog ekonomskog uspjeha kao kompenzacije za pružene usluge.¹²

13

Fluktuacija profesionalnih nogometaša u vidu izlazne mobilnosti iz Republike Hrvatske je bitan poligon za izučavanje kretanja ove posebne interesne skupine promatrane kao izdvojenog dijela radno sposobnog stanovništva, odnosno zaposlenika s obvezama plaćanja doprinosa za obavljen rad, što je imanentno svim osobama koje se nalaze u radnom odnosu. Izučavanjem izlazne mobilnosti čiji počeci u Republici Hrvatskoj datiraju iz 1992. godine jasno je kako je došlo do mnogobrojnih aktivnosti koje, detaljnom analizom, imaju potencijal dati odgovore svojevrsnim društvenim fenomenima koji do današnjeg dana bivaju neistraženima i nedovoljno obrađenima.

Nogomet je sve bitniji društveni čimbenik koji postaje prepoznatljiv unutar znanstvene zajednice. Razvojem svih segmenata istog kao sportske, ali i gospodarske djelatnosti, stvaraju se preduvjeti novom pristupu. Ekonomska i pravna dimenzija disertaciji daje dvojako značenje s posebnim naglaskom na prvu navedenu. Ona preuzima ulogu *zamašnjaka* koji, uz odgovarajuću pravnu komponentu, čini cjelinu uspješnih dijelova.

1.1. Problem istraživanja

Integracijom u Europsku uniju, kao najsloženiji oblik nadnacionalne tvorevine na razini kontinenta, nije utvrđeno prepoznaje li Republika Hrvatska incidenciju porasta uživanja temeljnih sloboda gdje se, uz slobode kretanja roba, usluga i kapitala, kao imanentna izučavanju mobilnosti posebne skupine radno sposobnog stanovništva (profesionalnih igrača nogometa) nameće sloboda kretanja radnika, koja postaje temeljem doktorskog istraživanja. Na tragu proklamirane važnosti sporta potrebno je promotriti izlazna kretanja profesionalnih nogometaša u Republici Hrvatskoj s osnovnom zadaćom identificiranja (mogućih) gospodarskih benefita, ali i manjkavosti nacionalnog pravnog sustava. U tom pogledu nužno je uočiti kojim je aktivnostima moguće djelovati ka ostvarenju pozitivnih ciljeva podizanja općeg blagostanja društva s obzirom na međuovisnost uključenih dionika. Podizanje

¹² *Pojam gospodarske djelatnosti poima se kao samostalno obavljanje djelatnosti, trajno na tržištu, s ciljem stjecanja dobiti. V. čl. 38. st. 2. Općeg poreznog zakona (Narodne novine, br. 127/00, 86/01, 150/02 - pročišćeni tekst), koji jasno precizira da se gospodarskom djelatnošću smatra ona koja se sastoji od razmjene dobara i usluga na tržištu radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobiti ili drugih koristi koje je moguće gospodarstveno honorirati.*

¹³ *Petrović, S., Trgovačka društva u športu, - športsko dioničko društvo, (Uvod u) športsko pravo, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009., str. 79.*

nogometa u kvalitativnom smislu lako je mjerljivo usporedbom ostvarenih rezultata na međunarodnom planu i analize uloženi sredstava, kao i uprihodovanih sredstava od sudjelovanja u raznovrsnim aktivnostima kako europskog, tako i svjetskog nogometnog udruženja. Bitno je identificirati i otkloniti možebitne nedostatke u pravnim propisima koje kao negativnu posljedicu mogu imati onemogućavanje daljnjeg razvoja. Konkretno, nogometno tržište Republike Hrvatske kao najmlađe članice Unije posjeduje veliki potencijal u klubovima koji su, velikom većinom, i dalje neprivatizirani i kao takvi iznimno zanimljivi potencijalnim (inozemnim) ulagačima. Praćenjem logičkog slijeda biva jasnim kako nogomet ima mogućnost privlačenja kapitala, kapital interesa, a interes povećanje općeg blagostanja.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj je utvrditi postoje li i koji su problemi u realizaciji izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša u Republici Hrvatskoj u odnosu na novonastalu pravnu dimenziju imanentnu nogometašima kao posebnoj vrsti radne snage nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

1.3. Hipoteze istraživanja

Svrhu i cilj istraživanja moguće je operacionalizirati kroz sljedeće hipoteze:

Hipoteza 1. *Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji nije rezultiralo pojačanim izlaznim kretanjima profesionalnih nogometaša.*

Hipoteza 2. *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj žele, u većoj mjeri nego li je to danas realizirano, igrati za klubove van Republike Hrvatske.*

Hipoteza 3. *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj nisu u dovoljnoj mjeri upoznati s pravima profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih gospodarskih sloboda Europske unije.*

Hipoteza 4. *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj nisu u dovoljnoj mjeri informirani o pravnim aktima Europske unije koji imaju izravan ili posredan utjecaj na njihove karijere.*

Hipoteza 5. *Poznavanje prava profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih sloboda Europske unije te pravnih akata iste koji imaju izravan ili posredan utjecaj na njihove karijere pozitivno korelira s izlaznom mobilnošću.*

Svaka hipoteza bit će promatrana kroz barem dvije varijable u primarnom istraživanju.

1.4. Ocjene i prikaz dosadašnjih istraživanja

O važnosti sporta i nogometa kao njegove najbrže rastuće komponente svjedoče promišljanja mnogih autora koji u svojim radovima predviđaju hijerarhijski uspon predmetnog pojma do razine bitnog čimbenika zajednice. Tako sport, pogotovo onaj profesionalnog karaktera, postaje sve snažnijim faktorom znanstvenog istraživanja i izučavanja, a svojim specifičnostima obogaćuje odgovarajuće grane prava. Štoviše, odnos sporta i prava izrastao je u potpuno novu pravnu granu.¹⁴ Sukladno predmetnoj temi, istraživanja doktorske disertacije polaze od činjenica kako sloboda kretanja radnika predstavlja područje iznimno opsežnog znanstvenog istraživanja, velikog broja odluka Suda Europske unije i ostalih izvora primarnog i sekundarnog prava Europske unije te poima visoku razinu važnosti jer, uz dodatak područja sporta i sportskog prava, dolazimo do novih i važnih spoznaja karakterističnih i primjenjivih na druga područja.¹⁵ Sportsko pravo kao grana ima prefiks noviteta i po prirodi stvari je jasno da trpi određene nedostatke kojih nema u tradicionalnim pravnim granama poput građanskog ili kaznenog prava. U svrhu eliminacije identificiranog problema potrebno je implementirati posebne pravne norme, a trenutna situacija na normativnom planu je „katastrofalna“.¹⁶ Također, postavlja se pitanje o pravednosti i moralnosti sustava sporta gdje postoji neravnopravnost i diskriminacija pojedinih sportskih asocijacija i saveza uz zaključak kako sustav sporta nije pravedan, „a nerijetko je i okrutan“¹⁷, dok su procesi modernizacije, ekstenzije i diversifikacije društvenih djelatnosti s kraja 20. i početka 21. stoljeća te sve evidentnija veza između sporta i političke, ekonomske, kulturne te društvene stvarnosti doveli do refleksije na ustavno pravo suvremene države¹⁸. O važnosti sporta svjedoče i pristupi s drugih iskustvenih stajališta. Tako razmatranom fenomenu pristupaju filozofija, a još više etika, koja kao rezultat istraživanja ima otkrivanje ne isključivo negativnosti, nego i važnih elemenata suvremenog života koje sport po svojoj vokaciji poima¹⁹. Bitno je istaknuti i saznanje kako je vrijeme kada nisu postojali odnosi između politike i sporta, bilo da se radi o svakodnevnoj

¹⁴ Vidi Smokvina, V., *Socijalni dijalog u profesionalnom sportu – nogomet kao model za druge kolektivne profesionalne sportove*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012.

¹⁵ Vidi Smokvina, V., Rubeša, T., *Gospodarska sloboda kretanja profesionalnih sportaša kao radnika u Europskoj uniji s naglaskom na pravne izvore i odluku Bernard*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 64 No. 3, 2014.

¹⁶ Vidi Kačer, H., Perkušić, A., Ivančić-Kačer, B., *Postoji li u Republici Hrvatskoj (kvalitetno) sportsko pravo*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012.

¹⁷ Vidi Perman, B., *Je li sustav sporta pravedan?*, JAHR – European Journal of Bioethics, Vol. 2 No. 3, 2011.

¹⁸ Bačić, A., Bačić, P., *Στάδιον i ustavno pravo: treba li sport i sportska prava shvaćati ozbiljno?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 2010.

¹⁹ Vidi Temkov, K., *Dvije osnovne značajke sporta*, Filozofska istraživanja, Vol. 29 No. 3, 2009.

praksi ili znanstvenoistraživačkom pristupu povezanosti tih dvaju pojmova, svakako odavno iza nas²⁰. Izučavanje sporta kroz sociološki pristup²¹ ima isto tako dobru i raznoliku perspektivu iz više razloga svedenih pod zajednički pojam društvenih fenomena. Postizanje međunarodno priznatih rezultata predstavlja državu u svijetu, a uže rečeno, vrhunski sportski uspjeh u razvijenom svijetu ima posebnu proizvodnu cijenu. Riječ je o sportskoj i kulturnoj diplomaciji te o stvaranju imidža države kao (velike, osrednje, male ili nikakve) sportske sile²². O propisima iz područja sportskog prava raspravlja se i kroz aspekt financiranja profesionalnog sporta. Naime, zemlje bivše Jugoslavije načelno ne pomažu profesionalni sport javnim novcem, ali je država i dalje glavni financijer sporta uključujući i isplate za trajne novčane naknade tamo gdje one postoje što je i razlog zašto cijeloj regiji trebaju velike promjene navika stečenih iz socijalizma²³. Pravo Europske unije sve do usvajanja Lisabonskog ugovora uopće nije spominjalo sport, iako se isti kroz odredbe o slobodi kretanja i pravu natjecanja ustrajno primjenjivao gotovo trideset i pet godina. Usvajanjem Lisabonskog ugovora sport se eksplicitno spominje u članku 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije čime je stvorena izvjesna nova zakonodavna nadležnost. Nove odredbe određuju da će djelovanje Europske unije biti usmjereno na promicanje „europskog sporta vodeći pritom računa o specifičnoj prirodi sporta, njegovim strukturama koje se temelje na dobrovoljnim aktivnostima te njegovoj društvenoj i obrazovnoj ulozi“, odnosno na „razvijanje europske dimenzije u sportu promicanjem nepristranosti i otvorenosti na sportskim natjecanjima i suradnje među tijelima nadležnim za sport te zaštitom tjelesnog i moralnog integriteta sportaša i sportašica, osobito najmlađih sportaša i sportašica“²⁴. Zemlje članice Europske unije dužne su uskladiti svoja zakonodavstva s *EU acquisom* (pravnom stečevinom), kao što su to dužne učiniti i sportske organizacije, udruženja i klubovi. Problem leži u saznanju što sportske organizacije, udruženja i klubovi još uvijek nisu usuglasili svoja pravna pravila i relevantne odluke s važećim pravnim sustavom i politikama Unije, čime se daje zaključiti kako svoju autonomnost uzdižu iznad okvira vlastitih ovlasti te otvaraju prostor za potencijalne pravne sporove. Uzimajući u obzir autonomnost

²⁰ Vidi Kustec Lipicer, S., Maksmuti, A., *Odnos politike i sporta u perspektivi teorijskih analiza u politologiji, Anali Hrvatskog politološkog društva, Vol.7. No. 1, 2011.*

²¹ Vidi Perasović, B., Bartoluci, S., *Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu, Sociologija i prostor, Vol.45 No.1 (175), 2007.*

²² Vidi Selhanović, D., *Sport – najsnažniji promidžbeni adut, MEDIANALI – znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva, Vol.1 No.1, 2007.*

²³ Vidi Vuković, A., *Državne potpore profesionalnom sportu i trajne novčane naknade: Hrvatska iskustva i regionalne tendencije, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 2, 2014.*

²⁴ Vidi Pročišćenu inačicu Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

sportskih organizacija i njihove obveze, vidljivo je kako postoji jaz između donošenih, a time i određena vrsta diskriminacije²⁵. Odnos profesionalnih nogometaša i njihovih klubova često je predmet podložen raznim definicijama. Konkretno, dok se u nekim državama radi o radnopravnom, u drugim se radi o građanskopravnom odnosu²⁶. Pitanje o ispravnosti stavljanja igrača u jedan ili drugi odnos razmatrano je uoči ulaska Bugarske u Europsku uniju²⁷ zbog problema u nelikvidnosti klubova koji su bili onemogućeni isplatiti potrebna davanja profesionalnim nogometašima, čime su, zbog moguće suspenzije, natjecanja na najvišoj državnoj razini dovedena u pitanje. Recentna situacija u Republici Hrvatskoj u dobroj je mjeri komplementarna „bugarskom sindromu“ pa se posljedično u pitanje dovodi ispravnost pristupa kojim se profesionalni nogometaši svrstavaju u slobodna zanimanja (gdje su isključivo sami odgovorni za uplaćivanje doprinosa, gdje neuplaćivanje ugovorenog iznosa od strane kluba nužno ne prolongira igračeve obaveze), možebitni međusobni dugovi gomilaju, a popratni problemi multipliciraju. Djelatnost sudjelovanja unogometnim natjecanjima naši nogometni klubovi obavljaju amaterski i profesionalno²⁸, dok se većina sportskih sporova rješava pred arbitražnim sudovima. S obzirom da su prednosti arbitražnog sudovanja odavno prepoznate u sportu, danas je rijetkost da se spor vezan uz određeni sport nađe pred redovnim sudom²⁹. Kako redovni sudovi teško mogu pratiti razvitak i složenost odnosa koji nastaju u sportu, specijalizirana arbitražna tijela ili sudovi sa stručnim i educiranim arbitrima su idealno rješenje za predmetnu vrstu sporova³⁰. Sve navedeno jasno sugerira kako u Republici Hrvatskoj i zemljama okruženja ne postoje istraživanja fokusirana na izlaznu mobilnost profesionalnih nogometaša, odnosno pravne i ekonomske implikacije takve mobilnosti.

²⁵ Vidi Zeko-Pivač, I., *Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj*, *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta u Osijeku*, god. 30 br. 2. 2014.

²⁶ Vidi Bilić, A., Smokvina, V., *Ugovori između profesionalnih nogometaša i klubova – ugovori radnog ili građanskog prava?*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 49, 4/2012.

²⁷ Vidi Simon, T., Kolev, B., *Player's Contracts in Bulgarian Football*, *The International Sports Law Journal*, No. 1-2, 2006.

²⁸ Vidi Ivkošić, M., *Pravni ustroj nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 47, 2/2010.

²⁹ Vidi Puljko, V., *Arbitražno rješavanje sporova u nogometu*, *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta u Osijeku*, Vol. 10 Issue. 2. 2010.

³⁰ Vidi Čizmić, J., Momčinović, H., *Športsko arbitražno sudište HOO – organizacijske i postupovne odredbe*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 48, 4/2011.

1.5. Korištene znanstvene metode i struktura rada

Metodološki pristup dominantno je definiran istraživačkom filozofijom pozitivizma, koji ima za cilj poopćavanje temeljeno na zakonu sličnosti i zahtjeva visoko strukturiran metodološki pristup. U tom smislu, u odnosu na izvor podataka, korištena je i primarna i sekundarna vrsta podataka. Sekundarni izvori osiguravaju povijesni pregled, analizu postojećih pokazatelja, razumijevanje konteksta i slično, dok primarni izvori podataka osiguravaju osvjetljavanje temeljnog pitanja disertacije i testiranje postavljenih hipoteza. Navedeno nadalje znači kako cjelovito istraživanje sadrži i teorijski i empirijski istraživački pristup. U empirijskom dijelu istraživanja korištena je kvantitativna metoda prikupljanja podataka, konkretno tehnika ankete, upotrebom visoko strukturiranog upitnika na reprezentativnom uzorku ciljane populacije. Kako je ranije navedeno, ciljana populacija su profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj. Osnovni skup u 2015. godini čini dvjesto i devedeset profesionalnih nogometaša raspoređenih u deset klubova Prve hrvatske nogometne lige. Grupnim pisanim anketiranjem cilj je bio prikupiti ukupno minimalno sto odgovora iz svih prvoligaških klubova u Republici Hrvatskoj. U samom strukturiranom kvantificiranom upitniku korištene su različite skale kao instrumenti mjerenja neopipljivih dimenzija razine informiranosti, mišljenja i stavova koje je po definiciji teško kvantificirati. Obrada i analiza primarnih podataka uključivala je definiranje preferencija samih profesionalnih nogometaša te usporedbu istih s pravnim regulama u cilju identificiranja postojećih problema. Bitno je bilo odrediti međuovisnost između realnog stanja i očekivanja od strane svih dionika, odnosno uočiti prostor za daljnji razvoj u svrhu postizanja uspješnosti na svim razinama. Isto tako, prema otkrivenom je valjalo doći do spoznaje o koracima koje je moguće poduzeti kako bi se napravio pomak u kvalitativnom smislu. U zaključnoj fazi istraživanja zadatak je bio sintetizirati primarne i sekundarne zaključke u skladu s prethodno postavljenim hipotezama istraživanja. S obzirom na značajan utjecaj nogometa na društvo kao i na poistovjećivanje širokih masa s uključenim subjektima, nije sporno kako su sva istraživanja iste ili slične materije, koja nije kao takva često temom, bitna te mogu poslužiti kao polazišna osnova za daljnja izučavanja.

1.6. Očekivani znanstveni doprinos

Očekivani znanstveni doprinos predloženog istraživanja očituje se u detekciji stanja i povezanosti trenutne i željene izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša Republike

Hrvatske. Dokazana je važnost razumijevanja potreba modernog nogometa i usklađivanje pravnog aspekta s novonastalim poretkom nakon pristupanja Europskoj uniji. Segmentacija nogometaša prema njihovoj perceptivnoj uspješnosti omogućava testiranje važnosti pojedinih varijabli u postizanju iste te osigurava izradu preporuka, posebice u domeni ekonomske i pravne dimenzije.

2. Sloboda kretanja radnika kao jedan od temelja Europske unije

Nogometaši, kao i profesionalni sportaši u svim sportovima općenito, imaju specifičan status koji će biti promatran daljnjom razradom disertacije, ali ga prvo valja dovesti u međuočnos s jednom od četiri temeljne gospodarske slobode Europske unije, slobodom kretanja ljudi (radnika), koja uz ostale tri slobode, kretanja roba, usluga i kapitala, čini temelj gospodarstva Europske unije u cjelini. Povijesni razvoj temeljnih gospodarskih sloboda i njihova posljedična produkta, jedinstvenog unutarnjeg tržišta Europske unije, kao i izjednačavanje prava između državljana svih članica uvelike je utjecao na poimanje sporta danas, zbog čega ovaj dio razrade disertacije značajno pojašnjava međuočnosnost između prava i suvremenog europskog sporta.

2.1. O počecima Europske unije

Dana 9. svibnja 1950. godine Deklaracija nazvana po Robertu Schumanu, idejnom začetniku i tvorcu iste, nije samo prikazivala briljantan uvid u meritum problema već i očekivane rezultate iznimno detaljno smišljenog rješenja ekonomskog i pravnog problema u kompliciranom odnosu između republika Francuske i Njemačke. Iako se ovako nešto na prvu možebitno doima jednostavnim, brojne sjajne ideje poput integriranja europskih država postale su realne tek nakon što su sagledane sa stajališta kako predstavljaju rješenje daleko kompleksnijih problema.³¹ Poticajni impuls prezentiran predmetnom Deklaracijom kojom se šest država³² okupilo u okrilju Ugovora o zajednici za ugljen i čelik, motiviranog gospodarskim prosperitetom, kasnije nešto manje bitnog sukladno formiranju Europske ekonomske zajednice, prethodnice današnje Europske unije, bio je od iznimne važnosti za događaje koji su uslijedili. Naime, 1965. godine donesen je Ugovor o spajanju institucija uvođenjem jedne Komisije i jednog Vijeća za sve tri zajednice³³. Isto tako, do 1992. godine i Ugovora iz Maastrichta na snazi je bio Jedinstveni europski akt iz 1986. godine, a njegova važnost

³¹ Piodi, F., *From the Schuman Declaration to the birth of the ECSC: The role of Jean Monnet, Directorate-General for the Presidency, Archive and Documentation Centre (CARDOC), European Union, 2010., str. 21.*

³² Nakon 1951. godine i osnivanja Europske zajednice za ugljen i čelik od strane Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga, Nizozemske i Njemačke, Europska unija je kroz šest valova proširenja došla do današnje kompozicije država članica: Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske (1973.), Grčka (1981.), Portugal i Španjolska (1986.), Austrija, Finska i Švedska (1995.), Cipar, Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija (2004.), Bugarska i Rumunjska (2007.) i Hrvatska (2013.). Valja imati na umu da se Bugarska i Rumunjska smatraju dijelom petog vala proširenja iako su članicama postale tek tri godine nakon ostalih država obuhvaćenih petim valom.

³³ Europska ekonomska zajednica, Europska zajednica za atomsku energiju i Europska zajednica za ugljen i čelik.

očitovala se u aktivnostima koje su za zadatak imale revitalizaciju unutarnjeg tržišta. 1993. godina označila je konačni kraj imena Europske ekonomske zajednice te nastanak nove međuvladine suradnje, Europske unije, čije posebnosti se očituju prvenstveno u području obrane, pravosuđa i unutarnjih poslova.³⁴ Daljnji pravni put ove nadnacionalne tvorevine biva karakteriziran brojnim ugovorima i deklaracijama na čijem vrhu po važnosti valja izdvojiti Lisabonski ugovor reformskog predznaka, a o samim ograničenjima Europske unije treba napomenuti kako se ostvaruju načelom dodijeljenih ovlasti, dok je provođenje predmetnih ovlasti određeno poštivanjem načela supsidijarnosti i proporcionalnosti.³⁵

2.1.1. Primarno i sekundarno pravo Europske unije

Europska unija ima svoj samostalni pravni poredak ustrojen kroz primarna i sekundarna pravila manifestirana kroz sveobuhvatnije korištenje ovlasti iste. Pojedincima se daju prava na koja se mogu izravno pozvati pred nacionalnim sudovima, a u okviru Vijeća Europe i Europske unije sudovi, smješteni u Strasbourgu i Luxembourggu, imaju poseban utjecaj sukladno saznanju da ugovorima na kojima se temelje, odnosno odredbe istih, imaju prednost pred nacionalnim pravom. Nacionalni sudac obavezan je primjenjivati nadnacionalne odredbe izravno, a referencirati se na iste pravo ima svaka zainteresirana osoba. Nadležnost europskih sudova je obvezujuća i kao takva se ostvaruje u odnosu na nacionalne sudove kao i u odnosu na sva javnopravna tijela.³⁶ No, sudovi počivaju na različitim konceptima koje valja razumjeti, stoga se s jedne strane radi o logici suradnje sukladno Sudu u Luxembourggu, dok Sud u Strasbourgu primjenjuje logiku nadzora.³⁷

Sukladno pravnoj osobnosti Europske unije, pravni poredak iste odvojen je od međunarodnog prava, a samo pravo Europske unije na same zakone države članice može imati izravan ili neizravan učinak, ali samo prije no što stupi na snagu. Naime, nakon stupanja na snagu postaje dijelom pravnog sustava svake od država članica. Europska unija sama po sebi

³⁴ Smokvina, V., *Sloboda kretanja sportaša i posebnost njihovog radnopravnog statusa u Europskoj uniji*, Doktorska disertacija, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012., str. 13.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Abraham, R., *Les Cours européennes: Luxembourg et Strasbourg, Devant les juridictions européennes, Pouvoirs*, Paris, br. 96/2001, str. 145.

³⁷ Britvić Vetma, B., *Utjecaj konvencijskog prava i prava Europske unije na zaštitu prava stranke u upravnom sporu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 37 br. 1, 2016., str. 295.

predstavlja izvor prava, a pravni pored uobičajeno se dijeli na primarno i sekundarno zakonodavstvo te na ostalo zakonodavstvo.³⁸

Primarni izvori podrazumijevaju one izvore usvojene od strana država članica neposredno, odnosno bez posredovanja institucija Europske unije. Tako među njih ubrajamo osnivačke ugovore, njihove izmjene i dopune, uključujući i specifične ugovore o izmjenama i dopunama, usvojene protokole na osnivačke ugovore te ugovore o pristupanju novih država članica.³⁹ *Sekundarni* pak sukladno izričitim odredbama iz Osnivačkih ugovora obuhvaćaju uredbe, direktive, odluke, preporuke i mišljenja. Uredbe su primjenjive i obvezujuće u potpunosti za sve države članice te ne zahtijevaju posebne mjere prilikom implementacije u nacionalno zakonodavstvo. Direktive pred državu članicu postavljaju određeni cilj, ali isto tako ostavljaju slobodu izbora načina i sredstava za ispunjenje istog. Kako su u praksi vrlo precizne, državi članici ostavljaju malo prostora za odmak od onog što propisuju. Odluke Komisije ili Vijeća smatraju se obvezujućima za one države članice, pravne ili privatne osobe na koje se odnose, dok preporuke i mišljenja predstavljaju neobvezujući pravni akt koji ostavlja prostora za iznošenje stava o određenim pitanjima od strane uključenih institucija, kao i prijedlog budućih aktivnosti bez nametanja pravnih obaveza.⁴⁰

Nadnacionalnim pravom uređuju se slučajevi u nekoj od država članica zbog pravnih i praktičnih razloga gdje su domicilni sudovi primorani koristiti primarno pravo Europske unije u manjem broju slučajeva. Primarno pravo biva jednostavnim za apsorpciju od strane države članice zbog svoje ograničenosti, ali sekundarno odražava daleko šire mogućnosti depolitizacije procesa Europske unije. Porast uživanja sekundarnog zakonodavstva pripisuje se javnim službenicima te održava dominantnu ulogu istih prilikom formiranja političkih konotacija.⁴¹

³⁸ *Europski parlament, Kratki vodič o Europskoj uniji, 2016., str. 1.*

³⁹ *Vuletić, D., Pravni aspekti Lisabonske strategije i budući izazovi - razrada s motrišta pravne prirode mekog prava (soft law), Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 61 No. 3, 2011., str. 1015.*

⁴⁰ *Preuzeto s mrežnih stranica Europskog dokumentacijskog centra koji je dio informacijske mreže Europe Direct koju Europska komisija osniva u državama članicama Europske unije putem poveznice <http://euinfo.pravo.hr/page.aspx?pageID=47> (učitano 11. kolovoza 2016.).*

⁴¹ *Dimitrakopoulos, D., The Transposition of EU Law: Post-Decisional Politics and Institutional Autonomy, European Law Journal 7 (4), Birkbeck, University of London, 2001., str. 12.*

2.1.2. Načela supsidijarnosti i proporcionalnosti u pravu Europske unije

Europska unija počiva na temeljnim pravnim aktima: Ugovoru o Europskoj uniji⁴² i Ugovoru o osnivanju Europske ekonomske zajednice⁴³ koji je zamijenjen danas važećim Lisabonskim ugovorom⁴⁴. Upravo osnivačkim ugovorom sadržana su pravila o tržišnom natjecanju i o slobodnoj konkurenciji (na zajedničkom tržištu bez diskriminacije uz jednake mogućnosti za sve) uz slobode i načela kako slijedi: sloboda kretanja roba, osoba, usluga i kapitala te načelo jednakog tretmana, nediskriminacije, transparentnosti, proporcionalnosti, supsidijarnosti i uzajamnog priznavanja specifikacija, diploma, certifikata i drugog.⁴⁵ Temeljna, odnosno opća prava definirali su brojni autori, pa tako valja napomenuti Génya koji temeljem prava smatra ideal shvaćanja istog sukladno temelju ljudske prirode uz presumpciju stvaranja temelja prava, Nezavisnog odvjetnika de Lamothea koji opća načela vidi kao moderatora moralnih i institucionalnih okvira kojima se temelji Unija i Nezavisnu odvjetnicu Trstenjak koja kazuje kako ne postoji jasno rašireno uvjerenje o postojanju takvog načela u pravnoj literaturi što, sukladno tom saznanju, znači da nema opću valjanost u pravnom poretku.⁴⁶

Načelo supsidijarnosti uvijek zahtijeva primjenu blaže mjere u situaciju gdje je cilj moguće ostvariti putem dvije ili više različitih mjera, odnosno ono dijeli područje nadležnosti Europske unije od područja nadležnosti država članica, dok načelo proporcionalnosti traži da bilo koja mjera javnih tijela kojima se ograničavaju individualna prava bude istovjetna, u odnosu na težinu i trajanje, potrebi za tom mjerom. Načelo supsidijarnosti i proporcionalnosti zajednički se može definirati kao ona načela koja uređuju izvršenje normativnih ovlasti Europske unije.⁴⁷

⁴² *Treaty on the European Union od 1. studenog 1993.*

⁴³ *Treaty establishing the European Economic Community od 1. siječnja 1958.*

⁴⁴ *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community potpisan 13. prosinca 2007. Lisabonski ugovor smatra se reformskim jer je izmijenio Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice koji je postao Ugovor o funkcioniranju Europske unije. Lisabonski ugovor nije zaseban ugovor koji čini jedan od dva stupa Europske unije odnosno on nije zaseban osnivački ugovor.*

⁴⁵ *Jelinić, S., Opća načela prava - kriteriji o pravnim vrijednostima - pledoaje za dosljednu primjenu, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. 4 No. 1, 2013., str. 22.*

⁴⁶ *Smokvina, V., op. cit. (bilj. 34), str. 16.*

⁴⁷ *Ljubanović, B., Britvić-Vetma, B., Hrvatsko pravo javne nabave - usklađenost s pravom EU, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 2/2011., str. 409.*

2.2. Jedinствeno unutarnje tržište Europske unije

Europska komisija 1985. godine objavila je Bijelu knjigu o uspostavljanju unutarnjeg tržišta⁴⁸ s ambicioznim ciljevima za objedinjavanje europskih tržišta u jedinstvenu cjelinu. Dokumentom je bilo planirano do kraja 1992. godine ukinuti sve barijere koje su, do tada, onemogućavale slobodnu cirkulaciju svega onog propisanog temeljnim gospodarskim slobodama Europske unije.⁴⁹ Jedinstvenim tržištem omogućava se ljudima i poslovnim subjektima slobodno kretanje i neometano trgovanje bez graničnih opstrukcija unutar teritorija Europske unije. Od prvotnih 345 milijuna 1992. godine, danas na tržištu egzistira preko 500 milijuna potrošača. Promjene nisu došle tijekom noći, one su bile postupne, pomno osmišljene i pravovremeno implementirane. Zapreke trgovanju i carinske procedure postupno su napuštane, nacionalne odredbe koje su onemogućavale trgovanje poslovnih subjekata izvan domicilne države usklađene su s nadnacionalnim pravom sukladno čemu su postale prepoznate od strane svih država članica, pravila javne nabave drastično su promijenjena na način da je strogo zabranjeno pogodovati nekom od poslovnih subjekata što je dopustilo malim i srednjim poduzećima ravnopravno nadmetanje za poslove širom Europske unije, a selidba zbog zaposlenja koja je prije bila ravna noćnoj mori postala je pojednostavljen i lako omogućiv proces.⁵⁰ Iako jedinstveno unutarnje tržište Europske unije može stvarati određene nedostatke, ono svakako podrazumijeva i pogodnosti koje su daleko veće i kao takve netom opisane mane u potpunosti neutraliziraju.⁵¹

Unutarnje tržište razlikuje negativnu i pozitivnu integraciju. Negativna se odnosi na zabranu nacionalnih pravila koja kao rezultat imaju onemogućavanje prekogranične trgovine zbog bilo kojeg diskriminirajućeg razloga, neovisno radi li se o diskriminaciji robe, radnika ili jednostavno otežanom pristupu tržištu. Pozitivna integracija ostvaruje se harmonizacijom raznolikosti pravnih sustava zemalja članica.⁵²

⁴⁸ *White Paper on the completion of the internal market od 14. srpnja 1985.*

⁴⁹ *Bottasso, A., Sembenelli, A., Market power, productivity and the EU Single Market Program: Evidence from a panel of Italian firms, European Economic Review, Elsevier, 2001., str. 3.*

⁵⁰ *European Commission, 20 years of the European Single Market - Together for new growth, Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2012., str. 7.*

⁵¹ *Krause, A., Rinne, U., Zimmermann K. F., How Far Away Is a Single European Labor Market?, Discussion Paper No. 8383, IZA and University of Bonn, 2014., str. 15.*

⁵² *De Burca Grainne, C. P., EU Law, Text, Cases and Materials, 5th edition, Oxford University Press, Oxford, 2011., str. 605.*

2.2.1. Pravni temelji razvoja i važnost jedinstvenog unutarnjeg tržišta

Kao jedan od svojih glavnih ciljeva Europska unija je postavila stvaranje jedinstvenog unutarnjeg tržišta sa svrhom zaštite tržišnog natjecanja i osiguravanja ravnopravnog položaja uz razvitak dinamičnog tržišta s bogatijom ponudom roba i usluga.⁵³ Pravna stečevina u ovom području odnosi se na pravila koja onemogućavaju nedopušteno ponašanje sudionika na tržištu te uređen sustav državnih potpora koji osigurava učinkovito tržišno natjecanje bez povlaštenog tretmana za bilo kojeg od uključenih dionika.⁵⁴ Nakon što je postala dijelom Europske unije, Republika Hrvatska ujedno je postala i dijelom zajedničkog tržišta koje je najveći svjetski izvoznik i uvoznik roba i usluga. Integracija u zajedničko tržište je logično rješenje od kojeg dugoročne koristi imaju svi građani kao potrošači, ali i kao radnici ili poduzetnici.⁵⁵ Samim ulaskom u Europsku uniju uspostavlja se carinska unija, odnosno usvajaju se trgovinski režimi nove države članice prema trećim zemljama jednaki onima koji vrijedi za postojeće članice Europske unije.⁵⁶

1957. godina i Rimski ugovor mogu se smatrati početkom stvaranja jedinstvenog unutarnjeg tržišta. Naime, eliminirane su kvote i carine između država zbog čega je dodatni fokus stavljen na domaće proizvode koji su kao takvi počeli biti nuđeni na tržištu s daleko većom konkurencijom kojoj se trebalo suprotstaviti na što bolji način. Novonastala situacija bila je vrlo jednostavna gdje se samo podizanjem kvalitete moglo konkurirati na pravi način i tako polučiti adekvatan poslovni uspjeh. Govoreći o zajedničkom tržištu možebitno je raspravljati o osnovnoj razlici sa zonom slobodne trgovine kod koje nalazimo odredbe vezane uz slobodno kretanje faktora proizvodnje: rada, robe, kapitala te poslovnog nastana i usluga.⁵⁷

Unutarnje tržište ima zadatak ukloniti zapreke u trgovini između država članica, to je temelj i bit jednog i jedinog tržišta.⁵⁸ Pravila kojima se unutarnje tržište ravna obuhvaćaju, bez odmaka, ona pravila koja se primjenjuju za pristup tržištu rada, proizvoda, kapitala ili usluga u trenutku dok se druge mjere ne smatraju dijelom jedne od četiri slobode, neovisno o tome odnose li se na ekonomsku aktivnost ili ne.⁵⁹ Pitanje konkurentnosti unutar Europske unije je

⁵³ *Tišma S., Samardžija V., Jurlin K., op. cit. (bilj. 5), str. 58.*

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Tišma S., Samardžija V., Jurlin K., op. cit. (bilj. 5), str. 52.*

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Craig, P., The Evolution of the Single Market u Barnard, S. (Ur.), The Law of the Single European Market, 2002., str. 1-40., str. 2.*

⁵⁸ *Herdegen, M., Europsko pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2003., str. 184.*

⁵⁹ *Govaere, I., The Future Direction of the EU International Market: On Vested Values and Fashionable Modernism, Columbia Journal of European Law, Vol. 16 No. 1, 2009., str. 76.*

krajnje složeno jer uključuje kontekst globalizacije, globalnih trendova i stanje, odnosno promjene, na domaćem tržištu.⁶⁰ Širenje na jedinstveno tržište jedan je od načina ostvarivanja veće konkurentnosti uz pomoć Europske unije. Uz mogućnost suradnje i povezivanja sa sličnim industrijama i sektorima, pristupom dodatnim i novim izvorima financiranja, korištenjem inovacija, novih tehnologija, istraživanja, organizacijskih znanja, uključivanjem u djelatnosti koje imaju veću dodatnu vrijednost te razvojem novih proizvoda i usluga⁶¹ vidljivo je kako jedinstveno unutarnje tržište pruža nove mogućnosti koje su visoko korisne i bitne za perspektivu rasta i razvoja svih država članica.

2.2.2. Četiri temeljne slobode Europske unije

Sud Europske unije odigrao je najveću ulogu prilikom transformacije prava Europske unije iz međunarodnog u nadnacionalno pravo. Temeljne gospodarske slobode Europske unije (sloboda kretanja ljudi, kapitala, dobara i usluga), sastavnice primarnog prava Europske unije, otkrivaju velike sličnosti s pravima sadržanim u ustavima zemalja članica.⁶² Nekadašnjim člankom 2.⁶³ Europske zajednice bila je naglašena posebna uloga zajedničkog tržišta, odnosno uspostavljanja istog jer ono nedvojbeno sadržava sve četiri predmetne slobode.⁶⁴ Unutarnje tržište Europske unije temelj je njenog postojanja, a svoj kontinuirani rast i razvoj reflektira na kompletno blagostanje i životni standard zemalja članica. Jedinstveno unutarnje tržište svojevrsna je premisa postojanja procesa europskih integracija uopće. Ono je temelj gospodarskog i političkog funkcioniranja Europske unije te je ujedno i faktor koji omogućava ravnopravnu konkurenciju gospodarskih subjekata unutar Unije uz povećanje konkurentnosti u globalnim okvirima.⁶⁵ Plan stvaranja ispunjen je programom čiji cilj je bio dovršiti unutarnje

⁶⁰ 101 pitanje o utjecaju EU na živote građana, Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj, 2011., str. 16.

⁶¹ Ibid.

⁶² Cherednychenko, O., *EU Fundamental Rights, EC Fundamental Freedoms and Private Law, European Review of Private Law 1, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.*, str. 25.

⁶³ ... *The Community shall have as its task, by establishing a common market and an economic and monetary union and by implementing common policies or activities referred to in Articles 3 and 4, to promote throughout the Community a harmonious, balanced and sustainable development of economic activities, a high level of employment and of social protection, equality between men and women, sustainable and non-inflationary growth, a high degree of competitiveness and convergence of economic performance, a high level of protection and improvement of the quality of the environment, the raising of the standard of living and quality of life, and economic and social cohesion and solidarity among Member States...*

⁶⁴ Oliver, P., Roth, W. H., *The internal market and the four freedoms, Common Market Law Review 41, Kluwer Law International, Hag, 2004.*, str. 407.

⁶⁵ Prema Štingl, K., *Unutarnje tržište Europske unije i temeljne slobode, dostupno putem mrežne poveznice <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=14613> (učitano 17. studenoga 2017.)*

tržište do 1992., a inicijator ideje bio je Jacques Delors uz potporu šefova država i vlada. Institucije Unije postavile su pravni okvir za pravilno funkcioniranje jedinstvenog tržišta, a isti je uvelike bio oblikovan nacionalnim transpozicijskim mjerama odnosno jedinstveno tržište, *de facto*, već je i postojalo.⁶⁶ Međutim, formalno je uspostavljeno 1993. Ugovorom o Europskoj uniji (Ugovor iz Maastrichta), a uvođenjem eura 2002. uspostavljena je i monetarna unija što je bio dodati korak ka jačanju unutarnjeg tržišta i stvaranja boljeg međuodnosa među državama članicama.⁶⁷

Ono počiva na četiri temeljne slobode: kretanja robe, ljudi, kapitala i pružanja usluga među državama članicama.⁶⁸ Za ostvarivanje unutarnjeg tržišta Europske unije sloboda kretanja radnika izuzetno je važna s gospodarskog i socijalnog stajališta, pogotovo uzimajući u obzir važnost i osjetljivost tog područja za Europsku uniju u cjelini.⁶⁹ Sve četiri temeljne slobode, pa tako i sloboda kretanja ljudi, regulirane su, na različitim stupnjevima općenitosti, s brojnim normama sadržanim u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije.⁷⁰

Sloboda kretanja ljudi, odnosno radnika, pojedincu omogućava pravo na kretanje i boravak, kako pojedincu, tako i njegovoj obitelji u nekoj od zemalja članica, kao i pravo na rad u drugoj državi članici uz jednake uvjete i pogodnosti koje uživa stanovništvo zemlje u koju dolazi.⁷¹ Pravna osnova slobode kretanja ljudi su članak 3. stavak 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU), članak 4. stavak 2. točka (a) te članci 20., 26. i 45.-48. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, Uredba (EU) br. 492/2011 o slobodi kretanja radnika u Uniji, Uredba (EZ) br. 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti te njezina provedbena Uredba (EZ) br. 987/2009.⁷² Sloboda kretanja radnika

⁶⁶ Borchardt, K-D., *Abeceda prava Europske unije, Ured za publikacije Europske unije, 2011., str. 33.*

⁶⁷ Štingl, K., *Unutarnje tržište Europske unije i temeljne slobode, loc. cit.*

⁶⁸ Zeko-Pivač, I., *Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj, Pravni vjesnik, Vol. 30 No. 2, 2014., str. 233.*

⁶⁹ Kapural, M., *Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku, Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Sv. 3: Ususret izazovima pregovora, Institut za javne financije: Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 2005., str. 97.*

⁷⁰ Arbutina, H., *Mobilnost radne snage unutar država članica Europske unije i primjena ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, Financije i računovodstvo u funkciji jačanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 2008., str. 357.*

⁷¹ *Neke od država prema državljanima onih članica koje su nedavno postale punopravnim članovima Europske unije primjenjuju određena ograničenja.*

⁷² Schmid-Drüner, M., *Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje radnika, 05/2016. Dostupno putem poveznice http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuid=FTU_3.1.3.html (učitano 5. rujna 2016.).*

predstavlja jedno od temeljnih prava radnika te se smatra jednim od načela Europske unije gdje se podrazumijeva ukidanje svakog oblika diskriminacije radnika iz neke od država članica temeljem državljanstva u vezi sa zapošljavanjem ili bilo kojom komponentom vezanom uz zaposlenje. Bilo koji državljanin zemlje članice ima potpuno pravo tražiti posao u drugoj članici u skladu s važećim pravnim propisima koji se primjenjuju i na domaću radnu snagu. *Direktivom 2004/38/EZ uvodi se građanstvo EU-a kao temeljni status za državljane država članica pri ostvarivanju njihova prava na slobodno kretanje i boravište na teritoriju EU-a.*⁷³ Gledano kroz kontekst uvjeta rada i mogućnosti zaposlenja, radnici koji su državljani druge države članice ne smiju biti, temeljem državljanstva, tretirani na drugačiji način no što se to čini s domaćom radnom snagom. Svi građani Europske unije, bez obzira u kojoj se državi članici nalaze, imaju jednake socijalne i porezne povlastice i jednaku mogućnost stanovanja kao domaći radnici. S obzirom na to da je Republika Hrvatska postala dvadeset i osmom članicom Europske unije dana 1. srpnja 2013., restrikcije spram većine građana Europske unije u pogledu slobode kretanja radnika su ukinute. Međutim, kako neke od država članica nisu ukinule ograničenja spram državljanina Republike Hrvatske i ista ostaju na snazi do (najduže) 30. lipnja 2020., još uvijek nije implementirana potpuna apsorbicija predmetne slobode.⁷⁴

Sloboda kretanja robe jamči ukidanje carina i količinskih ograničenja te zabranu donošenja svih onih mjera koje bi kao ishod imale istovrsni učinak. Dodavanjem načela uzajamnog priznavanja, uklanjanjem fizičkih i tehničkih barijera i promicanjem normizacije djeluje se u cilju nastavka postupka ostvarivanja unutarnjeg tržišta. Pravna osnova ostvarivanja slobode kretanja robe su članak 26. i članci 28. do 37. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).⁷⁵ Carine i količinska ograničenja (kvote) među državama članicama su ukinute 1. srpnja 1968. godine. No, krajnji rok još uvijek nije ispunjen za dodatne ciljeve: zabranu mjera s istovrsnim učinkom i usklađivanje relevantnih nacionalnih zakona koji su ključni ciljevi u stalnim nastojanjima da se ostvari slobodno kretanje robe.⁷⁶ Osnovna premisa slobode kretanja robe je uklanjanje prepreka na tržištu koje onemogućuju slobodan promet istim. Tako, povećava se mogućnost izbora krajnjim korisnicima, konkurentnost, cijenom

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Smokvina, V., *Croatia, International Encyclopaedia of Laws: Sports Law, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2017., str. 84*

⁷⁵ Maciejewski, M., *Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje robe, 05/2016. Dostupno putem poveznice http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuid=FTU_3.1.2.html (učitano 6. rujna 2016.).*

⁷⁶ *Ibid.*

povoljniji proizvodi, ali i veća razina zaštite potrošača.⁷⁷ Dublje analiziranje predmetne slobode zahtjeva i detaljnije definiranje pojma robe. Konkretna definicija nije dijelom UFEU-a zbog čega je Sud svojom praksom *precizirao što se sve ima smatrati robom*.⁷⁸ Slučajem *Commission v. Italy*⁷⁹ robom se definiraju proizvodi čija vrijednost se može izraziti novcem i predmeti koji mogu biti predmetom trgovačke transakcije.⁸⁰ Svi proizvodi koji potječu iz neke od država članica moraju imati nesmetanu mogućnost plasmana i izvoza iz zemlje podrijetla u drugu državu članicu, a čemu je preduvjet uklanjanje svih prepreka predmetnoj slobodi.⁸¹ Prepreke koje valja ukloniti su sljedeće: *carine i davanja s jednakim učinkom, diskriminatorno unutarnje oporezivanje, količinska ograničenja i mjere s jednakim učinkom te državni monopoli trgovinskog karaktera koje je potrebno urediti na nediskriminirajući način*.⁸² Carinska unija smatra se temeljem Europske unije, njome države članice ukidaju carine međusobno kao i druga davanja, a prema trećim državama postavljaju jedinstvenu zajedničku carinsku tarifu.⁸³

Slobodno kretanje kapitala je najnovija sloboda iz Ugovora, a kako obuhvaća i treće zemlje smatra se najširoom slobodom. Sukladno saznanju da na početku Ugovorima nije bila propisana potpuna liberalizacija kretanja kapitala, države članice su bile te koje su morale same ukloniti ograničenja u mjeri da bi se omogućilo nesmetano funkcioniranje zajedničkog tržišta. Budući da su se gospodarske i političke okolnosti u svijetu postupno promijenile, Europsko vijeće je 1988. godine potvrdilo postupno stvaranje Ekonomske i monetarne unije (EMU) u cilju što većeg usklađenja nacionalnih ekonomskih i monetarnih politika.⁸⁴ Direktivom Vijeća u okviru prve faze EMU-a uvedena je potpuna sloboda kretanja kapitala koja je kasnije ugrađena u Ugovor iz Maastrichta. Od tada se Ugovorom zabranjuju sva ograničenja kapitala među članicama kao i između članica i trećih zemalja. Pravna osnova slobode su članci 63. do 66. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) dopunjeni člancima 75. i 215. UFEU-a o sankcijama.⁸⁵ Prema članku 63. st. 1 UFEU-a, zabranjena su sva ograničenja kretanja kapitala

⁷⁷ Pošćić, A., Majkić, I., *Razvoj sudske prakse nakon predmeta „Keck“ u području slobode kretanja robe*, *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta u Osijeku*, Vol. 30 No. 3-4., 2014., str. 102

⁷⁸ Cf. *ibid.*, str. 103

⁷⁹ C-7/68 *Commission v. Italy* [1968] ECR 423.

⁸⁰ Pošćić, A., Majkić, I., *Razvoj sudske prakse nakon predmeta „Keck“ u području slobode kretanja robe*, *loc. cit.*

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Kolassa, D., *Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje kapitala*, 05/2016. Dostupno putem poveznice http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.6.html (učitano 6. rujna 2016.).

⁸⁵ *Ibid.*

među državama članicama kao i među državama članicama i trećim zemljama. Isti članak svojim stavkom 2. zabranjuje i sva ograničenja plaćanja između istih dionika dok se zabranjenim smatra svaki oblik ograničenja, bio on izravan ili neizravan. Najkonkretnije, *svako ograničenje koje izravno ili neizravno pogađa kretanje kapitala ili prekogranično plaćanje poduzeto u gospodarske ili dobrotvorne svrhe treba smatrati zabranjenim.*⁸⁶ Kapital nije definiran primarnim pravom.⁸⁷ Sredstva koja su namijenjena odnosno sposobna za ulaganje s ciljem ostvarivanja prihoda smatraju se dijelom kretanja kapitala.⁸⁸

Sloboda poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga jamče mobilnost poduzeća i stručnjaka unutar Europske unije. Pravnu osnovu čine članak 26. (unutarnje tržište), članci 49. do 55. (poslovni nastan) i članci 56. do 62. (usluge) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).⁸⁹ Samozaposlenim osobama ili pravnim osobama omogućava se zakonito obavljanje djelatnosti u jednoj od država članica, neovisno radi li se o trajnom i neprekidnom obavljanju gospodarske djelatnosti ili privremenoj ponudi usluga u drugim državama članicama. Nije bit ukloniti samo diskriminatorne odredbe temeljem nacionalnosti već i usvojiti one mjere koje će olakšati njihovu primjenu poput međusobnog priznavanja nacionalnih propisa o pristupu gospodarskim djelatnostima.⁹⁰ Prema UFEU, široko je određena primjena slobode poslovnog nastana zajamčena i fizičkim i pravnim osobama. Prema Europskom sudu, svatko može koristiti pogodnosti odredbi čl. 49 do 55. UFEU-a te se pozivati na odredbu koja kazuje o slobodi poslovnog nastana.⁹¹ Definijski, predmetna sloboda uključuje pravo pokretanja i obavljanja samostalne djelatnosti te osnivanja i upravljanja poduzećima, *osobito trgovačkim društvima sukladno pretpostavkama koje pravo države u kojoj se taj poslovni nastan ostvaruje predviđa za svoje državljane.*⁹²

⁸⁶ Poljanec, K., *Zaklade kao ovlaštenici slobode poslovnog nastana i kretanja kapitala u pravu Europske unije i Republike Hrvatske, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 66 No. 4, 2016., str. 565.*

⁸⁷ Barnard, C., *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms, Oxford University Press, Oxford, 2004., str. 465*

⁸⁸ Flynn, L., *Free movement of capital, u: Barnard, C., Peers, S., European Union Law, Oxford University Press, Oxford, 2014., str. 448*

⁸⁹ Maciejewski, M., Pengelly, K., *Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga, 05/2016. Dostupno putem poveznice http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.4.html (učitano 6. rujna 2016.).*

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2013., str. 9*

⁹² *Cf. ibid., str. 10*

2.2.2.1. Četiri temeljne slobode i međuovisnost s igračkim fluktuacijama

Europska unija je "ustavni sistem bez ustava". Ona raspolaže vlastitim pravnim uređenjem, ustavnim principima i *EU acquisom*, skupom propisa koji proizlaze iz odredbi ugovora iz akata institucija Unije i iz odluka Suda Europske unije.⁹³ Građanima Europske unije imanentna su određena prava, a prava čovjeka su produkt modernoga doba.⁹⁴ Jedna od glavnih karakteristika Europske unije jest postojanje jedinstvenog tržišta koje je osnova za uspostavu novog poretka i blagostanja između država članica. Postulati predmetnog tržišta temelje se na četiri temeljne slobode: kretanja roba, radnika, kapitala i usluga (i poslovnog nastana), a sve sa svrhom osiguranja jednakih mogućnosti svojim stanovnicima, neovisno o veličini i utjecaju države članice i nacionalnom pravu iste.

Pravna stečevina EU-a iz područja slobode kretanja radnika propisuje da građani jedne države članice imaju pravo raditi u drugoj članici. Građani koji rade ili traže posao u drugoj državi ne smiju ni na koji način biti diskriminirani u odnosu na državljane te države članice te u odnosu na građane sa stalnim prebivalištem u toj državi, a obveza poznavanja službenog, na određenoj razini, jezika smije se primjenjivati samo u određenim situacijama i individualno, od slučaja do slučaja.⁹⁵ Ograničavanje tržišta rada tako da se prednost daje matičnim državljanima dopušteno je samo u iznimnim slučajevima, *i to za obavljanje poslova koji se odnose na obnašanje javne vlasti i odgovornosti za zaštitu općih interesa države*.⁹⁶ Sukladno navedenom, mogućnost diskriminacije svedena je na najmanju moguću mjeru. Nadalje, Europska unija daje jasan okvir postupanja prema radnicima migrantima, odnosno propisuje prava koja su im zajamčena i kojih se trebaju sve države pridržavati, bez iznimki i odstupanja. Pravna stečevina navodi da se s radnicima migrantima mora postupati u svemu jednako kao i s domaćim radnicima glede uvjeta rada te socijalnih i poreznih olakšica. Kako bi sloboda kretanja radnika potpuno zaživjela, *EU je izgradio mehanizam za koordinaciju odredaba nacionalnoga sustava socijalnog, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja za osigurane osobe i njihove obitelji koje dolaze u drugu državu članicu*.⁹⁷

⁹³ Gozi, S., *Evropska vlada, BMG, 2003.*, str. 19.

⁹⁴ Villey, M., *Pravo i prava čovjeka, Disput, 2002.*, str. 8.

⁹⁵ Zeko-Pivač, I., *op. cit. (bilj. 68)*, str. 234.

⁹⁶ Tišma S., Samardžija V., Jurlin K., *op. cit. (bilj. 5)*, loc. cit.

⁹⁷ *Novim Zakonom izjednačena su prava građana drugih država članica s pravima državljana Republike Hrvatske. Tako, ulazak, boravak i rad građana Europske unije i članova njihovih obitelji u Republici Hrvatskoj prethodno uređen Glavom XI. Zakona o strancima kazivao je da prema čl. 156(4) i čl. 219. Zakona o strancima, od datuma hrvatskog ulaska u EU, građani EU i članovi njihovih obitelji moći će raditi i pružati usluge u Republici Hrvatskoj bez radne i poslovne dozvole, a ostali stranci će i dalje trebati radnu i poslovnu dozvolu. Takvo*

Sport, kao izuzetno bitna društvena komponenta koja se gotovo svakodnevno razvija zbog svojih posebnih karakteristika koje ga čine važnim za funkcioniranje društva u cjelini, od velike važnosti je za "malog" čovjeka i njegovo zadovoljstvo. Naime, poistovjećivanjem sa sportašima i sportskim klubovima, neovisno o sportu i natjecanju, široke mase generiraju dodatnu ekonomsku vrijednost koja se ogleda na kompletnoj zajednici zbog čega se sport kao takav može nazvati svojevrsnim "zamašnjakom" i pokretačem. Zbog svoje posebnosti i "zabavnog karaktera", sport ima posebnu poziciju u društvu i s obzirom na osjećaje koje pobuđuje kod svih aktera, od sudionika do publike. No, vremenom su i sama postignuća postala "komercijalizirana" i ekonomska isplativost uspjeha počela je dobivati prednost pred sportskom komponentom aktivnosti. Okupljanjem širokih masa sport je dobio dodatnu financijsku jačinu čime je postao bitan gospodarski faktor koji privlači oportuniste kojima rezultat na terenu nije primaran. Sve navedeno ga promiče u dodatno osjetljivo područje vrijedno proučavanja. S obzirom na financijsku komponentu koja je značajna, potrebno je odgovoriti na pitanje smatraju li se sportaši apsolutno jednakim radnicima koji obavljaju posao izvan svog mjesta stanovanja te moraju li njihova prava u svemu biti izjednačena bez mogućnosti postavljanja dodatnih zahtjeva od strane samih priređivača sportskih priredbi, neovisno o zemlji u kojoj se nalaze, odnosno mora li autonomnost sportske organizacije biti ograničena u korist prava EU koje ne smije biti podložno sitnim interesima.⁹⁸

2.2.2.2. Pravno utemeljena ograničenja temeljnih sloboda

Gospodarske slobode nisu podložne ograničenjima u niti jednom obliku. No, valja imati na umu da ipak postoje određene iznimke. Sud Europske unije često odlučuje u vrlo delikatnim postupcima gdje je teško utvrditi radi li se o povredi neke od temeljnih sloboda ili tek o ograničenjima istih. Kako bi se uspjelo utvrditi od strane Suda da su nastupile neke od povreda odredbi Ugovora o slobodi kretanja, prvo valja utvrditi sadrži li promatrano, odnosno sporno pravilo nešto što ukazuje na ograničenja. U slučaju da je odgovor da, potrebno je utvrditi o

postupanje s radnicima migrantima koji su državljani država članica EU, u odnosu na treće državljane, bilo je u skladu s odredbama o slobodi kretanja radnika iz Ugovora o funkcioniranju EU, Direktivom 2004/38 (o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodu kretanja i boravka na teritoriju država članica) i sudskom praksom Europskog suda. Vidi više Goldner Lang, I., Vukorepa, I., Izvješće o hrvatskom zakonodavstvu koje uređuje radno pravni status radnika migranata (iz EU i trećih država) te pravima koja proizlaze iz njihovog radno pravnog statusa (njihovim socijalnim pravima) u odnosu na pravnu stečevinu EU, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Katedra za radno i socijalno pravo, 2010., str. 5.

⁹⁸ Zeko-Pivač, I., op. cit. (bilj. 68), str. 235.

kakvom se pravilu radi sukladno prirodi nametnutih ograničenja. Ako se radi o razumnim ograničenjima Sud im može pristupiti na drugačiji način tumačenjem da pravila s ekonomskim posljedicama spadaju izvan opsega prava slobode kretanja unutar Europske unije u slučajevima gdje je takvo pravilo nužno za adekvatno funkcioniranje sporta sukladno posebnostima istog.⁹⁹

Stalna bojazan profesionalnih nogometnih klubova, liga ili samih saveza odnosi se upravo na slobodu kretanja igrača i utjecaj koji bi ono moglo imati na kvalitetu natjecanja i razinu plaća.¹⁰⁰ Sloboda kretanja igrača svoje uporište temelji na člancima 45., 49. i 56. Ugovora o funkcioniranju Europske unije jer su se upravo na njima bazirali argumenti koji su onemogućavali iskorištavanje potpunog kapaciteta mogućnosti za zaradu i život u nekima od ostalih država članica Europske unije.¹⁰¹ U slučajevima kada se sportaš definira kao radnik, sukladno pojmu kako ga definira pravo EU, on ili ona ima pravo na slobodu kretanja.¹⁰² Specifične karakteristike sporta su uzete u obzir prilikom određivanja stanja jesu li mjere koje onemogućavaju slobodu kretanja u skladu s pravom EU.¹⁰³ Spomenutim člankom 45. (2) Ugovora o funkcioniranju Europske unije zabranjene su sve mjere koje, izravno ili neizravno, diskriminiraju temeljem državljanstva. Izravna diskriminacija lako je prepoznatljiva, primjer bi bio slučaj gdje su isključivo osobe s istim državljanstvom prihvatljive za prijavu na neki posao.¹⁰⁴ Međutim, neizravna diskriminacija događa se neovisno o samom državljanstvu s realnom mogućnosti nepovoljnog utjecaja upravo na državljane zemalja članica. Sporne mjere manifestiraju se tako da mogu *otežati ili učiniti manje atraktivnim ostvarivanje prava*.¹⁰⁵

Mjere koje izravno diskriminiraju su opravdane samo onda kada su temeljene na javnim politikama, zdravlju ili sigurnosti kako je izričito navedeno člankom 45. (3) UFEU-a.¹⁰⁶ Mjere koje neizravno diskriminiraju ili koje predstavljaju prepreke slobodi kretanja radnika mogu biti opravdane temeljem izuzeća sadržanih Ugovorom i sekundarnim zakonodavstvom

⁹⁹ Siekmann, R., Parrish, R., Verhoogt, P., Branco, M. R., Olfers, M., *Professional Sport in the Internal Market* (Project No. IP/A/IMCO/ST/2005-004), T. M. C. Asser Institut, Hag, 2005., str. 14.

¹⁰⁰ O'Leary, L., *Employment and Labour Relations Law in the Premier League, NBA and International Rugby Union*, T.M.C. Asser Press, 2017., str. 115.

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Cf. *ibid.*, str. 120.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*

ili jezičnim iznimkama pod pretpostavkama sadržanim člankom 3(1) Uredbe 492/2011¹⁰⁷.¹⁰⁸ Mjere mogu biti opravdane i na temelju objektivnih čimbenika koji nisu povezani s državljanstvom, ali su razmjerne legitimnom cilju sukladno sudskoj praksi Europskog suda.¹⁰⁹ Restriktivne mjere mogu se smatrati prihvatljivima zadovoljavanjem četiri uvjeta: kada su primijenjene na nediskriminirajući način, kada su opravdane važnijim razlozima koji su od značaja za javni interes, kada su pogodne za osiguranje postizanja cilja kojemu se teži te ako se ne izlazi iz realnih gabarita neophodnih za zadovoljenje objektivno postavljenih ciljeva.¹¹⁰

2.3. Bitnost slobode kretanja radnika u odnosu na ostale temeljne slobode Europske unije

Poduzimanje koraka koji djeluju ka omogućavanju slobode kretanja radnika unutar Europske unije u funkciji stvaranja i jačanja unutarnjeg tržišta te onih postavljenih ciljeva koji su od iznimne važnosti za provedbu socijalne politike jedan su od postulata europskog projekta još od 1957. godine i samog početka priče u cjelini.¹¹¹ Na razvoj slobode kretanja radnika uvelike je tijekom vremena utjecao Europski sud kroz svoj *case-law* što je rezultiralo razvitkom brojnih pitanja povezanih uz predmetno pravo, odnosno slobodu.¹¹² Postoje brojni čimbenici koji utječu na realizaciju slobode kretanja radnika. Tako se odluka pojedinca prilikom prihvaćanja novih izazova susreće sa socijalnim (koji uključuju postizanje konsenzusa cijele obitelji prilikom odluke o selidbi), ekonomskim (potencijalni problemi oko ostvarivanja postojećih prava u vidu socijalnih primanja ili mirovina), kulturnim (naviknutost na podneblje života kao i strah od nepoznatog) ili jezičnim (vezanih uz razumljive probleme s jezičnom barijerom) čimbenicima.¹¹³ Ukratko rečeno, sloboda kretanja radnika omogućuje građanima Europske unije traženje boljih uvjeta i poslovnih prilika no što je to dostupno u trenutnoj regiji

¹⁰⁷ Uredba 492/2011. Dostupno putem poveznice

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:141:0001:0012:EN:PDF> (učitano 17. lipnja 2017.).

¹⁰⁸ O'Leary, L., *Employment and Labour Relations Law in the Premier League, NBA and International Rugby Union*, loc. cit.

¹⁰⁹ Cf. *ibid.*, str. 121.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Muir, E., *EU Regulation of Access to Labour Market - A Case Study of EU Constraints on Member State Constraints on Member State Competences*, Kluwer Law International, Alphen Aan Den Rijn, 2012., str. 17

¹¹² Bačić, P., Sarić, I., *Aktivizam europskog suda kroz presude o slobodi kretanja radnika*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 51 No. 1, 2014., str. 29.

¹¹³ Barnard, C., *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms*, Oxford University Press, Oxford, 2010., str.

stanovanja, a Europska unija tako proširuje mogućnosti za poboljšanje životnog standarda.¹¹⁴ Slobodno kretanje radnika valja usmjeravati i pratiti odgovarajućim socijalnim mjerama putem regionalne politike u korist radnika migranata i njihovih obitelji. Od takve politike očekuje se da bude efikasna i sposobna kreirati zapošljavanje u svim regijama, bez iznimke.¹¹⁵ Predmetna sloboda predstavlja jedan od uvjeta nužnih za uspjeh projekta unutarnjeg tržišta.¹¹⁶ Kako je temeljno pravilo da se na sve ekonomske aktivnosti primjenjuju pravila unutarnjeg tržišta Europske unije¹¹⁷, a sâmo ostvarivanje *neke od tržišnih sloboda može doći u sukob s ostvarivanjem drugih ciljeva i vrednota Europske unije i njenih država članica*¹¹⁸ može se zaključiti da nerijetko već utvrđene dobre nacionalne politike bivaju pogođene unatoč činjenici da za formiranje i provedbu istih odgovaraju nadležne države članice.¹¹⁹

2.3.1. Primarno i sekundarno pravo Europske unije u pogledu slobode kretanja radnika

Svojim člankom 45.¹²⁰ (bivši članak 39. Ugovora o Europskoj zajednici), stavkom 1., Ugovor o funkcioniranju Europske unije striktno propisuje zabranu svake diskriminacije vezane uz uvjete rada poput zapošljavanja i plaće. Diskriminacija se javlja najčešće u dva oblika, izravnom i neizravnom, a razlika leži u saznanju da izravna podrazumijeva one slučajeve u kojima se prema građanima Europske unije, kao stranim radnicima, postupa nejednako usporedno s domaćim državljanima gledano s aspekta primjene različitih mjera koje nose manje pogodnosti. Problem leži u saznanju kako se Ugovorom zabranjuje samo izravna diskriminacija, a ostala isto tako zasnovana na kriterijima različitim od državljanstva nije dovoljno definirana i o njoj se jednostavno ne govori.¹²¹ Europski sud je svojim aktivističkim pristupom definirao izravnu i neizravnu diskriminaciju, odnosno usko je odredio kriterije nejednakog postupanja u cilju širenja dosega slobode kretanja radnika i zaštite njima

¹¹⁴ Čeh Časni, A., *Analiza slobode kretanja radnika na području proširene EU uporabom odabranih statističkih metoda*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol. 5 No. 1, 2007., str. 98.

¹¹⁵ Kandžija, V., *Gospodarski sustav Europske unije*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2003., str. 123

¹¹⁶ Bačić, P., Sarić, I., *op. cit. (bilj 112)*, str. 43.

¹¹⁷ Rodin, S., *Kao brodovi u noći: hrvatsko visoko obrazovanje i slobode unutarnjeg tržišta Europske unije*, *Politička misao: časopis za politologiju*, Vol. 48 No. 1, 2011., str. 191.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ *Ta sloboda kretanja podrazumijeva ukidanje svake diskriminacije na temelju državljanstva među radnicima iz država članica u vezi sa zapošljavanjem, primicima od rada i ostalim uvjetima rada i zapošljavanja.*

¹²¹ Bodiroga-Vukobrat, N., Horak, H., Martinović, A., *Temeljne gospodarske slobode u Europskoj uniji*, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2011., str. 132.

pripadajućih prava.¹²² Izravna diskriminacija vidljiva je u nekim od presuda poput *Bosman i Walrave&Koch*. Tek od presude *Giovanni Maria Sotgiu v Deutsche Bundespost*¹²³ iz 1974. godine vidljiva je intervenciju i po pitanju skrivene diskriminacije. Presudom je jasno rečeno da jednako postupanje zabranjuje ne samo otvorenu i izravnu diskriminaciju prema državljanstvu već i sve one skrivene oblike koji, različitim načinima, kao posljedicu imaju iste učinke.¹²⁴ Neizravna diskriminacija postoji onda kada norme, prividno neutralne s aspekta državljanstva, imaju nepovoljniji učinak na određene pojedince, u ovom slučaju strane državljanke koji su državljani neke od članica Europske unije.¹²⁵ Postoji čitav niz predmeta koji su svojim presudama ukazivali na neke od oblika neizravne diskriminacije. Tako se presudom *Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG v Salvatore Ugliola*¹²⁶ drži da je nekorektno ne prihvatiti osobama koje su vojni rok odslužile u nekoj od drugih država članica taj status prilikom zapošljavanja sukladno saznanju da se, opet neizravno, pogoduje domaćim radnicima. Nadalje, presudom *Roman Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano SpA*¹²⁷ talijanskom državljaninu onemogućeno je konkuriranje prilikom aplikacije na natječaj za posao sukladno saznanju da nije imao certifikat dokaza poznavanja jezika, odnosno nije imao onaj certifikat koji je poslodavac tražio natječajem već, prema navedenim uvjetima, onaj certifikat koji kao takav nije prihvatljiv. Odlukom koja govori kako takva odluka nije prihvatljiva potvrđuje se ponovno oblik neizravne diskriminacije, u mnogočemu sličan onom u presudi *Ingetraut Scholz v Opera Universitaria di Cagliari and Cinzia Porcedda*¹²⁸ gdje se radno iskustvo u javnoj službi stečeno u jednoj državi članici nije smatralo prihvatljivim u drugoj. Govoreći o radnom stažu bitno je spomenuti presudu *Gerhard Köbler v Republik Österreich*¹²⁹, kao i

¹²² Bačić, P., Sarić, I., op. cit. (bilj. 112), str. 36.

¹²³ C-152/73 *Sotgiu v Deutsche Bundespost* [1974] ECR 153. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX:61973CJ0152> (učitano 11. rujna 2016.).

¹²⁴ Bačić, P., Sarić, I., op. cit. (bilj. 112), str. 36.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ C-15/69 *Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG v Ugliola* [1969] ECR 363. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61969CJ0015> (učitano 11. rujna 2016.).

¹²⁷ C-281/98 *Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano* [2000] ECR I-4139. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-281/98> (učitano 11. rujna 2016.).

¹²⁸ C-419/92 *Scholz v Opera Universitaria di Cagliari* [1994] ECR I-505. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61992CJ0419> (učitano 11. rujna 2016.).

¹²⁹ C-224/01 *Köbler v Austria* [2003] ECR I-10239. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-224/01> (učitano 11. rujna 2016.).

presudu *Kalliope Schöning-Kougebetopoulou v Freie und Hansestadt Hamburg*¹³⁰ sukladno saznanju da su obje bile nepovoljne, prvenstveno gledano sa stajališta radnika migranata, a usko su vezane upravo s različitim poimanjem odgovarajućeg radnog staža sa stajališta država članica. No, Europski sud ne donosi uvijek odluke koje prepoznaju neizravnu diskriminaciju već je napravio razliku između onih mjera koje, ako su prepoznate, znatno ili neznatno sprečavaju pojedinca prilikom neometanog pristupa tržištu. Tako se presudom *Volker Graf v Filzmoser Maschinenbau GmbH*¹³¹ navodi da u obuhvat članka 45. Ugovora o funkcioniranju Europske unije neće ući one mjere koje znatno ne sprečavaju ili ometaju slobodan pristup tržištu¹³², a predmetna presuda mogla bi itekako poslužiti sucima hrvatskog pravosuđa prilikom odluke o nacionalnim mjerama koje stvaraju, odnosno ne stvaraju prepreku slobodnom kretanju radnika.¹³³

Sekundarno pravo Europske unije, osim spomenutih odredbi primarnog prava (Ugovor o funkcioniranju Europske unije), kroz svoje uredbe i direktive regulira slobodu kretanja radnika. *Uredba 1612/68/EZ o slobodi kretanja radnika na području zajednice*¹³⁴ bila je aktualna do travnja 2011. godine te je ostvarivala načela slobode kretanja radnika sve dok nije donesena *Uredba EU br. 492/2011 Europskog parlamenta i Vijeća o slobodi kretanja radnika unutar Unije*¹³⁵ koja je još jednom potvrdila sva prava zajamčena državljanima neke od drugih država članica prilikom ostvarivanja slobode kretanja. *Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji da se slobodno kreću i nastanjuju na području države članice*¹³⁶ bitna je zbog razloga što je sloboda kretanja radnika i samozaposlenih osoba vezano uz ekonomsku aktivnost istih obuhvatila sve građane Unije te je kao takva povezana uz sam pojam građanina Europske unije. Valja još spomenuti i *Direktivu 2005/36/EZ o priznanju*

¹³⁰ C-15/96 *Schöning-Kougebetopoulou v Freie und Hansestadt Hamburg* [1998] ECR I-47. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61996CJ0015> (učitano 11. rujna 2016.).

¹³¹ C-190/98 *Graf v Filzmoser Maschinenbau GmbH* [2000] ECR I-493. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61998CJ0190> (učitano 11. rujna 2016.).

¹³² Bačić, P., Sarić, I., op. cit. (bilj. 112), str. 38.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Dostupno putem poveznice

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31968R1612:en:HTML> (učitano 12. rujna 2016.).

¹³⁵ Dostupno putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:32011R0492> (učitano 12. rujna 2016.).

¹³⁶ Dostupno putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133152> (učitano 12. rujna 2016.).

*profesionalnih kvalifikacija*¹³⁷ koja omogućava priznavanje inozemnih međunarodnih kvalifikacija između zemalja članica, *Direktivu Europskog parlamenta i Vijeća 2009/104/EZ o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim uvjetima za korištenje sredstava za rad radnika na radu*¹³⁸ koja osigurava sve mjere zaštite zdravlja i sigurnosti radnika te *Direktivu 2006/123/EZ o uslugama na unutarnjem tržištu*¹³⁹ koja jasno kazuje da se amaterske djelatnosti koje protagonistima ne donose profit ne ubrajaju u samu Direktivu neovisno radi li se o samim igračima ili nekim drugim protagonistima poput trenera. Sloboda kretanja radnika, ukupno gledajući, vrlo je kompleksan pojam kojem valja pristupati s osobitom pozornošću zbog mnogih posebnosti koje sadržava sukladno saznanju da se regulacija istog nalazi u posebnom statusu zbog delikatnosti teme i, još uvijek, nedovoljne prepoznatljivosti od samog tržišta.

2.3.2. Opravdanost diskriminacije u kontekstu slobode kretanja radnika

Koncept jednakosti i zabrane diskriminacije predstavlja zabranu svih onih razlikovanja, izdvajanja ili preferiranja prilikom zapošljavanja, neovisno o tome postoje li temelji takvih nejednakih postupaka.¹⁴⁰ Diskriminacija može biti i pozitivna kroz one mjere koje daju određenu prednost podzastupljenom spolu u određenim oblastima poput zapošljavanja i rada.¹⁴¹ Izravna diskriminacija smatra se tretiranje osobe na lošiji način nego što se postupa ili se postupalo s drugom osobom koja se nalazila u usporedivoj situaciji zbog neke od osnova koje se temelje na diskriminatornom ponašanju, dok neizravna poima slučajeve gdje naizgled neutralna odredba, mjerilo ili postupanje dovode određenu osobu u neravnopravan položaj zbog vjere ili uvjerenja, invaliditeta, starosne dobi ili seksualnog usmjerenja usporedno s ostalim osobama.¹⁴² Diskriminacija može biti i pozitivna u slučaju kada poduzete mjere daju prednost, primjerice, podzastupljenom spolu u pogledu zapošljavanja i rada.¹⁴³ On se još karakterizira i pokušajem ispravljanja povijesnih nepravdi kao i otvorene diskriminacije prema

¹³⁷ Dostupno putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0036> (učitano 12. rujna 2016.).

¹³⁸ Dostupno putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:32009L0104> (učitano 12. rujna 2016.).

¹³⁹ Dostupno putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32006L0123> (učitano 12. rujna 2016.).

¹⁴⁰ Bilić, A., *Diskriminacija u europskom radnom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 44 No. 3-4, 2007., str. 558.

¹⁴¹ Cf. *ibid.*, str. 560.

¹⁴² Cf. *ibid.*, str. 563.

¹⁴³ Cf. *ibid.*, str. 560.

rasnim ili etničkim manjinama te ženama, kao i drugim deprivilegiranim grupama društva.¹⁴⁴ Zabrana izravne i neizravne diskriminacije navedena je Ugovorom o funkcioniranju Europske unije, pravo država članica koje sadrži diskriminatorne odredbe može biti opravdano isključivo u skladu s odredbama prethodno spomenutog Ugovora, a pravila koja ipak sadrže diskriminatorne odrednice mogu biti prihvatljiva samo u određenim situacijama.¹⁴⁵ Napomenuti valja i obrnutu diskriminaciju koja se javlja onda kada državljani neke od država članica Europske unije koji se nalaze u nepovoljnijem položaju u usporedbi s radnicima iz druge države članice mogu pozivati ona prava zajamčena europskim što kod domicilnog stanovništva nije slučaj iako se radi o istom činjeničnom stanju.¹⁴⁶ Opravdanja za prepreku slobode kretanja radnika moguće je pronaći u samom Ugovoru ili temeljiti diskriminacijom sukladno državljanstvu pojedinca, a kako je Europski sud analizirao neke od slučajeva uvažavajući prethodno navedena opravdanja valja pročitati u daljnjoj razradi disertacije, gdje je više riječi napisano o konkretnim sportskim slučajevima kao i ishodima istih.

2.3.3. Poimanje radnika u kontekstu prava EU

Pojam radnika i poimanje istog u kontekstu prava EU valja pobliže definirati, posebice jer profesionalni igrači nogometa, nogometaši, teško bivaju promatrani kao tek radnici iako igranje nogometa i ostvarivanje što boljih rezultata suštinski i jest tek njihov posao. Odmah treba napomenuti kako se predmetni pojam ne definira isto od svih država članica na način kako to čini koncept prava Europske unije.¹⁴⁷ Definirati osobu kao radnika znači da je ista zadovoljila prekogranični element, odnosno da je kao državljanin jedne države članice otišla raditi ili tražiti posao u drugu. U suprotnom, u odsustvu prekograničnog elementa, radilo bi se o primjeni nacionalnog prava u svim možebitnim sporovima povezanim uz radnika i njegova prava.¹⁴⁸ Kako je već i navedeno da pojam radnik definira drugačije od države do države, u

¹⁴⁴ Mesić, M., Bačić, D., *Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima, Migracija i etničke teme*, Vol. 27 No. 1, 2011., str. 25.

¹⁴⁵ Reçi, S., Gurakuqi, L., *Freedom of Establishment and the Prohibition of Discrimination in the Internal Market under the Provisions of the Acquis Communautaire*, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 7 No. 3, Rim, 2016., str. 143.

¹⁴⁶ Smokvina, V., *op. cit.* (bilj. 34), str. 65.

¹⁴⁷ Steiner, J., Woods, L., *EU Law*, Oxford University Press, Oxford, 2009., str. 465.

¹⁴⁸ Damjanović, D., *Definiranje pojma „radnik“ u europskom pravu*, 2013. Dostupno putem poveznice <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=15901> (učitano 13. rujna 2016.).

Republici Hrvatskoj se to čini Zakonom o radu i uskom definicijom u članku 4. stavak 1.¹⁴⁹ Nakon što je Republika Hrvatska pristupila Europskoj uniji pojam radnik i dalje je određen nacionalnim zakonodavstvom, ali je podložan tumačenju direktiva i drugih akata kako bi se postigla što učinkovitija zaštita radnika.¹⁵⁰ Važna za definiranje pojma radnika svakako je i relevantna sudska praksa, odnosno presude koje su temeljene na pravnim načelima. Upravo širok raspon presuda daje za pravo definirati pojam radnik na različite načine sukladno širini prava EU. Tako valja spomenuti presudu *Hoekstra*¹⁵¹ gdje je odlučeno kako pojam radnik spada isključivo pod nadležnost Europske unije, a ne o tumačenju na nacionalnoj razini. Ništa manje bitna nije ni presuda *Levin*¹⁵² kojom sud odlučuje proširiti definiranje pojma radnika gdje je i osobama s nepunim radnim vremenom zajamčen status radnika sukladno saznanju da ostvaruju stvarnu aktivnost kao zaposlenici. Nastavno na taj slučaj, presudom *Kempf*¹⁵³ utvrđeno je da su i oni radnici koji ne rade u punom radnom vremenu uz primanja ispod razine neophodne za preživljavanje također radnici s aspekta prava Europske unije. Presuda *Lawrie-Blum*¹⁵⁴ definira elemente bitne za stjecanje statusa radnika i, uz sve prethodno navedene presude, čini jedan od ključnih temelja prilikom definiranja pojma radnika na razini Europske unije. Radnik je, jedinstveno rečeno, svaka ona osoba koja obavlja ekonomske aktivnosti učinkovito i stvarno, a bitni elementi koji osobu određuju radnikom odnose se na saznanje da osoba mora u određenom vremenskom razdoblju obavljati određenu djelatnost za drugu osobu uz primanje dogovorene naknade za obavljen posao.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Radnik (zaposlenik, uposlenik, djelatnik, namještenik, službenik ili drugi radnik) u smislu ovoga Zakona je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca (svi pojmovi se odnose i na muški i na ženski rod uz jednaka pripadajuća prava).

¹⁵⁰ Damjanović, D., loc. cit.

¹⁵¹ C-75/63 *Unger v Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten* [1964] ECR 1977. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61963CJ0075> (učitano 13. rujna 2016.).

¹⁵² C-53/81 *Levin v Staatssecretaris van Justitie* [1982] ECR 1035. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=53/81&td=ALL> (učitano 13. rujna 2016.).

¹⁵³ C-139/85 *Kempf v Staatssecretaris van Justitie* [1987] ECR 1035. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0139> (učitano 13. rujna 2016.).

¹⁵⁴ C-66/85 *Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg* [1986] ECR 2121. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0066> (učitano 13. rujna 2016.).

¹⁵⁵ Damjanović, D., Definiranje pojma „radnik“ u europskom pravu, loc. cit.

3. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša

Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša usko je vezana uz članak 45. *Ugovora o funkcioniranju Europske unije*. Isti osigurava pravo na slobodno kretanje državljana neke od članica Europske unije u drugu državu članicu osiguravajući im pritom iste uvjete zapošljavanja kao i domaćem stanovništvu. Također, predmetnim člankom omogućeno je građanima Europske unije obavljati ekonomsku aktivnost bez prethodnog ishoda radne dozvole, boravak u drugoj državi članici zbog poslovnih razloga kao i ostanak u istoj po završetku aktivnosti uz uvažavanje svih prava ekvivalentno onima koje uživaju državljani zemlje članice u kojoj se aktivnosti događaju. Člankom se pojam radnika definira kao pojam EU prava, ne nacionalnog.¹⁵⁶

3.1. Simbioza sporta i prava

Sukladno naslovu, razvidno je kako je simbioza sporta i prava vremenom evoluirala u sportsko pravo koje definiramo kao skup pravnih normi ili pravnih pravila kojima se uređuju sportskopravni odnosi (to je definicija u objektivnom smislu), dok su sportskopravni odnosi oni pravni odnosi u koje pravni subjekti stupaju u svezi s normama objektivnog sportskog prava. Sportsko pravo u subjektivnom smislu je pak ovlaštenje koje za pojedini pravni subjekt proizlazi iz normi objektivnog sportskog prava.¹⁵⁷ Ovisno o kojem je dijelu sportskog prava riječ, odnosno radi li se o kaznenom, prekršajnom, građanskom, upravnom ili nekom drugom pravu, sportsko se pravo prema tom osnovnom dijelu odnosi kao *lex specialis* u odnosu na *lex generalis*, što znači da se primjenjuje sve iz općih odredaba, osim ako je u posebnoj (sportskoj) odredbi nešto posebno drukčije propisano. Međutim, sportsko pravo ima i značenje *lex generalis*, primjerice glede osnovnih definicija (sportaš npr.) koje ne postoje ni u jednom drugom propisu.¹⁵⁸ Suvremeni sport prati i ravnomjeran razvoj sportskog prava koje u najsuvremenijem obliku definira pravila kojih se valja pridržavati. Dionika sportskih aktivnosti sve je više sukladno čemu se daje zaključiti da su i očekivanja istih na daleko višoj razini. Upravo usko definiranje činjeničnog stanja i dostupnih pravnih regula daje glavnim protagonistima mogućnost posvećivanja isključivo osnovnoj djelatnosti, sportu, a sve u svrhu zadovoljavanja

¹⁵⁶ O'Leary, L., *op. cit.* (bilj. 100), str. 118-119.

¹⁵⁷ Kačer, H., *Uvod i osobe u športu, (Uvod u) športsko pravo, Inženjerski biro d.d., 2009., str. 3.*

¹⁵⁸ Cf. *ibid.*, str. 4.

šireg cilja, povećanja ekonomskih aktivnosti društva koje ta ista sportska događanja svojevrsno konzumira.

Sport, posebice u profesionalnom obliku, postaje sve snažnijim čimbenikom znanstvenog istraživanja, a svojim posebnostima unapređuje odgovarajuće grane prava, zbog čega se da zaključiti kako je odnos sporta i prava izrastao u novu granu prava.¹⁵⁹ Nepobitna činjenica, koja se danas više ne dovodi pod upitnik, je da postoji svojevrsan trend nastajanja sve više novih pravnih grana kojih je danas daleko više no što je bio slučaj kad su bile brojive na prste jedne ruke. Jedna od novijih pravnih grana svakako je i sportsko pravo, pravo koje je u ekspanziji ogromne brzine. *To se potpuno sigurno može (i za nacionalnu i nadnacionalnu – internacionalnu - međunarodnu komponentu) kazati glede gotovo bezbrojnih činjeničnih sklopova koji danas vansudski ili sudski zahtijevaju pravni pravorijek, a glede sličnih se, ne tako davno, pitanje pravnog aspekta nije ni postavljalo, nego je sve ostajalo u nekoj vrsti tzv. sive zone.*¹⁶⁰

3.2. Pojmovno određenje mobilnosti profesionalnih nogometaša

Igračka mobilnost, kao sastavna komponenta opće mobilnosti, lako se definira kao mogućnost izbora mjesta obavljanja profesionalnog spomenutog zvanja profesionalnog nogometaša i dostupnost potrebitih resursa pojedincima ili skupini uključenih u istu interesnu grupu s ciljem ostvarivanja profesionalnih težnji i zadovoljavanja subjektivne financijske koristi. Sukladno navedenom, unatoč ostvarenim preduvjetima za ostvarenje mobilnosti kao takve, suvremeni nogomet je pozicioniran između dva iznimno moćna pojma: slobode kretanja igrača s jedne strane i stabilnosti ugovora s druge. Međunarodna mobilnost je oduvijek bila, i još uvijek je, dio modernog nogometa.¹⁶¹

¹⁵⁹ Smokvina, V. *Socijalni dijalog u profesionalnom sportu-nogomet kao model za druge kolektivne profesionalne sportove*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012., str. 883.

¹⁶⁰ Kačer, H., Perkušić, A., Ivančić-Kačer, B., *Postoji li u Republici Hrvatskoj (kvalitetno) sportsko pravo*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012., str. 727.

¹⁶¹ Bilić, A., *Contractual stability versus players mobility*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011., str. 875-898, str. 875.

Nogometašima je oduvijek bilo imanentno *biti u pokretu*.¹⁶² Interesantno, čak i prije no što su nogometaši postali profesionalcima davne 1885. kada su igrače iz Škotske angažirali engleski klubovi.¹⁶³

3.2.1. Izlazna i ulazna mobilnost profesionalnih nogometaša

Mobilnost profesionalnih nogometaša uvjetovana je transferima¹⁶⁴ koje bi se moglo pojmovno odrediti kao postupak promjene klupske pripadnosti pri kojem igrač prelazi iz bivšeg u novi klub.¹⁶⁵ Izlazna i ulazna mobilnost profesionalnih igrača koja je predmetom ovog istraživanja jasno je razgraničena svojom prirodnom naravi. Naime, izlazna podrazumijeva prelazak u neki od nogometnih klubova pozicioniranih izvan Republike Hrvatske, dok ona ulazna poima suprotni postupak gdje iz nekog od klubova izvan Republike Hrvatske igrač potpisuje ugovor i postaje dijelom kolektiva koji sportsku djelatnost prema sjedištu obavlja na teritoriju Republike Hrvatske.

Postupak transfera igrača unutar jednog nacionalnog nogometnog saveza pravno se uređuje pravilima istog, a transfer igrača koji prelazi u klub koji pripada drugom nacionalnom savezu uređuje se FIFA-inim¹⁶⁶ Pravilima o statusu i transferima igrača.¹⁶⁷ Kod samog postupka međunarodnih transfera valja osigurati ujednačenost postupka, što je i učinjeno usklađivanjem provedbe postupka s pravilima FIFA-e. U trenutku kada se transfer zaključi prestaje pravni odnos igrača s prethodnim klubom te na snagu stupa novopotpisani ugovor.

U samom postupku transfera valja razlikovati uključene dionike. Neposredni sudionici su igrač, bivši i novi klub, a nacionalni nogometni savez koji izdaje takozvanu međunarodnu

¹⁶² Maguire, J., Bale, J., *Sports labour migration in the global arena*, Taylor&Francis, 1994.

¹⁶³ Prva dva Škota koja su napustila svoju državu kako bi igrali za klub iz Engleske u statusu profesionalaca bili su Fergus Suter i James Love i to nakon potpisa ugovora s klubom Darwen iz Lancashirea 1879. godine (Maguire, J., Bale, J., *Sports labour migration in the global arena*, Taylor&Francis, 1994.).

¹⁶⁴ Pojam transfera najpreciznije je definiran Pravilnikom o statusu igrača i registracijama Hrvatskog nogometnog saveza odnosno njegovim člankom 2., točkom 20: "Transfer je postupak prijelaza igrača iz klub u kojem je bio registriran u klub za koji će biti registriran." Pravilnik dostupan putem mrežne poveznice <http://hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igraca%20i%20registraciji%202016%20procisceni%20tekst.pdf> (17. studenoga 2017.). Više o pojmovnom određenju transferu vidi infra, str. 155

¹⁶⁵ Ivkošić, M., *Pravni okvir transfera profesionalnih nogometaša*, (Uvod u) športsko pravo, Inženjerski biro d.d., str. 105.

¹⁶⁶ FIFA (skraćena od Fédération Internationale de Football Association) je međunarodna nogometna asocijacija uređena prema švicarskom zakonu, osnovana 1904. godine sa sjedištem u Zürichu. Broji 211 državnih saveza članova udruženja te djeluje u skladu s ciljevima, sadržanim u Statutu, usmjerenih ka konstantnom unapređenju nogometa. Više o organizaciji na službenim internetskim stranicama dostupnim putem poveznice <http://www.fifa.com/about-fifa> (učitano 10. studenoga 2017.).

¹⁶⁷ Ivkošić, M., op. cit. (bilj. 165), loc. cit.

potvrdu o transferu registracije, odnosno savez koji registrira igrača za novi klub, su posredni sudionici transfera.¹⁶⁸ Profesionalni igrač klupsku pripadnost može promijeniti i da je prethodno bio bez kluba, odnosno da je profesionalni ugovor potpisao kao slobodan igrač s "čistom" dokumentacijom koja mu je omogućila daleko brže provođenje prethodno navedenog postupka. Međutim, zbog kompleksnosti takvih fluktuacija i nedostatka relevantnih podataka koji otežavaju znanstvenu analizu, predmet istraživanja su isključivo oni igrači koji su ostvarili izlaznu mobilnost iz Republike Hrvatske nakon što su prethodno, u trenutku potpisivanja novog ugovora, imali zaključen profesionalni ugovor s nekim od klubova istog nacionalnog predznaka. Dubinskim istraživanjem¹⁶⁹, počevši s 1992.¹⁷⁰ kada je i odigrana prva sezona Prve hrvatske nogometne lige¹⁷¹, do zaključenja ljetnog prijelaznog roka¹⁷² 2016.,

¹⁶⁸ Gebhart, D., *Modelle für die Reform des Transfersystem für Berufsfussballspieler aus rechtlicher und tatsächlicher Sicht*, Peter Lang, 1999., str. 3-6.

¹⁶⁹ Dubinsko istraživanje odnosi se na pronalaženje i prikupljanje korisnih podataka i implicitnog znanja iz velikih skupova podataka. Ono obuhvaća metode i tehnike kojima je moguće efikasno analizirati velike količine podataka. Pronalaženjem i opisivanjem strukturnih poveznica između podataka moguće je generirati nova znanja pomoću kojih se mogu otkriti i objasniti implicitne veze među podacima i kreirati modeli predviđanja (Vidi Milinković, S., *Korišćenje asocijativnih pravila za istraživanje edukacionih podataka*, Infoteh-Jahorina Vol. 14, 2015., str. 898). Web stranica Transfermarkt dostupna putem poveznica www.transfermarkt.de je internetska stranica smještena u Njemačkoj te je dostupna na nekolicini svjetskih jezika (njemački, engleski, nizozemski, turski, poljski, talijanski, španjolski i portugalski). Sadrži generalne informacije o nogometu poput rezultata, novosti o transferima i rasporeda utakmica. Prema nekim od istraživanja jedna je od dvadeset i pet najposjećenijih njemačkih stranica. Ono što samu stranicu čini posebnom jest pružanje informacija o vrijednostima igrača koje mediji gotovo redovno uzimaju kao mjerodavne prilikom kalkulacija oko možebitnih transfera. Isto tako, posebna rubrika dostupna putem stranice bavi se špekulativnim informacijama o možebitnim transferima, a u izuzetno visokom postotku špekulacije se ispostave kao istinite nakon što igrač uistinu i potpiše ugovor s povezanim klubom. Važnost internetske stranice za istraživanje sastoji se u činjenici kako su podaci koje pruža poslužili kao osnova za promatranje povijesnih kretanja transfera igrača iz Republike Hrvatske. Ujedno, to je jedina mogućnost za provođenjem ovakve vrste istraživanja s obzirom da isti ili slični podaci nisu nigdje dostupni. Međutim, valja napomenuti kako je do pravih podataka teško doći zbog čega je bitno ograditi se od same potpune točnosti podataka koji znaju biti pogrešni ili zastarjeli, ali zbog nemogućnosti drugog načina dolaska do istih u ovom radu su uzeti kao pravno relevantni.

¹⁷⁰ Sezona odigrana 1992. godine bila je prva nogometna sezona odigrana u Republici Hrvatskoj nakon uspostave neovisne države.

¹⁷¹ Prva hrvatska nogometna liga osnovana je 1992. godine. U prvom izdanju sudjelovalo je 12 klubova koji su igrali trokružno. Tijekom godina sustav natjecanja se više puta mijenjao, sve do današnjeg formata gdje u najvišem državnom razredu participira 10 klubova, ali svatko sa svakim igra četiri puta što rezultira sezonom od ukupno 36 kola, odnosno 180 utakmica. Na kraju sezone, ovisno o konačnom plasmanu, posljednje plasirana momčad ispada u Drugu hrvatsku nogometnu ligu, dok predzadnji klub ide u doigravanje s drugim klubom iz Druge hrvatske nogometne lige. U Prvu hrvatsku nogometnu ligu ulazi izravno prvak Druge hrvatske nogometne lige.

¹⁷² Prijelazni rokovi za igrače su ljetni prijelazni rok i zimski prijelazni rok. Ljetni prijelazni rok traje od 15. lipnja do 31. kolovoza svake godine, a zimski prijelazni rok traje od 18. siječnja do 15. veljače svake godine. Više vidi u Pravilniku o statusu igrača i registracijama dostupnom na službenim internetskim stranicama Hrvatskog nogometnog saveza putem poveznice hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igrača_.pdf (učitano 17. rujna 2015.).

iz Republike Hrvatske transferirano je ukupno 872 profesionalna nogometaša¹⁷³, ali ne nužno u države koje su ujedno i članice Europske unije.

3.2.2. Kompleksna veza između mobilnosti i migracije

Geografija, demografija, antropologija, ekonomija i sociologija su znanosti koje sustavno proučavaju migracije, dok su povijest, politologija i medicina upućene znanosti koje kao predmet izučavanja s vremenom poimaju isti fenomen. Naime, migracije i mobilnost kao njihov vid smatraju se bitnom karakteristikom suvremenog svijeta. Zajednička svjetska tržišta i kontinuiran razvoj suvremenog svijeta itekako su utjecali na potrebu za povećanjem kretanja visoko i nisko kvalificiranih radnika, studenata, pripravnika i obitelji. Jednostavno rečeno, sva gospodarstva koja žele ostati konkurentnima ne mogu ignorirati potrebu za promjenom. Sukladno tome, sva zakonita kretanja mogu biti obostrano i višestruko korisno rješenje za uključene dionike u globalnom svijetu.

Često se kao pitanje prilikom proučavanja relevantne materije nameće razmatranje razlika između (prostorne) mobilnosti i migracija. Naime, svaka migracija uključuje kretanje, ali svako kretanje nije nužno i migracija. Danas se migracije mogu odrediti jedino u suprotnosti prema općoj prostornoj mobilnosti. Wilbur Zelinsky¹⁷⁴ je davne 1971. godine ustvrdio u članku "*Hipoteza o tranziciji i mobilnosti*" kako je značajka modernizacije činjenica da su oblici mobilnosti sve kompleksniji, a privremena pokretljivost sve češća. Rast privremene pokretljivosti može se shvatiti kao značajka razvijenih društava, a takva pokretljivost posljedica je širenja neekonomskih ili još češće potrošačkih, odnosno neproduktivnih motiva pokretljivosti.¹⁷⁵ Sličnosti, odnosno različitosti između migracije i prostorne pokretljivosti trebaju se shvatiti prije kao dva pola istog kontinuuma sa saznanjem kako se kretanja populacija odvijaju u dvije dimenzije: u prostoru i vremenu i obično se klasificiraju prema standardnim vremenskim i prostornim granicama. Detaljniji prikaz vidljiv je u Tablici 1.

¹⁷³ Konačna brojka 872 profesionalna nogometaša formirana je detaljnom analizom podataka dostupnih na Internet stranici Transfermarkt koja je specijalizirana upravo za pružanje informacija vezanih uz profesionalne nogometaše i njihovu mobilnost. Detaljne tablice s podacima za svakog od igrača ponaosob za svaki od klubova koji u sezoni 2015./2016. sudjeluju u natjecanju Prve hrvatske nogometne lige dostupne su dalje u doktorskom radu.

¹⁷⁴ Wilbur Zelinsky (21.12.1921. - 4.5.2013.) bio je profesor emeritus na Penn State University. Opisuje ga se kao ikonu kulturne geografije i istraživača američkog načina života kao i značaja istog. Promatrao je različitosti u ljudskim međudodnosima proučavajući ih i koristeći dobivene podatke kako bi došao do što bitnijih informacija. Inspirirao je nebrojeno mnogo studenata u istraživanju kulture, literature i glazbe.

¹⁷⁵ Bell, M., Ward, G., *Comparing temporary mobility with permanent migration*, *Tourism Geographies* 2(1), 2000., str. 87-107.

Tablica 1. Usporedba migracije i prostorne pokretljivosti (mobilnosti)¹⁷⁶

	Tip kretanja	
	Migracija	Prostorna pokretljivost
<i>Definicija</i>	- stalna promjena uobičajenog prebivališta	- prijenos s varirajućim trajanjem
<i>Ključni koncepti</i>		
● uobičajeno prebivalište	- integralni koncept	- manje važan
● povratak	- bez namjere povratka	- može uključiti povratak
<i>Ključne dimenzije</i>		
● trajanje	- trajna promjena prebivališta	- varijacije u trajanju prebivanja
● frekventnost	- jedan prijenos	- repetitivan događaj
● sezonalnost	- manje sezonske varijacije	- velike sezonske varijacije

3.2.3. Pravni izvori koji reguliraju mobilnost profesionalnih nogometaša

3.2.3.1. Međunarodni pravni izvori

FIFA pravilnik o statusu i transferima igrača¹⁷⁷ stupio je na snagu 1. travnja 2015. godine te je preveden na hrvatski jezik od strane Odjela za međunarodne poslove i licenciranje HNS-a, s naglaskom kako je za primjenu i tumačenje Pravilnika isključivo mjerodavan izvornik na engleskom jeziku. Uvodnom odredbom jasno je navedeno kako Pravilnik utvrđuje globalna i obvezujuća pravila u svezi statusa igrača, njihovog prava nastupa za sudjelovanje u organiziranom nogometu i njihove transfere između klubova koji pripadaju različitim savezima.¹⁷⁸ Pravilnik je koncipiran poglavljima koja se sastoje od članaka te dodataka.

¹⁷⁶ Cf. *ibid.*, str. 90.

¹⁷⁷ Vidi više na mrežnim stranicama Fédération Internationale de Football Association (FIFA) - FIFA.com, dostupno putem mrežne poveznice http://resources.fifa.com/mm/document/affederation/administration/02/70/95/52/regulationsonthestatusandtransferofplayersnov2016weben_neutral.pdf (učitano 14. studenoga 2017.).

¹⁷⁸ FIFA pravilnik o statusu i transferima igrača, str. 6.

3.2.3.2. Domaći pravni izvori

Pravilnik o statusu igrača i registracijama¹⁷⁹ temeljem odluke Izvršnog odbora Hrvatskog nogometnog saveza predstavlja pravni izvor prema kojem se valja ravnati na razini Republike Hrvatske. Visoko je usklađen sa spomenutim FIFA pravilnikom čime je isti ništa više do prilagođena inačica međunarodnog izvora namijenjenog primjeni na supsidijarnoj razini. Zakon o sportu¹⁸⁰ također se drži bitnim jer je kao takav imanentan svim sportovima na razini države, ne nužno i isključivo nogometu kao najznačajnijoj sastavnici, posebno u svojim članicima 6. i 8. gdje definira karakteristike fizičkih osoba u sustavu sporta.

3.2.4. Međudnos punopravnog članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji s kretanjima nogometaša

Domaća nogometna liga smatra se relativno osiromašenom, naravno, zbog financijskog aspekta vezanog uz istu, gdje gotovo svi nogometaši imaju želju igrati u inozemstvu i u slučaju prave ponude vrlo lako donose odluku o pristupanju nekom od financijski moćnijih klubova smještenih izvan Republike Hrvatske.¹⁸¹ Gledan kroz prizmu nacionalne reprezentacije, koja je kvalitativno vodeći kolektiv, i kao takva prezentira državu u međunarodnom okruženju, motiv koji navodi igrača prema cilju igranja na višoj razini smatra se pozitivnim jer se, uzročno-posljedičnim vezama, reflektira na uspješnost i konkurentnost u natjecateljskom smislu državne selekcije. No, s druge strane, postoji već spomenut problem osiromašivanja domaćeg nogometa, ali dotičnom trendu teško se odupiru i neke daleko bogatije lige i nacije. Osnovno pitanje, koje navodi na razmišljanje, jest što očekivati od razvoja hrvatskog nogometa s obzirom na *Bosmanovo pravilo*¹⁸², odnosno treba li postupno očekivati kako će doći do masovnog egzodusa s obzirom na to da i nogometaši ulaze pod djelomični

¹⁷⁹ Vidi više na mrežnim stranicama Hrvatskog nogometnog saveza (HNS) – [hns-cff.hr](http://hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igraca%20i%20registraciji%202016%20procisceni%20tekst.pdf), dostupno putem mrežne poveznice <http://hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igraca%20i%20registraciji%202016%20procisceni%20tekst.pdf> (učitano 14. studenoga 2017.).

¹⁸⁰ Vidi *infra*, str. 54

¹⁸¹ Statistički se ovaj podatak može analizirati i suprotno. Naime, Prva hrvatska nogometna liga nalazi se na četrnaestom mjestu u Europi prema ukupnoj vrijednosti klubova u sezoni 2016./2017., dok se ispred nje nalaze ruska, švicarska i turska liga što je na razini Europske unije svrstava na jedanaesto mjesto. Nenaklonost medija i egzodus mladih igrača prema bogatijim odredištima možebitno stvaraju iskrivljenu sliku činjeničnog stanja. Izvor: www.transfermarkt.de (učitano 31. srpnja 2016.). Međutim, valja napomenuti kako najviše izvršno tijelo u Europi zaduženo za nogomet – UEFA (Union of European Football Associations) konstantno vodi rang ljestvicu uspješnosti nogometnih klubova u međunarodnim natjecanjima gdje hrvatski klubovi trenutno zauzimaju sedamnaesto mjesto. Izvor: www.uefa.com/memberassociations/uefa_rankings/country/ (14. studenoga 2017.).

¹⁸² Vidi *infra*, str. 65

obuhvat europskog radnog prava? Nije bitno isključivo promatrati profesionalce na najvišoj razini, valja promotriti i situaciju vezanu uz kvalitetom slabije igrače koji participiraju u nekim od nižih liga. Oni bi, vrlo vjerojatno, inače ostali u nekom od niželigaških klubova u Republici Hrvatskoj, ali hoće li sada lakše i brže pronalaziti svoj put u inozemstvo? Visoko intenzivan razvoj međunarodnih organizacija univerzalnog, regionalnog i specijaliziranog karaktera te njihove aktivnosti usmjerene na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda obilježili su proteklo stoljeće.¹⁸³ Svojim angažmanom posredno su utjecale na nogometaše zbog čega je apstraktno i nezahvalno predvidjeti budućnost s obzirom na nepostojanje sličnih ili istih aktivnosti u povijesti koje bi mogle poslužiti kao usporedba. Sve navedeno odlika je jedne novonastale i neistražene dimenzije.

Vrlo vjerojatno je za očekivati kako će ekspanziju doživjeti "vikend nogometaši" koji će odlaziti iz nižih liga koje nisu profesionalne¹⁸⁴ kako bi na tim razinama dolazili do zarade i možebitne afirmacije. U velikoj većini takvih slučajeva nogomet će se smatrati dodatnim poslom. U velikoj opasnosti su i mladi nogometaši bez potpisanog profesionalnog ugovora koji postaju sve zanimljiviji kompetentnijim klubovima čime višegodišnji trud domicilnog kluba pada u vodu i biva kompenziran isključivo kroz naknadu za razvoj igrača¹⁸⁵.

Nakon presude Suda Europske zajednice u slučaju *Bosman* postalo je jasno da je došao kraj samovolji provođenoj od strane klubova i saveza vezano uz radnike-profesionalne igrače, a ujedno je postalo razumljivo kako su sportaši radnici kao i ostali, sa svojim obvezama, ali i

¹⁸³ Vinković, M., *Dječji rad u međunarodnom, europskom i poredbenom radnom pravu*, TIM press, 2008., str. 9.

¹⁸⁴ U Republici Hrvatskoj profesionalna je isključivo Prva hrvatska nogometna liga.

¹⁸⁵ Prema FIFA pravilniku o statusu i transferima igrača Poglavlje VII. Naknada za treniranje i mehanizam solidarnosti člankom 20. propisuje se kako se naknada za treniranje plaća klubu/klubovima koji su trenirali igrača: (1) kada igrač potpiše svoj prvi ugovor kao profesionalac, i (2) prilikom svakog transfera profesionalca do kraja natjecateljske godine u kojoj je navršio 23 godine. Obveza plaćanja naknade za treniranje nastaje bez obzira je li transfer obavljen tijekom ili na kraju igračevog ugovora. Isto tako, člankom 21. Mehanizam solidarnosti propisano je da ukoliko profesionalac transferiran prije isteka svog ugovora, svaki klub koji je dao doprinos njegovom obrazovanju i treniranju prima dio naknade koja je plaćena njegovom posljednjem klubu (solidarni doprinos). Konačno, prema Dodatku 4. Naknada za treniranje istog Pravilnika prema Članku 1. kazuje da se treniranje i obrazovanje igrača obavlja između 12. i 23. godine života. Naknada za treniranje se, kao opće pravilo, plaća do 23. godine života za treniranje koje je obavljeno do 21. godine života, osim ukoliko je očito da je igrač prije 21. godine života već prekinuo svoje razdoblje treniranja. U ovom slučaju, naknada za treniranje se plaća do kraja natjecateljske godine u kojoj je igrač navršio 23 godine, ali obračunavanje plativog iznosa temelji se na godinama između 12. godine i godine života kada je utvrđeno da je igrač stvarno završio svoje treniranje. Isto tako, obveza plaćanja naknade za treniranje ne prejudicira bilo koju obvezu plaćanja naknade za raskid ugovora. Vidi više o tome na stranicama Hrvatskog nogometnog saveza putem poveznice <http://hns-cff.hr/files/documents/7200/2015%20FIFA%20Pravilnik%20o%20statusu%20i%20transferima%20igra%C4%8Da.pdf>.

pravima.¹⁸⁶ Ideja koja prevladava u Europskoj uniji promicana od strane samih institucija kazuje kako su klubovi poslodavci, a sportaši radnici, što ih oboje čini subjektima radnog prava zbog čega se na njih i primjenjuje radno pravo kad je riječ o međusobnim ugovorima.¹⁸⁷ No, iako postoje pravne osnove koje djeluju ka izmjeni postojećeg stanja u kretanjima profesionalnih nogometaša (čine prekretnicu?), valja analizirati i ostale čimbenike koji utječu na promatranu problematiku. Naime, nisu samo propisi ono što određuje put i usmjerava profesionalne nogometaše, već veliku ulogu u svemu, ponovno, zauzima i financijska komponenta koja uvelike određuje sve prethodno navedeno.

¹⁸⁶ *Blanpain, R., The Legal Status of Sportsmen and Sportswomen under international, European and Belgian national and regional law, Kluwer Law international, The Hague, 2003., str. XV.*

¹⁸⁷ *Martins, R. B., A European Legal Football Match Heading for Extra Time, The International Sports Law Journal, vol. 4. No. 3.-4., 2004., str. 19.*

4. Pravni izvori koji utječu na mobilnost profesionalnih nogometaša

Sport, kao možda najvažniji kulturni i politički fenomen naše epohe¹⁸⁸ i zrcalo modernoga društva¹⁸⁹, u suvremenom društvu postaje predmetom interesa raznih profila znanstvenika i znanstvenih disciplina. Radi se, zapravo, o globalnom fenomenu, u koji je uključen veliki dio populacije, što aktivno, a što pasivno (od aktivnih sportaša, rekreativaca, trenera, sudaca, članova sportskih organizacija, pa do gledatelja i konzumenata masovnih medija)¹⁹⁰. Iz tog razloga, suvremena znanost tijekom vremena počela je fenomenu sporta posvećivati puno veću pažnju, više no što je to prije bilo uobičajeno, jer kritičko promišljanje sporta i promjena u njemu može dati i čitav niz drugih značajnih društvenih pokazatelja.¹⁹¹

4.1. Međunarodni pravni izvori

4.1.1. Utjecaj Rimskog ugovora na internacionalizaciju sportskog prava

Veliki utjecaj na dizanje ukupne svijesti društva o međuovisnosti sporta i prava, kao nove grane nazvane sportsko pravo, imali su komercijalizacija i politizacija problema. *Procesi komercijalizacije, zapravo komercijalnog pritiska i želje javnosti da gleda vrhunsko natjecanje, ubrzali su internacionalizaciju sporta. Da bi se regulirala takva prekogranična aktivnost upravljačka tijela u sportu ustanovila su pravila koja uređuju odnose između sudionika u natjecanjima. Međutim, ta međunarodna pravila nisu izbjegla kontroli međunarodnog prava. Tako je jačanje EU jedinstvenog tržišta utemeljenog na ekonomskim slobodama Rimskog ugovora bilo od središnjeg značaja za internacionalizaciju sportskog prava.*¹⁹² Zbog uočenih nedostataka u praksi¹⁹³, arbitražna sudišta i redovni sudovi koji sude u sporovima vezanim uz sportsku djelatnost ne mogu u potpunosti odgovoriti zahtjevima modernog vremena.

Sud Europske unije donosi presude koje su obvezujuće za sve nacionalne sudove, bez iznimke, među koje se ubrajaju i najviši sudovi poput onih ustavnog ili vrhovnog predznaka, a proteže se na cijelu sudsku praksu neovisno o kojoj državi članici se radi. Presuda koja se

¹⁸⁸ Vidi Vrcan, S., *Nogomet-politika-nasilje, Oglеди iz sociologije nogometa*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2003.

¹⁸⁹ Perasović, B., Bartolucci, S., *Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu, Sociologija i prostor* 175 (1), 2007., str. 106.

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ Šegvić, S., *Može li se govoriti o Vojnom sportskom pravu kao dijelu Sportskog prava?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011., str. 775.

¹⁹² Bačić, A., Bačić, P., *op. cit. (bilj. 10)*, str. 684.

¹⁹³ Vuleta, D., *Sudska regulacija pravnih odnosa na području sportskog prava de lege ferenda...*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52, 4/2015., str. 1145.

odnosi na jednu državu članicu ujedno obvezuje i sve ostale članice, kao i njihove sudove. U slučaju da sud države članice neuspješno primijeni normu prava Europske unije na eksplicite, onaj način kako je ista interpretirana od strane Europskog suda za posljedicu može imati tešku povredu prava Europske unije, kao i odgovornosti same države. Pravo Europske unije stoji na dispoziciji svakom pojedincu koji se ima pravo pozivati na isto u postupcima pred nacionalnim sudovima, a oni imaju obavezu primjenjivati predmetno pravo sukladno Osnivačkim ugovorima.¹⁹⁴

4.1.2. Ugovor iz Amsterdama i aneksirana Deklaracija o sportu

Ugovor iz Amsterdama¹⁹⁵, koji je došao kao epilog međuvladine konferencije iz Torina 1996., potpisan je u listopadu 1997. od strane ministara vanjskih poslova zemalja članica, dok je na snagu stupio tek u svibnju 1999. godine. Istom je, kroz aneks, dodana Deklaracija o sportu¹⁹⁶ koja ističe socijalnu osjetljivost sporta, a posebice njegove uloge u formiranju identiteta kao i zbližavanja pojedinaca.¹⁹⁷ Sukladno navedenom, zbog jasnog podizanja opće svijesti o značenju sporta, institucije Europske zajednice bivaju pozvane na saslušanje sportskih asocijacija u situacijama gdje postoje odluke koje imaju, možebitno, značajan utjecaj na sport u cjelini. U tako postavljenoj situaciji posebna pažnja trebala bi biti pridodana karakterističnosti amaterskog sporta, a sve u skladu sa samom Deklaracijom.¹⁹⁸ Nadalje, obrazovni, zdravstveni, socijalni, kulturalni i rekreacijski aspekti sporta prepoznati su radnim materijalom izdanim od strane Europske komisije, nazvanim "*The Development and Prospects for Community Action in the Field of Sport*". Podvučeno je kako sport zauzima visoku ekonomsku poziciju u Europi (s obzirom na već nekoliko puta spomenutu gospodarsku komponentu) zbog čega se nikako ne može i ne smije izuzet od prava Zajednice.¹⁹⁹ Još jednom

¹⁹⁴ Denizeau, C., *L'autorité des arrêts de la Cour de justice de l'Union européenne*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 2/2014., str. 289.

¹⁹⁵ Vidi više o Ugovoru iz Amsterdama putem poveznice <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (učitano 21. rujna 2015.).

¹⁹⁶ Konferencija iz Torina ukupno je prihvatila 51 deklaraciju dok je za njih 8 navela samo kako je o istima i raspravljala. U relativno šturoj pasusi teksta izvorno je sadržano slijedeće: ... *The Conference emphasises the social significance of sport, in particular its role in forging identity and bringing people together. The Conference therefore calls on the bodies of the European Union to listen to sports associations when important questions affecting sport are at issue. In this connection, special consideration should be given to the particular characteristics of amateur sport...*

¹⁹⁷ Siekmann, R., *Is Sport 'Special' in EU Law and Policy?, The Future of Sports Law in the European Union, Beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Kluwer Law International, 2008., str. 38.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Cf. *ibid.*, str. 39.

se itekako osjeti kako sport dobiva težinu, posebice ako je suditi po formulacijama kojima biva definiran. Tako engleske riječi hrvatskog prijevoda *ističe, tvori identitet, spaja ljude* jasno daju naslutiti kako se u budućnosti, općenitim razvojem društva, itekako može očekivati i dodavanje pravne dimenzije svemu navedenom jer, od prvog dana spominjanja relevantnog pojma, uvijek se referira na ekonomsku komponentu zbog koje se, temeljem uključenih dionika, očekuje nova formulacija predmetnog pojma. Pojednostavljeno rečeno, sport kao takav sve više biva prepoznatim. Ekonomska dimenzija je naglašena zbog primarno ekonomske/gospodarske prirode Europske unije.

4.1.3. Ugovor iz Nice i Deklaracija o specifičnim karakteristikama sporta

Francuski grad Nica dana 26. veljače 2001. bio je poprištem potpisivanja istoimenog ugovora²⁰⁰ koji je na snagu stupio gotovo godinu dana kasnije, 1. veljače 2003. godine. Njegova važnost gledana sa sportskog stajališta očituje se još jednom Deklaracijom, onoj o specifičnim karakteristikama sporta, sadržanom istim, koja posebnu pažnju pridaje uklapanju specifične karakterističnosti sporta sa socijalnom (društvenom) komponentom te implementaciju zajedničkih politika u ovo delikatno područje.²⁰¹ Sama Deklaracija aneksirana je zaključcima predsjedništva zasjedanja Europskog vijeća s temeljem na Helsinškom izvješću²⁰² o sportu iz 1999. godine koje je, u biti, bilo izvješće Europske komisije Europskom vijeću s preporukama kako sačuvati aktualne sportske strukture i socijalnu dimenziju sporta unutar okvira Europske unije.²⁰³

Uvodnim dijelom Izvješća govori se o društvenoj (socijalnoj) funkciji sporta s jasnim ukazivanjem na višegodišnji trend ekspanzije istog s posebnim naglaskom na etičnost. Iskazane su smjernice za pomirenje ekonomske dimenzije sporta s onim populističkim, obrazovnim, društvenim i kulturalnim.²⁰⁴ Ostalim poglavljima, uglavnom, ukazuje se na

²⁰⁰ Vidi više o Ugovoru iz Nice putem poveznice https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_nice.pdf (učitano 21. rujna 2015.).

²⁰¹ Tekst predmetne Deklaracije o specifičnim karakteristikama sporta dostupan putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:I35007&from=EN> (učitano 21. rujna 2015.).

²⁰² Vidi više o Izvješću (The Helsinki Report on Sport) putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0644:FIN:EN:PDF> (učitano 22. rujna 2015.).

²⁰³ Siekmann, R., op. cit. (bilj. 197), str. 39.

²⁰⁴ ... This social function of sport, which is in the general interest, has for some years been affected by the emergence of new phenomena which sometimes call into question the ethics of sport and the principles on which it is organised, be they violence in the stadiums, the increase in doping practices or the search for quick profits to the detriment of a more balanced development of sport. This report gives pointers for reconciling the economic dimension of sport with its popular, educational, social and cultural dimensions...

moguće probleme i aktivnosti kojima valja odagnati iste i osigurati kvalitetan i prosperitetan razvoj sporta u suštini. Tako je dano do znanja kako razvoj sporta za posljedicu može imati slabljenje njegove obrazovne i društvene funkcije. Četvrtim poglavljem Izvješća naslovljenom Objašnjenje pravnog okruženja sporta (*Clarifying the Legal Environment of Sport*) osjeti se tendencija daljnjeg uvažavanja sporta. Iako Ugovor sam po sebi ne sadržava odredbe o sportu, Unija mora imati dovoljno snage kako bi osigurala da inicijative od strane nacionalnih vlasti i sportskih asocijacija budu kompatibilne s pravom Unije.²⁰⁵ Ono što je bitno, prepoznat je porast sporova vezanih uz sport. Naime, pod upitnik se stavlja mogućnost rješavanja problema od strane država članica i njihovih sportskih organizacija jer je, neosporno, problematika sve više raširena, a veliko je pitanje povlači li nužno njihovo interno rješavanje i očuvanje aktualnih sportskih struktura zajedno s društvenom dimenzijom koja je, sad već prema uvriježenom mišljenju, od iznimne važnosti.

Ono što je, na neki način, i očuvalo sport zajedno sa sportskom dimenzijom kao polazišnom osnovom jest svijest onih, koji su ga upražnjavali, o tome kako njegovi potencijali i perspektive sežu daleko iza jedne dimenzije. Sukladno tome, društvena dimenzija istog uvijek je bila polazišna osnova iako su se na nju vezale sve ostale, u mnogočemu gotovo jednako bitne za društvenu perspektivu imanentnu zajednicama koje sport među građanima implementiraju kao razvojni faktor. Oduvijek je bilo gotovo nemoguće odijeliti čisto sportske aspekte od onih gospodarskih, ali gledajući širu sliku u međuovisnosti sa svim ostalim uključenim čimbenicima i dionicima, sve više je ispravno misliti kako to jednostavno nije niti moguće učiniti. Naravno, globalizacija društva i novi pravni poredak na više razina dodatno otežava ovaj proces koji se nekad prije činio gotovo nebitnim, a danas kad je svijest o istom poprimila jednu iznimno visoku dimenziju gdje je isti postao bitan, on je postao visoko kompliciran i složen. Saznanjem kako dionika ima mnogo, a time su očekivanja kao i apetiti enormni (ili tek veliki?) teško je reći tko ili što je subjekt koji bi morao riješiti prijetnje i, sukladno tome, povući određene zaključke koji bi za rezultat imali revolucionarne učinke na cijeli sportski svijet, neovisno o razini i kvaliteti predmetnog sporta. Jedino što je potpuno točno i s čim se slažu široke mase, a što je i očigledno, jest da sport kao društveni fenomen

²⁰⁵ ... the Community must nevertheless ensure that the initiatives taken by the national State authorities or sporting organisations comply with Community law, including competition law, and respect in particular the principles of the internal market (freedom of movement for workers, freedom of establishment and freedom to provide services, etc.) ...

gotovo nezaustavljivo raste. Valja vidjeti mogućnosti koje će rast istog uskladiti (jesu uskladile) s očekivanjima.

4.1.4. Ustav za Europu i neimplementirane korekcije sukladno odbacivanju istog

Ugovorima iz Amsterdama i Nice, kao i pratećim deklaracijama prethodno spominjanim, priznata je šira uloga sporta s jasnim pozivom na suradnju između institucija Europske unije i uključenih dionika, a sve u cilju zadovoljavanja sve zahtjevnijih potreba ovog konstantno rastućeg društvenog fenomena. Ustav za Europu²⁰⁶ (*The Treaty establishing a Constitution for Europe*) potpisan je 29. listopada 2004. od strane predstavnika 25 zemalja članica Europske unije²⁰⁷, dok se njegova relevantnost po pitanju sporta očituje u unesenoj odredbi kojom države članice protežiraju socijalne, obrazovne i kulturne aspekte sporta. Ustav za Europu u biti slijedi svojevrsnu promjenu smjera koja nastupa nakon sastanka Europskog vijeća u Nici 2001., gdje je naglasak stavljen na čimbenike relevantne za razvoj sporta u suštini, ali njegovim odbacivanjem svojevremeno je bila potresena cijela Europska unija gdje je bilo teško procijeniti posljedice koje su se mogle očekivati sukladno neprihvatanju istog. Pretpostavljalo se da bi moglo doći i do europske krize jer je prvo francusko ne Ustavu, a onda i nizozemsko, stvaralo istinski problem. Kako Ustav nije prošao u navedenim zemljama, Europska unija nastavila je funkcionirati prema tada važećem Ugovoru iz Nice, a najveća bojazan bila je u saznanju da bi moglo doći do narušavanja vanjskopolitičke pozicije Europske unije, posebno u međuočnosu sa Sjedinjenim Američkim Državama i Rusijom.

Predmetnim Ustavom trebao je biti konstitucionaliziran članak III-282²⁰⁸ o sportu nakon intenzivnih konzultacija između *Međunarodnog olimpijskog odbora (IOC), Europskog*

²⁰⁶ Vidi više o Ustavu za Europu putem poveznice http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf (učitano 24. rujna 2015.).

²⁰⁷ Ugovor je bio ratificiran samo u 18 zemalja članica Europske unije među kojima su bile i Španjolska i Luksemburg čiji građani su se pozitivno o istom izjasnili tek putem referendumu. No, kako su Francuska i Nizozemska na referendumu odbili afirmativno se izraziti o dokumentu tijekom 2005., pojavila su se nova razmišljanja o sportu temeljem čega su 2007. lideri Europske unije dali ovlasti Međuvladinoj konferenciji (IGC) kako bi reformirala sam Ustav i doprinijela da Europska unija dobije adekvatnu nadležnost na području sporta.

²⁰⁸ ... *The Union shall contribute to the promotion of European sporting issues, while taking account of the specific nature of sport, its structures based on voluntary activity and its social and educational function.*
... *Union action shall be aimed at: ... (g) developing the European dimension in sport, by promoting fairness and openness in sporting competitions and cooperation between bodies responsible for sports, and by protecting the physical and moral integrity of sportsmen and sportswomen, especially young sportsmen and sportswomen.*
... *The Union and the Member States shall foster cooperation with third countries and the competent international organisations in the field of education and sport, in particular the Council of Europe...*

*olimpijskog odbora (EOC) te olimpijskih sportskih federacija za ljetne i zimske igre, a poseban fokus trebao je biti stavljen na potrebu zaštite socijalne, obrazovne i kulturne uloge sporta u europskom društvu.²⁰⁹ Akceptiranje teksta od strane svih dionika o posebnostima sporta trebalo je kao zaključak dati veću podršku autonomiji sportskih asocijacija iz razloga što je sport, uglavnom, bio pristupan s ekonomskog aspekta. O ovom bitnom događaju svojevremeno se oglasio i tadašnji predsjednik *Međunarodnog olimpijskog odbora* Jacques Rogge izjavivši: "Odluka EU o priznanju sporta kao ključnog elementa njenog novog Ustava predstavlja prvi korak prema razvijanju europske dimenzije sporta. Rezultat je to desetogodišnjih diskusija i konzultacija između europskih institucija i svijeta sporta. Posebno mi je drago da su ti naponi bili uspješni i da sport sada ima vlastito mjesto u europskom projektu".²¹⁰*

4.1.5. Bijela knjiga o sportu

Dana 11. srpnja 2007. od strane Europske komisije predstavljen je konačan tekst Bijele knjige o sportu²¹¹ (*The White Paper on Sport*), što je okarakterizirano kao nešto veliko i značajno za sport, a čemu je prethodilo višegodišnje održavanje dijaloga Komisije još od 1991. kada je osnovan Europski sportski forum (*European Sport Forum*). Europska komisija ovom prvom opsežnom strategijskom inicijativom u području sporta prepoznaje širinu, dugoročnost i političku relevantnost sporta kao društvenog fenomena.²¹² Dokument, kao takav, uslijedio je nakon višegodišnjeg razvoja i implementacije sporta u pravna pitanja gdje je i sama Europska komisija zauzela daleko aktivniji stav, što se dalo nagovijestiti promatrajući kronologiju pravnih akata, redom, od Ugovora iz Amsterdama i Ugovora iz Nice s pripadajućim deklaracijama ili, konačno, Ustava za Europu. Sam sadržaj detaljno je analiziran dvogodišnjim konzultacijama između brojnih uključenih dionika, nacionalnih vlasti i unutarnjih ustrojstava Europske komisije.

... In order to contribute to the achievement of the objectives referred to in this Article: (a) European laws or framework laws shall establish incentive measures, excluding any harmonisation of the laws and regulations of the Member States. They shall be adopted after consultation of the Committee of the Regions and the Economic and Social Committee; (b) the Council, on a proposal from the Commission, shall adopt recommendations...

²⁰⁹ Bačić, A., Bačić, P., *op. cit.* (bilj. 10), str. 685.

²¹⁰ Cf. *ibid.*, str. 686.

²¹¹ Vidi više o Bijeloj knjizi o sportu putem poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN> (učitano 28. rujna 2015.).

²¹² Velázquez Hernández, P., *The European Commission's White Paper on Sport, The Future of Sports Law in the European Union, Beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Kluwer Law International, 2008., str. 77

Radi se o širokoj inicijativi koja se odnosi na raznu problematiku, kao i interese svih aspekata Europske unije, odnosno *acquisa* koji bi, za pretpostaviti je, mogao imati veliki utjecaj na sport. Bazira se na holističkom pristupu sukladno saznanju kako je fokus stavljen na sport u cjelini, neovisno o razini i modalitetima.²¹³ Europska komisija posebnu pažnju pridodala je zadržavanju balansa između tri domene: društvene uloge sporta, ekonomske važnosti kao i same organizacije istog uz poštivanje načela supsidijarnosti.²¹⁴ Bijela knjiga o sportu ima za sveukupne ciljeve pružiti stratešku orijentaciju o ulozi sporta u Europi, poticati raspravu o određenim pitanjima, jačati uključenje sporta u stvaranje europske politike i u povećanje javne svijesti o potrebama i specifičnostima ovog sektora. Inicijativa, isto tako, želi razjasniti važna pitanja poput primjene zakona Unije u samom sportu te planira daljnje korake i djelovanja vezana za sport na razini Unije u cjelini.²¹⁵

Kompozicija Bijele knjige satkana je u vidu političkog dokumenta koji poima ključne ideje kao i političke poruke vezane uz predmetnu problematiku. Uključuje 53 prioritetne aktivnosti za koje se očekuje da ih Komisija implementira ili da im tek iskaže potporu prilikom same implementacije. Nekoliko radnih dokumenata priloženo je osnovnom dokumentu i to akcijski plan Pierre de Coubertin²¹⁶ koji sadržava netom spomenute 53 prioritetne aktivnosti sadržane dokumentom, detaljan dokument imena EU i sport: pozadina i kontekst (*The EU and Sport: Background and Context*) te procjenu utjecaja same inicijative, kao i sažetak.²¹⁷

Komisija 53 aktivnosti sadržane akcijskim planom Pierre de Coubertin provodi u okviru tri kontrolna mehanizma: unaprijeđenim strukturnim dijalogom s dionicima uključenim u kompletan sportski pokret, poboljšanom suradnjom sa zemljama članicama Europske unije, kao i značajnijim socijalnim dijalogom o sportu na europskom nivou.²¹⁸ Iako nije sporno kako na razini Europe, s obzirom na raznolikost, postoji kompleksan i raznolik sustav sporta, apelira se na potrebu za još učinkovitijim dijalogom između svih dionika uključenih u sportska zbivanja. Sama suradnja između zemalja članica i Komisije mora biti postavljena na čvršće temelje.

²¹³ Cf. *ibid.*, str. 78.

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ Komisija europskih zajednica, *Bijela knjiga o športu (predstavljeno od strane Komisije) {SEC(2007)932} {SEC(2007)934} {SEC(2007)935} {SEC(2007)936}*, COM(2007)391 konačni tekst, Bruxelles, 11.7.2007., str. 2.

²¹⁶ Barun Pierre de Coubertin rođen je u Parizu 1. siječnja 1863., a preminuo je u Ženevi 2. rujna 1947. Rođen je kao Pierre de Frédy, obrazovanjem je bio pedagog i povjesničar, a osim kao istaknutog sportskog djelatnika povijest ga pamti i kao utemeljitelja modernih Olimpijskih igara.

²¹⁷ Velázquez Hernández, P., *op. cit.* (bilj. 212), str. 79.

²¹⁸ Cf. *ibid.*, str. 85.

Sama Bijela knjiga o sportu predstavljena je u vrijeme kad je već bilo jasno kako je u pripremi Lisabonski ugovor od kojeg su se očekivale revolucionarne promjene. Sukladno navedenom, ista je, vrlo vjerojatno ciljano i svjesno, *povukla* određena kontroverzna pitanja poput onih o pravima iz televizijskih prijenosa ili samim transferima igrača jer, već prethodnim saznanjem kako Unija nema ulogu u sportskim pitanjima, za očekivati je bilo da će iste i slične odgovore dati očekivani reformski ugovor, čime se ovakvim aktom pomalo otvaraju vrata daleko šireg problema, ali na jedan daleko diskretniji i jednostavniji način. Stajalište Komisije vezano uz sportsku aktivnost jasno je dalo do znanja kako i ta aktivnost treba biti predmetom primjene prava Unije uz primjenu pravila tržišnog natjecanja, kao i svih odredbi unutrašnjeg tržišta, a sve dok sport predstavlja ekonomsku aktivnost.

U vrijeme usvajanja Bijele knjige o sportu Lisabonski ugovor je bio pred stupanjem na snagu zbog čega je bilo očekivano kako će sve buduće aktivnosti relevantne po sportskim pitanjima biti imanentne upravo predmetnom ugovor. Organiziran i ustrojen svijet sporta u Bijeloj knjizi vidio je rezultat jednog dugotrajnog i relativno mukotrpnog postupka nakon čega su sve održane konzultacije rezultirale pisanim i relevantnim sadržajem. Konačno, Komisija je putem Bijele knjige priznala kako komercijalizacija sporta privlači nove dionike, odnosno aktere te da se postavljaju pitanja vezana uz upravljanje, demokraciju i reprezentaciju interesa unutar sportskog pokreta.²¹⁹

4.1.6. Ugovor iz Lisabona

Povijest Europe protkana je ratnim zbivanjima koja su uvijek donosila mnogo lošeg, uništavajući brojne uspjehe koje je društvo godinama gradilo. Sukladno tome, 20. stoljeće donijelo je razumijevanje bitnosti dijaloga među ljudima kao načina rješavanja problema na užtrb ratovanja. Sam dijalog donio je i konstruktivne zaključke u mnogočemu, ali u trenutku donošenja istih, Unija je bila daleko manja i nije bila pod utjecajem mnogih, danas aktualnih, čimbenika. Upravo zato Europska unija, nastavno na neosporno postojanje potencijala za rješavanja problematike, prepoznaje neučinkovitost postojećih mehanizama gdje je neophodno unaprjeđenje istih. A, konkretno rečeno, Lisabonski ugovor upravo to i čini. Za zadatak ima kompletnu Uniju učiniti demokratičnijom, učinkovitijom i transparentnijom.

²¹⁹ Bačić, A., Bačić, P., *op. cit. (bilj. 10), str. 687.*

Ugovor iz Lisabona²²⁰ potpisan je 13. prosinca 2007. od strane, tadašnjih, svih 27 zemalja članica Europske unije. Nakon ratifikacije u svim nacionalnim parlamentima zemalja članica, isti je stupio na snagu 1. prosinca 2009., unatoč činjenici kako je sam postupak ratifikacije tekao daleko teže no što se prvotno očekivalo.²²¹ U suštini, njime se dopunjavaju i ažuriraju prethodni ugovori Europske unije, što je itekako bitno imajući na umu činjenicu kako je Europska unija u trenutku potpisivanja ugovora narasla do 27 zemalja članica s prvotnih šest država članica osnivačica. Stupanjem na snagu Lisabonski ugovor je izmijenio Ugovor o Europskoj uniji (UEU), dok je Ugovor o Europskoj zajednici (UEZ) zamijenio Ugovorom o funkcioniranju Europske unije (UFEU).²²² Nastavno na neuspjelu ideju o europskom ustavu koji bi opozvao sve postojeće ugovore i zamijenio ih s jedinstvenim tekstom imena Ustavu za Europu, sastavljen je predmetni Reformski ugovor koji, nastavno na prethodne ugovore relevantne problematike, unosi iskonske promjene u postojeće Ugovore Europske unije u cilju jačanja kapaciteta djelovanja unutar i van iste, povećanja demokratskog legitimiteta i poboljšanja učinkovitosti kompletnog djelovanja. Sukladno tradiciji prema mjestu potpisivanja, Reformski ugovor je nazvan Lisabonskim.²²³ Njime se Europska unija i Europska zajednica spajaju u jedinstvenu Europsku uniju temeljem čega se svuda riječ zajednica zamjenjuje riječju Unija koja postaje nasljednikom Europske zajednice.²²⁴ Uz nestanak dosadašnje hramske strukture EU, još se jedna strukturalna promjena sastoji u tome da je Europska unija stekla pravni subjektivitet i stoga jači identitet na međunarodnom planu. Do Lisabonskog ugovora samo su Europske zajednice imale pravni subjektivitet, dok EU nije. S novim Ugovorom Europska zajednica nestaje kao subjekt međunarodnih odnosa, ali i kao

²²⁰ Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i ugovora o funkcioniranju Europske unije 2010/C 83/01 dostupne putem poveznice <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> (učitano 1. listopada 2015.).

²²¹ Kako bi Ugovor iz Lisabona stupio na snagu bilo je potrebno da ga ratificiraju sve države članice Europske unije. O izboru načina ratifikacije, sukladno unutarnjem državnom ustroju, svaka je država imala pravo subjektivno donijeti odluku gdje se osnovno pitanje vodilo oko podatka kako će se doći do odluke, stavom nacionalnog parlamenta ili referendumom. Gotovo svi, 26 država članica, su odlučili za parlamentarni put dok se jedino Republika Irska odlučila odgovor o ratifikaciji potražiti putem referendumom. Iako su Irci na prvom referendumu odbili prihvatiti predloženo, ponovljenim referendumom su se pozitivno izrazili o predmetnoj temi. Isto tako, problemi su nastali i od strane Republike Češke koja je također odugovlačila s ratifikacijom. Vidi opširnije Čeranić, J., *Ratifikacija Lisabonskog ugovora-Reforma Evropske unije: bilans i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2009., str. 7-25 (dostupno putem poveznice <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/content/1229-Ratifikacija-Lisabonskog-ugovora-Reforma-Evropske-Unije-bilans-i-perspektive?s=2261c459869ee3c4186d5f40c719023c> (učitano 1. listopada 2015.).

²²² Đurđević, Z., *Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 2/2008., str. 1077.

²²³ Borchardt, K-D., *op. cit.* (bilj. 66), str. 13

²²⁴ *Ibid.*

pojam iz europskog pravnog i političkog života. Ta bi promjena, iako nije toliko bitna, trebala Uniju učiniti jednostavnijom i razumljivijom, kako njenim građanima tako i ostatku svijeta.²²⁵

Lisabonskim ugovorom sročene su odredbe o sportu, eksplicite navedene člankom 165. (bivši članak 149. Ugovora o Europskoj zajednici). Glavom XII. pod naslovom Obrazovanje, strukovno obrazovanje, mladi i sport stoji sljedeće:

1. Unija doprinosi razvoju kvalitetnog obrazovanja poticanjem suradnje među državama članicama te, ako je to potrebno, podupiranjem i dopunjavanjem njihovih aktivnosti, pri čemu u potpunosti poštuje odgovornost država članica za nastavni sadržaj i ustroj obrazovnih sustava te njihovu kulturnu i jezičnu raznolikost. Unija doprinosi promidžbi europskog sporta, vodeći pritom računa o specifičnoj prirodi sporta, njegovim strukturama koje se temelje na dobrovoljnim aktivnostima te njegovoj društvenoj i obrazovnoj ulozi.

2. Ciljevi su djelovanja Unije:

razvoj europske dimenzije u obrazovanju, osobito nastavom i popularizacijom jezika država članica,

poticanje mobilnosti studenata i nastavnika, između ostalog, poticanjem akademskog priznavanja istovrijednosti diploma i trajanja studija,

promicanje suradnje između obrazovnih ustanova,

razvoj razmjene informacija i iskustava u vezi s pitanjima koja su zajednička obrazovnim sustavima država članica,

poticanje razvoja razmjene mladih i razmjene društveno-pedagoških radnika te poticanje sudjelovanja mladih u demokratskom životu Europe,

poticanje razvoja obrazovanja na daljinu,

razvijanje europske dimenzije u sportu promicanjem pravednosti i otvorenosti na sportskim natjecanjima i suradnje među tijelima odgovornima za sport te zaštitom tjelesnog i moralnog integriteta sportaša i sportašica, osobito najmlađih sportaša i sportašica.

3. Unija i države članice podupiru suradnju s trećim zemljama i međunarodnim organizacijama nadležnima u području obrazovanja i sporta, osobito Vijećem Europe.

4. Kako bi doprinijelo ostvarivanju ciljeva iz ovog članka:

Europski parlament i Vijeće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom i nakon savjetovanja s Gospodarskim i socijalnim odborom te Odborom regija, donosi poticajne mjere,

²²⁵ Čapeta, T., *Europska unija po lisabonskom ugovoru*, Hrvatska javna uprava, god. 10., br. 1., 2010., str. 38.

pri čemu je isključeno bilo kakvo usklađivanje zakona i drugih propisa država članica, Vijeće, na prijedlog Komisije, donosi preporuke.

Članak 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije može se shvatiti kao novi korak u razvoju sportske problematike unutar Europske unije, posebice sukladno spomenu sporta kao područje djelovanja Unije. No, nastavno na mišljenja analitičara promatrane problematike, dokazi i literatura sugeriraju da je razvoj više evolutivne nego revolucionarne prirode.²²⁶

Specifična priroda sporta utjecala je, kroz Ugovor, na uređenje pitanja promidžbe dok se, sukladno prirodi dobrovoljne aktivnosti, posebno uvažava društvena i obrazovna uloga koja biva iznimno zastupljenom. No, dovodeći predložene mjere u međudnos sa stvarnom situacijom, jasno je postojanje svojevrsnog problema skrivenog u neusklađenosti pravnih akata. Naime, uvriježeno mišljenje je kako je Republika Hrvatska poprilično nespremna dočekala pristupanje Europskoj uniji o čemu svjedoče i riječi prof. dr. sc. Jasne Omejec, predsjednice Ustavnog suda u trenutku pristupanja, koja je predavanjem održanom na Pravnom fakultetu u Osijeku izjavila: *"Uoči ulaska u EU hrvatski pravni poredak grca u normativnom neredu. Taj čudni normativno-regulativni nered karakterizira nekonzistentnost, a posebno je dramatično stanje na sudovima. (...) Premda EU dočekujemo pravno nespremni, poslije ulaska slijedi nam novi veliki val reformi zakonodavstva, da bi se postigla konzistentnost pravnog poretka."*²²⁷

Prisutan je opći utisak kako je velikim dionicima ostavljeno poprilično prostora subjektivno tumačiti odredbe vezane uz sport s posebnim problemom u zaobilaženju pravila. Nacionalno zakonodavstvo ne smije biti postavljano iznad zakonodavstva Unije te je nedopustivo da se zbog supsidijarne razine odlučivanja zaobilazi mjerodavne institucije koje su izričito definirale pravila ponašanja i očekivanja od država članica. Nediskriminacija u bilo kojem obliku i poštovanje četiri temelje slobode izdižu se iznad političkih boja ili nacionalnih ili gospodarskih interesa. Pojam nadnacionalno označava *"razinu iznad nacionalnih vlada"*. Mnoge odluke EU-a donose se na nadnacionalnoj razini jer obuhvaćaju institucije EU kojima su zemlje članice prenijele zakonodavne ovlasti.²²⁸

²²⁶ Bačić, A., Bačić, P., op. cit. (bilj. 10), str. 689.

²²⁷ Članak pod naslovom "Uoči ulaska u EU pravni poredak u neredu" objavljen u regionalnom dnevnom listu Glas Slavonije dana 5. lipnja 2013.

²²⁸ Zeko-Pivač, I., op. cit. (bilj. 68), str. 242.

4.1.7. Autonomna pravila saveza u međudnosu s pravima nogometaša

4.1.7.1. O transferima općenito

U nogometu razlikujemo sportska udruženja globalnog, kontinentalnog i nacionalnog predznaka. Na globalnoj razini glavnu riječ vodi FIFA (*Fédération Internationale de Football Association*), kontinentalnoj UEFA (*Union of European Football Associations*) dok na nacionalnoj razini svojim propisima odnose uređuje HNS (*Hrvatski nogometni savez*) po pitanju obje kategorije, amaterskih i profesionalnih nogometaša. Pravila, kao i sva ostala pravila općenito, reguliraju način provedbe transfera te uređuju nacionalne kvote zbog čega su od velikog utjecaja na mogućnosti zaposlenja profesionalnih nogometaša. Često je teško raspravljati o pravilima sportskih asocijacija koja uređuju odnose, posebice kroz prizmu nadnacionalnog prava, sukladno saznanju kako jedan cijeli sustav koji je evoluirao godinama i stvorio sebi svojstvene posebnosti valja prilagođavati nešto drugačijem pravnom poretku i tako eliminirati neke od posebnosti koje je godinama poimao. Isto tako, kvaliteta nogometaša nije presudan faktor prilikom ostvarivanja transfera, što autor disertacije drži vrlo diskutabilnim. Naime, kako je jedinstveno unutarnje tržište koncipirano upravo na način da apsorbira ono najbolje koje, jedino u svojoj najkvalitetnijoj izvedbi, može egzistirati, nije sporno kako bi i nogomet kao takav daleko kvalitetnije bio prezentiran krajnjim konzumentima, navijačima, kada bi bez pravnih ograničenja uključivao samo one individue koje po kvaliteti odgovaraju najvišim standardima modernog sporta. Naravno, kako nije moguće niti prihvatljivo da bilo koja komponenta sporta, pa tako i nogomet, bude isključena iz općenitih pravnih regula gdje su nogometaši u svemu izjednačeni s ostalim radno sposobnim stanovništvom, suvremeni nogomet i svi uključeni dionici istog mijenjaju se u skladu s novim poretkom i to vrlo uspješno sukladno saznanju kako je upravo nogomet, kao tek jedna komponenta sporta, daleko najprofitabilnija sastavnica.²²⁹ Ne može se tvrditi kako su odnosi između sportaša i njihovih klubova u svemu istovjetni ugovorima koji uređuju obaveze klasičnih radnika koji obavljaju svoj posao za neki pravni subjekt. Da bi igrač uopće imao pravo nastupa za neki klub, mora biti registriran kod nadležnog nacionalnog nogometnog saveza jer

²²⁹ Prema američkom časopisu *Forbes*, najuspješnijem poslovnom magazinu na svijetu sa sjedištem u New Yorku, SAD, u 2016. godini na listi najvrjednijih sportskih kolektiva u prvih pet svrstalo se čak tri nogometna kluba: španjolski nogometni klubovi *Real Madrid* i *Barcelona* na drugom i trećem te engleski nogometni klub *Manchester United* na petom mjestu. Vidi više putem poveznice <http://www.forbes.com/sites/kurtbadenhausen/2016/07/13/dallas-cowboys-head-the-worlds-50-most-valuable-sports-teams-of-2016/#25b10caf6bd7> (učitano 27. kolovoza 2015.).

samo na taj način stječe pravo nastupa u nacionalnom natjecanju. Ako taj isti klub za tu sezonu uživa pravo nastupa u nekom od europskih natjecanja, tada se igrač mora registrirati i kod europskih sportskih saveza koji rukovode natjecanjem. Upravo ti savezi, posebice oni regionalnog predznaka, imaju ovlast određivati koji će igrači igrati za koji klub sukladno saznanju da nacionalni savezi upravo prema njima prilagođavaju svoja pravila. Tim činom bitno utječu na radni odnos, pravo na rad i zaposlenje te na slobodu kretanja radnika. U ovom djelu valja izdvojiti dva načina kroz koje utječu na spomenuta prava: pravila o transferima igrača te pravila o kvotama igrača (nacionalne kvote).²³⁰

4.1.7.1.1. Pravila o transferima igrača

Transferi nogometaša dio su sustava koji uređuje odnose prilikom promjene sredine profesionalaca. O transferu bi se moglo govoriti i u kontekstu amaterskog sporta, ali je ondje prikladnije reći da se radi tek o prelasku iz kluba u klub jer u cijeli proces nije uključena financijska komponenta u vidu odštete. Samim procesom transfera štite se interesi manjih klubova kroz kompenzaciju za igrače sukladno njihovoj izobrazbi. Potpisivanjem ugovora s novim klubom prethodna ugovorna obaveza prestaje, pravni odnos s prijašnjim klubom biva okončan te su stvoreni svi preduvjeti za sklapanje ugovora s drugim klubom koji potom ishodi licencu za igračev nastup od strane nacionalnog saveza kojem sam pripada. Međunarodni transfer povlači nešto drugačija pravila sukladno saznanju da igračevi savezi, prijašnji i budući, moraju izmijeniti certifikate. Na ishod transfera utječu mnogi čimbenici. Tako valja posložiti u kojoj mjeri novi klub računa na igračeve usluge u vidu nastupa u prvoj postavi i odgovara li to samom igraču, uklapa li se igračeva vokacija u samsustav igre novog kluba, koliko se fleksibilno može surađivati s dionicima uključenim u igračev angažman poput agenata koji imaju određeni financijski udio u poslu te pritisci i sugestije od strane obitelji i ostalo.²³¹ U cijelom postupku transfera jedna od najbitnijih komponenti je naknada za transfer koja klubu iz kojeg igrač odlazi služi kao svojevrsna satisfakcija i povrat uloženog. Trošak igrača predstavlja i trošak svih igrača u čiji se razvoj ulagalo, ali iz objektivnih ili subjektivnih razloga nisu imali mogućnost postati profesionalcima i tako nisu klubu omogućili da se naplati za sve ono što je u njih godinama ulagao.²³² Bosmanov slučaj pogrešno se smatra prvim slučajem koji je vodio bitku s

²³⁰ Smokvina, V., *op. cit. (bilj. 34), str. 208.*

²³¹ Roderick, M., *The Work of Professional Football, a labour of love?*, Routledge, Oxon, 2006., str. 110.

²³² Feess, E., Muhlheuser, G., *Economic Consequences of Transfer Fee Regulation in European Football*, *European Journal of Law and Economics*, Vol. 13. No. 3., str. 230.

opravdanošću sustava transferiranja igrača. Naime, još 1963. godine izvjesni George Eastham igrajući za engleski klub Newcastle United u pitanje je doveo opravdanost britanskog nacionalnog sustava transfera, a pedesetak godina ranije vođen je i slučaj *Kingaby v Aston Villa* koji nije bio uspješan jer je sud odlučio kako je nogometni klub u pravu, čime su samo potvrdili svoja pravila nadležnog saveza.²³³ Pravila o transferima godinama su podložna mnogim promjenama, ali u konačnici svojom evolucijom sve se više prilagođavaju nogometašima, odnosno svojim radnicima i protagonistima čime se vidi da se postupno podiže i svijest o bitnosti pridodavanja pažnje upravo njima kao ključnoj komponenti nogometa.

4.1.7.2. Međudnos transfera i akata europskih institucija

Još 1984. godine Europski parlament bio je mišljenja da sustav transfera nije usklađen s pravom Zajednice što je istaknuto u *Rezoluciji o sportu i Zajednici*. Rezolucijom se od strane sportskih saveza tražilo usklađivanje internih saveznih pravila u cilju olakšavanja mobilnosti nogometaša i jednostavnije regulacije ugovorne obaveze.²³⁴ 1989. godine Parlament je pozvao Komisiju da se usprotivi pravilima onih sportova koji se krše o Rimski ugovor te da ih, u najmanju ruku, promijene. *Izvešće Europskog parlamenta o slobodi kretanja profesionalnih nogometaša* iz 1989. godine priznalo je profesionalnim nogometašima status radnika sukladno čemu imaju pravo uživati zaštitu prava EU i pogodnosti.²³⁵ Iste godine *Rezolucija o slobodi kretanja profesionalnih nogometaša u Zajednici* navodi kako naknade za transfere u tada poznatom obliku predstavljaju kršenje slobode kretanja zbog čega se od Komisije očekivalo da se utvrđena nepravilnost otkloni u što kraćem roku što je i učinjeno *Rezolucijom o slobodi kretanja profesionalnih nogometaša u Zajednici* iz 1991. godine.²³⁶ Naglašeno je da nije prihvatljivo izdvajati velike iznose za transfere ako je igraču ugovor s klubom istekao jer se u tom slučaju radi o izravnom kršenju prava profesionalnih nogometaša sukladno saznanju da ugovor, koji ih je vezao uz klub, više nije na snazi i ne postoje daljnje obaveze između uključenih strana. Sve do presude u slučaju Bosman, Europska komisija nije reagirala na zahtjeve Europskog parlamenta i nije poduzimala nikakve mjere kako bi se otklonile navedene

²³³ Guttman, A., *Sports: The First Five Millennia*, University of Massachusetts Press, Amherst, 2004., str. 111.

²³⁴ Smokvina, V., *op. cit.* (bilj. 34), str. 216.

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ *Ibid.*

nezakonitosti, već je podržavala tadašnji sustav transfera.²³⁷ Već spomenuta presuda Bosman donijela je prekretnicu o čemu će riječi biti u daljnjoj razradi same disertacije.

4.1.7.3. Aktualni relevantni sporazumi i pravila

Postoje sporazumi i pravila koja su promijenjena nakon određenih zbivanja u nogometnom svijetu, a koje valja spomenuti obrađujući tematiku iz naslova sukladno saznanju da su uvelike promijenila, odnosno potaknula igračku mobilnost. Prvi od takvih sporazuma seže u 2008. godinu kada je usvojen Sporazum o razumijevanju²³⁸ između UEFA-e i Europskog udruženja klubova (ECA)²³⁹. Kao što je tada bilo vrlo uobičajeno, ovo je bio još jedan od dokumenta koji je osjetio koliko je važno pridodavati važnost razvoju igrača u cilju podizanja opće kvalitete nogometa na što višu razinu. Nikako zanemareno nije ostalo niti radnopravno zakonodavstvo i međudnos s posebnostima nogometa. Sporazumom je točkom D.5²⁴⁰ jasno navedeno kako se ECA neće miješati u aktualne sudske postupke, dogovorene su obaveze kod puštanja igrača od strane klubova na reprezentativna okupljanja, a Međunarodni arbitražni sud (CAS) naveden je kao nadležan za rješavanje svih mogućih relevantnih sporova. Sam tijekom prihvaćanja novih pravila, poglavito onih koja su stupila na snagu nakon presude Bosman, bio je prožet problemima uglavnom motiviranim različitim interesima. Sukladno tome, Europska komisija u siječnju 1996. godine ušla je u otvorenu bitku s FIFA-om i UEFA-om zbog povrede prava EU, imajući na umu kako i dalje postoje pravila koja su u suprotnosti s člankom 45. Ugovora o funkcioniranju Europske unije zbog čega im je dodijeljen rok od šest tjedana kako bi poduzeli radnje u cilju otklanjanja nedostataka, a rezultat je bila obavijest kako se međunarodni sustav transfera više ne primjenjuje za nogometaše koji nakon isteka ugovora prelaze u neki drugi klub na području Europske unije.²⁴¹ Osim navedenog, Europska komisija je spornim držala i odredbe o plaćanju naknade za transfer u slučaju međunarodnog transfera

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ *Memorandum of understanding dostupan putem poveznice*
http://www.ecaeurope.com/PageFiles/5930/MoU_Uefa_ECA.pdf (učitano 15. rujna 2016.).

²³⁹ *Europsko udruženje klubova (European Club Association) je tijelo koje zastupa interese nogometnih klubova iz nacionalnih nogometnih saveza unutar UEFA-e. To je jedino tijelo koje sama UEFA prihvaća, a zamijenilo je skupinu pod nazivom G-14 koja se sastojala od malog broja elitnih klubova (G-14 nije bio prepoznat od strane europskog nadnacionalnog nogometnog udruženja). Misija udruženja je kreirati nove, demokratičnije modele vođenja koji istinski prepoznaju ključnu ulogu klubova.*

²⁴⁰ *... to ensure that its member clubs withdraw support and cease to be party to any existing legal proceedings, and not to support or be party itself to any existing legal proceedings, against UEFA and/or FIFA and/or any other National Associations (the latter does not concern purely domestic relations between National Associations and their clubs) brought by themselves or any association or grouping as mentioned...*

²⁴¹ *Smokvina, V., op. cit. (bilj. 34), str. 220.*

po prestanku ugovora unutar EU za igrače s državljanstvom treće države, kao i odredbe o uspostavi nacionalnih sustava transfera.²⁴² O snazi nogometnih interesa svjedoči činjenica kako je Europska komisija u konačnici odustala od svih postupaka jer je zaključeno kako je najbolje rješenje izmijeniti FIFA pravilnik o statusu i transferima igrača koji će biti spomenut u kasnijoj razradi disertacije. Sporazumom o razumijevanju²⁴³ između FIFPro²⁴⁴ i UEFA-e iz 2007. godine u svrhu zaštite nogometa i uključenih dionika uvedena je svojevrsna pomirba između ovih prethodno često zaraćenih strana. Detaljno su uređene odredbe koje mora sadržavati valjani ugovor, odnosno usuglašeni su detalji oko općih standarda istog sa svim potrebitim podacima. Definirano je i kako prilikom zaključenja svakog ovakvog ugovora u obzir valja uzeti nacionalno zakonodavstvo, potom kolektivne ugovore ako postoje te, konačno, pravne akte FIFA-e, UEFA-e i nadležnih nacionalnih nogometnih saveza.

4.2. Domaći pravni izvori

Temeljni pravni izvor nacionalnog sportskog prava je Ustav Republike Hrvatske.²⁴⁵ Bitan pravni akt, najbitniji nakon Ustava, je Zakon o sportu²⁴⁶, Zakon o sportskoj inspekciji²⁴⁷ i Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima²⁴⁸. Ne manje važno, potrebnu ulogu mogu imati i Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima²⁴⁹ i Zakon o obveznim odnosima²⁵⁰.

U iznimno kratkom vremenskom roku nakon osamostaljena Republike Hrvatske na zakonodavnom planu je glede sporta kvantitativno učinjeno poprilično mnogo. Donesena su čak četiri zakona i čak devet novela tih zakona.²⁵¹ Nažalost, hrvatska sudska praksa²⁵² je

²⁴² *Ibid.*

²⁴³ *Memorandum of understanding between UEFA and FIFPro dostupan putem poveznice http://www.rdes.it/RDES_3_07_FIFA_FIFPRO.pdf (učitano 15. rujna 2016.).*

²⁴⁴ *FIFPro (Fédération Internationale des Associations de Footballeurs Professionnels) je svjetski prisutna organizacija koja broji oko 65.000 profesionalnih nogometaša. Sjedište joj je u Hoofddorpu u Nizozemskoj te u njoj participiraju igrači iz ukupno 58 nacionalnih saveza.*

²⁴⁵ *Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst, NN 56/90, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).*

²⁴⁶ *Zakon o sportu (pročišćeni tekst zakona, NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16 na snazi od 09.08.2015.).*

²⁴⁷ *Zakon o sportskoj inspekciji (NN 86/12).*

²⁴⁸ *Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (pročišćeni tekst, NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11).*

²⁴⁹ *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (pročišćeni tekst, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14).*

²⁵⁰ *Zakon o obveznim odnosima (pročišćen tekst NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 na snazi od 01.08.2015.).*

²⁵¹ *Kačer, H., Perkušić, A., Ivančić-Kačer, B., op. cit. (bilj. 160), str. 729.*

²⁵² *Referirajući se na sudska praksu ne misli se samo na praksu redovnih sudova, nego posebice i na praksu Vijeća športske arbitraže pri Hrvatskom olimpijskom odboru, ali i na praksu svih tijela sportskih udruga koja odlučuju o pravima i obvezama sportaša.*

relativno siromašna pa nije dostatan jamac razvoja pravne sigurnosti i vladavine prava u predmetnom području, štoviše društveno ozračje kao da ne prepoznaje i ne akceptira određene nezakonitosti kao nepoželjnu pojavu u sportu.²⁵³ Republika Hrvatska je jedna od država koje nemaju posebno ministarstvo sporta već je sport pod nadležnošću Središnjeg državnog ureda za šport. Valja spomenuti i nacionalni olimpijski odbor (HOO) s pripadajućim tijelima, *ali ni navedena uprava ni HOO u svojem fokusu ipak nemaju pravni aspekt sporta.*²⁵⁴ „U Republici Hrvatskoj imamo sportsko pravo, ali (još uvijek) nemamo ni visokokvalitetno ni kvalitetno sportsko pravo. Ovo, naravno, ne znači da je sportsko pravo u cijelosti nekvalitetno, nego samo da smo jako, jako daleko od onoga što bi objektivno i mogli i morali imati.“²⁵⁵

4.2.1. Zakon o sportu

Valja istaknuti nekoliko dokumenata koji govore o sportu i kao takvi čine određeni pravni okvir profesionalnim nogometašima prilikom obavljanja sportskih aktivnosti. Dakako, kao vrhovni dokument među inima nameće se Zakon o sportu²⁵⁶ Republike Hrvatske koji služi kao osnovni okvir za relevantne dionike.

Općim odredbama Zakonom se uređuju sustav sporta i sportske djelatnosti, stručni poslovi u sportu, sportska natjecanja, financiranje sporta, nadzor i ostala pitanja od značaja za sport s naznakom kako su sportske djelatnosti od značajnog interesa za Republiku Hrvatsku. Sportom je, isto tako, zastupljeno načelo nediskriminacije temeljem čega on mora biti isto dostupan svima bez obzira na dob, rasu, spol, spolnu orijentaciju, vjeru, nacionalnost, društveni položaj te političko ili drugo uvjerenje. Nadalje, razvijen je pojam nacionalnog programa sporta koji je dokument relevantan za utvrđivanje ciljeva i zadaća razvoja sporta, aktivnosti potrebnih za provedbu tih ciljeva i zadaća te određivanja nositelja razvoja i mjera kontrole provedbe istog. Valja spomenuti i Nacionalno vijeće za sport koje je najviše stručno i savjetodavno tijelo zaduženo za razvoj i kvalitetu sporta na razini cijele Republike Hrvatske. Ono, među ostalim, raspravlja o pitanjima značajnim po sport te predlaže mjere za unapređenje, daje mišljenje Vladi Republike Hrvatske o nacrtu prijedloga Nacionalnog

²⁵³ Kačer, H., Perkušić, A., Ivančić-Kačer, B., op. cit. (bilj. 160), str. 730.

²⁵⁴ Cf. *ibid.*, str. 732.

²⁵⁵ Cf. *ibid.*, str. 734.

²⁵⁶ Pročišćeni tekst Zakona o sportu NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16 na snazi od 09. kolovoza 2015. dostupan putem poveznice <http://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu> (učitano 8. listopada 2015.).

programa sporta, daje mišljenje o prioritetnim projektima, elaboratima i studijama, utvrđuje smjernice za izradu propisa o kategorizaciji sportaša te daje mišljenje o programima osposobljavanja za stručni rad u sportu.

Propisana je i koncepcija sustava sporta koju tvore fizičke i pravne osobe. Fizičke osobe u sustava sporta su sportaši, treneri, osobe osposobljene za rad u sportu te osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju sportskog natjecanja (sportski suci, sportski delegati, sportski povjerenici), ali i posrednici²⁵⁷ u sportu. Pravne osobe čine udruge, trgovačka društva i ustanove. Člankom 6. propisana je i definicija sportaša odnosno sportašice koji se opisuje kao *osoba koja se priprema i sudjeluje u sportskim natjecanjima: kao član pravne osobe koja obavlja sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima ili kao osoba koja obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima*. Sportaš koji sudjeluje u sportskim natjecanjima kao član pravne osobe može imati status profesionalnog sportaša ili amatera. Pojedinaac se smatra profesionalcem ako sudjeluje u sportskim natjecanjima uz sklopljen ugovor o profesionalnom igranju ili ugovor o radu sa sportskim klubom ili ako sportaš obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima. Sportaš koji profesionalno sudjeluje u sportskim natjecanjima je ona osoba kojoj je bavljenje sportom osnovno zanimanje i kojoj se po toj osnovi uplaćuje doprinos za obvezna osiguranja u skladu s posebnim propisima. Sam status profesionalnog sportaša, kao njegova prava i obveze, uređuju se aktima nacionalnog sportskog saveza. Klubovi, kao poligoni obavljanja sportske djelatnosti igrača, također mogu imati profesionalni ili amaterski status.

4.2.2. Statut Hrvatskog nogometnog saveza

Statut Hrvatskog nogometnog saveza²⁵⁸ eksplicite navodi kako je isti jedini nacionalni sportski savez koji *potiče, promiče i skrbi o hrvatskom nogometnom sportu, skrbi se o nacionalnim nogometnim ekipama te ga predstavlja u međunarodnim odnosima*. Cilj Saveza odnosi se na promicanje i unapređenje nogometnog sporta u Republici Hrvatskoj i predstavljanje u inozemstvu temeljem čega Savez sukladno ciljevima djeluje na području sporta. Ciljevi se ostvaruju kroz određene djelatnosti koje su klasificirane na sljedeći način: *a) organiziranje i provođenje sustava natjecanja, b) uređivanje odnosa u vezi s registracijom*

²⁵⁷ Zakon o sportu pogrešno koristi pojam menadžer u sportu, ispravno je posrednik u sportu.

²⁵⁸ Statut Hrvatskog nogometnog saveza dostupan putem poveznice

<http://hns-cff.hr/files/documents/118/Statut%2005.06.%202017.pdf> (učitano 14. studenoga 2017.).

igrača i klubova, statusa nogometaša i drugih djelatnika, disciplinske odgovornosti igrača i drugih nogometnih djelatnika, c) uređivanje pitanja koja se odnose na utvrđivanje uvjeta koje nogometni klub treba ispunjavati za obavljanje nogometnog sporta, d) skrb o unapređenju stručnog rada i osposobljavanje stručnih djelatnika, o unapređenju sportskih dostignuća te o vrhunskim sportašima, e) organiziranje utakmica nogometnih reprezentacija Republike Hrvatske, f) stalno unapređenje nogometne igre i njeno promoviranje u skladu s načelima Fair-Playa, g) vođenje međunarodnih sportskih odnosa vezanih uz nogomet u svim njegovim oblicima, h) osiguravanje izvora novčanih sredstava za financiranje nogometnog sporta, i) obavljanje zadaća iz Nacionalnog programa sporta i sudjelovanje u planiranju i provedbi Godišnjeg programa provedbe tog Programa, j) sudjelovanje u planiranju i provedbi godišnjih programa javnih potreba u sportu, k) razvijanje nogometa na najširoj osnovi (Grassroots) i koordiniranje svih aktivnosti i subjekata vezanih uz program nogometa, l) promicanje i provođenje anti-doping kontrole i aktivnosti vezane uz prevenciju dopinga i korištenja supstanci i zabranjenih postupaka u sportskim aktivnostima i natjecanjima Saveza, sukladno sa Svjetskim kodeksom protiv dopinga, m) upravljanje sportskim objektima i n) obavljanje i drugih poslova i djelatnosti određenih zakonom, Statutom i pravilima Saveza.

Statutom je isto tako istaknuto kako diskriminacija bilo kakve vrste, bilo prema državama, osobama ili rodnim skupinama temeljem rase, nacionalnosti, vjere, spola, jezika, političkog opredjeljenja ili bilo kojeg drugog kriterija, nije dozvoljena te kao takva predstavlja razlog za suspenziju ili isključenje iz Saveza.

Nadalje, poseban osvrt dan je rješavanju sporova i sukoba interesa gdje se nadležnom imenuje Arbitraža Saveza, jednostupanjski sud nadležan za odlučivanje u sporovima koji nastaju između pojedinih članova Saveza na području Republike Hrvatske, koji ocjenjuje zakonitost konačnih odluka o pravima, obvezama i odgovornostima iz odnosa koji se ostvaruju u Savezu. Ona ne može odlučivati u sporovima koji nastaju ili proizlaze iz neslaganja temeljem uvažavanja Pravila nogometne igre kao ni u sporovima koji nastaju u vezi naknade za formiranje i razvoj igrača, naknade povodom načela solidarnosti ili sporova u vezi natjecanja (odnosno sporova koji proizlaze iz primjene Pravilnika o nogometnim natjecanjima). Arbitraža može stupiti na snagu u onom trenutku kad su iskorištena sva pravna sredstva unutar Saveza, ali nema ingerenciju odlučivati u situacijama kad se radi o odlukama Skupštine Saveza, Žalbene izborne komisije ili odlukama donesenim u postupku licenciranja klubova. *Arbitražni sud Saveza je samostalni i stalni sud, nadležan za rješavanje statusnih pitanja trenera i igrača i u*

vezi s tim imovinskih sporova koji nastaju između pojedinih subjekata Saveza. Izbor, sastav, način rada i odlučivanja i pobliža nadležnost Arbitražnog suda uređuju se Pravilnikom o radu Arbitražnog suda kojeg donosi Izvršni odbor. Savez, njegova tijela i službene osobe, članovi Saveza, lige, igrači, treneri, nogometni suci, službene osobe i drugi pripadnici nogometnog sporta priznaju nadležnost Arbitražnog suda za sport (CAS) u Lausanni, Švicarska, sukladno odredbama Statuta FIFA-e i UEFA-e, Arbitraže Saveza i Arbitražnog suda Saveza.

4.2.3. Pravilnik o statusu igrača i registracijama

Pravilnik²⁵⁹ za zadatak ima urediti postupak registracije klubova i igrača, postupak promjene kluba, status igrača, uvjete zaključenja ugovora između klubova i igrača, stjecanje prava nastupa, opće uvjete za naknade za treniranje i razvoj igrača kao i druge elemente važne za status igrača i registraciju klubova i igrača.

Pravilnikom se tumače pojmovi relevantni za nogomet:

1. Klub je udruga ili trgovačko društvo koje je registrirano za obavljanje djelatnosti sudjelovanja u nogometnim natjecanjima i davanje poduke u nogometu.
 - a) nogometni klub je klub koji sudjeluje u natjecanjima koja se igraju po Pravilima nogometne igre i za koji u seniorskom uzrastu nastupaju isključivo igrači muškog spola,
 - b) ženski nogometni klub je klub koji sudjeluje u natjecanjima koja se igraju po Pravilima nogometne igre i za koji može biti registrirana samo igračica ženskog spola,(..)
2. Igrač je nogometaš koji je registriran za klub koji pripada nekom od nacionalnih nogometnih saveza koji je član FIFA-e.
 - a) profesionalac je igrač koji ima pisani ugovor s klubom kojeg je registriralo nadležno tijelo nogometne organizacije i koji je za svoje igranje plaćen više nego što iznose troškovi koje je on stvarno imao,
 - b) amater je igrač koji nema pisani ugovor s klubom i koji za svoje igranje nije plaćen više nego što iznose troškovi koje je stvarno imao.

²⁵⁹ Pravilnik o statusu igrača i registracijama dostupan putem poveznice <http://hns-cff.hr/files/documents/122/Pravilnik%20o%20statusu%20igra%20i%20registra%20cij%202016%20procis%20ceni%20tekst.pdf> (učitano 14. studenoga 2017.).

3. Tijelo registracije je tijelo Hrvatskog nogometnog saveza (HNS), županijskog nogometnog saveza (ŽNS) ili nogometnog središta (NS) koje obavlja poslove registracije klubova i igrača.
(...)

14. Organizirani nogomet je nogomet u okviru nacionalnog nogometnog saveza pod nadležnosti Svjetske nogometne federacije (FIFA) i kontinentalnih nogometnih federacija, kao i onaj koji su ti savezi odobrili.
(...)

18. Igrač strani državljanin je igrač koji nema državljanstvo Republike Hrvatske ili neke od države članice Europske unije ili Europskog ekonomskog prostora, ako u Pravilniku nije drugačije navedeno.
(...)

20. Transfer je postupak prijelaza igrača iz kluba u kojem je bio registriran u klub za koji će biti registriran.

Nadalje, dijelom Prijavljivanje i registracija igrača pružen je okvir o vremenu prikladnom za igračku mobilnost, odnosno pravnu regulativu iste:

1. Samo registrirani igrači imaju pravo nastupa u organiziranom nogometu. Potpisivanjem prijave za registraciju igrač se obvezuje da će poštivati Statut HNS-a, ŽNS-a, druge propise nogometne organizacije, kao i statute i druge propise FIFA-e i UEFA-e.
(...)

3. Igrači profesionalci mogu biti registrirani samo tijekom jednog od dva prijelazna roka. Iznimno, igrači profesionalci kojima je ugovor istekao prije završetka prijelaznog roka i s novim klubom zaključuju ugovor ili im je ugovor raskinut na štetu kluba odlukom tijela FIFA-e ili nacionalnog nogometnog saveza nadležnog za rješavanje sporova između igrača i klubova, mogu se registrirati izvan prijelaznog roka. Pri tome se dužna pažnja treba posvetiti sportskom integritetu natjecanja.
(...)

5. Igrači mogu biti registrirani za najviše tri kluba tijekom natjecateljske godine, a tijekom ovog razdoblja igrač ima pravo nastupa u službenim utakmicama samo za dva kluba. Iznimno, igrač koji prelazi iz kluba koji pripada nacionalnom savezu čija se natjecateljska godina preklapa s HNS-ovom natjecateljskom godinom (početak u ljeto/jesen u odnosu na početak u zimi/proljeću) može imati pravo nastupa na službenim utakmicama za treći klub tijekom relevantne natjecateljske godine, pod uvjetom da je u potpunosti izvršio svoje ugovorne obveze

prema svojim prijašnjim klubovima. Ova iznimka se ne može primijeniti ako treći klub za koji bi igrač trebao nastupiti igra u istom natjecanju kao i neki od ranijih igračevih klubova za koji je nastupio u toj natjecateljskoj godini. Pod nastupom se za potrebe ovog stavka smatraju i utakmice na kojima igrač izdržava automatsku kaznu zabrane igranja zbog dobivenih opomena ili kaznu zabrane igranja.

Konačno, o prijelaznim rokovima je isto tako propisano u kojem vremenskom roku se odvijaju te koje obaveze igrači moraju ispuniti kako bi uspješno participirali u istima:

- 1. Prijelazni rokovi za igrače su: ljetni prijelazni rok i zimski prijelazni rok.*
- 2. Ljetni prijelazni rok traje od 15. lipnja do 31. kolovoza svake godine, a zimski prijelazni rok traje od 18. siječnja do 15. veljače svake godine.*

5. Relevantna praksa Europskog suda u području sporta

Uređivanjem odnosa autonomno, bez eksternih konzultacija, sportski savezi su implementirali i ona pravila koja pod upitnik stavljaju subjektivna prava sportaša. Radi zaštite svojih pravilima utemeljenih prava, sportaši su pred nacionalnim sudovima pokretali sporove. Sportski savezi su pritiscima na sportaše pokušali izbjeći sudsku kontrolu prethodno postavljenih pravila i odluka, ali je taj infantilni pokušaj²⁶⁰ nadvladan time što su se sudovi proglašavali nadležnima odlučivati u sportskim stvarima. Ranije osporavano pravo sportaša da pred nacionalnim sudom ili neovisnom arbitražom zatraži preispitivanje autonomnih pravila, kojima se može bitno ugrožavaju ili krše njegova prava, danas je opće priznato.²⁶¹

Sporovi pred nacionalnim sudom protiv klubova, nacionalnih i međunarodnih sportskih saveza, temeljili su se na odredbama tadašnjeg prava Europske zajednice.²⁶² *Kao sastavni dio nacionalnog pravnog poretka svake države članice, pravo EU moraju primjenjivati nacionalni sudovi.*²⁶³

5.1. Presuda *Walrave&Koch v. Association Union cycliste internationale* kao perjanica razvoja sportskog prava

Slučaj *Walrave&Koch*²⁶⁴ bio je vezan uz biciklističke utrke, odnosno posebnu vrstu istih, gdje je karakteristično sudjelovanje dva vozača u timu, jednog koji vozi motocikl i drugog koji iza njega vozi bicikl.²⁶⁵ Uska suradnja između dva spomenuta vozača odvijala se na način da vozač motocikla, vozeći ispred biciklista, stvara zračnu struju unutar koje biciklist pokušava ostati i na taj način ostvariti što bolji rezultat. S obzirom da se često u biciklizmu radi o dugim vožnjama gdje je, za uspjeh utrke u cjelini, vrlo bitno vrijeme utrke kao i tempo, uloga vozača motociklista apsolutno nije zanemariva.

²⁶⁰ *Oschütz, F., Sportschidsgerichtsbarkeit, Duncker und Humblot, 2004., str. 2.*

²⁶¹ *Ibid.*

²⁶² *Ivkošić, M., op. cit. (bilj. 165), str. 128.*

²⁶³ *Ćapeta, T., Sudovi europske unije: Nacionalni sudovi kao europski sudovi, Zagreb, 2002., str. 25.*

²⁶⁴ *C-36/74 Walrave and Koch v Association Union Cycliste Internationale [1974] ECR 1045. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61974CJ0036&from=EN> (učitano 26. kolovoza 2015.).*

²⁶⁵ *Prema engleskom jeziku i biciklističkoj terminologiji osoba koja vozi motocikl naziva se pacer, dok se osoba na biciklu naziva stayer.*

Problematika slučaja ležala je u činjenici da su pravila Međunarodnog biciklističkog saveza²⁶⁶ uvjetovala sudjelovanje u utrci na način da oba vozača moraju biti iste nacionalnosti. Naime, Bruno Nils Olaf Walrave i Longinus Johannes Norbert Koch su nizozemski državljani koji su htjeli postati tandem s belgijskim, odnosno njemačkim biciklistom, prvenstveno zbog saznanja kako nije bilo nizozemskih biciklista s kojima bi se natjecali. Pravila Međunarodne biciklističke asocijacije nisu im dopuštala takvo partnerstvo čime im je bilo otežano pronalaženje posla. Oni su pred nizozemskim sudom zatražili da se utvrdi da su takva pravila protivna pravu EZ (čl. 7., 48. i 59. Ugovora o EZ, te Uredba br. 1612/69). Nacionalni sud je, smatrajući da je tumačenje navedenih odredaba pravila EZ značajno za rješenje spora, uputio Sudu EZ²⁶⁷ prethodno pitanje u skladu s člankom 177. (sada 234.). Sud EZ u presudi nije konkretno odgovorio na postavljeno pitanje o sukladnosti autonomnih pravila UCL-a s pravom EZ, već je općenito tumačeći odredbe prava EZ, utvrdio kriterij primjenjivosti prava EZ na sport. Naime, nacionalnom sudu je prepuštena odluka pripada li konkretan slučaj pod doseg tako protumačenog prava.²⁶⁸ Dalekosežnom odlukom za razvoj europskog sporta navodi se da je *"bavljenje sportom predmet prava EZ, samo ako predstavlja gospodarsku djelatnost u smislu članka 2. Ugovora o EZ."*²⁶⁹ Sportska aktivnost postaje dio gospodarskog života Zajednice samo ako je gospodarske prirode, odnosno ako predstavlja zaposlenje ili se njome obavljaju usluge uz naknadu. Zabrana diskriminacije na osnovi državljanstva ne odnosi se na sastavljanje nacionalne momčadi (reprezentacije), jer je prilikom izbora reprezentacije u pitanju čisto sportski interes, koji nema obilježja gospodarske djelatnosti. Presudom se po prvi put utvrđuje da se izravan učinak temeljnih sloboda ne odnosi samo na djelovanje javne vlasti već se proširuju i na djelovanje privatnopravnih osoba.²⁷⁰ Svi, do tada poznati, sportskopравни slučajevi o kojima je odlučivao Sud EZ bili su vezani uz (polu)profesionalni sport zbog čega je

²⁶⁶ *Union Cycliste Internationale (UCI) je svjetsko udruženje koje ima ingerenciju nad biciklizmom prepoznato od strane Međunarodnog olimpijskog odbora. Osnovano je u Parizu 1900. godine, a trenutno sjedište nalazi se u gradu Aigle, Švicarska.*

²⁶⁷ *Zbog što kvalitetnijeg razumijevanja terminologije valja znati zašto se kroz disertaciju različito imenuje Sud Europske unije. Naime, Sud Europske unije je institucija ustanovljena 1952. godine sa sjedištem u Luxembourg, a sastoji se od tri suda: Europskog suda, Općeg suda EU-a (utemeljenog 1988.) i Službeničkog suda EU-a (utemeljenog 2004.). Naziv "Sud Europske zajednice" zamijenjen je nazivom "Sud Europske unije" prilikom stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 2009. godine.*

²⁶⁸ *Točka 10. presude: "Having regard to the above, it is for the national court to determine the activity submitted to its judgment..."*

²⁶⁹ *Točka 4. presude: "Having regard to the objectives of Community, the practice of sport is subject to Community law only in so far as it constitute an economic activity within the meaning of Article 2 of the Treaty."*

²⁷⁰ *Fritzweiler-Pfister-Summerer, Praxishandbuch Sportrecht, Beck, 1998., str. 497.*

bilo za očekivati kako će se u budućnosti početi odlučivati i o nekom pravnom pitanju koje se tiče amaterskog (neprofesionalnog) sporta.²⁷¹

5.2. Presuda Gaetano Donà v. Mario Mantero

Relativno nedugo nakon presude u slučaju Walrave&Koch, 1976. godine, Sud EZ ponovno je imao zadatak odlučivati o sporu sa sportskim predznakom²⁷². Isti je nastao između talijanskog lovca na talente (skauta) i predsjednika talijanskog nogometnog kluba Rovigo Calcio. Skautova zarada bila je uvjetovana rezultatom, odnosno uspjehom kojeg je polučio skautiranjem na način da su njegove usluge bile honorirane prema broju igrača koji bi potpisali ugovor s nekim od nogometnih klubova u Italiji. Predsjednik kluba Rovigo Calcio odbijao je potpisati ugovor s nekim od talenata jer igrači, koji su formalno kvalitetom zadovoljili zahtjeve kluba, nisu imali talijansko državljanstvo, a ono je bilo preduvjet lakšeg implementiranja u ekipu iz razloga što je na snazi bilo ograničenje nastupa stranaca, odnosno svih igrača bez talijanske putovnice. Sud je smatrao kvalitetnom ideju da se većem broju stranaca omogućí nastupanje u svakoj ligi, a trenutno stanje je propisivalo kako svaka ekipa može imati najviše dva strana igrača s pravovaljano zaključenim ugovorom. Nadalje, Sud nije donio konkretnu odluku koja bi bila obavezna svim ligama već je odlučio zadužiti UEFA-u²⁷³ kako bi implementacijom novih pravila omogućila nastup većeg broja igrača druge nacionalnosti. Isto tako, nije ukinuto ograničenje stranih igrača iz razloga što je bilo za očekivati da je skaut bio informiran, po prirodi svog posla, da klubovi imaju ograničenja vezana uz nacionalnu pripadnost igrača i da dolazak više stranih igrača za klub kao takav jednostavno nema koristi. Kao zaključak nameće se činjenica da su dionici ovog spora posegnuli za sudskom bitkom isključivo kako bi ukinuli klauzulu o ograničavanju stranih igrača.²⁷⁴ Sud je istaknuo kako je bilo kakva diskriminacija temeljem nacionalnosti zabranjena temeljem članka 7.²⁷⁵ Ugovora o

²⁷¹ Ivkošić, M., *op. cit.* (bilj. 165), str. 129.

²⁷² C-13/76 *Donà v Mantero* [1976] ECR 1333. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61976CJ0013> (učitano 28. kolovoza 2015.).

²⁷³ *Union of European Football Associations (UEFA) je vrhovno europsko tijelo zasušeno za nogomet sa sjedištem u gradu Nyonu, Švicarska.*

²⁷⁴ *Vidi više o tome u Schmidt, D., The effects of the Bosman-case on the professional football leagues with special regard to the top-five leagues, Bachelor Thesis for the discipline European Studies, University of Twente, 2007., str. 12-13.*

²⁷⁵ "Unutar područja primjene ovog Ugovora i ne dovodeći u pitanje bilo koju njegovu posebnu odredbu, zabranjena je svaka diskriminacija na temelju državljanstva."

osnivanju Europske ekonomske zajednice²⁷⁶ i da je svaka odredba koja ograničava pravo sudjelovanja u aktivnostima koje su sadržane člancima 48. do 51. ili 59. do 66. nekompatibilna s pravom Zajednice. Diskriminaciju pri tom valja promatrati kao postupak kojim se prema jednom čovjeku ili skupini ljudi neopravdano ponaša drugačije, odnosno nepovoljnije.²⁷⁷ Isto tako, zaključeno je da su aktivnosti profesionalnih i poluprofesionalnih nogometaša, koje se obavljaju kao puno zaposlenje ili u zamjenu za naknadu, ekonomske aktivnosti i da kao takve podliježu pravu Zajednice. Objašnjeno je kako ipak prethodno navedene odredbe ne isključuju provedbu onih pravila koja isključuju nastupe stranaca, a koja se odnose isključivo na sportsku dimenziju.²⁷⁸ Izuzetna je važnost upravo u formulaciji ekonomske i sportske dimenzije, odnosno u ingerenciji koju svaka poima po sportsko pravo. Naime, ekonomska aktivnost je poprilično jasna dok se ovaj put spominje i sportska dimenzija sa svojevrsnom autonomnošću prilikom donošenja odluka, što se može smatrati izuzetno bitnim zaključkom za daljnji razvoj sporta kao takvog. Sportska komponenta, neosporno, poprimila je eksplicite dimenziju više i kao takva biva prepoznatom u sudskoj praksi kao predmet za daljnja izučavanja i zaključke.

5.3. Presuda Heylens (Ne varie judicetur!)

Veliki korak za slobodu kretanja radnika označila je presuda u predmetu iz naslova, vezana uz nogometnog trenera imena Georges Heylens²⁷⁹. Naime, isti je bio trener u francuskom nogometnom klubu Lille Olympic Sporting Club od sezone 1984./85., a 8. siječnja 1981. godine francusko Ministarstvo mladih i sporta odbilo je prepoznati ekvivalentnost belgijske trenerske diplome s francuskim certifikatom koji bi mu omogućio neometano obavljanje aktivnosti izvan domicilne države. Nadalje, dano mu je do znanja da se suzdrži od bilo kakve plaćene djelatnosti ovakve naravi na području Francuske pod prijetnjom kaznene odgovornosti. Problem je ležao u saznanju što francuske vlasti nisu dale niti jedan razlog takve odluke, niti pouku o pravnom lijeku. Nakon rasprave pred francuskim sudovima slučaj je konačne došao pred Sud EZ kojem je postavljeno prethodno pitanje o tome treba li osoba

²⁷⁶ Puni tekst Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice dostupan putem poveznice http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11957E_Ugovor_o_osnivanju_EEZ-a_hrv.pdf.

²⁷⁷ Vasiljević, S., *Slično i različito, Diskriminacija u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj*, TIM press, 2011., str. 21.

²⁷⁸ Usp. De La Rochefoucauld, E., *Collection of sports-related case-law, For the sport and Law Commission* dostupno putem poveznice http://www.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_264.pdf (učitano 28. kolovoza 2015.).

²⁷⁹ C-222/86 *Union Nationale des Entraîneurs et Cadres Techniques Professionnels du Football (UNECTEF) v Heylens* [1987] ECR 4097. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61986CJ0222> (učitano 1. rujna 2015.).

uistinu imati francusku diplomu ili se za isti posao može prihvatiti i diploma iste ili slične kvalitete, ali izdana u nekoj od drugih država članica. Zaključak Suda karakterizira se kao odgovor koji ima učinke za širu zajednicu, ne bazirajući se isključivo na sportskom kontekstu. Jasno je istaknuto kako ona zaposlenja, koja kao preduvjet imaju određeno obrazovanje koje se dokazuje diplomom, ne mogu biti pogođena nikakvom vrstom diskriminatornih odrednica, odnosno drugim riječima, nacionalne vlasti više neće biti u mogućnosti jednostavno odbiti ekvivalentnost diploma dodijeljenih prema pravu Zajednice. Ako i dođe do takvog slučaja potrebno je dostaviti upute o pravnom lijeku, a ista pravila vrijede za sva zanimanja. Inozemne kvalifikacije moraju biti proučene vrlo kvalitetno jer pravn temelj za odbijanje istih mora biti itekako razuman i pravno utemeljen.²⁸⁰ Jasno je kako sveopće podizanje svijesti o pravima građana unutar Zajednice itekako utječe na presude Suda koje sve više prepoznaju važnost eliminacije diskriminacije i eliminiraju svaku primisao na istu presudama koje mogu kasnije poslužiti kao polazišna osnova za donošenje daljnjih odluka.

Pozivajući se na slučaj Heylens Sud EZ je u daljnjim odlukama naveo kako *"nacionalni zahtjevi koji se tiču obrazovnih kvalifikacija, iako se može bitno koriste na način da ne poimaju nikakve diskriminatorne odrednice na osnovi državljanstva, mogu poimati svojevrzne odredbe koje koče državljane drugih zemalja članica u njihovom pravu ostvarivanja slobode kretanja radnika kao jedne od četiri temeljne slobode Europske unije"*²⁸¹ i da *"pristupanje slučajevima ne bi smjelo imati razlike neovisno o tome naslanja li se sloboda kretanja radnika i poslovnog nastana na nacionalna pravila koja ne uspijevaju poimati netom spomenute slobode u vidu prihvaćanja kvalifikacija stečenih u nekoj od drugih članica"*.²⁸²

5.4. Presuda Bosman

Iako je presuda predmeta iz naslova²⁸³ postala punosnažna daleko prije Lisabonskog ugovora, paralela povezanosti očituje se u riječima koje karakteriziraju, gotovo redovno, i

²⁸⁰ Weizsäcker, E., *Freedom of movement of workers and recognition of professional qualifications in the case law of the European Court of Justice*, *Online Journal on free movement of workers within the European Union*, No. 1, 2010., str. 7.

²⁸¹ C-340/89 *Vlassopoulou v Ministerium für Justiz* [1991] ECR I-2357. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61989CJ0340> (učitano 1. rujna 2015.).

²⁸² C-375/92 *Commission v Spain* [1994] ECR I-923. Predmet dostupan u putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61992CJ0375&from=EN> (učitano 1. rujna 2015. godine).

²⁸³ C-415/93 *Union Royale Belge des Societes de Football Association (ASBL) v Bosman* [1995] ECR I-4921. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61993CJ0415&from=EN> (učitano 2. rujna 2015. godine).

jedno i drugo. Naime, u nizu istoznačnica riječ *revolucionarno* nameće se kao uvriježen epitet jer ono što je uspio nekoć malo poznati nogometaš ishoditi za nogometnu zajednicu i danas je od neizmjerne važnosti. Dalo bi se zaključiti da je dotični uvelike pomogao stvoriti modernog nogomet onakvim kakvim ga danas poimamo, baš kao što je Lisabonski ugovor Europskoj uniji donio posebnost i pravnu prepoznatljivost. Neosporno se radi o daleko najpoznatijem slučaju vezanom uz sportsko pravo i njegov razvoj.

Jean-Marc Bosman²⁸⁴ je u svibnju 1998. godine sklopio ugovor s R. F. C. de Liège na rok od dvije godine. Ugovorena mjesečna naknada (plaća) iznosila je 75.000 Bfr, a zajedno sa stimulacijama (premijama) dosegala je 120.000 Bfr. Prije isteka ugovornog roka, u travnju 1990. godine, R. F. C. de Liège nudi Bosmanu novi jednogodišnji ugovor prema kojem bi se mjesečna plaća smanjila na minimalno propisan iznos od 30.000 Bfr²⁸⁵. Bosman odbija potpisati ponuđeni novi ugovor, pa ga klub postavlja na transfernu listu.²⁸⁶ R. F. C. de Liège jednostrano određuje visinu transferne naknade u iznosu od 11.730.000 Bfr.²⁸⁷

Prvi nonsens pojavio se vezano uz tadašnje pravilo koje je aktualnom klubu igrača dozvoljavalo tražiti obeštećenje unatoč saznanju kako je ugovor istekao i, sukladno tome, nisu postojale uzajamne obaveze. Naime, radilo se o poprilično diskriminatornoj odrednici koja je klubovima davala svojevrsno robovlasničko pravo nad igračima. Subjektivnom voljom i prosudbom vodstva kluba moglo se odlučivati o sudbinama ljudi, zbog čega je itekako bilo jasno kako će, što se na kraju ispostavilo u skoroj budućnosti, morati doći do promjena. Sukladno opisanom problemu, prvi problemi za Bosmana krenuli su upravo u trenutku kad je

²⁸⁴ Rođen 30. listopada 1964. godine, bivši belgijski profesionalni nogometaš nastupao je tijekom karijere za nekoliko klubova (Standard de Liège, R. F. C. de Liège, Olympique Saint-Quentin, CS Saint-Denis i Olympic Charleroi), a bio je i mladi reprezentativac belgijskih nacionalnih selekcija. Dio zarade od karijere profesionalnog nogometaša uložio je u neuspješan posao s odjevnim predmetima, velikim dijelom i zbog krive percepcije tržišta gdje se na najgori način suočio sa surovošću suvremenog svijeta. Naime, očekivao je da će nogometaši diljem svijeta cijeniti njegov angažman i da će mu kompenzirati uloženi trud, barem, kupujući njegove proizvode no, kako do toga ipak nije došlo, bio je primoran prodati kuću i luksuzno vozilo koje je tada posjedovao kako bi podmirio nagomilana porezna dugovanja. Psihički stres koji je podnio prolazeći kroz pravnu bitku kasnije se manifestirao na najgori mogući način što je rezultiralo napadom na tadašnju djevojku i njenu kćer zbog činjenice kako su mu iste uskratile dati alkoholno piće o kojem je nakon određenog vremena postao ovisnikom. U ovom tužnom slučaju potvrdilo se, još jednom, kako je nogomet nekom doslovno majka, a nekom maćeha. Iako je mnoge učinio bogatima, Bosmanov život je kompletno uništio.

²⁸⁵ Pravilima belgijskog nogometnog saveza (URBSFA) određivao se minimalni iznos koji je klub morao mjesečno plaćati profesionalnom nogometašu.

²⁸⁶ Transferna lista služila je javnom obznanjivanju da klub više ne računa na određenog igrača. U listu koju vodi nacionalni nogometni savez uvrštavaju se imena igrača koji više nisu u ugovornom odnosu s klubom, bilo zbog isteka ugovornog roka bilo zbog raskida ugovora. Kod nas se autonomnim pravom HNS-a ne utemeljuje transfer lista. U sportskim krugovima i medijima transferna lista spominje se kao pojam čiji se sadržaj pretpostavlja.

²⁸⁷ Ivkošić, M., op. cit. (bilj. 165), str. 131.

stupio u kontakt s francuskim klubom USL Dunkerque s kojim se i uspio sporazumjeti o uvjetima ugovora, ali problem je nastao upravo u trenutku kad su stari i novi klub krenuli pregovarati o odšteti. Naime, prema tadašnjim pravilima transfer igrača u novi klub nije se mogao ostvariti bez ugovora o transferu. Nakon uspješnih pregovora, klubovi sklapaju dana 27. svibnja 1990. godine ugovor o privremenom transferu na rok od jedne godine, s neopozivom opcijom trajnog transfera. Tri dana poslije sklopljen je ugovor između Bosmana i novoga kluba prema kojem je Bosman trebao zarađivati trostruko više u odnosu na ponudu bivšeg kluba. Međutim, oba ugovora su sklopljena pod odgovornim uvjetom da francuski nogometni savez zaprimi od belgijskog saveza "međunarodnu potvrdu o transferu registracije" najkasnije do 2. kolovoza 1990. godine. Izdavanje te potvrde je preduvjet registracije igrača za novi klub, pa o njoj ovisi ostvarenje međunarodnog transfera.²⁸⁸ U to vrijeme je R. F. C. de Liège sumnjao u financijsku snagu USL Dunkerque i isplatu ugovorene transferne naknade, pa od svog saveza i nije zatražio izdavanje te potvrde. Kako se istekom 2. kolovoza ugovorni uvjet nije ispunio, transfer se izjalovio, a Bosmanu je onemogućen nastavak sportske karijere u Francuskoj.²⁸⁹

Presudom od 1. listopada 1993., koju je Sud zaprimio 6. listopada 1993., Cour d'appel u Liègeu je, na temelju članka 177.²⁹⁰ Ugovora o EEZ-u, postavio prethodna pitanja glede

²⁸⁸ Prema čl. 12. (5.) Pravilnika FIFA-e iz 1986.: "The issuing of this certificate shall imply on the part of the previous Association that all commitments of a financial nature, including the transfer fee where applicable, have been settled."

²⁸⁹ Ivkošić, *Pravni okvir transfera profesionalnih nogometaša*, loc. cit.

²⁹⁰ Članak 177. Sud je nadležan odlučivati o prethodnim pitanjima koja se tiču: (a) tumačenja ovog Ugovora (b) valjanosti i tumačenja akata institucija Zajednice (c) tumačenja statuta tijela osnovanih aktom Vijeća, ako je tim statutima to predviđeno. Ako se takvo pitanje pojavi pred bilo kojim sudom države članice, taj sud može, ako smatra da je odluka o tom pitanju potrebna da bi mogao donijeti presudu, zatražiti od Suda da o tome odluči. Ako se takvo pitanje pojavi u predmetu koji je u tijeku pred sudom neke države članice, protiv čijih odluka prema nacionalnom pravu nema pravnog lijeka, taj je sud dužan uputiti to pitanje Sudu.

tumačenja članka 48.²⁹¹, 85.²⁹² i 86.²⁹³ istog ugovora.²⁹⁴ Sud je, vrlo vjerojatno, bio svjestan kako će presuda imati veliki utjecaj na razvoj sportskog prava na razini Europe u cjelini, zbog čega se relativno dugo iščekivanje presude može opravdati detaljnim preispitivanjima donesenih zaključaka. Dana 15. prosinca 1995. godine, razmotrivši pitanja koja mu je presudom od 1. listopada 1993. uputio Cour d'appel u Liègeu, Sud EZ donosi odluku sljedećih zaključaka:

1. Članak 48. Ugovora protivi se primjeni pravila sportskih udruženja, sukladno kojima profesionalnog nogometaša, državljanina jedne države članice, po isteku ugovora s jednim klubom klub iz druge države članice može zaposliti samo ako starom klubu plati naknadu za transfer, trening ili razvoj.

²⁹¹ Članak 48. 1. Sloboda kretanja radnika osigurava se unutar Zajednice najkasnije do kraja prijelaznog razdoblja. 2. Ta sloboda kretanja podrazumijeva ukidanje svake diskriminacije na temelju državljanstva među radnicima iz država članica u vezi sa zapošljavanjem, primicima od rada i ostalim uvjetima rada i zapošljavanja. 3. Podložno ograničenjima koja su opravdana razlozima javnog poretka, javne sigurnosti ili javnog zdravlja, ta sloboda podrazumijeva pravo na: (a) prihvaćanje stvarno učinjenih ponuda za zaposlenje (b) slobodno kretanje unutar državnog područja država članica u tu svrhu (c) boravak u državi članici radi zapošljavanja sukladno odredbama koje uređuju zapošljavanje državljanina te države utvrđenih zakonom i ostalim propisima (d) ostanak na državnom području države članice nakon prestanka zaposlenja u toj državi, pod uvjetima sadržanima u provedbenim uredbama koje sastavlja Komisija. 4. Odredbe ovog članka ne primjenjuju se na zapošljavanje u javnim službama.

²⁹² Članak 85. 1. Budući da su nespojivi sa zajedničkim tržištem, zabranjuju se: svi sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili posljedicu sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na zajedničkom tržištu, a osobito oni kojima se: (a) neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uvjeti (b) ograničuju ili nadziru proizvodnja, tržišta, tehnički razvoj ili ulaganja (c) vrši podjela tržišta ili izvora nabave (d) primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s ostalim trgovinskim partnerima, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju (e) sklapanje ugovora uvjetuje preuzimanjem dodatnih obveza od strane drugih stranaka koje, po svojoj naravi ili prema običajima u trgovini, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom tih ugovora. 2. Svi sporazumi ili odluke zabranjeni na temelju ovog članka ništavi su. 3. Međutim, odredbe stavka 1. mogu se proglasiti neprimjenjivima u slučaju: – svakog sporazuma ili vrste sporazuma među poduzetnicima – svake odluke ili vrste odluka udruženja poduzetnika – svakog usklađenog djelovanja ili vrste usklađenog djelovanja koji doprinose poboljšanju proizvodnje ili distribucije robe ili promicanju tehničkog ili gospodarskog napretka, a istodobno potrošačima omogućuju pravedan udio u koristi koja iz njih proizlazi te koji: (a) tim poduzetnicima ne nameću ograničenja koja nisu nužna za postizanje ovih ciljeva (b) tim poduzetnicima ne omogućuju isključivanje konkurencije s tržišta s obzirom na znatan dio dotičnih proizvoda.

²⁹³ Članak 86. Svaka zloraba vladajućeg položaja od strane jednog poduzetnika ili više njih na zajedničkom tržištu ili njegovu znatnom dijelu zabranjena je kao nespojiva sa zajedničkim tržištem u mjeri u kojoj bi mogla utjecati na trgovinu među državama članicama. Takva se zloraba može osobito sastojati od: (a) neposrednog ili posrednog nametanja nepravednih kupovnih ili prodajnih cijena ili drugih nepravednih trgovinskih uvjeta (b) ograničavanja proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača (c) primjene nejednakih uvjeta na istovrsne poslove s ostalim trgovinskim partnerima, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju (d) uvjetovanja sklapanja ugovora preuzimanjem dodatnih obveza od strane drugih stranaka koje, po svojoj naravi ili prema trgovačkoj praksi, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom tih ugovora.

²⁹⁴ Hrvatski prijevod teksta presude Suda podložen pravno-jezičnoj redakтури dostupan putem poveznice http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/tra-doc-hr-arret-c-0415-1993-201400311-05_00.pdf (učitano 3. rujna 2015. godine).

2. Članak 48. Ugovora protivi se primjeni pravila koja su donijela sportska udruženja, u skladu s kojima nogometni klubovi mogu, za natjecateljske utakmice koje ta udruženja organiziraju, uvrstiti u momčad samo ograničen broj profesionalnih igrača, državljana drugih država članica.

3. Na izravan učinak članka 48. Ugovora nije se moguće pozivati u prilog zahtjevima koji se odnose na naknadu za transfer, trening ili razvoj koja je na dan donošenja ove presude već bila plaćena ili se još uvijek duguje radi izvršenja obveze nastale prije tog datuma, uz iznimku stranaka koje su prije tog datuma pokrenule sudski postupak ili podnijele istovrijedan zahtjev u skladu s nacionalnim pravom.²⁹⁵

Prethodnim odlukama Suda EZ, od kojih su neke i spomenute predmetnom disertacijom, jasno je dano do znanja kako se pravo Europske zajednice primjenjuje u području sporta isključivo ako predstavlja gospodarsku djelatnost. Činjenica da se sustavom transfera uređuje poslovni odnos između klubova ne isključuje odredbe prava EZ o slobodnom kretanju radnika, zato što obveza plaćanja transfer naknade, kao srž sustava transfera, utječe na igračevu mogućnost novog zaposlenja (pronalaska novog kluba), kao i na uvjete pod kojima se zaposlenje nudi.²⁹⁶ Kao svojevrsno rješenje problema predlagano je da se, s obzirom na tanku nit koja u sportu dijeli gospodarsku dimenziju sporta od one isključivo sportske, sve aktivnosti vezanu uz promatranu problematiku stave izvan dosega prava Europske zajednice, ali tako što nije prihvaćeno. Naime, generalizirati nešto zbog nemogućnosti utvrđivanja činjeničnog stanja sukladno složenosti problematike jednostavno nije prihvatljivo i takva zamisao je promptno odbačena. Opće mišljenje je kako se čisto sportska komponenta ogleda u nacionalnim selekcijama gdje se selektirani profesionalci bore pod okriljem nacionalne zastave za uspjehe najkvalitetnije državne nogometne vrste. Sukladno tome, nastupi za nacionalnu vrstu izuzeti su od prava Europske zajednice, odnosno danas Europske unije, jer se kao primarna sastavnica postojanja državne selekcije nameće isključivo sport, odnosno dokazivanje sportskog primata temeljem nacionalne pripadnosti sportaša čime su, kao iznimno bitni dionici, uključeni i

²⁹⁵ *Ibid.*

²⁹⁶ Ivkošić, M., *op. cit. (bilj. 165), str. 135.*

stanovnici natjecateljskih država koji se uvelike poistovjećuju s uspjesima i neuspjesima državnih reprezentacija.²⁹⁷

Osim URBSFA-e i UEFA-e i njemačka vlada je pokušala osporiti primjenu članka 48. Ugovora EZ na pravilo o transferu, pozivajući se na sličnost sporta s kulturom, kao i na slobodu udruživanja. Sud EZ ne prihvaća ni te argumente, jer se pitanje nacionalnog suda, *in concreto*, ne odnosi na uvjete po kojima se nadležnost ograničava. A načelo slobode udruživanja nije primjenjivo jer se pravilima o transferu ne osigurava ta sloboda.²⁹⁸

Po ustaljenoj praksi Suda EZ nije zabranjena očigledna diskriminacija na osnovi državljanstva, nego su "zabranjeni i svi skriveni oblici diskriminacije". Pravila o transferu ne predstavljaju očiglednu diskriminaciju na osnovi državljanstva, kao što je to slučaj kod klauzule o strancima, pa je stoga trebalo vidjeti predstavljaju li ona skriveni oblik diskriminacije.²⁹⁹ Pravila nacionalnog saveza zasebno, ili zajedno s pravilima UEFA-e ili FIFA-e, favoriziraju nacionalne transfere u odnosu na međunarodne. Uočeno je da su novčani iznosi koji se plaćaju s osnove transfernih naknada znatno manji, primjerice unutar Danske, negoli oni koji se plaćaju prilikom odlaska danskih igrača u inozemstvo. Očigledna nejednakost uočena je i u Francuskoj, gdje se transferna naknada nakon prvog profesionalnog transfera igrača više nije ni plaćala. Transfer takvog igrača unutar Francuske odvijao bi se bez obveze plaćanja

²⁹⁷ Valja se itekako dobro zamisliti nad prethodno iznesenom konstatacijom sukladno poimanju reprezentativne selekcije kao isključivo sportskim pobudama motivirane družine zbog financijske kompenzacije koju igrači primaju prilikom nastupanja za reprezentaciju odnosno prilikom podjele financijskog dobitka koji proizlazi iz uspjeha ostvarenih na velikim natjecanjima, a koji se u određenom postotku dijeli između samog Saveza i igrača kao najbitnijih protagonista. Naime, jasno je da i u ovom slučaju postoji sve teže vidljiva granica koja dijeli sportske motive od gospodarskih i isto tako valja pobliže osmotriti događanja u budućnosti koja bi itekako mogla promijeniti poimanja nacionalnih izabranih vrsta kakvima ih danas poznajemo. Prvenstveno, potencijalni problem leži u saznanju kako za odabranu nacionalnu vrstu mogu nastupati isključivo državljani iste čime se kao uvjet podrazumijeva imanje državljanstva države za koju igrač želi nastupiti. Ovo je relativno lako rješiv problem za one države koje se odluče na "umjetno" stvaranje nacionalne vrste na način da se dodijeli državljanstvo pojedincima koje se smatra kvalitetnima i za koje drži da su od pomoći podizanju kvalitete već postojeće selekcije. U takvoj situaciji, *de facto*, na potpuno legalan način moguće je formirati izabranu vrstu od pojedinaca koji prema porijeklu nemaju apsolutno nikakve veze sa zemljom za koju su se odlučili nastupati. Iako postoje pravila koje onemogućavaju nastup igračima za drugu zemlju ako su već ubilježili nastup u seniorskom nogometu za neku drugu državu, sva pravila koja onemogućavaju takve radnje su vrlo neučinkovita jer nije moguće onemogućiti nastojanje koje ima za zadatak financijama navabiti profesionalce i, isključivo novčanim motivima, dovesti ih pod svoj stijeg. Nastavno na sve izrečeno, gotovo kao logično, postavlja se pitanje radi li se ovdje uistinu o nacionalnoj momčadi kao sportski motiviranom kolektivu s kojim se poistovjećuju široke narodne mase ili se radi o još jednoj pojavi modernog svijeta gdje se sve ono što je nekad bilo nedodirljivo stavlja na dispoziciju novim regulama, a sve u cilju ostvarivanja izdašne financijske kompenzacije? Dakako, pitanje je krajnje retoričko, a valja pobliže oslušivati situaciju i gledati što će se u budućnosti zbiti u cilju rješavanja ove novonastale i, u najmanju ruku, kompleksne situacije.

²⁹⁸ Ivkošić, M., *Pravni okvir transfera profesionalnih nogometaša*, loc. cit.

²⁹⁹ Cf. *ibid.*, str. 136.

transferne naknade, dok bi se prilikom transfera istog igrača izvan Francuske ta naknada plaćala.³⁰⁰ Nadalje, diskriminacija temeljem državljanstva bila je vidljiva i u slučajevima gdje su se naknade u transferima igrača izračunavale različito kod nacionalnih u odnosu na međunarodne transfere, obveza izdavanja međunarodne potvrde o transferu registracije, prilikom međunarodnog transfera, konačni je oblik diskriminacije sukladno saznanju da se ista ne može smatrati formalnošću jer njenim izostankom transfer nije moguće realizirati do kraja. Netom iznesenu argumentaciju predstavio je nezavisni odvjetnik Carl Otto Lenz³⁰¹, a sa svim referiranim složio se i Sud EZ temeljem čega je i formirao svoju konačnu odluku koja je načelno zabranila sva ograničenja slobode kretanja radnika.

Budući da je obveza plaćanja transferne naknade prilikom međunarodnog transfera igrača unutar EU prestala, klubovi se usredotočuju na ugovore koje sklapaju s igračima, kao jedino preostalo sredstvo kontrole igračeva kretanja.³⁰² Naravno, pozicija igrača u ovoj, novonastaloj situaciji postaje daleko bolja iz razloga što su u mogućnosti tražiti puno izdašnije ugovore kako bi produžili svoju ugovornu vjernost određenom sportskom kolektivu. S druge strane, i klub mora posezati za što dugoročnijim rješenjima kako bi na što duži vremenski rok vezao igrača i na taj način podigao njegovu vrijednost u vidu odštetne klauzule koju će drugi klubovi morati platiti kako bi otkupili njegov ugovor jer, jasno, više nemaju pravo tražiti nikakvu vrstu odštete nakon što tekući ugovor s igračem prestane važiti. Za samog igrača ovo je *win-win* situacija. Naime, manevarski prostor kluba znatno je sužen iz saznanja da stavljanjem određenog igrača u udarnu postavu na visokoj razini vrlo lako može doći do situacije gdje isti, nakon tek nekoliko odigranih utakmica, nošen medijskom propagandom i javnim interesom može postati interesantan drugom nogometnom klubu zbog čega se onaj klub koji protežira određenog igrača od samog starta mora zaštititi na način da bude siguran kako će financijska kompenzacija, u slučaju prodaje pojedinca, biti u skladu s očekivanjima kluba koji ga je promovirao. Upravo zato, igrači profitiraju najviše jer, iako niti sami nisu do kraja svjesni svojih mogućnosti i konačne perspektive, bivaju nagrađeni unosnim ugovorima i dugoročnim obavezama kako bi pravno pripadali klubu koji, u takvoj situaciji, imao pravo odrediti visinu obeštećenja bez bojazni kako bi netko drugi, okolnim putevima, mogao pobiti

³⁰⁰ *Ibid.*

³⁰¹ Njemački pravnik, rođen 5. lipnja 1930. godine u Berlinu. Bio je član njemačkog Bundestaga od 1965. do 1984. godine i nezavisni odvjetnik pri Europskom sudu pravde od 1984. do 1997. godine.

³⁰² Trommer, H.-R., *Transferregelungen Profisport im Lichte des "Bosman-Urteils" im Vergleich zu Mechanismen im bezahlten amerikanischen Sport*, Duncker und Humblot, 1999., str. 90.

njihovu odluku i na taj način u svoje redove dovesti određenog igrača bez njihove suglasnosti. Sve zasluge, ponovno, i u ovom slučaju pripadaju Jean-Marc Bosmanu koji je apsolutno nesvjesno pokrenuo pravnu lavinu i totalno promijenio nogomet te ga okrenuo prema smjeru kakvim ga danas poimamo. Cijela situacija drastično se okrenula gdje su profesionalni igrači, gotovo uvijek, potpisom prvog profesionalnog ugovora financijski osigurani gdje im jedina i primarna obaveza ostaje razmišljati o nogometu i osobnom napretku, a sve u vidu unaprjeđenja nogometa u iskonskom obliku. Na taj način uvelike je i profitirao nogomet, doduše, na uštrb financijske moći klubova, ali kako su igrači ipak temeljni protagonisti koji čine iste, jasno da je ovakva financijska preraspodjela sredstava daleko bolja i realnija solucija koja ide na ruku onima koji nogomet uistinu najviše cijene i konzumiraju te za njega i žive, navijačima. Ne samo što je predmetna presuda najeksponiranija i najrelevantnija, ona je i iznimno pozitivna po poimanje nogometa što je, u konačnici, čini toliko bitnom. Ne manje važno, za nogomet kao veliki društveni fenomen presuda je krajnje afirmativna i zato je i dan danas, od strane širokih nogometnih konzumenata, pozdravljena s iznimnim odobravanjem.

5.5. Presuda Lehtonen u službi osiguranja regularnosti sportskih natjecanja

Slučaj Jyri Lehtonen³⁰³ odnosi se na odluku Suda o transferima Belgijskog kraljevskog saveza košarkaških društava ASBL (Fédération royale belge des sociétés de basket-ball-FRBSB) koja sadrže određene restrikcije za igrače koji su prethodno bili registrirani u sportskim savezima drugih zemalja. Prema pravilima FRBSB-a postojao je krajnji rok za transfer igrača unutar Europe, a nakon kojeg transfer mogu ostvariti jedino igrači izvan europske zone (prema pravilima Međunarodne košarkaške federacije - FIBA krajnji je rok 28. veljače). FRBSB pravila su specificirala datume unutar kojih su transferi igrača dopušteni (posebno regulirajući transfere unutar belgijske lige), a svaki transfer izvan tih rokova ima za posljedicu da se igraču ne dopušta sudjelovanje u natjecanju.³⁰⁴ Finski košarkaš Lehtonen³⁰⁵ i klub Castors Canada Dry

³⁰³ C-176/96 *Lehtonen v Federation Royale Belge des Societes de Basket-Ball ASBL (FRBSB)* [2000] ECR I-2681. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=45242&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1047681> (učitano 10. rujna 2015.).

³⁰⁴ Bačić, A., Bačić, P., op. cit. (bilj. 10), str. 697-698.

³⁰⁵ Jyri Tuomas Lehtonen, rođen 22. prosinca 1973., bivši je finski košarkaš i aktivni košarkaški trener. U karijeri je nastupao za čak 13 košarkaških klubova diljem Europe (HoNsU, Forssan Alku, Äänekosken Huima, Honka Playboys, Korikobrat i Joensuun Kataja u Finskoj, Strasbourg IG, ALM Évreux Basket, Étendard de Brest, JL Bourg Basket i AS Golbey-Épinal u Francuskoj, EnBW Ludwigsburg u Njemačkoj i Club Mellila Baloncesto u Španjolskoj. Za neke od klubova potpisivao je više puta).

Namur-Braine ušli su u spor s belgijskim košarkaškim savezom i belgijskom profesionalnom ligom. Naime, osporeno je bilo pravo kluba da u nastupima najvišeg košarkaškog nacionalnog ranga koristi spornog košarkaša. U sezoni 1995./1996. Lehtonen je igrao u klubu koji je nastupao u finskoj ligi prije no što je angažiran od strane belgijskog kluba i to za utakmice završnice belgijskog prvenstva. Dana 3. travnja 1996. uključene stranke su se usuglasile oko igračeva ugovora, dok je 5. travnja iste godine belgijski košarkaški savez obavijestio klub da je, ukoliko FIBA ne izda licencu za registraciju, vrlo lako moguće da će klub biti kažnjen ako prije zaključenja cijelog procesa registracije odluči postaviti igrača u igru, odnosno bilo im je jasno dano do znanja da Lehtonenov nastup nosi značajnu dozu rizika. Unatoč upozorenju, subjektivnom odlukom klupskog vodstva igrač je nastupio 6. travnja 1996. protiv kluba Belgacom Quaregnon. Sama utakmica okončana je pobjedom Lehtonenovog kluba povodom čijeg nastupa je poražen takmac uložio žalbu temeljem koje je klub Castors Braine kažnjen oduzimanjem pobjede (koja je registrirana rezultatom 20-0 za protivnika), a sve zbog kršenja pravila FIBA-e o transferu igrača koji su kao rezultat trebala onemogućiti nastup spornog igrača. S obzirom na negativna događanja, nakon sporne utakmice donesena je odluka kako igrač neće biti u ekipi do kraja natjecateljske sezone. Nadalje, igrač i njegov tadašnji klub odlučili su postaviti pitanje nacionalnom sudu o ispravnosti ovakve odluke, nakon čega je Prvostupanjski sud u Bruxellesu dana 23. travnja 1996. odlučio postaviti prethodno pitanje referirajući se na iste članke 48., 85. i 86. Ugovora o EZ uz dodatak članka 6³⁰⁶.³⁰⁷ U odluci Lehtonen Sud EZ je potvrdio da se profesionalni sportaš koji je potpisao ugovor sa sportskim klubom od kojega dobiva fiksnu mjesečnu plaću i bonuse treba smatrati radnikom unutar značenja čl. 48. Ugovora o EZ (par. 46). Njegov/njezin rad koji poslodavac dobiva kao uslugu smatra se ekonomskom aktivnošću koja je kao takva pokrivena dosegom temeljnih sloboda koje su definirane Ugovorom. Sud EZ je također podsjetio da pojam radnik po pravu Zajednice ima jedinstveno značenje i ne može se različito interpretirati u nacionalnim pravima država članica. S obzirom na situaciju košarkaša Lehtonena, Sud je potvrdio karakteristike zaposleničkog odnosa s pozivom na prava i dužnosti i jedne i druge stranke u tom odnosu, u

³⁰⁶ Članak 6. 1. Države članice, u bliskoj suradnji s institucijama Zajednice, koordiniraju svoje ekonomske politike u opsegu koji je potreban za ostvarivanje ciljeva ovog Ugovora. 2. Institucije Zajednice vode računa da se ne ugrozi unutarnja i vanjska financijska stabilnost država članica.

³⁰⁷ De La Rochefoucauld, E., *Collection of sports-related case-law, For the sport and Law Commission* dostupno putem poveznice http://www.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_264.pdf (učitano 10. rujna 2015.).

kojem jedna osoba pod vodstvom druge potonjoj osigurava određenu uslugu na određeno vrijeme uz dogovorenu plaću (par. 45). Što se tiče uređivanja krajnjih rokova za transfere igrača, Sud EZ je zaključio da rješavanje toga pitanja mora imati u vidu da im je cilj osigurati regularnost sportskih natjecanja (par. 53) te takva pravila mogu biti opravdana ukoliko su proporcionalna sportskom cilju koji se želi ostvariti (par. 60).³⁰⁸

5.6. Presuda *Deliège* i ponavljanje već utemeljenog stava

Predmetnim slučajem³⁰⁹ Sud ističe kako uvijek valja imati na umu, sukladno ciljevima Zajednice, saznanje kako je sport pod ingerencijom prava Zajednice samo u onim situacijama u kojima poima ekonomsku aktivnost u skladu s člankom 2.³¹⁰ Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice, u skladu s presudama slučajeva *Walrave&Koch* i *Bosman*.³¹¹ To se odnosi na zapošljavanje i/ili usluge koje pružaju poluprofesionalni ili profesionalni sportaši, pri čemu oni dobivaju plaću za aktivnost koja je stvarna i efektivna, a ne marginalna ili usputna.³¹² Bitnost presude očituje se u dvostrukoj koristi. Naime, Sud je još jednom utvrdio relevantnost aktivnosti, odnosno ponovno je utvrdio stav oko posebnosti koje nose gospodarske aktivnosti za razliku od onih čisto sportskih. Isto tako, identificirane su posebne aktivnosti koje se mogu podvesti pod članak 49. Ugovora iako za neke od njih sami protagonisti nisu plaćeni, a to su npr. organizatori međunarodnog natjecanja koji mogu sportašima omogućiti angažman u natjecanjima s drugima; sportaši koji sudjelovanjem u natjecanju s jedne strane omogućuju organizatoru održavanje samog natjecanja, što istovremeno omogućuje publicitet koji je prijeko potreban takvom događaju te privlači sponzore i oglašivače, publiku koja može pratiti jedan takav događaj i televizijske stanice koje ga mogu prenositi, itd.³¹³ Konačno, važnost čistog sportskog interesa prepoznata je davanjem odriješene ruku organizatorima natjecanja prilikom izbira sudionika u međunarodnim sportskim natjecanjima visokog ranga. Naime, Sud

³⁰⁸ Bačić, A., Bačić, P., op. cit. (bilj. 10), str. 698.

³⁰⁹ C-51&191/96 *Deliège v Ligue Francophone de Judo et Disciplines Associees ASBL* [2000] ECR I-2549. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0051> (učitano 11. rujna 2015.).

³¹⁰ Članak 2. Zadaća je Zajednice, uspostavom zajedničkog tržišta i postupnim usklađivanjem ekonomskih politika država članica, promicati širom Zajednice skladan razvoj gospodarskih djelatnosti, stalan i uravnotežen gospodarski napredak, povećanje stabilnosti, ubrzano povišenje životnog standarda i tješnje odnose među zemljama koje objedinjuje.

³¹¹ Usp. Siekmann, R., *The specificity of sport: sporting exceptions in EU Law*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49. 4/2012., str. 702.

³¹² Bačić, A., Bačić, P., *Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava*, loc. cit.

³¹³ *Ibid.*

je tako još jednom potvrdio da se nametanje restrikcija temeljnim slobodama može dopustiti samo ukoliko postoji čisto sportski interes.³¹⁴

5.7. Presude Kolpak i Simultenkov u službi širenja prostornih granica za potrebe profesionalnih sportaša

Maros Kolpak³¹⁵ svojevremeno je bio rukometni vratar s valjanim ugovorom sklopljenim s njemačkim drugoligaškim klubom TSV Östringen. S istim klubom je nakon isteka ugovora odlučio sklopiti novi, trogodišnji ugovor. Njemački rukometni savez (DHB) pravovremeno je zaprimio zahtjev kluba za registracijom igrača, što je i učinio dodijelivši igraču oznaku A što je skraćeno od njemačke riječi *ausländer* što prevedeno na hrvatski jezik znači stranac. Savez je pravilima propisivao kako klubovi, neovisno o tome natječu li se na federalnoj ili regionalnoj razini, ne mogu imati više od dva stranca u svojim redovima. Pred nadležnim sudom Landgericht Dortmund Kolpak je podnio tužbu koja je bila u cijelosti prihvaćena. Naime, Savezu je naloženo registrirati igrača bez sporne oznake zbog saznanja kako je Slovačka sklopila Sporazum o pridruživanju s Europskom zajednicom³¹⁶ i zemljama članicama. Savez se žalio na odluku zbog čega je predmet dospio pred drugostupanjski sud (*Oberlandesgericht*) koji je zaustavio postupak te je uputio prethodno pitanje Sudu EZ.³¹⁷

Kako Republika Slovačka nije bila članicom Europske zajednice u trenutku predmetnog spora, a spor je za zadatak imao dati odgovor radi li se o diskriminatornoj odredbi, odnosno treba li se pridržavati Sporazuma o pridruživanju iako pravila sportskog Saveza propisuju odredbe koje nisu u skladu s istim. Tako, sporno je bilo isključuje li članak 38. Sporazuma o pridruživanju pravilo koje je propisivalo kako se unutar sportskog kolektiva može uvrstiti određen broj igrača iz država koje u datom trenutku nisu članice Europske zajednice.³¹⁸ Sud Europske zajednice donio je odluku kako se neosporno radi o diskriminaciji, a sličnost s

³¹⁴ *Ibid.*

³¹⁵ C-438/00 *Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak* [2003] ECR I-4135. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-438/00> (učitano 17. rujna 2015.).

³¹⁶ Ponovno, valja itekako dobro razumijeti materiju kako bi se ispravno referiralo na nekad aktualnu legislativu s obzirom da se materijom retroaktivno obrađuje kronološki slijed događaja. Naime, s obzirom na saznanja kako je Ugovorom iz Maastrichta, potpisanim 7. veljače 1992., nastala Europska Unija kao sljedbenik Europske zajednice dalo bi se zaključiti da Republika Slovačka 4. listopada 1993. godine nije potpisala Ugovor o pridruživanju s Europskom zajednicom i članicama već s Europskom unijom i članicama, ali to nije točno. Ugovor iz Maastrichta stupio je na snagu tek 29. listopada 1993., neposredno nakon potpisivanja ugovora s Republikom Slovačkom, zbog čega se tek detaljnim prikazom datuma ugovora daje za zaključiti zašto se i dalje spominje Europska zajednica kao pravni subjekt.

³¹⁷ Ivkošić, M., *op. cit.* (bilj. 165), str. 153-154.

³¹⁸ *Ibid.*

presudom u slučaju Bosman očitovala se u nastojanjima žalbe od strane Saveza kojom je pokušano, bezuspješno, dokazati da će odluka nepovoljno utjecati na razvoj mladih igrača kao i nacionalne reprezentacije.

Slučaj Kolpak³¹⁹ usko je bio vezan uz države koje s Europskom zajednicom imaju potpisan *Sporazum o pridruživanju*³²⁰, dok se u slučaju Simutenkov radi o onim državama koje potpisanim imaju *Sporazum o partnerstvu i suradnji*³²¹. Igor Simutenkov, svojedobno ugovorno vezan sa španjolskim klubom Deportivo Tenerife, imao je valjanu dozvolu koja mu je omogućavala oboje, boravak i rad na području Španjolske. U siječnju 2001. igrač je uputio zahtjev Španjolskom nogometnom savezu (RFEF) da ga ubuduće registrira u svemu jednako kao što to čini s građanima Europske zajednice. Ono što je motiviralo igrača na ovakav postupak bila je *klauzula o strancima* koja je u utakmicama najvišeg ranga natjecanja u španjolskom nogometu dopuštala sudjelovanje samo tri strana igrača dok je isto pravilo u drugom razredu vrijedilo za dva igrača.³²² Kako je Rusija imala potpisan već spomenuti *Sporazum o partnerstvu i suradnji*, sam zahtjev se bazirao upravo na nediskriminaciji ruskih radnika. Nogometni savez postupio je već, dalo bi se za zaključiti, prema uvriježenom pravilu, gdje je odbio postavljen zahtjev uz pozivanje na pravila autonomnog sporta prema kojima se samo Španjolci i građani Zajednice mogu registrirati kao domaći igrači.³²³ Nakon što je spor odbijen pred nadležnim španjolskim sudom (*Iuzgada Central delo Contintioso Administrativo*) isti je podnesen i pred višim sudom (*Audiencia Nacional*) koji je odlučio zastati s postupkom i uputiti prethodno pitanje o odredbi o nediskriminaciji sadržanoj u predmetnom sporazumu.³²⁴ Ishod se, s obzirom na prethodno donesene presude usko vezane sa sportskim pravom, gotovo nametnuo kao očekivan. Naime, kako *Sporazum* sa sadržajnim člancima ima izravan učinak jasno je da se državljani uključene zemlje, u ovom slučaju Rusije kao potpisnice, s punim pravom mogu pozivati na odredbe kako bi zaštitili svoja prava, naravno, uz uvjet da su zakonito

³¹⁹ C-265/03 *Simutenkov v Ministerio de Educación y Cultura* [2005] ECR I-2579. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62003CJ0265> (učitano 17. rujna 2015.).

³²⁰ *Sporazum o pridruživanju bio je ekvivalent današnjoj novoj generaciji sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Današnje države potpisnice ugovora su Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija i Srbija.*

³²¹ *Sporazum o partnerstvu i suradnji potpisan je s Armenijom, Azerbajdžanom, Gruzijom, Kazahstanom, Kirgistanom, Moldavijom, Rusijom, Tadžikistanom, Ukrajinom i Uzbekistanom. Riječ je dakle o nedržavljanima Europske unije.*

³²² Ivkošić, M., *op. cit.* (bilj. 165), str. 155.

³²³ *Ibid.*

³²⁴ *Ibid.*

na području određene države s valjanim ugovorom o zaposlenju. Predmetnom presudom proširene su prostorne granice slobodnih transfera gdje se subjektivni učinak protezao na sve profesionalne sportaše koji su državljani nekih od država koji imaju zaključen sporazum ovakve vrste.³²⁵

Još jednom se dokazalo da su *pionirske* presude vezane uz sportsko pravo itekako relevantne, kako za povijesni razvoj, tako i za karijere širokog spektra sportaša koje su njima dobile nove mogućnosti i perspektive. Iako danas zvuči gotovo logično sve ono što je predmetnim presudama riješeno, nekad davno netko je morao pravno uobličiti osnove sportskog prava kakvih ih danas poimamo. Naime, kako je sport izuzetno usko vezan uz financijska sredstva koja ga formiraju u kvalitativnom smislu, pritisak uključenih dionika kao i javnosti svojevremeno je otežavao donošenje odluka koje su uistinu bile komplicirane, a u današnjem pravnom poretku izgledaju kao logične i očekivane. Sukladno svemu navedenom, sport kao znanstvena komponenta, zanimljivo, i dalje se poima mladom granom u odnosu na ukupno pravo Europske unije, no njegova povijest seže desetljećima unazad zbog čega se može zaključiti kako je iznimno puno vremena prošlo dok društvena svijest ovog bitnog fenomena nije došla na jednu daleko višu razinu koja mu pridaje svu onu pažnju koja mu prirodom pripada.

5.8. Presuda Meca-Medina i Majcen kao regulator relevantnosti sportskih aktivnosti bitnih za interpretaciju sportske kvalitete

Politički i znanstveni sektor dugi niz godina raspravlja o gorućem pitanju izuzimanja sporta iz prava Europske unije pozivajući se i pokušavajući pobliže pojasniti, takozvanu, specifičnost sporta s bitnim karakteristikama. Sporno pitanje uvijek se nameće u trenutku kad je potrebno odijeliti sportski i ekonomski interes što nikako nije lako, iako se isprva ne čini tako. Sukladno kompleksnoj problematici, pravna pitanja vezana uz ovakve i slične slučajeve rješavaju se prema *case-by-case* metodi (od slučaja to slučaja). Tako, slučaj *Walrave* govori kako čisto sportski interesi ne spadaju pod nadležnost zakonodavstva Europske unije dok, s druge strane, slučaj *Deliège* kazuje kako pravila koja nije moguće razdvojiti od organizacije sportskih događaja također ne spadaju po Ugovor.³²⁶

³²⁵ Cf. *ibid.*, str. 156.

³²⁶ Infantino, G., *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?*, 2006., str. 1. Članak dostupan putem poveznice

Predmetnim slučajem³²⁷ Europski sud pravde dodatno je raspravljao o sportskim pravilima koja ne spadaju pod Ugovor, čime bi se nacionalnim savezima i udruženjima omogućilo bolje razumijevanje prihvatljivog djelokruga temeljem subjektivnih odluka, čime ne bi bili u bojazni od sukoba s pravom Unije. Sam slučaj suštinski se bavio anti-doping pravilima koja bi, prema mišljenju mnogih, automatizmom trebala biti uključena u domenu onih koji su stručnjaci određenog područja, odnosno u sportsku dimenziju zbog čega bi, naravno, subjektivne prosudbe o prihvatljivosti određenih supstanci bile izuzete od prava u cjelini. Pravila usmjerena ka anti-dopingu za zadatak imaju otkriti i zaustaviti varanje, što se itekako čini sportskim interesom dok se, neosporno, isto drži imanentnim organiziranjima sportskih priredbi.³²⁸

Profesionalni plivači, David Meca-Medina i Igor Majcen, dobili su četverogodišnju kaznu zbog korištenja zabranjene supstance imena nandrolon. Suspendirao ih je dopinški odjel Svjetske organizacije vodenih sportova (CAS) dana 8. kolovoza 1999. temeljem čega su glavni protagonisti uložili žalbu na predmetnu odluku ispred Međunarodnog arbitražnog sportskog suda (CAS) u Laussani, ali bez uspjeha. Naime, 29. veljače 2000. četverogodišnja suspenzija je podržana i kao takva ostala na snazi. Nakon određenog vremena razvojem znanosti došlo se do otkrića koja su išla u prilog suspendiranima zbog čega su si isti dali još jednom za pravo, 23. svibnja 2001., uputiti žalbu Međunarodnom arbitražnom sportskom sudu, što je u drugom pokušaju urodilo plodom sukladno saznanju kako je suspenzija iz prvotno četverogodišnje preinačena u dvogodišnju. Nova presuda i dalje ih nije zadovoljavala zbog čega su se već 30. svibnja iste godine negodovali pred Europskom komisijom zbog mišljenja kako pravilo Međunarodnog olimpijskog odbora vezano uz doping nije u skladu s odredbama članka 81. i 82. Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice, danas Ugovora o funkcioniranju Europske unije.³²⁹ U kolovozu 2002. Europska komisija odbila je pritužbu ponovno istaknuši kako se anti-dopinška pravila smatraju isključivo sportskim pravilima³³⁰ čime se ne smatraju

http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/uefa/KeyTopics/480391_DOWNLOAD.pdf (učitano 5. listopada 2015.).

³²⁷ C-519/04 P Meca-Medina [2006] ECR I-6991. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-519/04> (učitano 5. listopada 2015.).

³²⁸ Infantino, G., op. cit. (bilj. 326), str. 2.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Jedan od tadašnjih povjerenika Europske komisije, Talijan Mario Monti, izjavio je sljedeće: "...It was understandable that the complainants would do whatever they could to contest the ban, which had been imposed under the IOC and FINA anti-doping rules. But this does not justify the intervention of the Commission, which takes the view that it is not its job to take the place of sporting bodies when it comes to choosing the approach they feel is best suited to combat doping...".

podložnim zakonodavstvu Europske unije. Prolazeći kroz još nekoliko neuspješnih sudskih bitaka, Sud prve instance (CFI), konačno je vođena bitka ispred Europskog suda pravde, gdje je nezavisni odvjetnik Léger žalbeni zahtjev okarakterizirao zbrkanim te ga je u potpunosti odbio. Ono što je u svim pravorijecima bilo zajedničko jest činjenica, koja se uporno ponavljala, kako je sport pod ingerencijom prava Zajednica isključivo onda kad predstavlja ekonomsku aktivnost. Ono što je iznimno bitno u cijeloj priči jest saznanje kako je Europski sud eksplicite iznio mišljenje da kvalifikacija određenog pravila sportskim pravilom nije dovoljno kako bi se uklonilo iz dosegā članaka 81. i 82. Zahtjevi uz predmetne članke moraju se pregledavati i ispitivati nebitno o kojoj se prirodi pravila radi, a posebno se mora odrediti: proizlaze li pravila koja reguliraju takvu (sportsku) aktivnost iz istog poduhvata, ograničavaju li natjecateljstvo ili zloupotrebljavaju svoju dominantnu poziciju te narušavaju li trgovinske efekte između država članica.³³¹

Europski sud pravde odlučio je kako sporna anti-dopinška pravila ne predstavljaju povredu referenciranih članaka Ugovora o Europskoj zajednici. Jasno je kako su kazne mogle imati itekako nepovoljne učinke po karijere sportaša, ali to nije smetalo Sud da donese (očekivanu) odluku. Prilikom donošenja odluke referentnim je uzet slučaj *Wouters*³³², odnosno načelo postavljeno istim kojim se pred Europski sudom postavilo pitanje je li potrebno članove odvjetničke komore smatrati poduzetnicima sukladno saznanju kako nude pravnu pomoć u zamjenu za određenu naknadu, snose određeni financijski rizik, a i sami imaju obavezu nadoknaditi troškove koji nadilaze prihode. Odvjetnici, nastavno na sve navedeno, obavljaju ekonomsku aktivnost temeljem čega se smatraju poduzetnicima.³³³ Sud je zaključio da su ciljevi antidopinških pravila u suštini pozitivni ciljevi koji za zadatak imaju osigurati urednost i regularnost natjecanja s posebnim osvrtom na omogućavanje jednakih mogućnosti svim sudionicima. Kazne, sukladno dopinškim prekršajima, smatraju se valjanima u slučaju da služe upravljanju natjecateljskim sportom, a nastavno na sve izrečeno žalbe su, konačno, bile

³³¹ Bačić, A., Bačić, P., op. cit. (bilj. 10), str. 691.

³³² C-309/99 *Wouters v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* [2002] ECR I-1577. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=46722&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=141832> (učitano 5. listopada 2015.).

³³³ Vlahović, M., *Primjena pravila tržišnog natjecanja na odvjetničku profesiju-teorijski i regulatorni aspekti, uz težište na pravu Europske unije i Republike Hrvatske, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet, 2013., str. 13.*

odbijene. Zaključeno je kako bi valjalo, što je više moguće, minimizirati interpretaciju posebne prirode sporta na način da se ista implementira u sportsku regulativu.

5.9. Slučaj Bernard kao korektor odnosa sporta i prava Europske unije nakon Lisabonskog ugovora

Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora i dalje otvorenim ostaje pitanje odnosa sporta i prava gdje bitnost istog poima još i veće značenje znajući kako sport biva uvrštenim u primarno pravo³³⁴ Europske unije temeljem čega se odluka u slučaju Bernard³³⁵ nameće kao vrlo važno i, u mnogočemu, nezaobilazna.³³⁶

Francuski profesionalni nogometaš Olivier Bernard jednostrano je raskinuo ugovor o igranju s francuskim nogometnim klubom Olympique Lyonnais SASP ('Olympique Lyonnais') kako bi isti zaključio s engleskim nogometnim klubom Newcastle United F.C. temeljem čega je kasacijski sud odlučio postaviti prethodno pitanje sukladno činjenici da je odredišni nogometni klub ustrojen prema engleskom pravu, a igračev prethodni prema francuskom, zbog čega i traži plaćanje naknade štete uslijed otkaza ugovora o radu pozivajući se na članak 23. Profesionalne nogometne povelje Francuskog nogometnog saveza³³⁷. Naime, ista je tijekom sezone 1997./1998. predstavljala vid kolektivnog ugovora zaključenog između francuske profesionalne nogometne lige, nacionalnog saveza, sindikata igrača i predstavnika organizacije trenera i članova stručnog stožera te udruženja profesionalnih nogometnih klubova. Glavom III. predmetne povelje unutar poglavlja IV. jasno je bilo definirano pitanje mladih igrača koji su smatrani mladim nadama starosti između 16 i 22 godine. Predmetni igrači smatrani su stipendistima sukladno saznanju kako su imali zaključen stipendijski ugovor prema dogovorenim uvjetima, a isti je obvezivao nogometaša da po isteku stipendiranja ima isključivu obavezu potpisati profesionalni ugovor s tim istim klubom, naravno, u slučaju da je klub imao želju vezati igrača na duži vremenski rok. Problem Povelje ležao je u činjenici kako

³³⁴ Prema hijerarhiji pravo se inače dijeli na primarno i sekundarno. U primarno svrstavaju se osnivački ugovori i opća načela prava kao i svi dodaci, protokoli i konvencije te izjave koje idu uz pojedine ugovore. Sekundarno pravo sastavljeno je od pravnih akata institucija Europske unije i međunarodnih sporazuma kojima se uređuju međusobni odnosi između same Europske unije i drugih međunarodnih organizacija ili trećih država.

³³⁵ C-325/08 *Olympique Lyonnais SASP v Olivier Bernard and Newcastle UFC* [2010] ECR I-2177. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0325> (učitano 21. veljače 2016.)

³³⁶ Smokvina, V., Rubeša, T., *Gospodarska sloboda kretanja profesionalnih sportaša kao radnika u Europskoj uniji s naglaskom na pravne izvore i odluku Bernard*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64 no. 3, 2014., str. 410.

³³⁷ *Charte du football professionnel Fédération française de football.*

njome nije bila predviđena odštetna shema, odnosno način na koji bi matični klub bio kompenziran u situaciji ako bi igrač odbio potpisati takav ugovor. Kao rješenje problema klubu je bila dostupna mogućnost pokretanja sudskog spora sukladno francuskom Zakonu o radu temeljem saznanja kako je isti propisao da se ugovor prije isteka roka može prekinuti ukoliko među strankama nema sporazuma isključivo zbog ozbiljnog kršenja ili neke više sile. 1997. godine Bernard potpisuje stipendijski ugovor namijenjen mladim nadama sa svojim matičnim klubom, koji stupa na snagu 1. srpnja. Prije isteka istog ponuđen mu je novi, jednogodišnji ugovor kojeg je nogometaš odbio zaključiti te je u kolovozu 2000. godine, u trenutku kad je stipendijski ugovor prestao važiti, potpisao za engleski klub.

Olympique Lyonnais odlučio je tužiti nogometaša, što je i učinio pred prvostupanjskim sudom. Tražena naknada štete iznosila je 53.357,16 € što je predstavljalo ukupan iznos potraživanja, kako od igrača tako i od novog kluba. Prema mišljenju prvostupanjskog suda Bernard je isključivi krivac za prestanak ugovora zbog čega je i njemu i novom klubu odredio da ukupno isplate iznos od 22.867,35 €. Drugostupanjski sud bio je mišljenja kako odredba gdje igrač ima obavezu zaključenja ugovora po okončanju prethodnog onemogućava igrača da zaključi ugovor s klubom iz neke druge države članice što je diskriminatorna odrednica. Konačno, kasacijski sud zaključuje kako sporna odredba, iako ne formalno, zaustavlja i odvraća mlade igrače od možebitnog zaključenja ugovora u nekoj od drugih država članica.³³⁸

*U svojoj je odluci Europski sud istaknuo da čl. 45. UFEU-a ne isključuje pravila koja u cilju okupljanja i usavršavanja mladih igrača jamče naknadu klubu koji je igrača stvarao, ako na kraju razdoblja njegova razvoja mladi igrač zaključi profesionalni ugovor s klubom druge države članice, pod uvjetom da su takva pravila sposobna osigurati ostvarenje toga cilja i ne idu iznad onoga potrebnog za osiguranje toga cilja. Dakle, navedena se pravila prije svega moraju primjenjivati na nediskriminirajući način, moraju biti opravdana javnim interesom, moraju biti takvog karaktera da omogućće ostvarenje postavljenog cilja i zaključno, ne smiju ići izvan onoga što je nužno da bi se ostvario njihov cilj.*³³⁹

Na razini Europe još jedino unutar francuskog zakonodavstva za nogometaše egzistira obaveza potpisa prvog profesionalnog ugovora s matičnim klubom nakon isteka stipendijskog ugovora. No, tako nije bilo neposredno nakon odluke Bosman kada je sporno pravilo

³³⁸ Usp. Smokvina, V., Odluke Europskog suda iz područja europskog sportskog radnog prava (sloboda kretanja radnika), Hrvatska pravna revija, sv. 11, br. 9, 2011., str. 119-126.

³³⁹ Smokvina, V., Rubeša, T., op. cit. (bilj. 336), str. 412.

izmijenjeno te je navedena obaveza ukinuta, ali u cilju zaštite integriteta vlastitih klubova kojima su igrači mahom odlazili u klubove iz drugih zemalja članica pravilo je ponovno vraćeno na snagu.³⁴⁰

Konačno, pitanje ograničenja slobode kretanja radnika seže još u daleku 1949. godinu i izvjesnom mladom nogometašu Rene Lombrettu, belgijskom državljaninu, kojemu su pravne regule okončale karijeru.³⁴¹ Naime, isti je igrao za francuski klub još od 1944. godine kao amater u mlađim kategorijama. Na zahtjev tajnika francuskog saveza koji je uputio pismo belgijskom kolegi kako bi isti proveo istragu, ispostavilo se da je igrač napustio belgijski klub Mouscron bez dozvole za transfer što nije smio učiniti te je ubrzo suspendiran. Kako belgijski savez nije htio odustati od zahtjeva da se igrač vrati, FIFA, kao krovna organizacija, odlučila je u njihovu korist što je igrač i poslušao, ali je nedugo nakon same odluke odlučio okončati karijeru.³⁴² Razvoj prava Europske unije za samog Bernarda karakterizira se kao mogućnost izbora poslodavca i lokacije obavljanja djelatnosti temeljem čega se zaključuje kako je isti imao sreće što ga je, u skladu sa suvremenim vremenom, izbjegla sudbina nesretnog Lombretta.³⁴³

5.10. Presuda Kahveci

Presuda Kahveci³⁴⁴ u slučaju turskog nogometaša Nihata Kahvecija dobila je dalekosežne posljedice te je bivala često medijski eksponiranom. Neki od novinskih natpisa govorili su kako je „*Nihat označio novo razdoblje u Španjolskoj*“, „*Nihat Kahveci je ušao u Europsku uniju*“ i „*Nihat više neće biti tretiran kao stranac*“.³⁴⁵ Prema medijskim interpretacijama dalo se zaključiti kako će za građane Turske predmetna presuda imati revolucionaran predznak. Zajednička poveznica između presude Kahveci s presudama u slučajevima Kolpak i Simultenkov bila je ograničenje igrača koji dolaze iz onih država koje nisu članice Europske unije niti su potpisnice Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru³⁴⁶.

³⁴⁰ Van den Bogaert, S., *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, Kluwer Law International, The Hague, 2005., str. 246-248.

³⁴¹ Smokvina, V., Rubeša, T., *op. cit. (bilj. 336)*, str. 411.

³⁴² Lanfranchi, P., Taylor, M., *Moving with the ball—The Migration of Professional Footballers*, Berg, Oxford, New York, 2001., str. 214 – 216.

³⁴³ Smokvina, V., Rubeša, T., *op. cit. (bilj. 336)*, str. 411.

³⁴⁴ C-152/08 *Real Sociedad de Fútbol SAD and Kahveci v Consejo Superior de Deportes* [2008] Unreported. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CO0152> (učitano 21. veljače 2016.).

³⁴⁵ Gümrük, Z. İ., *The European Court of Justice's Ruling in The Kahveci Case Lights the Way for Other Turkish National Sportsmen in the European Union*, *Ankarabarreview*, Ankara, 2009., str. 102.

³⁴⁶ *The Agreement on the European Economic Area na snazi od 1. siječnja 1994.*

Republika Turska vezana je s Europskom unijom kroz Sporazum iz Ankare³⁴⁷ koji kao rezultat ima kontinuirano promicanje i ojačavanje trgovinskih i ekonomskih odnosa između uključenih strana. Samim ugovorom je određen pravni okvir za usko i dugoročno partnerstvo između Europske unije i Turske. Kroz odluke je uređeno i pitanje turskih radnika migranata, koje je od iznimne važnosti za presudu Kahveci jer je turski radnik migrant, profesionalni nogometaš, tijekom obavljanja ekonomske aktivnosti u Španjolskoj bio izložen diskriminaciji temeljem nacionalnosti.³⁴⁸ Ono što je Kahveci smatrao kao pripadajuće mu pravo odnosi se na činjenicu kako je uvriježeno mišljenje bilo da radnici migranti koji dolaze iz Republike Turske moraju imati zajamčen jednakopravni tretman i sva pripadajuća prava. Turski državljanin, Nihat Kahveci, živeći u Španjolskoj igrao je profesionalno nogomet za klub Real Sociedad de Futbol SAD. Imao je radnu dozvolu za one igrače koji nisu iz neke od država članica Europske unije što ga je i nagnalo da kroz klub uputi apel nadležnom nogometnom savezu za izdavanjem dozvole istovjetne onoj koju imaju profesionalni igrači nogometa iz neke od država članica. Odlukom od 5. veljače 2002., nadležni nogometni savez odlučio je odbiti njegov zahtjev na što se igrač odlučio žaliti konzumirajući pravni lijek podižući pitanje pred *Consejo Superior de Deportes* (Visoko sportsko vijeće). Tvrdio je da tumačenje koje mu je onemogućilo dobivanje dozvole nije ispravno i da kao takvo predstavlja suprotnost pravu EU u cjelini jer turski nogometaš koji se u nalazi u njegovoj poziciji ima potpuno pravo biti tretiran na isti način kao građani Europske unije ili Europske ekonomske zajednice (bez ograničavanja u broju takvih radnika) sukladno članku 37. Dodatnog protokola pod Člankom 10 (1) u odluci 1/80.³⁴⁹ Vidjevši da je njegova žalba odbačena pitanje je ponovno postavio ispred *Tribunal Superior de Justicia de Madrid* koji je odlučio obustaviti postupak i postaviti prethodno pitanje Europskom sudu. Donoseći svoju odluku Sud se referirao na dvije prethodno donesene odluke u slučajevima Kolpak i Simultenkov koje su svojim pravorijekom odredile jednak tretman u odnosu na sport, iako u nešto drugačijem kontekstu no što je to Sporazum iz Ankare. Razlog zašto se Sud pozva o upravo na ove slučajeve leži u činjenici kako su odredbe članka 37. Dodatnog protokola u mnogočemu slične s odredbama bivšeg ugovora s Republikom Slovačkom vidljivog u presudi Kolpak i Sporazuma o suradnji između Europske unije i Republike Rusije vidljivog presudom Simultenkov. Pravila koja određuju da na terenu za igru u određenom trenutku, neovisno o

³⁴⁷ *The Ankara Agreement potpisan 12. rujna 1963.*

³⁴⁸ *Tobler, C., Equal treatment of migrant Turkish citizens in the EU: Contrasting the Kahveci Case with the Olympique Lyonnais Case, Ankara Law Review Vol. 7. No. 1, Ankara, 2010., str. 3.*

³⁴⁹ *Cf. ibid., str. 6.*

tome radi li se o ligaškoj ili kup utakmici, može biti samo određen broj igrača iz neke od zemalja koje nisu članice smatraju se suprotnim zabrani diskriminacije temeljene upravo na nacionalnosti sukladno saznanju kako pravila o igračima spadaju pod pojam radnih uvjeta (*working conditions*) jer izravno utječu na sudjelovanje profesionalnih nogometaša u utakmici unatoč činjenici što su već legalno zaposleni od strane države članice. Sud je utvrdio da svaka zabrana temeljena na diskriminaciji prema turskim radnicima mora biti ukinuta u situaciji gdje su isti uredno registrirani od strane države članice kao radna snaga s pripadajućom naknadom i drugim uvjetima rada.

5.11. Presuda Piau

Presuda u slučaju Piau³⁵⁰ bila je iznimno bitna jer se njome po drugi puta pomno proučavalo odredbe sportskog udruženja dovedene u međudnos s pravom Europske unije. Konkretno, pod posebnim povećalom našle su se odredbe FIFA zastupnika igrača. Laurent Piau sam je htio postati agentom te je smatrao da su pravila sportske federacije suprotna onome što propisuje tržišno pravo Europske unije sukladno ograničenjima pristupu bavljenja profesijom.³⁵¹ Presuda je imala djelomično pozitivan učinak po tužitelja jer je Europska komisija utjecala na FIFU na način da je ista prilagodila svoja pravila. Naime, nova pravila i dalje su zadržale obavezu koja agentu nalaže da mora imati pravovaljanu licencu izdane od strane nadležnog nacionalnog nogometnog saveza s neodređenim rokom trajanja, ali su djelovala u prilog cijeloj proceduri izdavanja licence koja je trebala biti daleko objektivnija i transparentnija za svakog od interesenata. Prije je za izdavanje licence prvo valjalo zadovoljiti usmeni ispit što je u mnogočemu za sobom povlačilo polemike zbog čega se pribjegli pisanom testu s mogućnošću izbora više odgovora. Također, nekad neophodan plog koji je trebalo uplatiti u banku prije ishoda same licence sada je zamijenjen izborom gdje se agentu za pravo daje izabrati želi li uplatiti određeni iznos kao inače ili boljom opcijom smatra plaćanje osiguranja od odgovornosti. Važno je napomenuti kako su propisane obaveze između igrača i agenta postale predmetom pisanog ugovora koji se zaključuje na najduži vremenski rok u trajanju od dvije godine. Kao takav, ugovor mora imati propisanu i agentovu naknadu za rad

³⁵⁰ T-193/02 *Piau v Commission of the European Communities* [2005] ECR II-209. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-193/02> (učitano 23. kolovoza 2016.)

³⁵¹ Vermeersch, A., *All's Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport*, *Journal of Contemporary European Research*, Volume 3, Issue 3, 2007., str. 248.

koja se izračunava kao postotak od igračeve ukupne osnovne zarade kao i sve klauzule o sankcijama između svih uključenih dionika: klubova, igrača i agenata.³⁵² Presudom u slučaju Piau dano je do znanja kako sport ne uzmiče od tržišnog prava Europske unije te da postojeći pravni okvir Europskog suda ima dovoljnu širinu i prilagodljivost kako bi prilikom presuđivanja u obzir uzelo i posebne karakteristike sporta. Valja imati na umu da, kako bi se netom navedeno pravilo valjano uvažilo, pristup varira od slučaja do slučaja dok izuzeća po pitanju tržišnog natjecanja mogu u pitanje dovesti praksu Suda vezanu uz slobodu kretanja radnika sukladno saznanju kako Europska komisija sportu ne jamči povlašten status.³⁵³

5.12. Slučajevi Charleroi i Balog

Presudom Charleroi i G14³⁵⁴ uređeno je pitanje onih igrača koji nastupaju za izabranu nacionalnu vrstu i tijekom neke od aktivnosti budu ozlijeđeni te kao takvi duže vremena izbivaju iz matičnog nogometnog kluba s kojim imaju zaključen valjan ugovor o igranju zbog potreba duže rehabilitacije. Problem je ležao u činjenici što je FIFA imala dominantan položaj temeljem članka 82.³⁵⁵ Ugovora o Europskoj zajednici što je korišteno i po pitanju marokanskog nogometaša Abdelmajida Oulmersa. Naime, dotični je tijekom 2004. godine tijekom jedne od reprezentativnih aktivnosti ozlijeđen zbog čega je s nogometnih terena izbivao više od 8 mjeseci. Njegov tadašnji klub *Royal Charleroi Sporting Club*, pritisnut spomenutim pravilima FIFA-e, morao je dopustiti igraču odlazak na reprezentativno okupljanje bez da se, u slučaju nepredviđenih okolnosti kao što je ozljeda, ima mogućnost naplatiti zbog gubitka koji će pretrpjeti. U cilju razvoja nogometa neophodno je domicilnim klubovima osigurati naknadu u slučaju ozljede igrača³⁵⁶ jer oni tako imaju sigurnost da neće biti oštećeni i da neće trpjeti njihova osnovna djelatnost koja im je u konačnici primarna. Nastupanjem za izabranu nacionalnu vrstu i klub koji ugovorom veže igrača ima svoju korist. Reprezentativni nogomet uključuje ono najbolje što država ima i predmetne utakmice sučesto pod posebnom lupom javnosti pa tako za sobom povlače i veći interes koji rezultira većom

³⁵² *Ibid.*

³⁵³ S. Weatherill, *Limits to the autonomy of sports governing bodies under EC law: legal perspectives on the 'Arnaut Report' ; Concluding Conference Social Dialogue, Bruxelles, 27. studeni 2006.*

³⁵⁴ C-243/06 *Charleroi v FIFA* [2006] Unreported. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2006.212.01.0011.01.ENG (učitano 24. kolovoza 2016.).

³⁵⁵ Smokvina, V., *op. cit.* (bilj. 34), str. 201.

³⁵⁶ Weatherill, S., *Is the Pyramid Compatible with EC Law?*, *International Sports Law Journal*, Vol. 5 No. 3. - 4., 2005., str. 7.

vrijednosti za one igrače koji su u krugu reprezentativaca. Ono što nikako nije sporno jest činjenica da klubovi neizravno stječu korist od nastupa svojih igrača u reprezentativnim aktivnostima.³⁵⁷ Raspravlja se o slučaju, a ne o presudi jer do iste nije niti došlo sukladno saznanju da je slučaj povučen pred francuskim sudom. Kako je UEFA bila pod velikim pritiskom, postojala je bojazan da će neki od najjačih klubova odustati od natjecanja jer su smatrali da su u iznimno lošem položaju, odlučeno je da će se klubovima dodijeliti više sredstava od natjecanja koje sama UEFA priređuje te da će se pokriti sredstva potrebna za nogometaše tijekom trajanja reprezentativnih obaveza. U mnogočemu sličan predmet jest onaj Tibora Baloga³⁵⁸. Naime, slučaj je još poznat kao i *Bosman B*³⁵⁹. Igrač je smatrao kako je po njega štetna odredba kojom klub koji ga želi angažirati mora platiti određeni iznos iako to, nakon slučaja Bosman, više nije bilo potrebno za igrače državljanke Europske unije. Držao je da *Bosmanovo pravilo* mora biti primjenjivo i na državljanke onih zemalja koje nisu članicom Europske unije, ali imaju potpisani ugovor o pridruživanju. Također, smatrao je da ograničenje slobode po isteku ugovora nije bilo dopušteno što je pripisivao neusklađenosti s pravom tržišnog natjecanja. Niti ovaj slučaj nije dobio svoj sudski epilog jer je u posljednji trenutak povučen sukladno saznanju da je postignuta izvansudska nagodba. Špekulativno, kao razlog nagodbe saznaje se kako je FIFA imala informaciju o mišljenju nezavisnog odvjetnika Stix-Hackla³⁶⁰ koje je po njih bilo nepovoljno zbog čega su se odlučili na ovu, po njih, sigurniju mogućnost završetka priče oko predmetnog slučaja.

³⁵⁷ Weatherill, S., *On overlapping legal orders: what is the „purely sporting“ rule?* u Bogusz, B., Cygan, A. J., Szyszczak, E. M. (Ur.), *The regulation of sport in the European Union*, Edward Elgard Publishing Limited, Cheltenham, 2007., str. 69.

³⁵⁸ C-264/98 Balog v ASBL Royal Charleroi [2001] Unreported. Predmet dostupan i putem mrežne poveznice http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=urisrv:OJ.C_.1998.278.01.0028.02.ENG&toC=OJ:C:1998:278:TOC (učitano 24. kolovoza 2016.).

³⁵⁹ Službena mrežna stranica European Association for Sport Management. Vidi više putem poveznice <http://www.easm.net/download/2004/9d5abd0373f0906391df7fdc2046c6a3.pdf> (učitano 25. kolovoza 2016.).

³⁶⁰ Van den Bogaert, S., *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, Kluwer Law International, Hag, 2005., str. 106.

5.13. Sinteza relevantne prakse Europskog suda u području sporta

Relevantnom sudskom praksom spomenutom podnaslovima 5.1. do 5.12. vidljivo je kako osnovni problem biva usklađivanje autonomnih pravila sportskih udruženja s pravnom legislativom gdje dolazi do poremećenih odnosa. Razvojem suvremenog društva prepoznata je bitnost sporta te je opće priznato pravo preispitivanja autonomnih pravila pred nacionalnim sudovima ili neovisnim arbitražama što je, u kvalitativnom smislu razvoja sportskog prava, veliki korak naprijed.

Slučajevi koji su izdvojeni kao bitni odnose se na širok spektar sportova, kako iznimno komercijalnih tako i onih nešto manje zastupljenih. Tako je *Walrave&Koch* slučaj koji se veže uz biciklizam, *Lehtonen* uz košarku, *Deliège* uz judo, *Kolpak* uz rukomet, a *Meca-Medina* uz plivanje. Ostatak spomenutih slučajeva, ukupno devet, odnosi se upravo na nogomet. Slučajevi *Donà*, *Heylens*, *Bosman*, *Simultenkov*, *Bernard*, *Kahveci*, *Piau*, *Charleroi* i *Balog* još su jedan snažan kvantitativni pokazatelj kako se sportsko pravo formira velikom većinom upravo na nogometnim aktualnostima koje, gledano kroz pravnu prizmu, u sudskoj praksi redovno predstavljaju presedane. Indikativan pokazatelj jest i činjenica da od četrnaest slučajeva koji se drže u normativnom smislu temeljem sudske prakse čak devet, odnosno skoro 65% otpada na nogomet koji i ovim statističkim podatkom potvrđuje svoju superiornost i poseban položaj.

Većina predmeta u navedenim sudskim presudama odnosila se na diskriminaciju državljana Europske unije koji u drugim državama članicama nisu nailazili na jednak tretman kao i domicilno stanovništvo. Državljanstvo sportaša predstavljalo je manjkavost prilikom normiranja u slučajevima *Walrave&Koch*, *Donà*, *Bosman* (djelomično), *Kolpak*, *Simultenkov*, *Kahveci*, *Charleroi* i *Balog*. Slučaj *Heylens* propitkivao je neopravdanost nepriznavanja stručnih kvalifikacija između zemalja članica dok je slučaj *Lehtonen* u pitanje doveo rokove sportskih udruženja koji onemogućavaju igračima da nastupaju i tako ostvaruju svoju ekonomsku korist na tržištu. Tanka crta između ekonomske i sportske aktivnosti u profesionalnom sportu predmetom je slučaja *Deliège* dok se slučajevima *Bernard* i *Piau* raspravlja o neusklađenosti zakonodavstva, kako između zemalja članica tako i unutar određenih država gdje nered na normativnom planu onemogućava kvalitetno obavljanje ekonomskih aktivnosti.

Ishodi slučajeva su različiti. Neki slučajevi svojim presudama postavili su pravni okvir za buduće sporove slične ili iste tematike, dok je dio djelovao kao katalizator za buduće procese koji tako bivaju već djelomično prepoznati u sudskoj praksi. Sukladno definiciji Europske komisije, poseban naglasak nalazi se na „*specifičnosti sporta*“, odnosno na jedinstvenim

karakteristikama koje čine sportska natjecanja i smatraju se dijelom sportskog folklor. Tako, prihvatljivim se smatraju ograničenja u samom broju sudionika određenog sportskog natjecanja, dopuštene su sve one predradnje koje osiguravaju neizvjesnost ishoda sportskih susreta, kao i očuvanje neovisnosti i različitosti sportskih udruženja, pozdravljaju se aktivnosti koje poboljšavaju organizaciju sporta na nacionalnoj razini uz uvažanje samo jednog krovnog tijela po sportu.³⁶¹ Spomenuti pojam „specifičnosti sporta“ uvažava se prilikom donošenja odluka u slučajevima koji se tiču profesionalnog sporta³⁶², a kako se normativne manjkavosti prikazane prethodno spomenutim slučajevima nisu podudarale s karakteristikama koje se poimaju specifičnostima postale su dijelom, danas već nezaobilazne, sudske prakse koja čini sve kompleksnijom ovu propulzivnu brzorastuću najmlađu granu prava nastalu kao produkt suvremenog društva u kojem sve bitniju ulogu zauzima upravo sport.

³⁶¹ O'Leary, L., *op. cit.* (bilj. 100), str. 121.

³⁶² *Ibid.*

6. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske prema inozemnim klubovima

Na razini Republike Hrvatske kao isključivo profesionalna egzistira Prva hrvatska nogometna liga, ujedno i najviši stupanj natjecanja. Niži stupnjevi natjecanja nisu profesionalni (iako neki od nogometaša mogu biti u statusu profesionalca) i kao takvi nisu predmetom istraživanja. Od prve odigrane sezone do današnjeg dana kompletirano je ukupno dvadeset i četiri nastavka iste dok se jubilarni, dvadeset i peti, odigrava u sezoni 2015./2016. koja je ujedno i zaključna godina kompletnog istraživanja. Konkretno, ukupno su 872 profesionalna nogometaša ostvarila izlazni transfer u neki od klubova izvan Republike Hrvatske gdje se krivulja broja transfera tijekom godina ponašala kako je prikazano Grafikonom 1. Kao najzastupljeniji određeni kontinent ističe se Europa, dok se na drugom mjestu nalazi Azija. Ostali kontinenti prema zastupljenosti gotovo da su zanemarivi, što je detaljno prikazano Grafikonom 2. Profesionalni nogometaši smatraju se ekonomski aktivnim stanovništvom. Naime, definicijski predmetna skupina obuhvaća osobe oba spola koje čine radnu snagu raspoloživu za proizvodnju dobara ili usluga, a obuhvaća kako zaposlene tako i nezaposlene na određeno razdoblje koje se utvrđuje propisom. Ekonomski aktivno stanovništvo čine i sve osobe koje aktivno obavljaju određeno zanimanje, ali nisu u radnom odnosu (npr. aktivni u poljoprivredi, obrtništvu, umjetničkim obrtima i sl.).³⁶³

Jedinstveni karakter Europske unije kao političke organizacije odnosa i podjele ovlasti između članica značajno je odredio položaj i ulogu ljudskih prava u njenom pravnom poretku. Poseban je fokus na dva aspekta: ustrojstvu Europske unije prema načelu prenesenih ovlasti te na specifičnom karakteru prava Unije i odnosu njegove nadređenosti nacionalnim pravnim porecima.³⁶⁴ Diskriminacija je razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili bilo koji oblik stavljanja osobe u nepovoljan položaj, isključivo zbog neke od njezinih osobina ili zbog pripadanja određenoj skupini.³⁶⁵ Sukladno netom navedenom fokusu na dva aspekta radom se subjektivno drži kako diskriminacija ne postoji i kao takva nije predmetom promatranja što valja eksplicite navesti u cilju što boljeg razumijevanja obrađene problematike. Tijekom

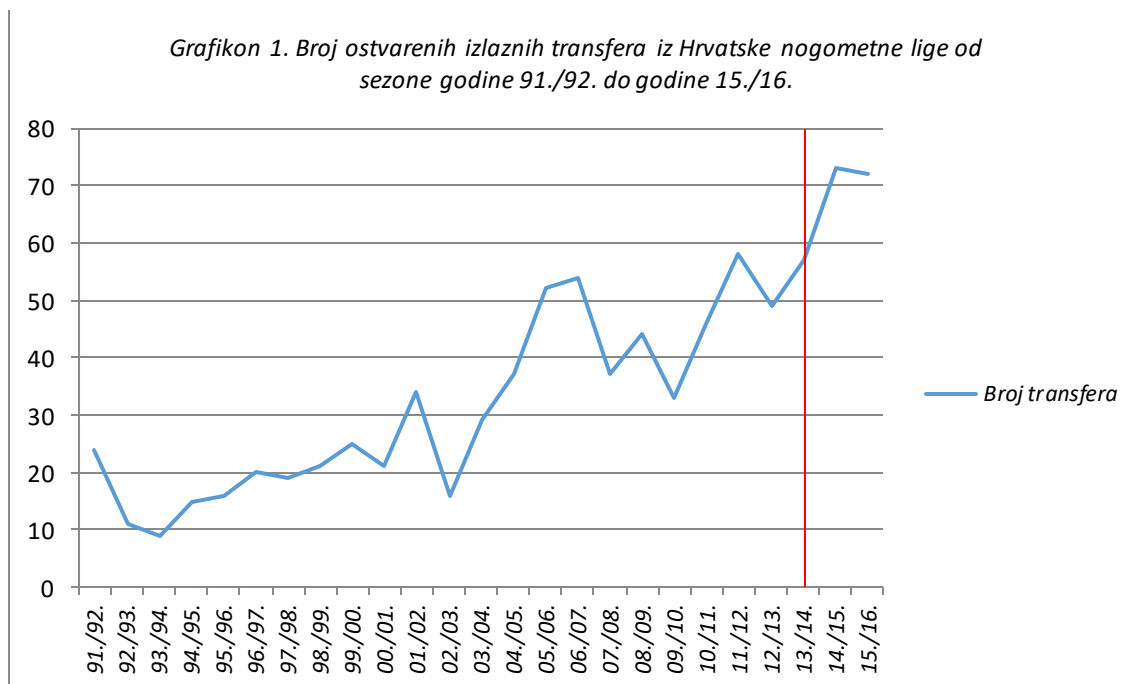
³⁶³ Borić, R., *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije*, Biblioteka ONA, 2007., str. 24.

³⁶⁴ Selanec, G., *Ljudska prava u osnovnim dokumentima EU i njihova zaštita*, Ljudska prava, Uvod u studij, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014., str. 35.

³⁶⁵ Vasiljević, S., *Neka se čuje i druga strana: primjeri spolne i etničke diskriminacije*, Centar za ženske studije, 2012., str. 9.

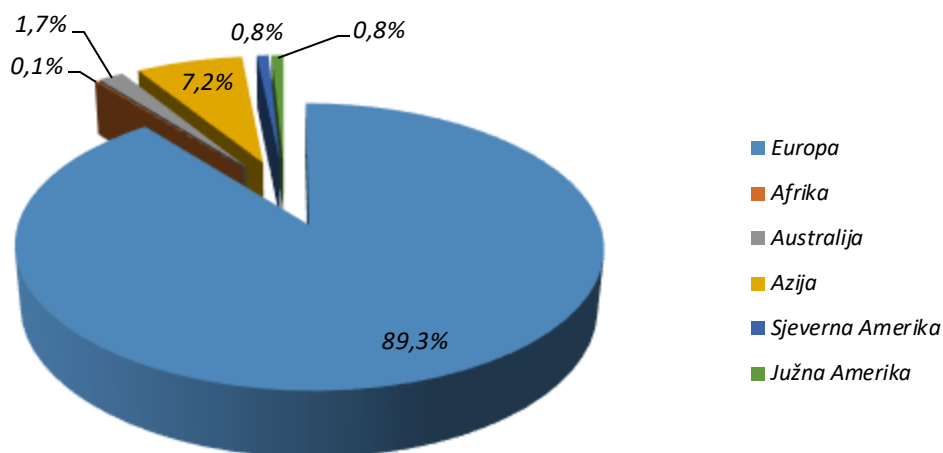
povijesti čovjek se svestrano borio kako bi ostvario svoja temeljna prava koja se, barem danas, u teoriji priznaju, a u svagdanjem životu obilno krše.³⁶⁶

U promatranju problema mobilnosti, a u svrhu što kvalitetnijeg razumijevanja tematike, valjalo bi izanalizirati izlaznu komponentu iste unutar klubova koji u sezoni, koja završava polovicom 2016. godine, nastupaju u najvišem rangu državnog natjecanja. Tako je crpljenjem informacija iz nogometnih baza podataka moguće doći do spoznaja o odredišnim državama, kao i o državljanstvima nogometaša koja utječu na ostvareno. Spomenuti podaci omogućavaju uvid u mobilnost prije, odnosno nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, a za lakše razumijevanje poslužit će vizualizacija podataka što je učinjeno Grafikonima 1. i 2. u nastavku.

³⁶⁶ Biškup, M., *Ljudska prava, povijesno-teološki osvrt, Kršćanska sadašnjost, 2010., str. 5.*

Grafikon 2. Odredišta igrača iz Hrvatske nogometne lige nakon ostvarenog izlaznog transfera prema kontinentima od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

Profesionalni nogometaši u kontekstu radnika Europske unije istodobno se mogu percipirati kao jedinice proizvodnje koje pridonose razvoju unutarnjeg tržišta Unije i kao ljudska bića koja se koriste svojim pravima, poput prava na slobodno kretanje unutar teritorija iste, prava na postupanje, prava da sa sobom povedu članove svoje obitelji i ostalim pravima.³⁶⁷ Sukladno definiciji, Tablicom 2. je prikazana struktura momčadi najvišeg stupnja natjecanja unutar Republike Hrvatske tijekom 2015. godine, zajedno s podacima o broju igrača koji posjeduju neko drugo državljanstvo. Kako se nogomet vremenom iz tek sportske igre i popularnog društvenog fenomena postupno transformirao u tržišnu djelatnost koja diljem svijeta privlači značajna sportska ulaganja³⁶⁸, valja pomno promotriti ukupan broj uključenih dionika, kao i udio domaće u odnosu na stranu radnu snagu kako bi se identificirali problemi, kako u samoj realizaciji izlazne mobilnosti, tako i u razumijevanju potpune kompleksnosti promatranog problema.

³⁶⁷ Goldner Lang, I., *Sloboda kretanja ljudi u EU, Kontekst sporazuma o pridruživanju, Školska knjiga, 2007., str. 57.*

³⁶⁸ Bajo, A., Primorac, M., *Poslovanje nogometnih klubova u Hrvatskoj, Fiscus, Institut za javne financije, 2016., str. 3.*

Tablica 2. Ukupan broj igrača i udio (%) stranih igrača u momčadima 1. HNL u 2015.³⁶⁹

#	Nogometni klub	Ukupan broj igrača	Udio stranih igrača
1.	Dinamo Zagreb	41	43,9%
2.	Hajduk Split	35	25,7%
3.	Inter Zaprešić	27	26%
4.	Istra 1961 Pula	30	36,7%
5.	Lokomotiva	32	9,4%
6.	Osijek	31	16,1%
7.	Rijeka	40	35%
8.	Slaven Belupo	31	16,1%
9.	Split	32	12,5%
10.	Zagreb	24	16,7%
Ukupno 1. HNL:		319	25,1%

Tablicom 2. vidljivo je kako je svaki četvrti igrač Prve hrvatske nogometne lige u 2015. bio stranac. Klub s najviše stranaca u svojim redovima, Građanski nogometni klub Dinamo Zagreb, imao je gotovo pet puta više stranaca od kluba s najmanje stranaca, Nogometnog kluba Lokomotiva. Klubovi koji se nalaze u priobalnim dijelovima države, karakteriziranim boljim životnim standardom, akumuliraju više nogometaša stranaca nego što je to slučaj s klubovima iz kontinentalnog dijela zemlje. Takvi klubovi prednjače i u samoj veličini kadra jer je vidljivo da ukupna brojka nogometaša pod ugovor značajno biva većom u njihovu korist prilikom usporedbe s onima koji egzistiraju u dijelovima države s, već spomenutim, nižim životnim standardom.

6.1. Sekundarna analiza izlazne mobilnosti klubova Prve hrvatske nogometne lige u sezoni 15./16.³⁷⁰

Istraživanjem i dubinskom analizom svih nogometnih klubova koji u sezoni 15./16. participiraju u Prvoj hrvatskoj nogometnoj ligi analizira se važnost i bitnost državljanstva igrača prilikom ostvarivanja izlaznog transfera. Posebno se naglašava važnost istog, gledano kroz prizmu zaključivanja posla uz poboljšane ekonomske uvjete, odnosno činjenicu da samo državljanstvo određuje konačan ishod cjelokupnog procesa. Kriterij prema kojem su klubovi ušli u istraživanje vezan je isključivo uz sudjelovanje klubova u promatranoj sezoni. Naime, natjecateljski klubovi fluktuiraju između viših i nižih rangova natjecanja prema ostvarenom plasmanu u prethodnoj sezoni, a promatrana skupina slijedom okolnosti uzeta je u obzir

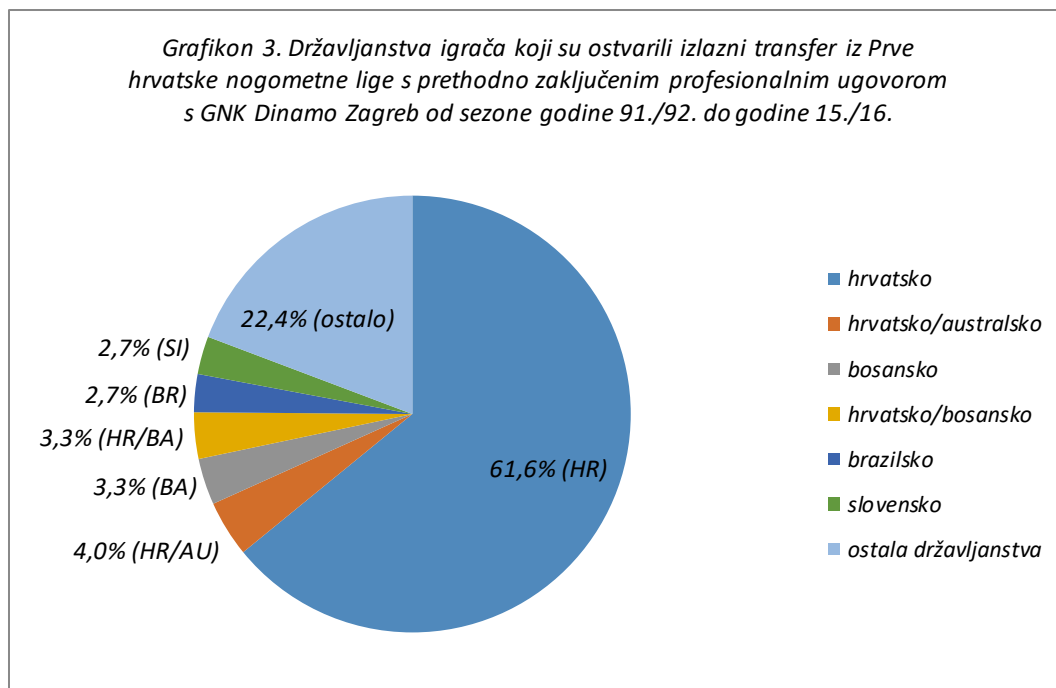
³⁶⁹ Ibid.

³⁷⁰ Izvor prema pojedinačnim igračima nalazi se u Prilogu 1.

isključivo prema hijerarhijskoj kvoti i natjecateljskom statusu. Vremenski obuhvat istraživanja proteže se od prve odigrane sezone najvišeg natjecateljskog ranga u Republici Hrvatskoj, 91./92., zaključno do sezone odigrane 15./16. Svaki od klubova proučavan je prema više varijabli koje su grafički prikazane pratećim grafikonima. Tako je detaljno analizirano državljanstvo³⁷¹ igrača koji su u navedenim sezonama ostvarili izlazne transfere iz promatranih klubova, analizirane su odredišne države prema kojima su igrači odlazili uz jasnu distinkciju vremena prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, analizirana je odredišna država igrača s hrvatskim državljanstvom (ili dvojnim uz hrvatsko), ponovno uz jasno razlikovanje vremena prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji te je, konačno, analiziran ukupan broj izlaznih transfera grafikonom čija krivulja jasno pokazuje tendenciju rasta ili pada, ovisno o kojem nogometnom klubu se radi.

6.1.1. Građanski nogometni klub Dinamo Zagreb

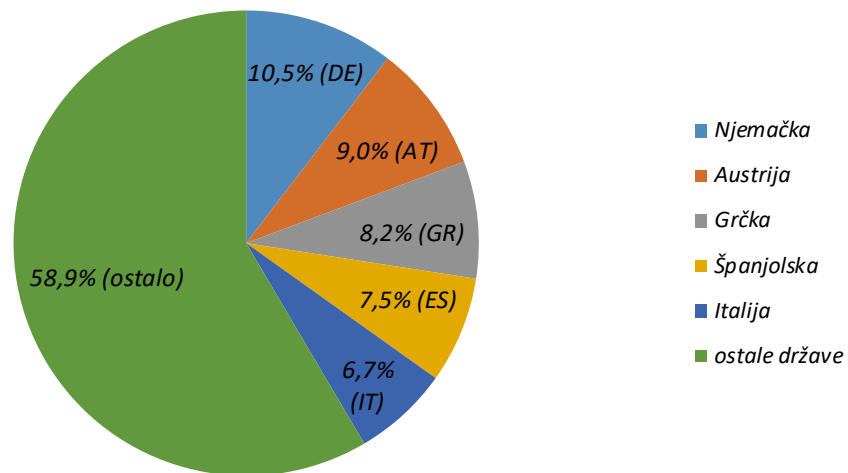
Pregledom najtrofejnijeg nogometnog kluba u povijesti Republike Hrvatske, Građanskog nogometnog kluba Dinamo Zagreb (osamnaest osvojenih prvenstava i četrnaest naslova pobjednika Hrvatskog nogometnog kupa), vidljivo je kako veliki udio među igračima koji su ostvarili izlazni transfer iz kluba nakon što su prethodno imali zaključen profesionalni ugovor čine osobe s hrvatskim državljanstvom (Grafikon 3.).

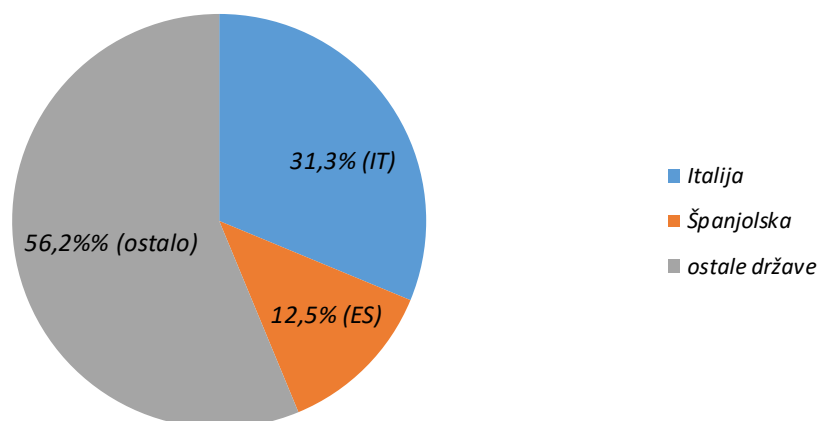
³⁷¹ Bitno je napomenuti da sloboda kretanja radnika za državljane Republike Hrvatske nije još u potpunosti zaživjela u svim državama Europske unije (Austrija, Malta, Nizozemska, Slovenija, Ujedinjeno Kraljevstvo).

Valja napomenuti također kako je Građanski nogometni klub Dinamo Zagreb drugi po ukupnom broju izlaznih transfera u usporedbi s ostalim klubovima Prve hrvatske nogometne lige koji su bili uključeni u analizu, iza Hajduka. Klub ima za hrvatske okvire iznimnu prisutnost na nogometnim tržištima, kako na onima jačih europskih liga, tako i na onima koji nisu toliko relevantni, ali ipak financijskim aspektima privlače određeni broj (kvalitetnih) igrača (Grafikoni 4. i 5.).

Grafikon 4. Odredišne države izlaznog transfera igrača GNK Dinamo Zagreb od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

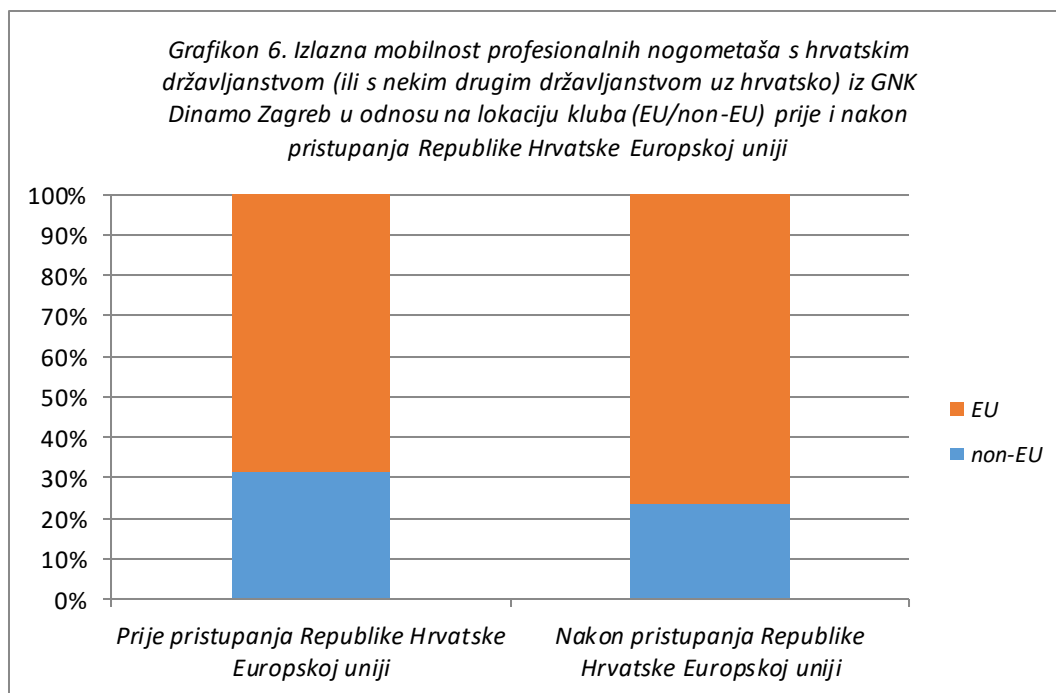

Grafikon 5. Odredišne države izlaznog transfera igrača GNK Dinamo Zagreb od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

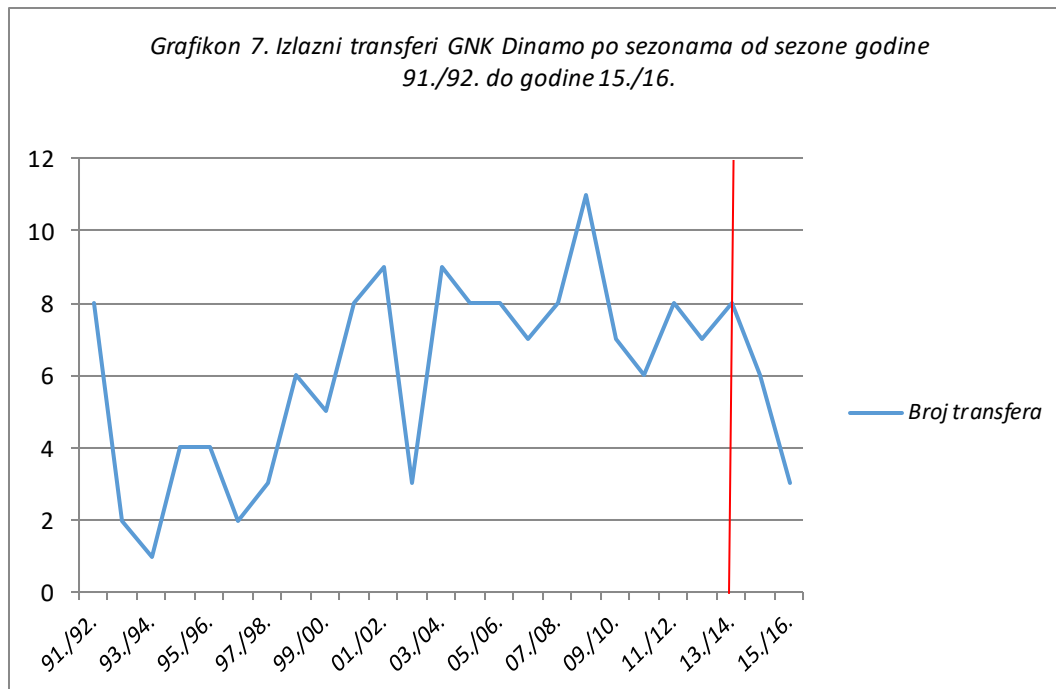
Podatak utoliko i ne iznenađuje znajući kako se upravo u predmetnom klubu najčešće razvijao reprezentativni kadar, posebno kroz mlađe kategorije, a veliku ulogu odigrala je i

činjenica kako na području Grada Zagreba egzistira veliki broj klubova s brojnim omladinskim pogonima koji čine veliki bazen mladih talenata prilikom pripreme istih za nogometno tržište. Nešto više od trećine profesionalnih nogometaša koji su ostvarili izlazne transfere čine igrači sa stranim i/ili dvojnim državljanstvom. Širok spektar državljanstava u promatranoj skupini može se protumačiti činjenicom kako je klub nerijetko posezao za profesionalnim nogometašima izvan granica države koji su kasnije bili ponovno transferirani jer aktualan kadar dostupan na domaćem tržištu nije mogao zadovoljiti kvalitativne norme nekih od kontinentalnih natjecanja u kojima predmetni kolektiv redovito participira. Usporedbom izlaznih kretanja prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji također se dolazi do određenih spoznaja koje kazuju kako je nešto pojačan omjer (76,47% obavljenih izlaznih transfera nakon pristupanja odnosi se na neke od klubova unutar Europske unije) odlazaka u neke od klubova koji se natječu u Europskoj uniji nego u one izvan, ali kako se radi o daleko manjem uzorku teško je odrediti koliko je podatak relevantan sam po sebi (Grafikon 6.).

Krivulja broja transfera (Grafikon 7.) pokazuje kako nakon pristupanja Europskoj uniji nije došlo do povećanja ukupnog broja transfera po sezoni, već kao rekordna i dalje stoji sezona završena tijekom 2009. godine s ukupno jedanaest kompletiranih izlaznih transfera što je, usporedno s dvije sezone koje su obuhvaćene analizom koje su odigrane nakon pristupanja, jednak rezultat zbroju istih. Transferne aktivnosti s početka tisućljeća od strane predmetnog kluba bile su u mnogočemu bitne i za ostale nogometne klubove prilikom plasmana svog kadra jer su brojni transferi, učinjeni tada, bili u neke od velikih nogometnih klubova koji participiraju

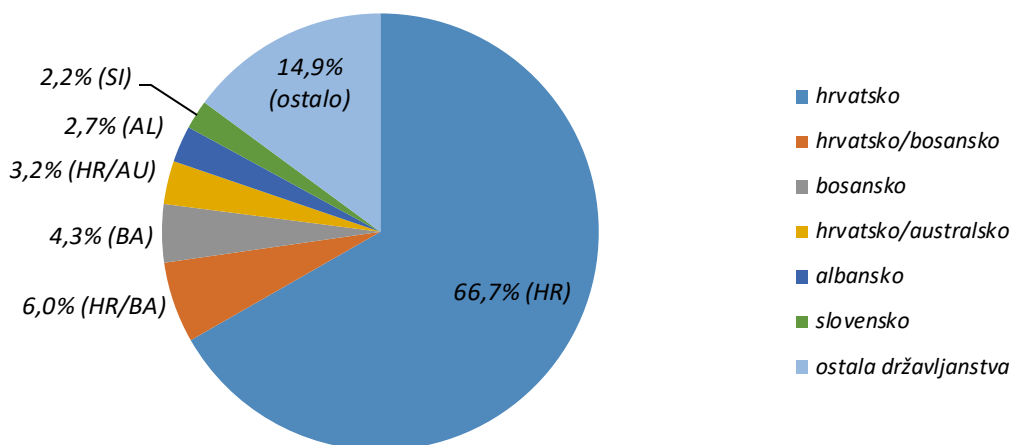
u najjačim natjecanjima, a dobar utisak ondje ostavljen bio je najbolji promotor ukupne kvalitete zajedničkog imena Prva hrvatska nogometna liga.

6.1.2. Hrvatski nogometni klub Hajduk Split

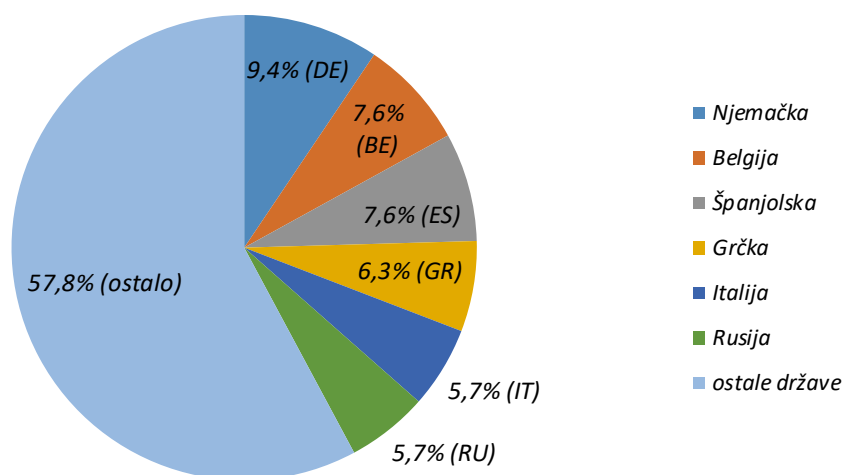
Hrvatski nogometni klub Hajduk Split drugi je najtrofejniji nogometni klub u Republici Hrvatskoj (šest osvojenih prvenstava i šest naslova pobjednika Hrvatskog nogometnog kupa), a sukladno pregledu je ujedno i najaktivniji po pitanju izlazne igračke mobilnosti. Veliku većinu igrača koji su ostvarili izlazni transfer čine igrači s hrvatskim državljanstvom što se nameće kao očekivani podatak sukladno saznanju da sam klub ima iznimno dobar položaj u navijačkom puku, zbog čega veliki dio mladih nogometaša u svojoj najranijoj dobi gravitira upravo prema ovom klubu i tako čini veliku bazu u selekcijskom postupku. Podatak je utoliko relevantniji kada se takvim igračima pribroje oni koji uz hrvatsko imaju i državljanstvo Republike Bosne i Hercegovine koja, kao susjedna država, nerijetko daje brojne igrače koji isto tako gravitiraju prema predmetnom klubu i gradu Splitu, što zbog nacionalne pripadnosti, što zbog sentimentalne povezanosti (Grafikon 8.).

Grafikon 8. Državljanstva igrača koji su ostvarili izlazni transfer iz Prve hrvatske nogometne lige s prethodno zaključenim profesionalnim ugovorom s HNK Hajduk Split od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

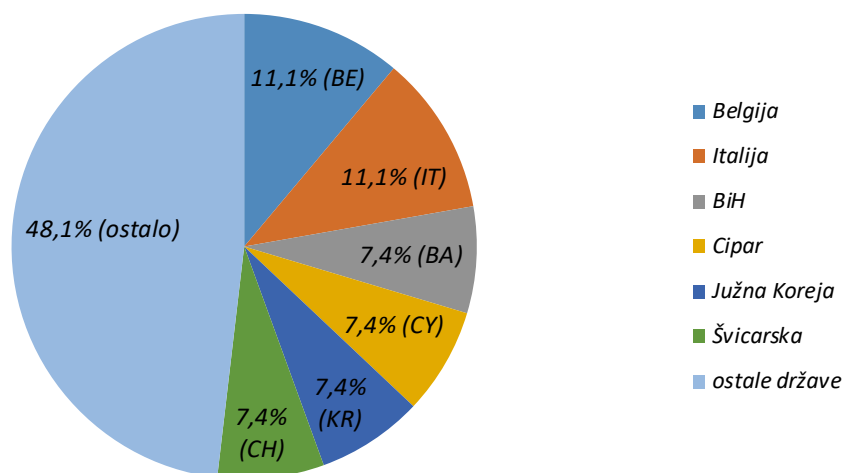

Usporedbom izlaznih transfera prije i nakon pristupanja Europskoj uniji teško je donijeti konkretne zaključke vezano uz određene zemlje jer je spektar istih poprilično širok i čini se kako je financijski motiv često bio najbitniji kriterij. Nešto veću zastupljenost Republike Njemačke prije pristupanja su nadoknadile ostale članice Europske unije tako da se ne može posebno izdvojiti jedna zemlja/članica koja je bila više zastupljena od drugih (Grafikon 9. i 10.). Međutim, velik broj određinih zemalja moguće je promatrati i kao pozitivan pokazatelj.

Grafikon 9. Odredišne države izlaznog transfera igrača HNK Hajduk Split od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

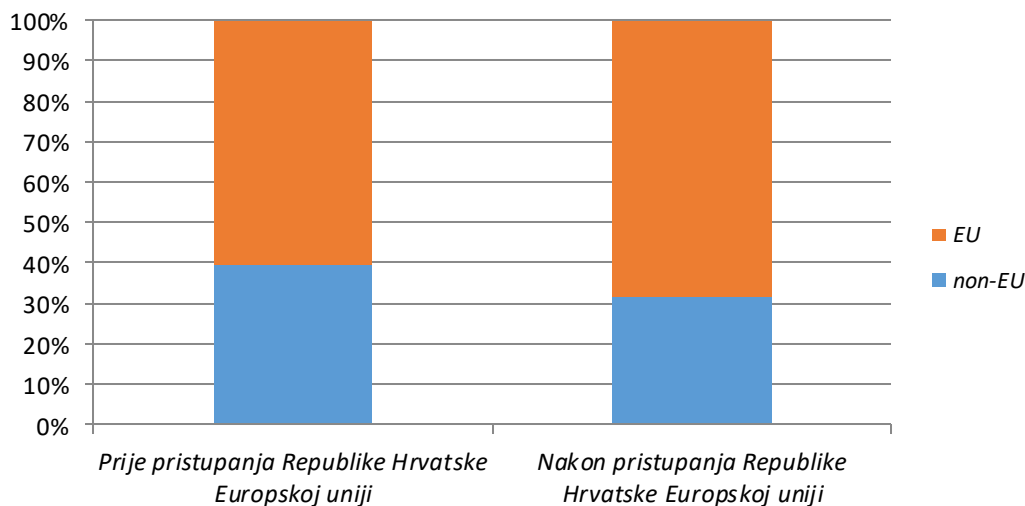
Grafikon 10. Odredišne države izlaznog transfera igrača HNK Hajduk Split od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

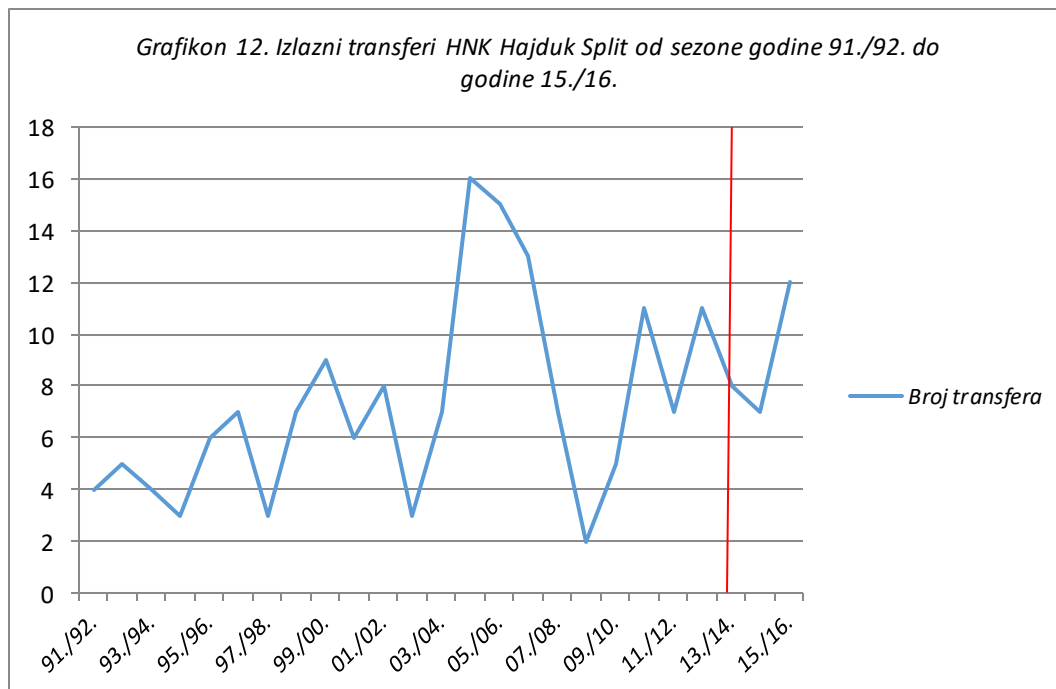
Naime, interes prema igračima predmetnog kluba koji dolazi s gotovo svih važnijih tržišta dobar je pokazatelj kako bi isti, u budućnosti, mogao igrati sve bitniju ulogu na nogometnom tržištu, posebno u onom segmentu usmjerenom kao perspektivnim individuama koje su označene kao potencijali u kvalitativnom smislu.

U slučaju Hrvatskog nogometnog kluba Hajduk Split, također je vidljivo da nakon pristupanja Europskoj uniji raste broj transfera prema državama članicama, ali takav zaključak valja uzeti s rezervom sukladno saznanju kako je Republika Hrvatska daleko najmlađa članica i zbog kratkog roka nije vidljiva daljnja tendencija kretanja izlazne mobilnosti (Grafikon 11.).

Grafikon 11. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz HNK Hajduk Split u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

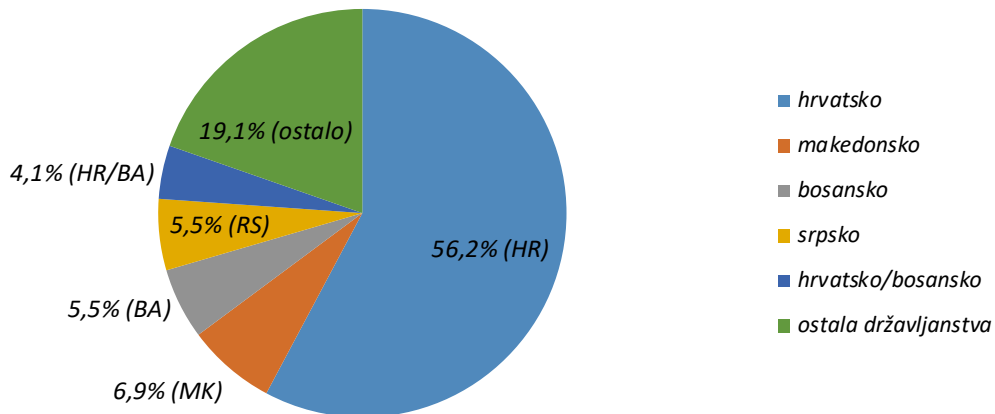
Krivuljom transfera (Grafikon 12.) vidljiv je određen oporavak i uzlazni trend ukupnog broja transfera, iako kao rekordna godina po broju istih i dalje ostaje sezona završena 2005. godine. Nikako nije za zanemariti kako se nakon samog pristupanja i neznatnog pada broja transfera ipak pojavio pozitivan trend koji konstantno raste i, u slučaju nastavka istog, moglo bi se očekivati da Europska unije donese sve one blagodati propisane temeljnim gospodarskim slobodama koje bi klub konzumirao i razvio svoje potencijale u financijskom smislu naplaćujući odštete za igrače pod ugovorima. Predmetni klub ukupno gledajući ima dobru perspektivu gledano s aspekta ukupnog broja transfera (financijski aspekt nije predmetom analize), ali i dalje ostaje nedoumica zašto je sezona odigrana prije gotovo desetak godina kvantitativno u kontekstu izlaznih transfera bila iznimno uspješnom, dok današnje niti jedna ne može doći na njezin trag unatoč činjenici što pravne regule imaju daleko više razumijevanja za ovu specifičnu skupinu.

6.1.3. Nogometni klub Inter Zaprešić

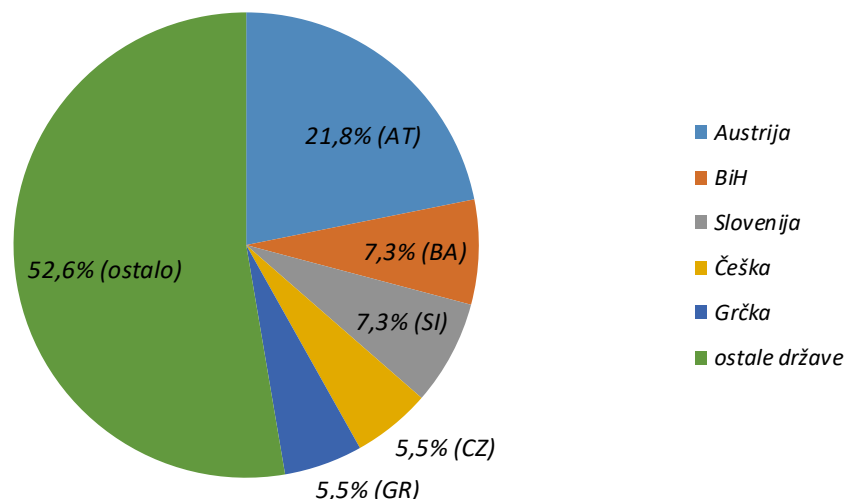
Zaprešićki prvoligaš Inter, klub smješten u neposrednoj blizini glavnog grada države, jedan je od manjih nogometnih klubova, ali svojim transfer aktivnostima daje određene informacije koje se mogu dublje tumačiti. Tako hrvatski državljani čine najveći udio onih koji su ostvarivali izlazne transfere, ali zanimljivo je zamijetiti kako ostatak u tom udjelu u najvećoj mjeri čine osobe iz država regije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Srbije (Grafikon 13.).

Grafikon 13. Državljanstva igrača koji su ostvarili izlazni transfer iz Prve hrvatske nogometne lige s prethodno zaključenim profesionalnim ugovorom s NK Inter Zaprešić od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

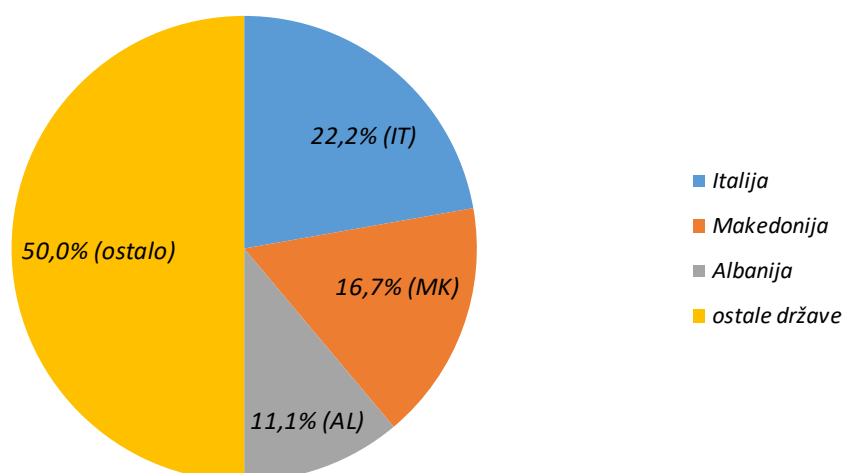

Izlazna mobilnost prije i nakon pristupanja pojačana je u jednoj od članica Europske unije, ali s obzirom na veličinu kluba i saznanje kako se ne radi o velikom ukupnom broju transfera može se zaključiti kako se radi o poslovima sklopljenim uglavnom zbog dobrih odnosa s nekim od klubova iz određene zemlje koji su umjesto jednog igrača u paketu uzimali nekolicinu odjednom (Grafikon 14. i 15.).

Grafikon 14. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Inter Zaprešić od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

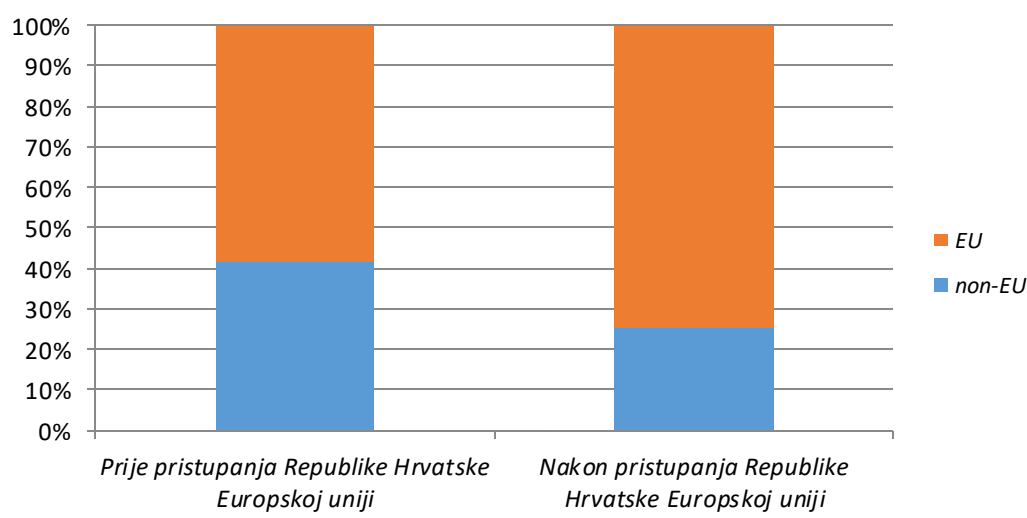

Grafikon 15. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Inter Zaprešić od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

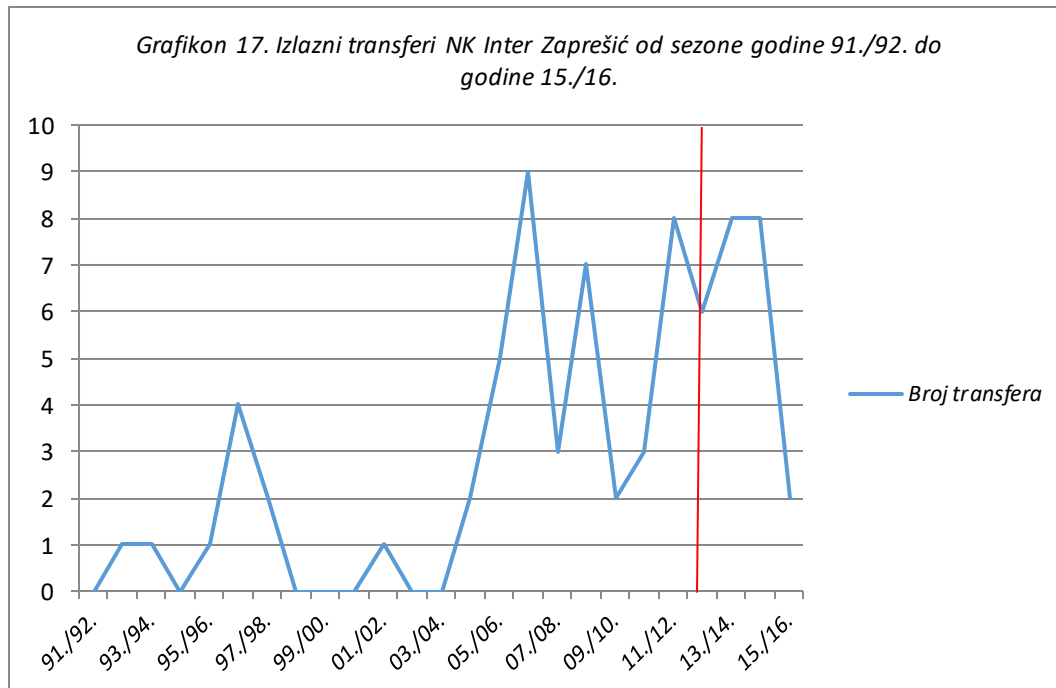
Usporedbom izlazne mobilnosti nogometaša s hrvatskim državljanstvom prije i nakon pristupanja Europskoj uniji (Grafikon 16.) i u ovom slučaju vidljiv je napredak u korist neke od zemalja članica, ali ukupan broj transfera je ipak daleko skromniji no što je bio prije, zbog čega zaključak valja uzeti s dozom rezerve.

Grafikon 16. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz NK Inter Zaprešić u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

Krivulja ukupnog broja transfera otkriva zanimljiv odnos snaga gdje je početno pozitivno raspoloženje nakon pristupanja Europskoj uniji značajno splasnulo te je, teško

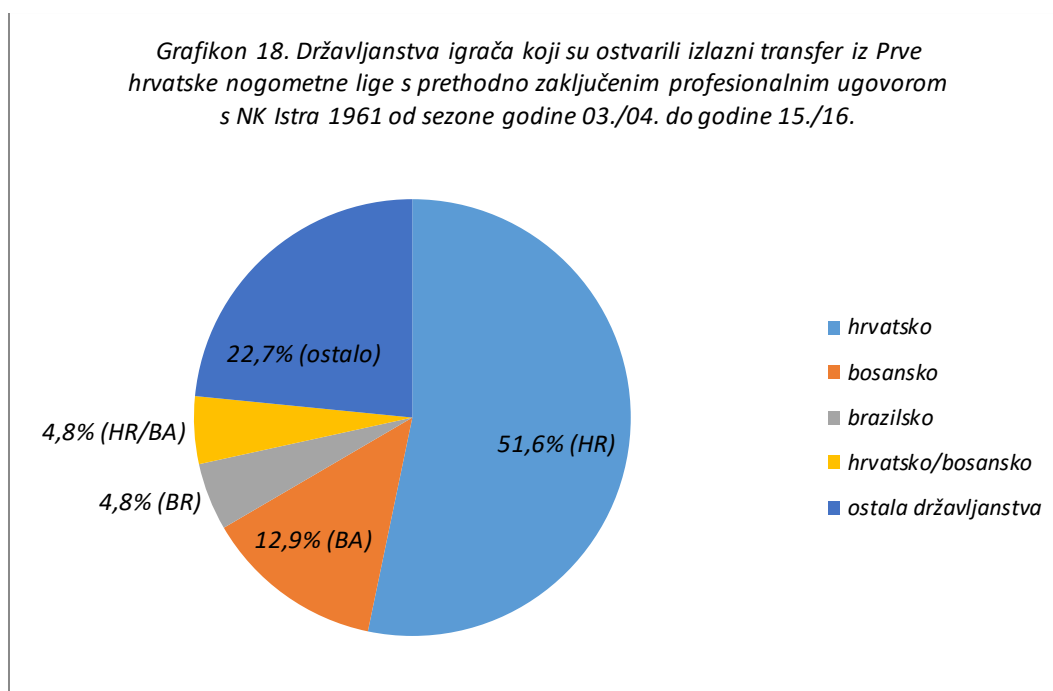
objašnjivo, došlo do značajnog pada ukupnog broja transfera na poprilično nisku razinu (Grafikon 17.).

Inter Zaprešić jedan je od nogometnih klubova koji je dugo prisutan u najvišem rangu natjecanja, ali je isto tako tijekom godina varirao između prvog i drugog državnog ranga. Ovisno o situacijama, nekada je znao biti u položaju da nakon niza dobrih rezultata polučuje uspješne transfere s visokim odštetnim zahtjevima, participirajući i u nekom od europskih natjecanja, a ponekad je bio u borbi za povratak prvoligaškog statusa zbog čega se ne mogu uzeti sve natjecateljske godine prilikom analize kao jednako vrijedne. U klubu je izraženo kako su često priliku dobivali neki od igrača iz regije koji su ostvarivali kvalitetne i unosne izlazne transfere unatoč činjenici što nerijetko njihova državljanstva nisu bila državljanstva neke od država članica Europske unije. Kod predmetnog slučaja nije zgoroga spomenuti i samu povijest kluba jer je veliki dio vremena iza kolektiva stajala industrija koja je sponzorirala cijeli projekt značajnim financijskim sredstvima gdje je bio drugačiji omjer snaga koji je klupskoj upravi omogućavao veću usredotočenost na sam sportski aspekt, a odlaskom glavnog sponzora promijenjeno je ime kluba (doduše tek u jednom slovu gdje je današnja inačica naslijedila nekadašnji Inker Zaprešić), sukladno čemu je nastupila nova klupska filozofija ukupnog poslovanja koje se počelo temeljiti upravo na izlaznoj igračkoj mobilnosti, odnosno transferima igrača u neki od klubova koji su za njihove usluge bili spremni platiti pozamašne svote novca.

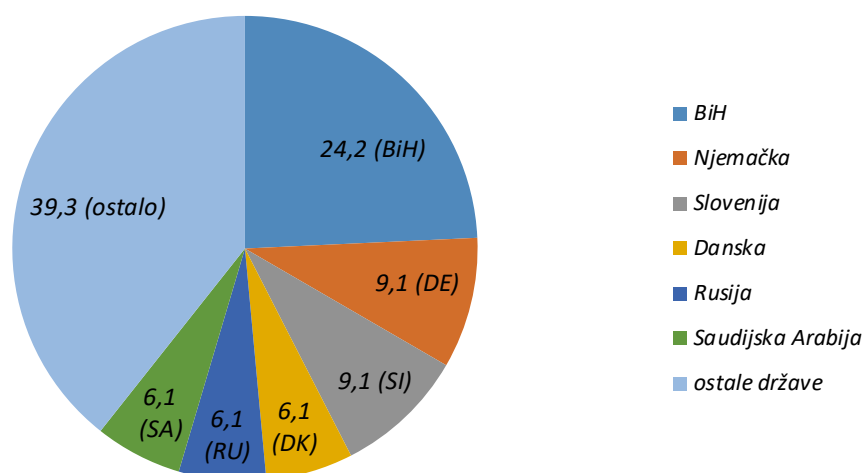
6.1.4. Nogometni klub Istra 1961 Pula

Nogometni klub Istra 1961 pulski je prvoligaš koji je tijekom godina promijenio nekoliko imena, što zbog sponzorskih što zbog pravnih razloga, a sve navedeno ujedno je razlog zbog kojeg analiza kreće tek od 2003. godine, odnosno od one sezone za koju su dostupni podaci. Već standardno, preko pola igrača koji su ostvarili izlazne transfere bili su državljani Republike Hrvatske, ali veliki udio zauzimaju i igrači s bosanskim državljanstvom, što se može pripisati ratnim migracijama gdje je dosta onih koji su novi dom pronašli na prostoru istarske regije (Grafikon 18.).

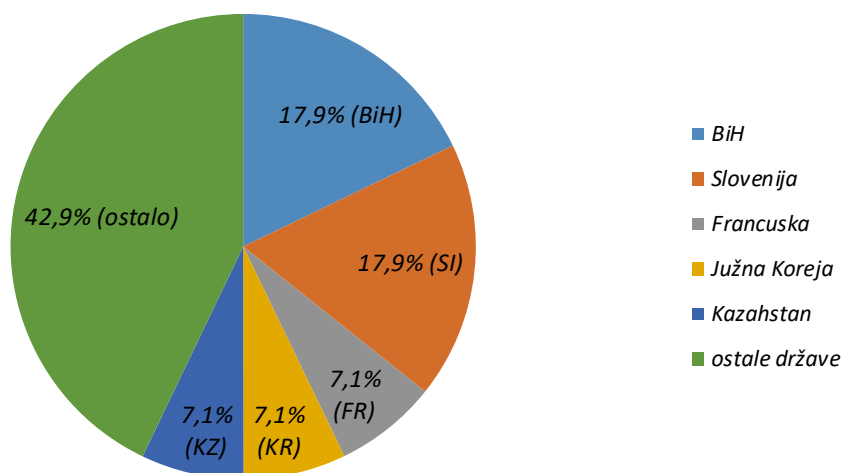

Na tom tragu možda i ne iznenađuje činjenica kako i prije i nakon pristupanja Europskoj uniji najveći broj igrača svoje profesionalne puteve nastavlja upravo u Republici Bosni i Hercegovini, iako nakon pristupanja valja napomenuti porast utjecaja od strane Republike Slovenije, no s obzirom na udaljenost iste može se insinuirati kako je ovdje bitniji geografski od kvalitativnog faktora, posebice imajući na umu pravnu legislativu koja na razini Europske unije podržava slobodu kretanja radnika, a slovenska nogometna liga nominalno je slabija od hrvatske po svima pokazateljima (financijskim, statističkim i slično) (Grafikoni 19. i 20.).

Grafikon 19. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Istra 1961 od sezone godine 03./04. do sezone godine 12./13.

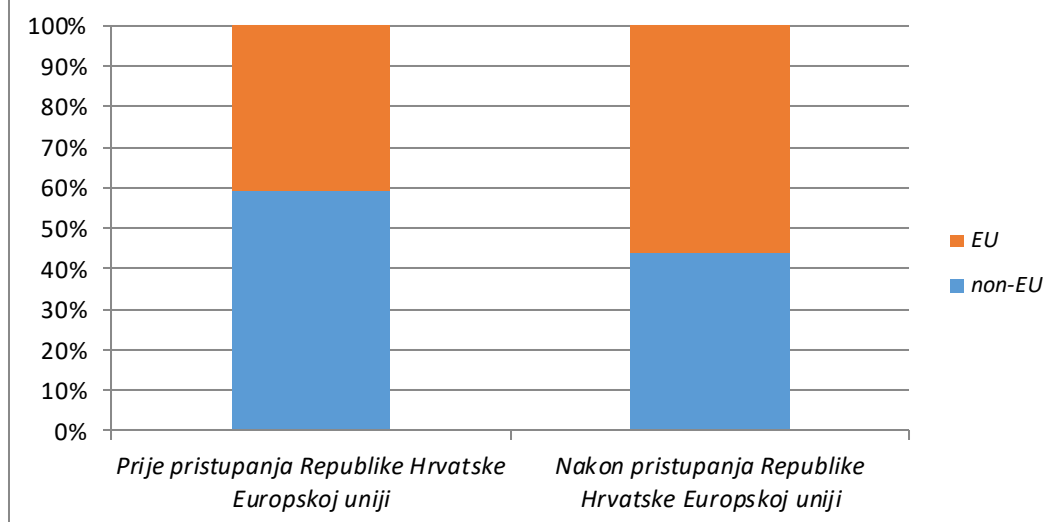

Grafikon 20. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Istra 1961 od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

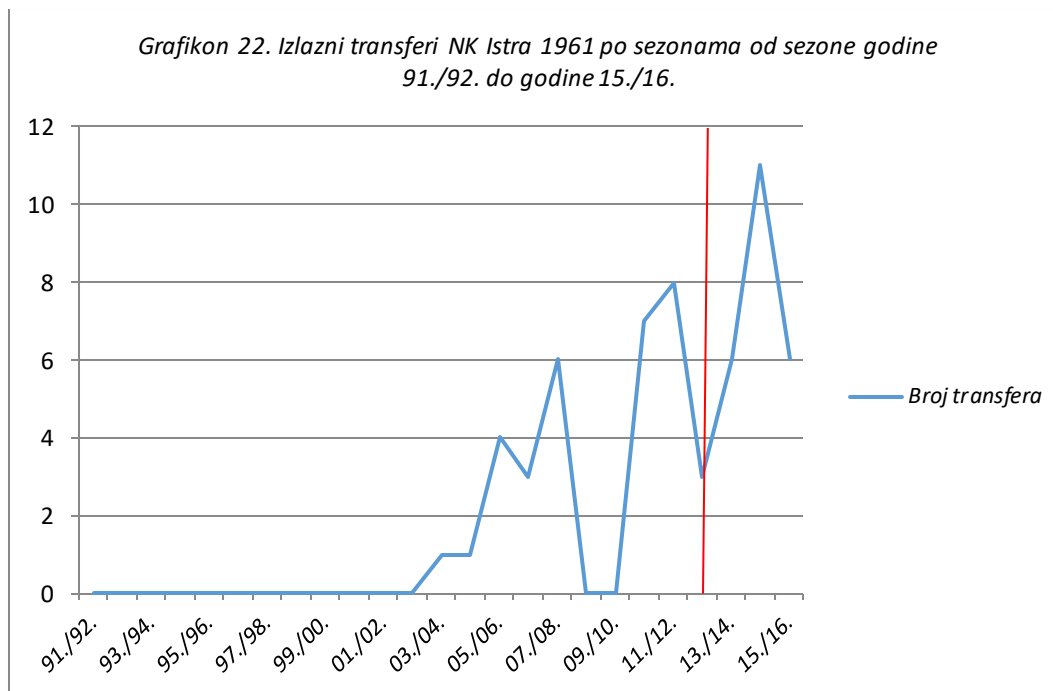

Odnos između odredišnih zemalja za igrače s hrvatskim državljanstvom nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji okrenuo se u korist zemalja članica Unije, što je ponovno jedan pozitivan pokazatelj koji ide u korist igračkim kretanjima sukladno već spomenutim gospodarskim slobodama (Grafikon 21.).

Grafikon 21. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz NK Istra 1961 u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

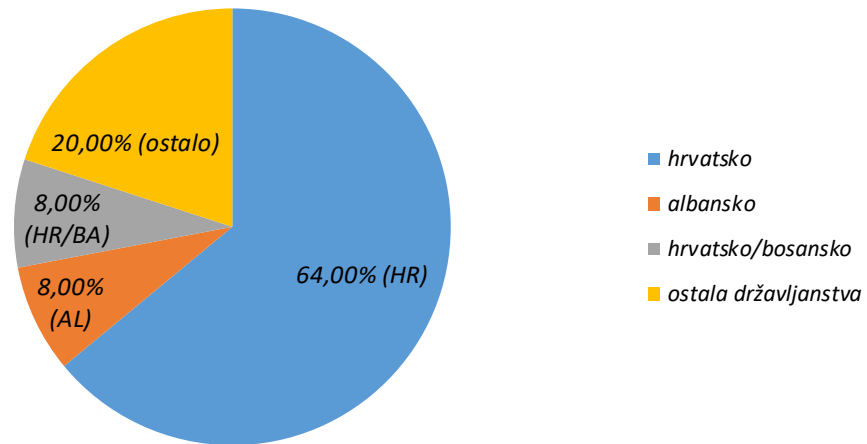
Promatrajući krivulju ukupnog broja transfera (Grafikon 22.) lijepo je vidjeti tendenciju rasta s određenom zadržkom, ali opći utisak temeljem statističkih podataka kazuje kako je raspoloženje u vidu izlaznih transfera na jednoj poprilično dobroj razini. Naime, vremenom je klub pretvoren u sportsko dioničko društvo i apsorbirao je strani kapital koji je omogućio određeni razvoj. O tome koliko je razvoj bio dobar sukladno prethodnim očekivanjima disertacijom se ne raspravlja, ali je neosporna činjenica kako je na čelu kluba osoba koja dolazi iz poslovnog sektora i nije državljanin Republike Hrvatske, zbog čega se isto tako zaključuje kako klub vodi profesionalno, a ne emocijama, što se može tumačiti i kao jedan od faktora koji je utjecao na povećanje ukupnog broja izlaznih transfera. Sam geografski smještaj grada Pule uvelike utječe na opće poimanje kluba jer je lokacija iznimno turistički zanimljiva, što je ponovno jedan od razloga zašto valja razmisliti je li ulagač isključivo vođen sportskim interesima jer pitanje je koliko bi u klub isključivo zbog sportske komponente bilo zanimljivo ulagati krajnjem ulagaču kada bi se isti nalazio u ruralnom kraju. Navedeno je tek subjektivno mišljenje autora disertacije i ne predstavlja ništa više do subjektivnog suda koji se, kao takav, gleda kroz prizmu nekog od faktora koji ima utjecaj na širu sliku predmetne tematike.

6.1.5. Nogometni klub Lokomotiva Zagreb

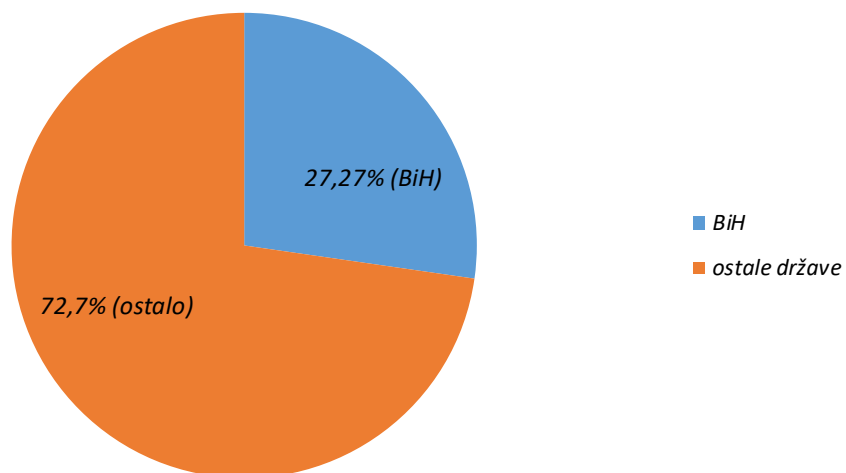
Zagrebačka Lokomotiva klub je koji na razini Prve hrvatske nogometne lige nastupa vrlo kratko, usporedno s ostalim sudionicima, iako je iza njega dugogodišnja povijest, uglavnom stečena na niželigaškim travnjacima. Lokacijski smješten u Zagreb, klub često njeguje suradnju s Građanskim nogometnim klubom Dinamom kupovinom / prodajom / ustupanjem igrača, zbog čega se može zaključiti kako su još jedan dionik koji nogometne talente pronalazi na poprilično bogatom zagrebačkom području koje je, vrlo vjerojatno, najplodnije mladim talentima na razini države sukladno brojnim klubovima koji ondje obavljaju svoju djelatnost. Upravo zbog činjenice kako u okviru najvišeg nogometnog razreda djeluje relativno kratko, teško je donijeti konkretne sudove po pitanju izlazne mobilnosti igrača predmetnog kluba, ali ono što je očigledno jest činjenica kako u izlazne transfere uglavnom ulaze osobe s hrvatskim državljanstvom, uz ponešto iznimki (Grafikon 23.).

Grafikon 23. Državljanstva igrača koji su ostvarili izlazni transfer iz Prve hrvatske nogometne lige s prethodno zaključenim profesionalnim ugovorom s NK Lokomotiva od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

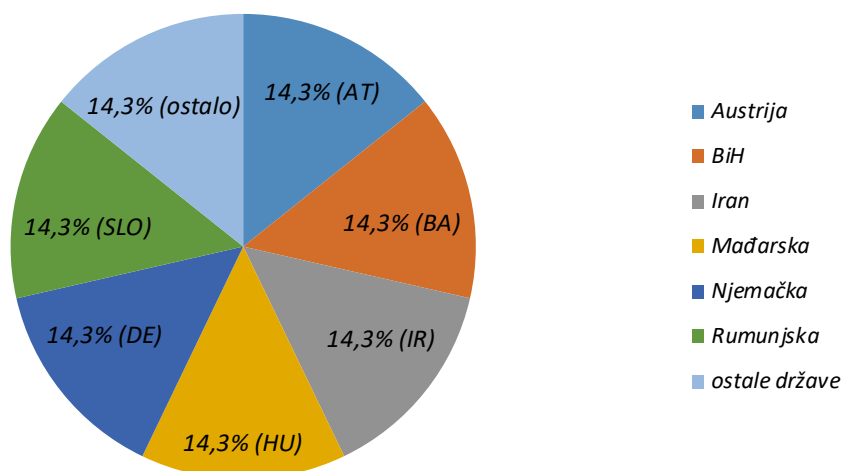

Mali broj transfera onemogućava donijeti sudove i o odredišnim državama prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, uglavnom se radi o tek nekolicini država gdje je teško povući paralelu, odnosno zaključiti neke činjenice koje bi ukazale na usmjerenje izlazne mobilnosti (Grafikoni 24. i 25.).

Grafikon 24. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Lokomotiva Zagreb od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

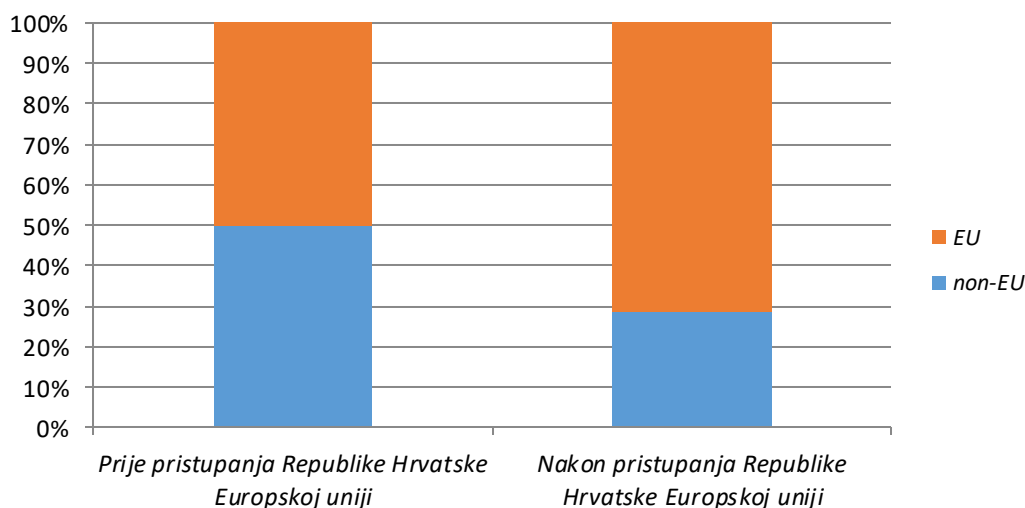

Grafikon 25. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Lokomotiva Zagreb od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

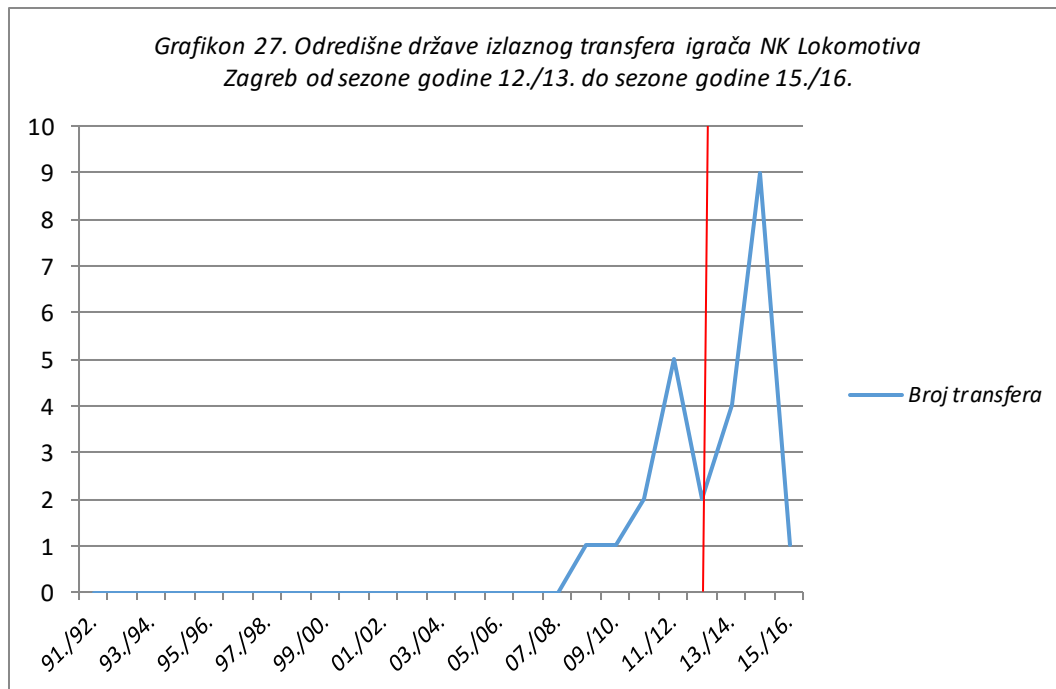
Kao i kod prethodno obrađenih nogometnih klubova vidljivo je da postoji naznaka povećanja izlazne mobilnosti prema državama članicama Europske unije, ali zbog već spomenute skromnosti podataka vezanih uz predmetni nogometni klub nezahvalno je donositi daljnje sudove (Grafikon 26.).

Grafikon 26. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz NK Lokomotiva u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

Ukupan broj transfera imao je sezonu snažne ekspanzije, nakon čega je uslijedio značajniji pad (Grafikon 27.), ali zbog prvotno navedene suradnje s nekim od drugih klubova koji participiraju također na razini Prve hrvatske nogometne lige teško je zaključiti koliko bi

potencijalna izlaznost bila viša da je Nogometni klub Lokomotiva taj koji sve svoje igrače u datom trenutku plasira prema inozemstvu isključivo samostalno.

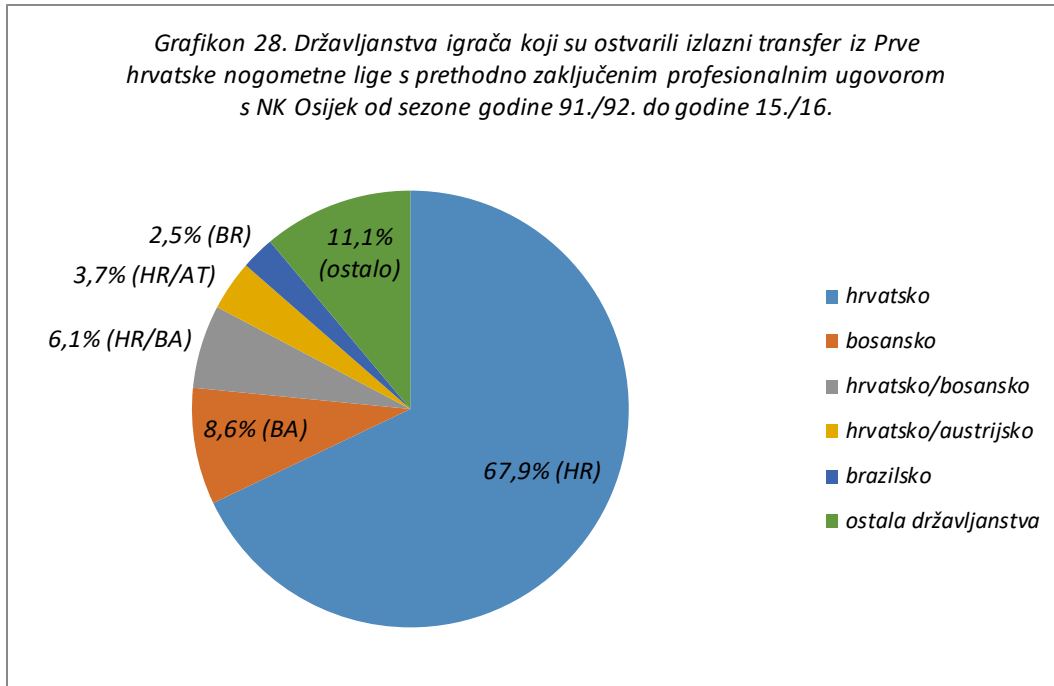

Unatoč činjenici što klub postoji dugi niz godina, još od 1914. godine, te iako je tijekom godina, kao što je to slučaj i kod ostalih sportskih kolektiva, mijenjao imena, nije jednostavno vršiti analize izlaznih mobilnosti jer participiranjem u nižim natjecateljskim rangovima, naravno, nije privlačio jednak interes kao što to čini u današnje vrijeme nerijetko nastupajući i u nekom od europskih natjecanja, uglavnom boreći se u kvalifikacijskim fazama. Kao velika prednost kluba nameće se organizacijska uređenost i geografska smještenost u glavnom gradu gdje fluktuiraju ogroman broj, kako amaterskih i motiviranih tako i profesionalnih igrača u potrazi za angažmanom, zbog čega je često moguće privući one individue koje rade razliku i imaju potencijal za kvalitetan izlazni transfer iako klub kao takav možda ima i neke komponente koje se ne uklapaju uvijek u vizije pojedinaca.

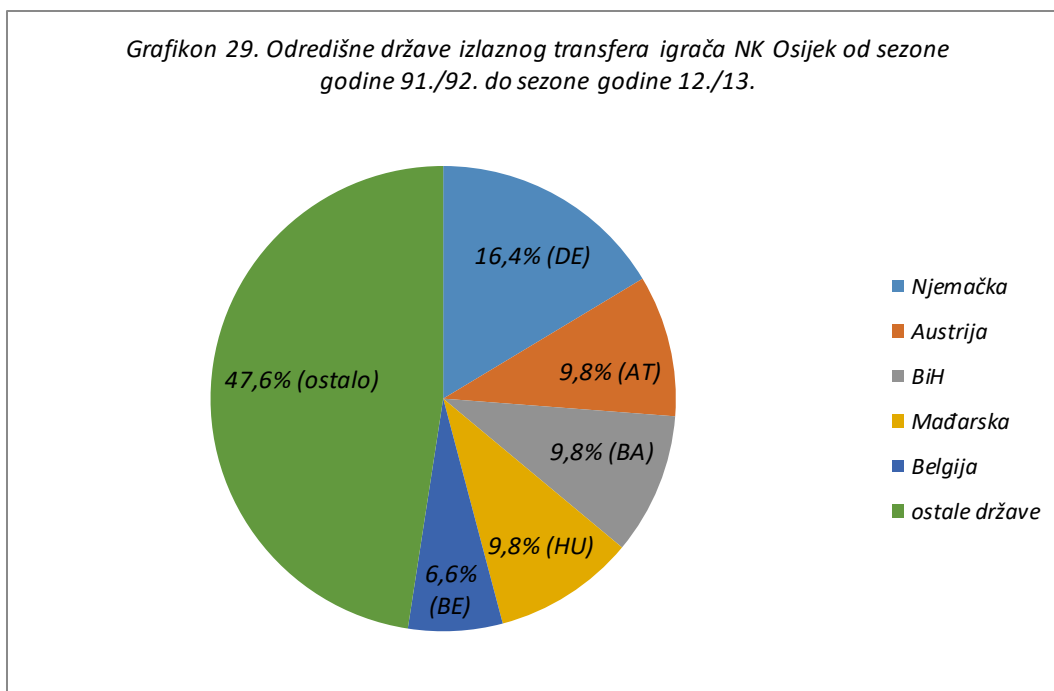
6.1.6. Nogometni klub Osijek

Nogometni klub Osijek jedan je od klubova koji participiraju kontinuirano u natjecanju Prve hrvatske nogometne lige od osnutka iste. Smješten na istoku države u istoimenom gradu godinama je polučivao osrednje rezultate, ali je u međuvremenu preoblikovanjem u sportsko dioničko društvo također dobio nove vlasnike zbog čega su isto tako stvoreni preduvjeti za kvalitetniji nastup na nogometnom tržištu. Veliku većinu igrača koji su ostvarili izlazni transfer

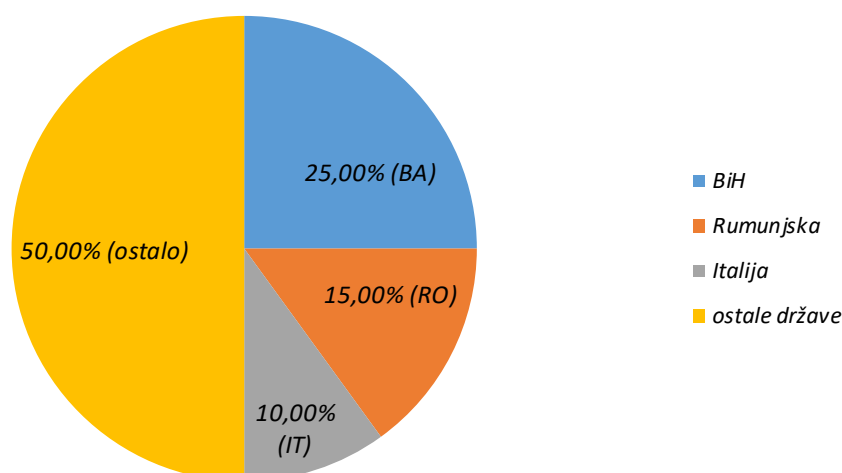
čine osobe s hrvatskim državljanstvom (Grafikon 28.) uz dodatak igrača s dvojnim hrvatskim i bosanskim te samo bosanskim državljanstvom.

Brojne su odredišne države kroz koje su igrači Nogometnog kluba Osijek gravitirali kroz povijest, što na kontinentu, što izvan. Prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju kao aktualno odredište često se isticala Republika Njemačka (G29.) dok se nakon pristupanja, zanimljivo, najzastupljenijom zemljom nametnula Bosna i Hercegovina (Grafikon 30.).

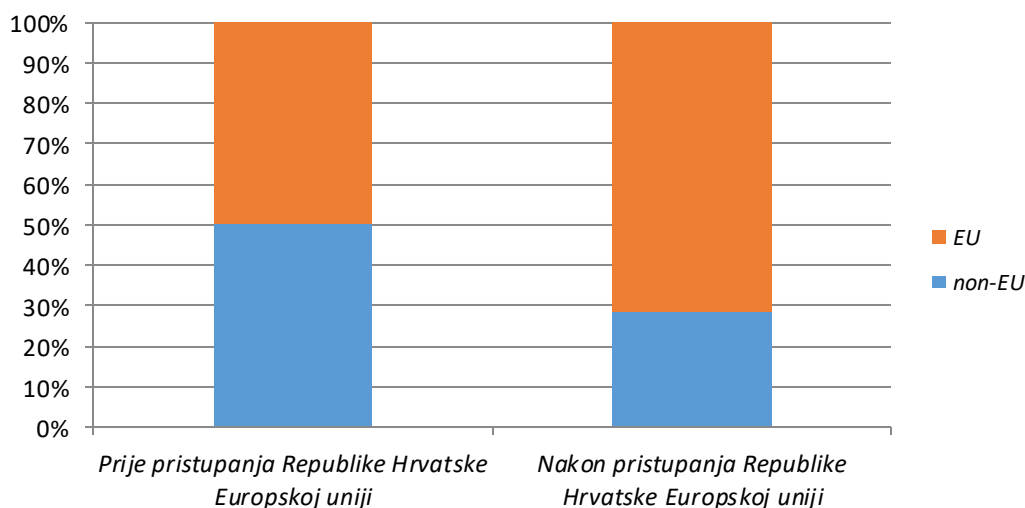

Grafikon 30. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Osijek od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

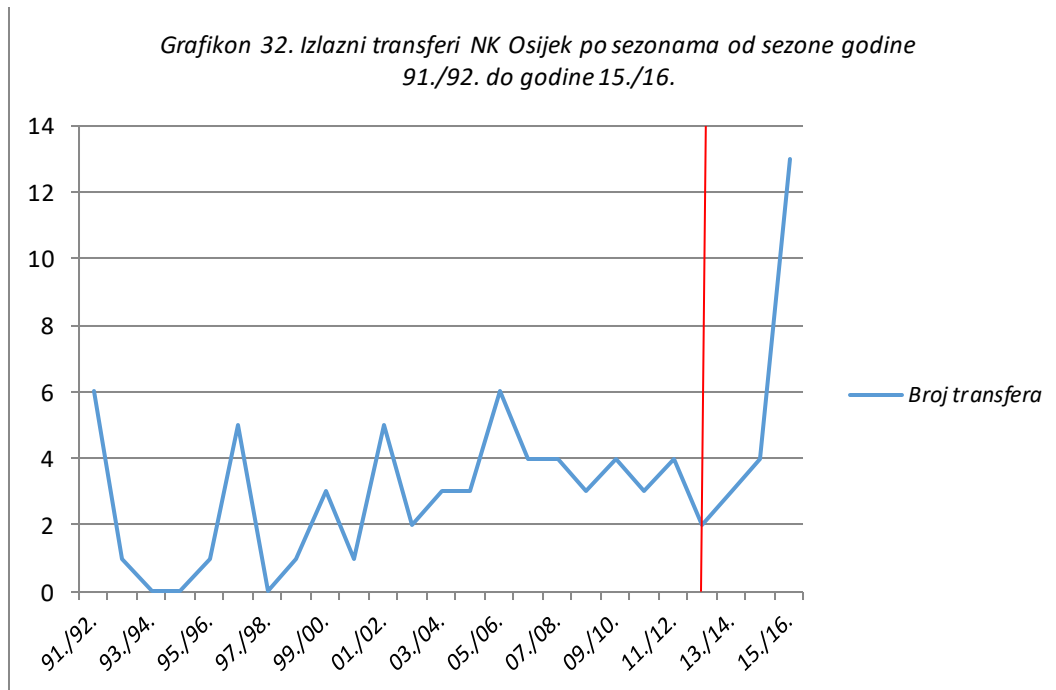

Ovaj trend gdje igrači nakon pristupanja Europskoj uniji najviše fluktuiraju prema zemlji koja nije članica može se pripisati činjenici kako se, uslijed slabijih rezultata, kvalitetno nije radilo o igračima koji su zadovoljavali klupske standarde zbog čega su perspektivu potražili u nešto manje zahtjevnim sredinama. Nadalje, nakon 2013. godine i pristupanja vidi se porast izlaznih transfera prema nekim od državama članicama Europske unije (Grafikon 31.) što je svakako pozitivan trend koji, očigledno, barem donekle kvalitetno konzumira gospodarsku slobodu kretanja radnika.

Grafikon 31. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz NK Osijek u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

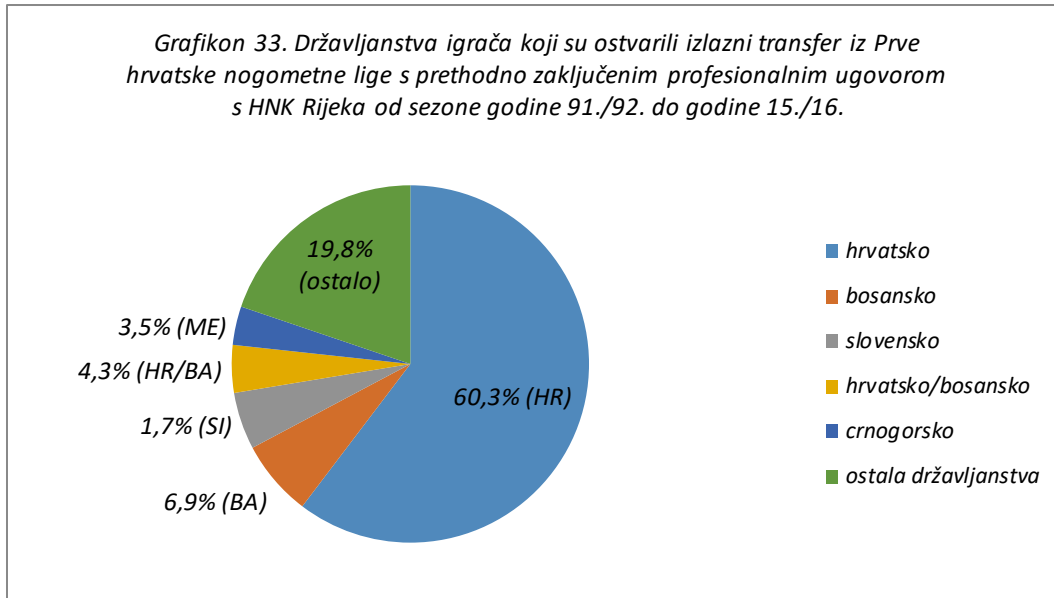
Sudeći po predmetnom klubu sloboda kretanja radnika je visoko uvažena jer je pristupanjem Europskoj uniji došlo do značajne ekspanzije izlaznih transfera, kao što je navedeno uglavnom prema zemljama članicama, što je neosporno vrlo dobar pokazatelj, kako trenutnih tako i budućih aktivnosti (Grafikon 32.).

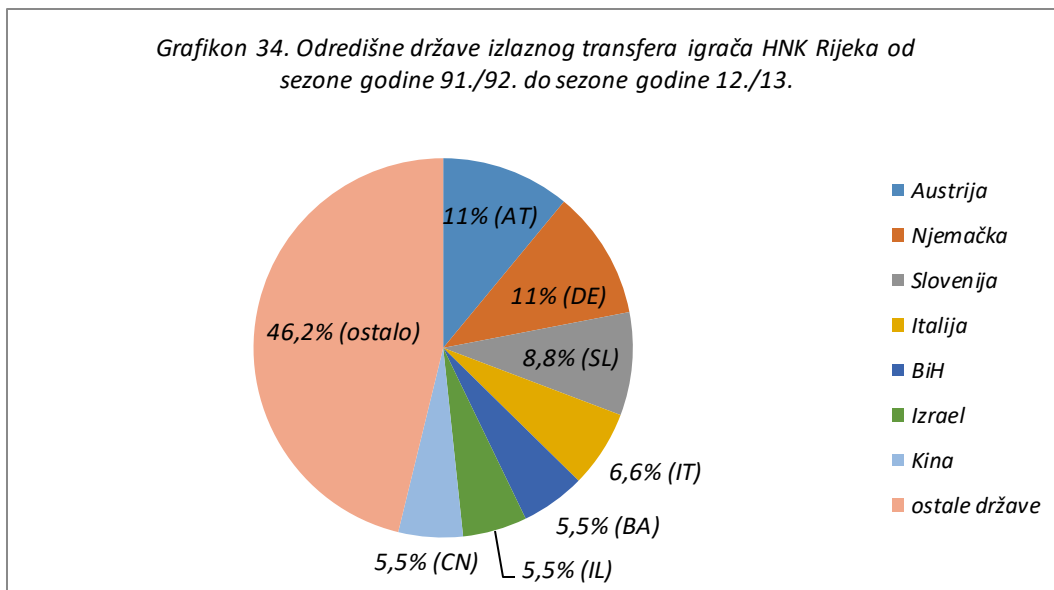
Autor disertacije subjektivno drži da je klubovima poput Nogometnog kluba Osijek donekle teže osigurati adekvatna financijska sredstva za redovnu aktivnost, a sukladno tome i izlazne transfere, zbog geografskog smještaja koji na krajnjem istoku države ne nudi toliko sadržaja koji bi investitorima predstavljali iznimno zanimljivo područje s brojnim dodatnim mogućnostima i perspektivama. Klub je nakon niza godina teškog stanja dobio privatnog vlasnika koji vlastitim sredstvima financira poslovanje u svim segmentima zbog čega u kvalitativnom smislu kolektiv raste i za očekivati je da se veliki dio financiranja u budućnosti osigurava upravo kroz izlazne transfere sukladno povećanju kvalitete koja dolazi kao posljedica povećane klupske likvidnosti. Profesionalni sport, pa tako i nogomet, zahtijeva značajna financijska sredstva koja, što su veća, projiciraju bolji konačni rezultat, a tako i same protagoniste, nogometaše, čine zanimljivijim na globalnoj nogometnoj tržišnici koja je iz godine u godinu sve kompleksnija i uključuje sve veće financijske iznose.

6.1.7. Hrvatski nogometni klub Rijeka

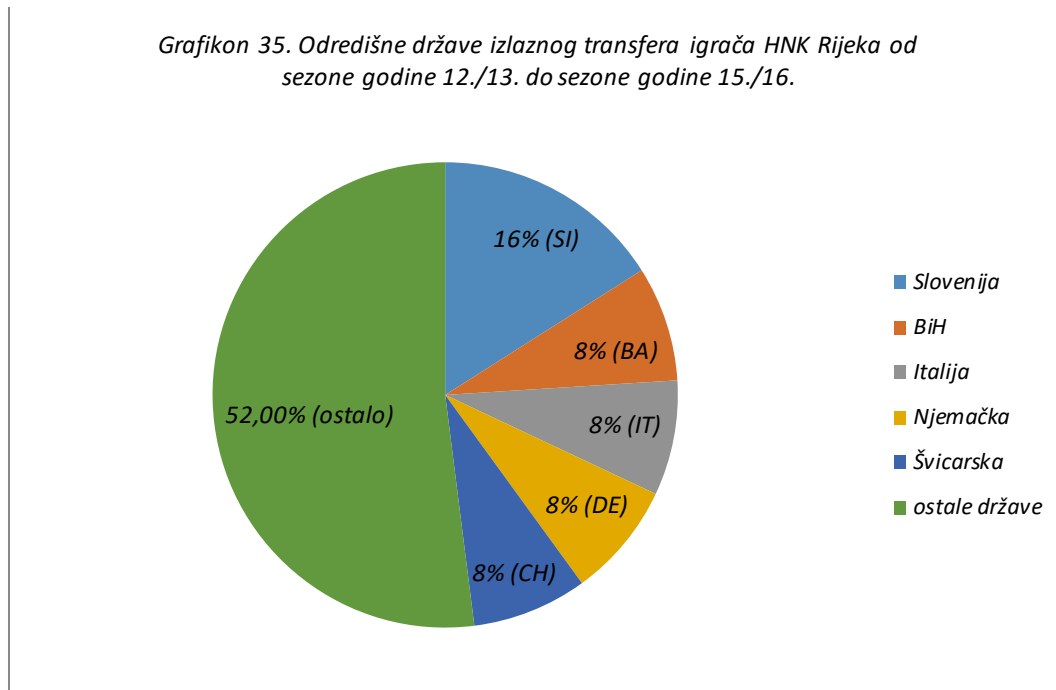
Hrvatski nogometni klub Rijeka primjer je još jednog profesionalnog nogometnog kolektiva koji je dolaskom privatnog kapitala napravio iskorak u nogometnom smislu i tako svoje igrače učinio zanimljivima na nogometnom tržištu. Najveći udio u izlaznim transferima činili su upravo igrači s hrvatskim državljanstvom dok se ostatak dijeli na nogometaše iz brojnih drugih država s kontinenta, ali i šire (Grafikon 33.).

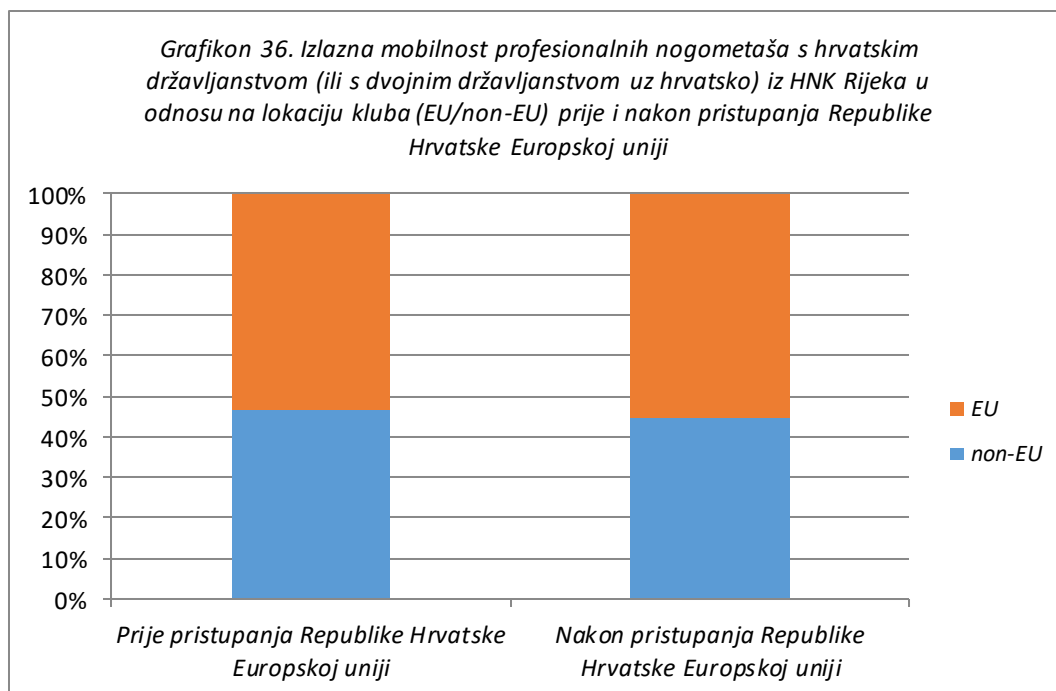
Prije pristupanja Europskoj uniji igrači su nešto više težili prema razvijenijim zemljama srednje Europe, poput Republike Austrije i Njemačke, ali su općenito bile zastupljene i brojne druge države zbog čega se daje zaključiti kako su igrači iz Hrvatskog nogometnog kluba Rijeka često gravitirali prema klubovima bez neke posebne prethodne poveznice (Grafikon 34.).

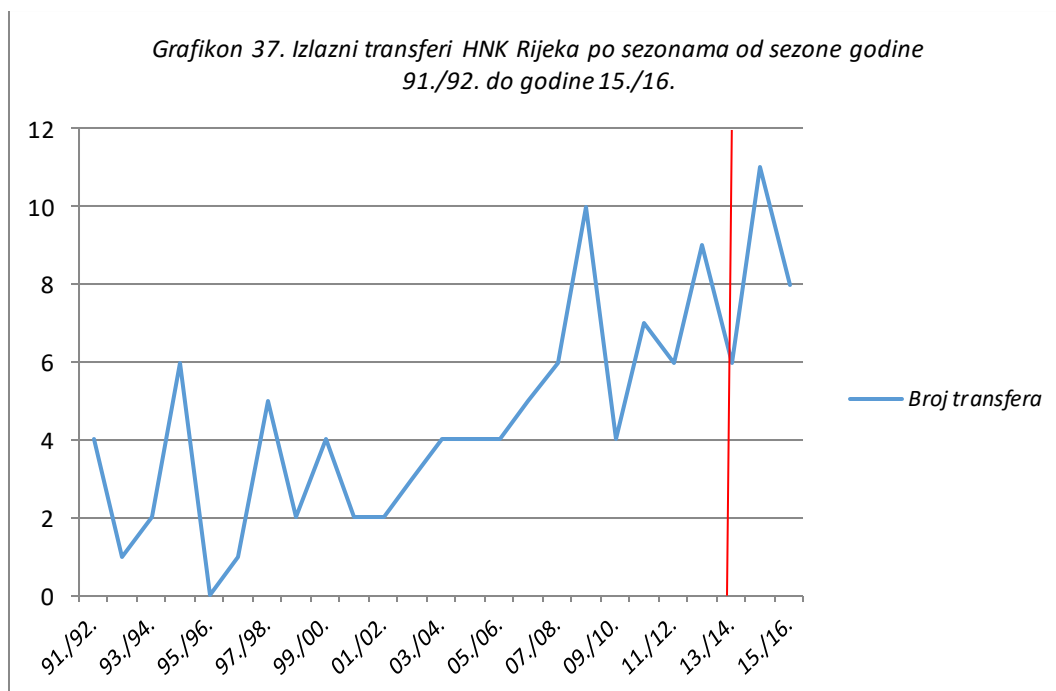
Nakon pristupanja odredišne zemlje su ostale jednako šarolike (Grafikon 35.), stoga se kao zaključak nameće saznanje da se situacija nije nešto posebno promijenila i da su igrači predmetnog nogometnog kluba bili zanimljivima brojnim nogometnim klubovima diljem planete, jer su neki od njih konačno odredište pronašli čak i u Aziji ili Sjevernoj Americi.

Omjer odredišnih država nešto se poboljšao u korist zemalja članica jer su igrači upravo ondje, postotkom gledano, više gravitirali (Grafikon 36.).

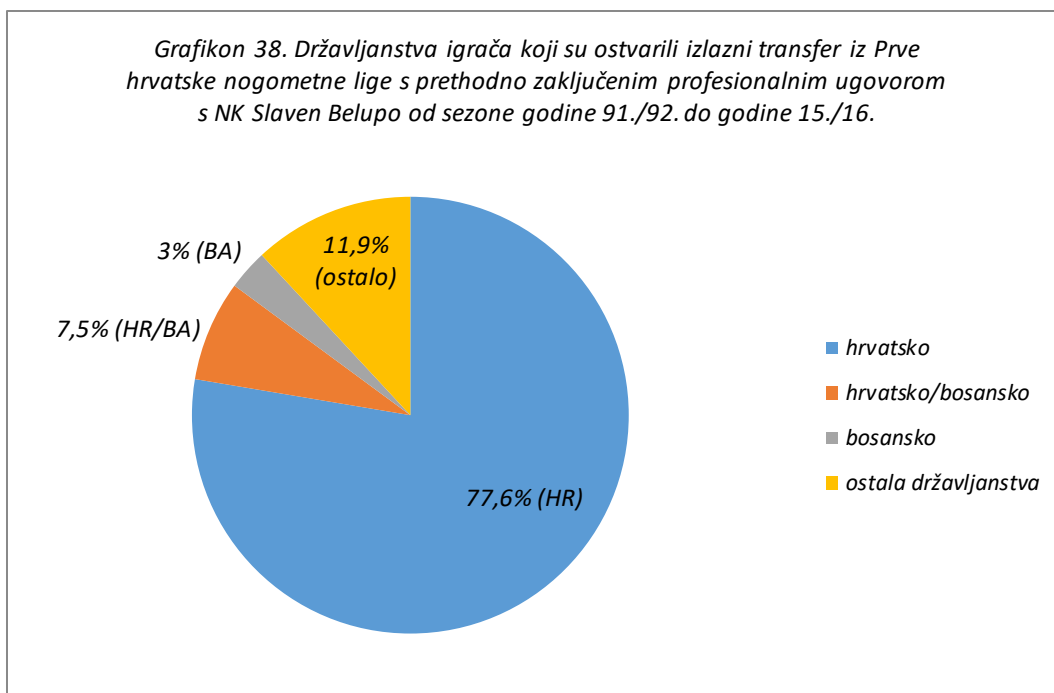
Krivulja ukupnog broja transfera godinama ima uspone i padove (Grafikon 37.), gdje je vidljivo da često nakon pozitivnog razdoblja rasta slijedi pad koji se može protumačiti kao pad kvalitete uslijed prethodne prodaje, zbog čega kolektiv u kvalitativnom smislu ne zadovoljava dovoljno očekivanja tržišta da bi isto posegnulo za kupovinom dijela nogometaša. No, već u sljedećem razdoblju često dolazi isključivo do rasta što se može pripisati neophodnom razdoblju oporavka i stasanja novih igrača iz vlastitog inkubatora, koji ipak ne mogu tako brzo preuzeti vodeće uloge i sebe učiniti prepoznatljivima na nogometnom tržištu.

Predmetni klub je još jedan klub u nizu koji je svoj potencijal ostvario tek ulaskom privatnog i stranog kapitala u vlasničku strukturu, što je bila dvojaka korist. Naime, osim nesmetanog funkcioniranja kroz redovne aktivnosti i ispunjavanjem svih obaveza stvoreni su i preduvjeti za privlačenje onih individua koje imaju potencijal činiti prevagu i, sudjelovanjem u kvalitetnom natjecanju kakvo Prva hrvatska nogometna liga jest, isprofilirati sebe kao kadrove za koje su brojni financijski kompetentniji klubovi spremni izdvojiti značajna financijska sredstva kroz odštete za potpis ugovora. Geografski smještaj ponovno djeluje povoljno po predmetni nogometni klub jer je razvojem sportske dimenzije moguće, u isto vrijeme, razvijati brojne druge usluge usko vezane uz djelatnost poput turizma zbog čega nogomet ima daleko širi smisao, gdje je isto tako daleko lakše doći do zainteresiranih dionika sukladno saznanju da postoje mnoge druge, posredne, koristi koje mogu biti itekako zanimljive, ali i profitabilne.

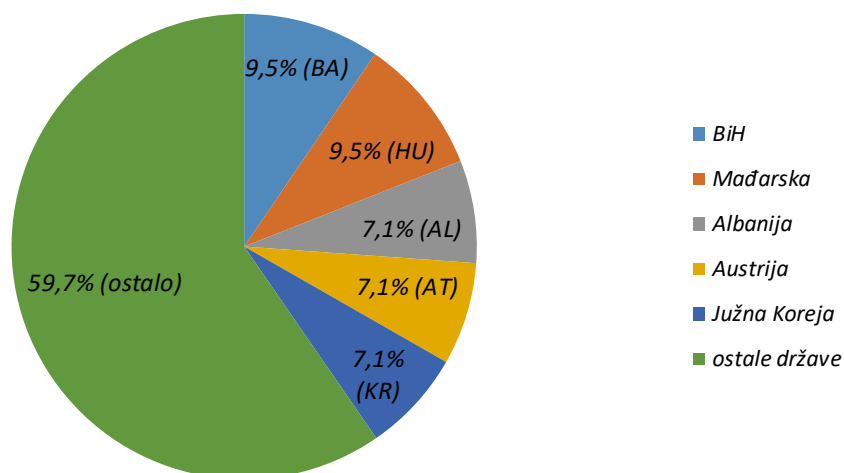
6.1.8. Nogometni klub Slaven Belupo

Koprivnički prvoligaš, Nogometni klub Slaven Belupo, već godinama u okvirima Republike Hrvatske predstavlja svojevrsan standard u poslovanju i zanimljiv odnos sporta i privrede gdje iza nogometnog kolektiva stoji upravo onaj sponzor čije ime sam klub nosi u svom nastavku imena. Daleko najveći postotak od svih analiziranih klubova po pitanju hrvatskog državljanstva igrača koji su ostvarili izlazni transfer odnosi se na predmetni klub. Ako se tome doda činjenica da veliki dio otpada na one s dvojnim, hrvatski i bosanskim državljanstvom, može se zaključiti da klub dosta igrača koje transferira priprema upravo u svojim redovima razvijajući ih kroz mlađe selekcije (Grafikon 38.).

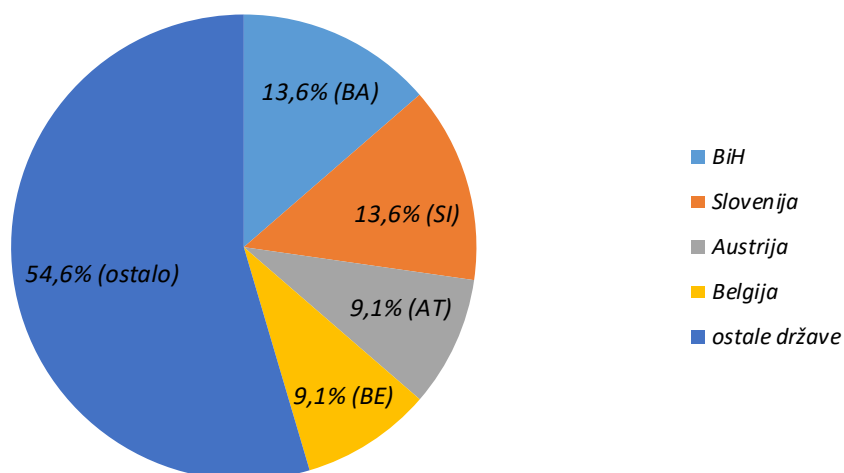

Povlačiti neke zaključke prema zemljama odrednicama prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji gotovo je nepotreban posao jer postoji mnogo manjih država kojima su igrači gravitirali, što se može eventualno zaključiti kako su igrači bili prepoznati, ali ipak ne od strane najjačih liga sukladno saznanju da dolaze iz kluba koji je konstanta, ali nikada nije polučivao neke veće rezultate koji bi, proporcionalno, privukli veći interes nogometnog svijeta (Grafikoni 39. i 40.).

Grafikon 39. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Slaven Belupo od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

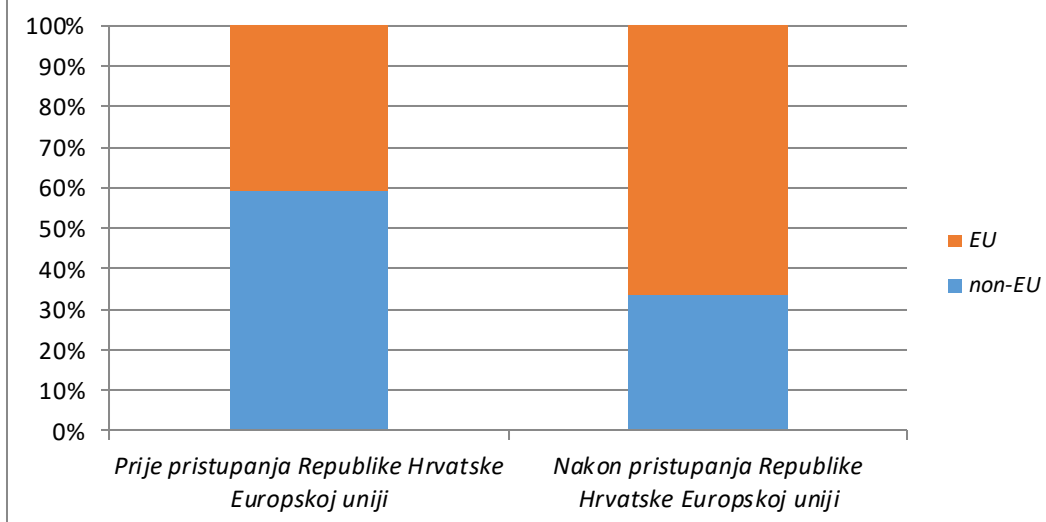

Grafikon 40. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Slaven Belupo od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

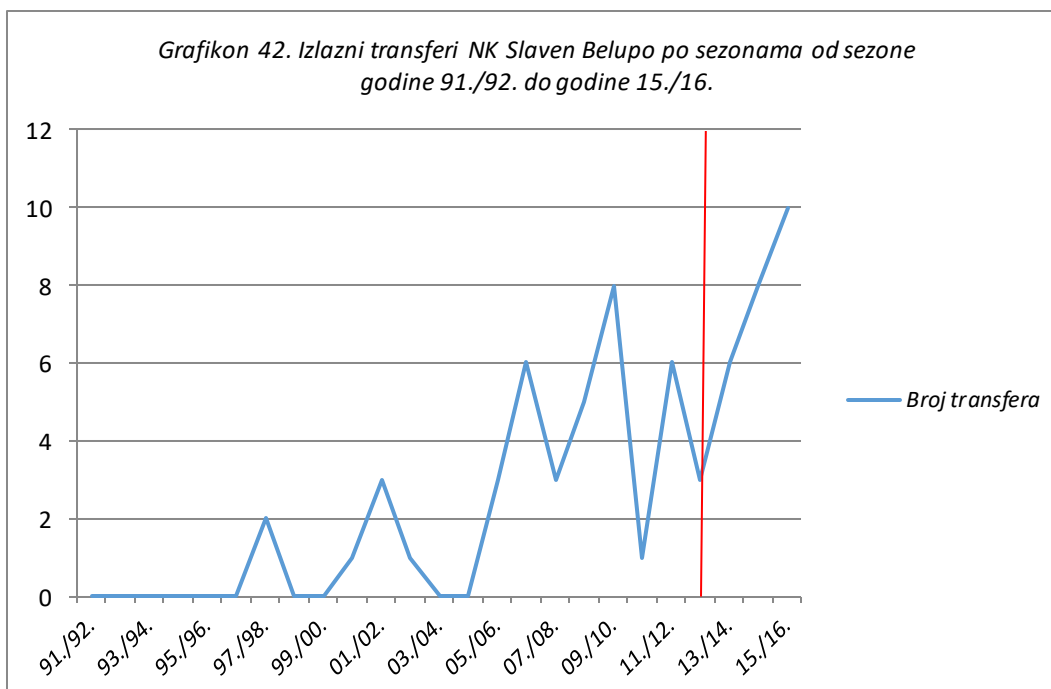
Već je standardno da se nakon pristupanja Europskoj uniji broj igrača koji gravitiraju prema klubovima u nekim od država članica povećao, ali vrlo je diskutabilno koliko je podatak relevantan sukladno saznanju da klub poput predmetnog nije toliko pod lupom javnosti onih klubova iz država izvan Europske unije koji imaju veću platežnu moć, dok klubovi nekih od država u regiji, koje nisu članice, zbog svoje skromnije platežne moći nisu zanimljivo odredište za same igrače (Grafikon 41.).

Grafikon 41. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz NK Slaven Belupo u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

Krivulja ukupnog broja transfera igrača ima jedan pozitivan i uzlazni trend (Grafikon 42.) karakteriziran usponima i padovima, ali nakon duboka pada redovno dolazi još aktivniji rast što se može protumačiti kao dobar pokazatelj dok se stanje ne stabilizira sukladno saznanju da je nogometno tržište vrlo delikatan i kompleksan pojam.

Grafikon 42. Izlazni transferi NK Slaven Belupo po sezonama od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

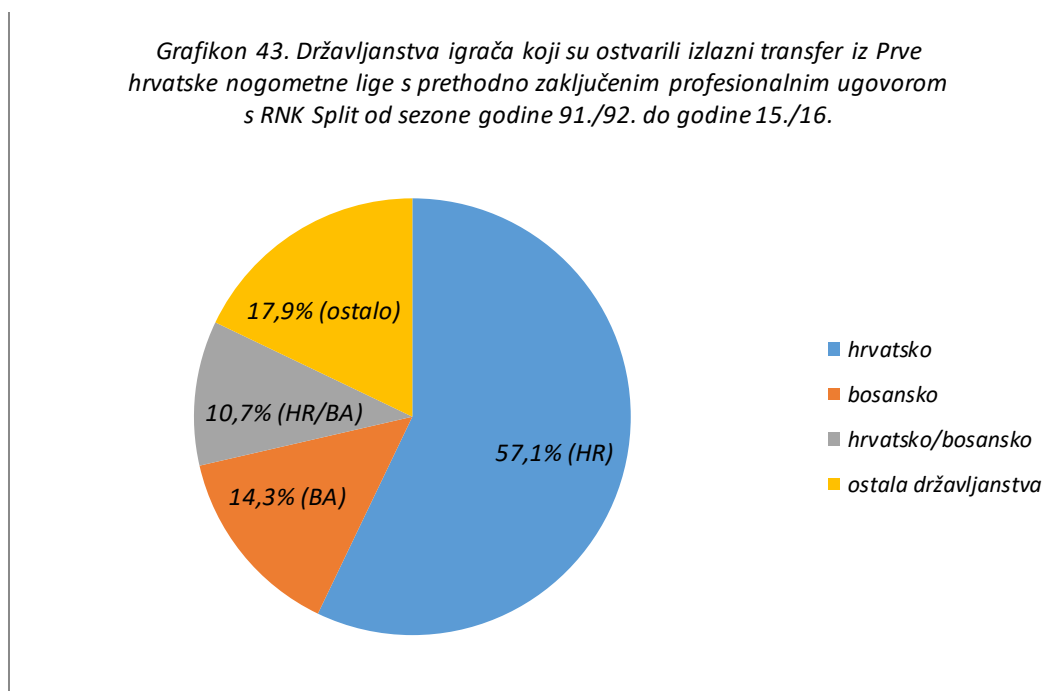

Nogometni klub Slaven Belupo jedan je vrlo zanimljiv primjer suradnje između sporta i gospodarstva i model koji je opstao unatoč teškim privrednim vremenima gdje je kriza nerijetko tjerala brojne poslovne subjekte da odustanu od istih ili sličnih aktivnosti. Radi se o

suradnji koja je često prilagođavana sukladno mogućnostima datog trenutka od strane sponzora, ali je samom klubu gotovo uvijek omogućavala uvjete i za redovno, nesmetano poslovanje, ali i za razvoj kadrova koje se, u skladu s mogućnostima i interesom, moglo plasirati na nogometno tržište uz naplatu određene kompenzacije za ugovorno obeštećenje. Privatni kapital često se nameće kao jedino rješenje, ali u predmetnom slučaju vidljivo je kako se isključivo na leđima jednog jakog privrednog subjekta može planirano održavati profesionalni sportski kolektiv kakav prvoligaški nogometni klub nedvojbeno jest.

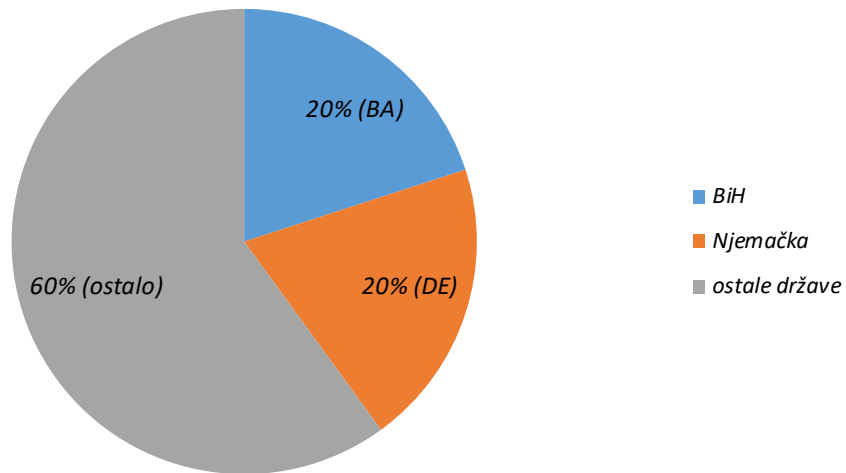
6.1.9. Radnički nogometni klub Split

Radnički nogometni klub Split gledan kroz prizmu izlaznih transfera nema dugu povijest koja se može dublje analizirati. Uz nešto europskog iskustva i privatni kapital koji je vinuo klub do visokih razina došlo je i do značajnijih izlaznih transfera, ali ukupna brojka ne daje previše prostora za analize i rasprave. Naime, uz poneku iznimku, igrači koji su odlazili iz kluba i sklapali izlazne transfere bili su ili hrvatski državljani, državljani Republike Hrvatske ili neke druge države ili državljani neke države u regiji (Grafikon 43.).

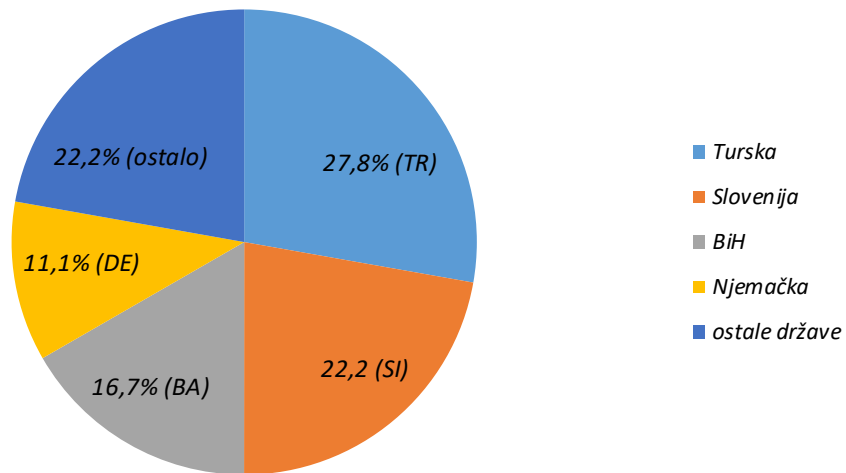

Sukladno već navedenom podatku da izlaznih transfera nije bilo puno, odredišta igrača prije i nakon pristupanja Europskoj uniji su šarolika i nemaju poveznice koje pokazuju neki uvriježeni smjer kretanja (Grafikoni 44. i 45.).

Grafikon 44. Odredišne države izlaznog transfera igrača RNK Split od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

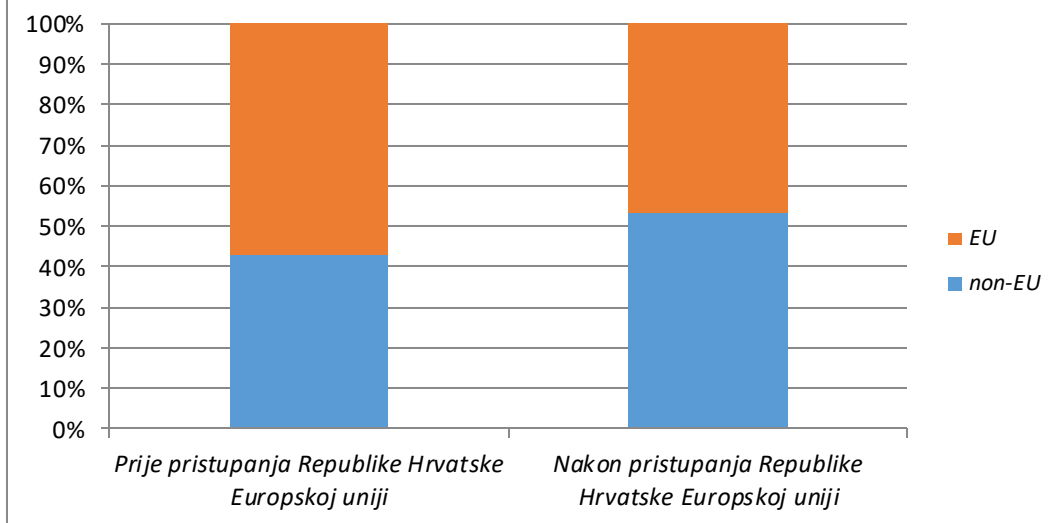

Grafikon 45. Odredišne države izlaznog transfera igrača RNK Split od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

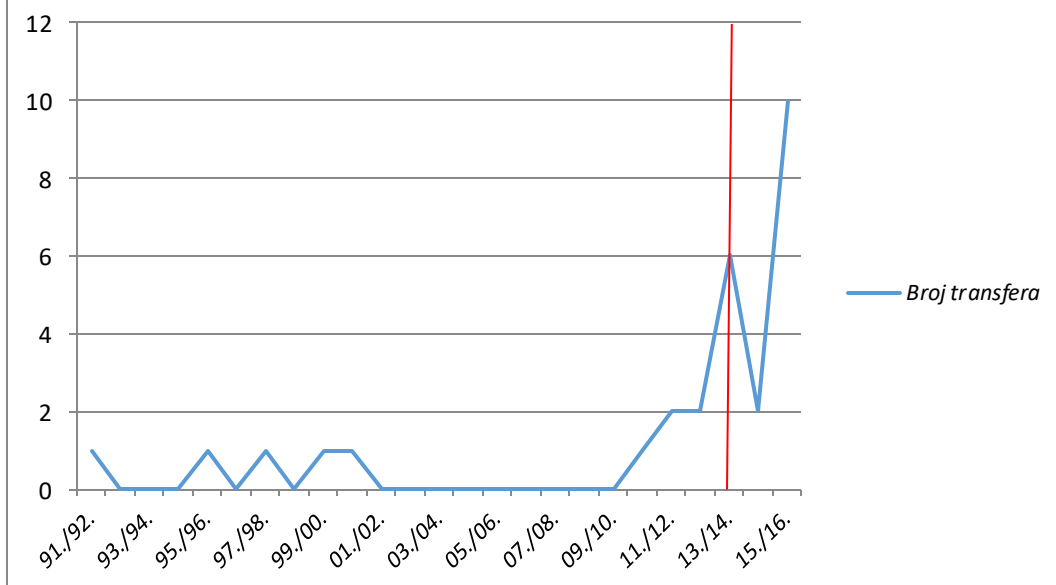
Zanimljivo, iako se radi o malom broju izlaznih transfera, nakon pristupanja Europskoj uniji igrači su više gravitirali ka onim zemljama koje nisu članice iste, što je jedinstven slučaj usporedno gledano s ostalim klubovima koji su obuhvaćeni analizom (Grafikon 46.).

Grafikon 46. Izlazna mobilnost profesionalnih nogometaša s hrvatskim državljanstvom (ili s dvojnim državljanstvom uz hrvatsko) iz RNK Split u odnosu na lokaciju kluba (EU/non-EU) prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji

Krivulja ukupnog broja transfera svakako je doživjela određeni porast koji se može okarakterizirati značajnim, ali kako klub prethodno nije bio suviše aktivan na ovom polju sukladno saznanju da nemaju velik broj sezona odigranih na najvišem rangu natjecanja, teško je donijeti neke konkretne zaključke (Grafikon 47.).

Grafikon 47. Izlazni transferi GNK Dinamo po sezonama od sezone godine 91./92. do godine 15./16.

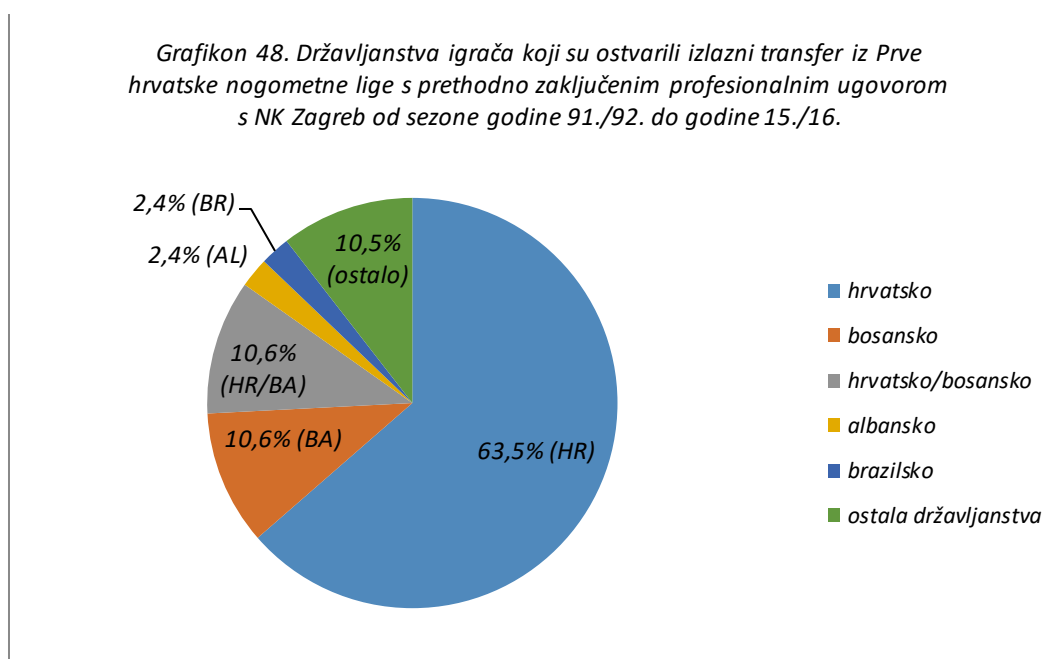

Predmetni nogometni klub još je jedan primjer investiranja privatnog kapitala od strane poduzetnika koji tako klubu omogućavaju sve preduvjete za rast i razvoj, a brojnim igračima upravo svoj kolektiv čine zanimljivim, što zbog mogućnosti napredovanja u igračkom

smislu, što zbog stavljanja na pozornost javnosti koja pomnije prati događanja i neke od igrača poima kao materijal koji ima potencijal klubu donijeti značajnu financijsku korist. Predmetni nogometni klub nije praćen od strane navijača, utakmice ne posjećuje velik broj ljudi osim u iznimnim situacijama kada broj svejedno ne prelazi nekoliko tisuća gledatelja, a sredstva osigurana kroz izlazne transfere nameću se kao jedan od osnovnih načina financiranja i osiguravanja dostatnih sredstava za tekuće aktivnosti. Klub ima problem i zbog činjenica što se nalazi u istom gradu kao i jedan od najvećih hrvatskih nogometnih klubova, Hajduk, zbog čega je često teško parirati mnogim aktivnostima koje oni provode, a za rezultat imaju bolje poslovanje samog kluba u perspektivi. Tako isključivo visoka financijska ulaganja Radnički nogometni Split drže konkurentnim, dok je izlazne transfere često teže ostvariti isključivo zbog činjenice što veća medijska pozornost, a sukladno tome i interes šire javnosti, ide prema netom spomenutom Hajduku.

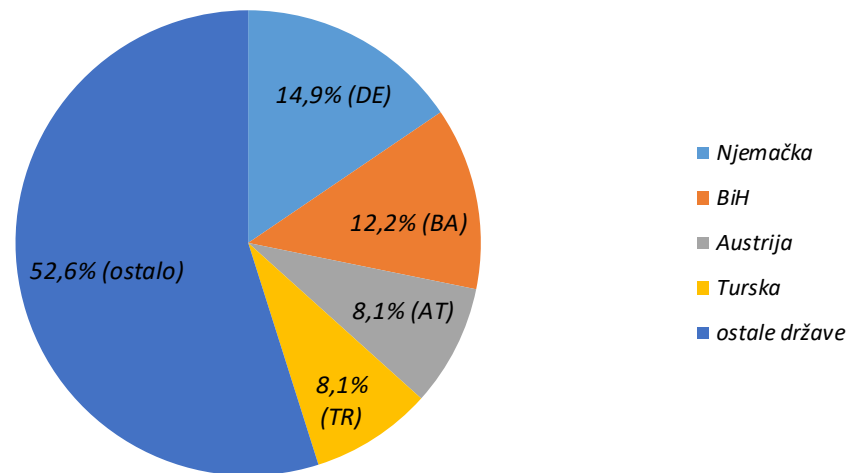
6.1.10. Nogometni klub Zagreb

Nogometni klub Zagreb svojim smještajem na području istoimena glavnog grada pripada već spomenutom bazenu kojem gravitira najveći broj nogometaša na razini Republike Hrvatske. Osim dva najveća hrvatska nogometna kluba jedini je klub koji je osvojio naslov prvaka države u promatranom razdoblju. Nogometaši s državljanstvom Republike Hrvatske, Republike Bosne i Hercegovine ili kombiniranim državljanstvom te dvije države čine veliku većinu onih koji su iz kluba ostvarivali izlazne transfere (Grafikon 48.).

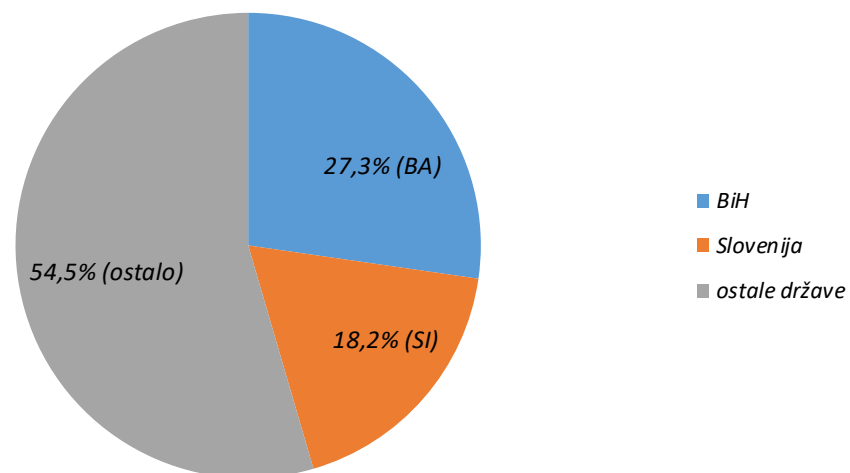

Odrediti pravilo kojim su se igrači vodili prilikom izlaznih transfera prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji nije moguće (Grafikon 49.), a nakon pristupanja ostvareno je vrlo malo transfera, gotovo sve u članice Europske unije, izuzev onih igrača koji su odlazili u Republiku Bosnu i Hercegovinu (Grafikon 50.).

Grafikon 49. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Zagreb od sezone godine 91./92. do sezone godine 12./13.

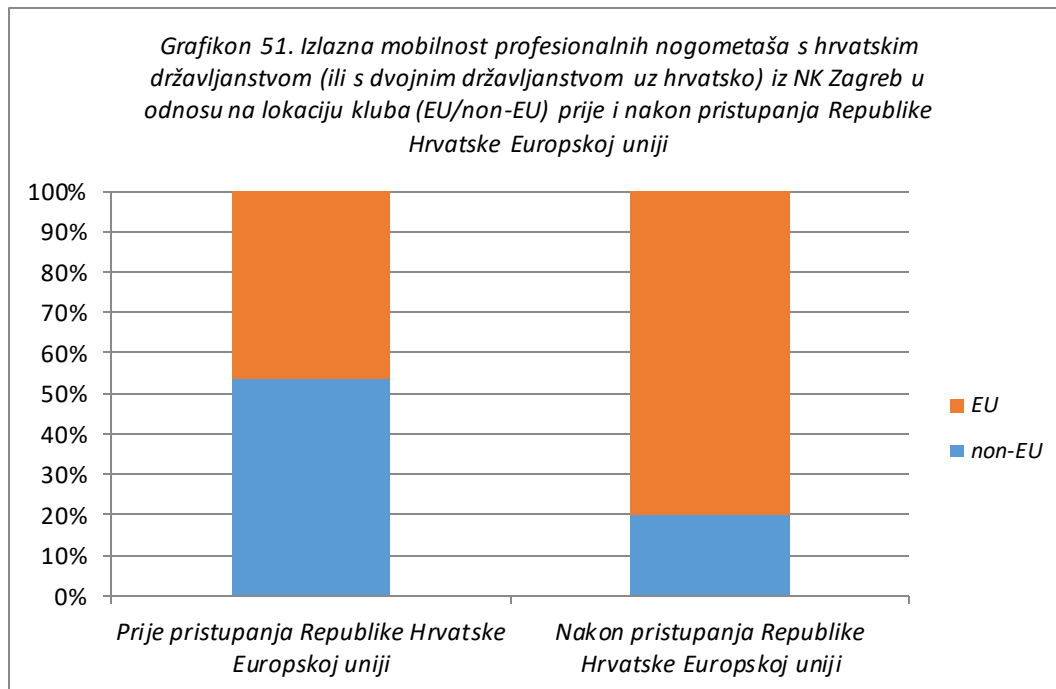

Grafikon 50. Odredišne države izlaznog transfera igrača NK Zagreb od sezone godine 12./13. do sezone godine 15./16.

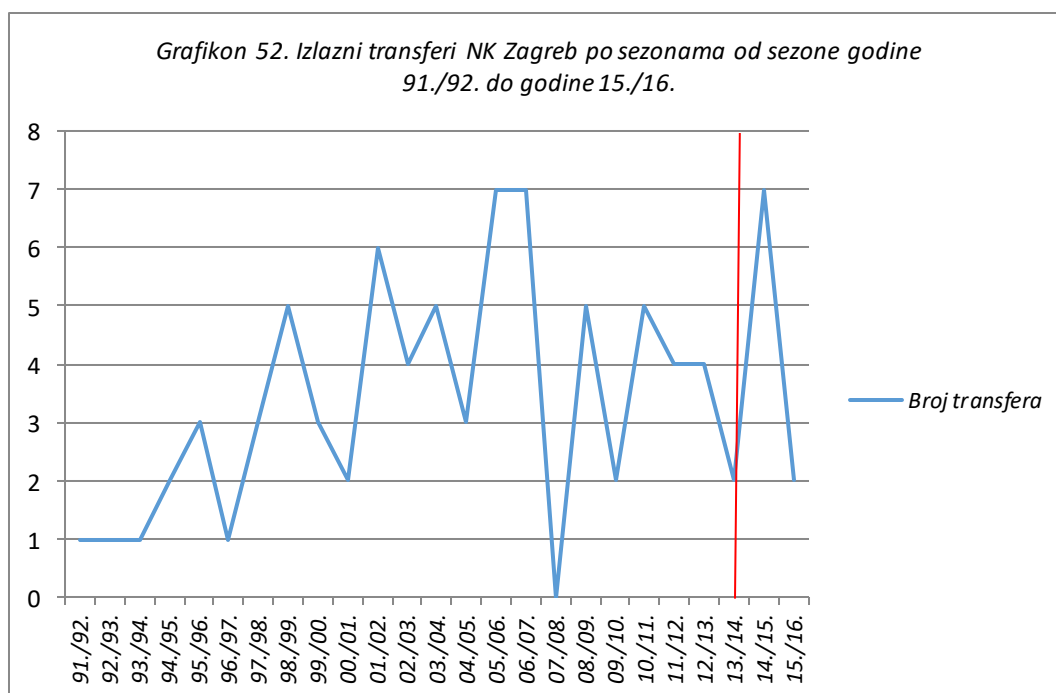

Usporedbom stanja prije i nakon Europske unije vidljivo je kako nakon pristupanja igrači daleko više odlaze u neke od klubova koji igraju unutar Europske unije (Grafikon 51.), ali

sukladno saznanju da je nakon pristupanja i uzorak daleko manji, zaključak valja uzeti s rezervom.

Krivulja ukupnog broja transfera je vrlo apstraktna s velikim amplitudama od najviših razina do onih najnižih u sezonama gdje nije ostvaren niti jedan izlazni transfer (Grafikon 52.), ali veliki dio takvog stanja moguće je pripisati činjenici kako sam klub nije cijelo vrijeme bio prvoligaš sukladno čemu je i interes javnosti i uključenih dionika, naravno, bio nešto manji.

Klub nema privatnog investitora, već se oslanja na proračunska i sponzorska sredstva, ali i sredstva ostvarena od izlaznih transfera koji su od iznimne važnosti. Upravo zbog saznanja kako u Zagrebu i okolici postoje brojni profesionalni nogometaši, često i neotkriveni u kvalitativnom smislu, daje se zaključiti da često u klubu do izražaja dođu mladi talenti koji ne samo da čine razliku, nego svojim odlaskom klubu osiguraju daljnje funkcioniranje jer financijska konstrukcija često biva nezatvorenom i svaka dotacija je i više no dobrodošla. Zanimljivo je analizirati činjenicu kako i tijekom najuspješnijih sezona broj izlaznih transfera nije prelazio brojku od sedam transfera što posljedično može biti razlog teških financijskih stanja gdje su igrači nerijetko znali doći u položaj da sami odlučuju o nastavku karijere, bez klupske suglasnosti, sukladno dugovanjima koja su tako znala biti kompenzirana. Neimanje jednog jakog i stabilnog sponzora ili priljeva privatnog kapitala zna biti teško po poslovanje kluba koji bez uspješno zatvorene financijske konstrukcije često može dolaziti u nepovoljan položaj gdje se igračima ne mogu osigurati niti osnovni egzistencijalni uvjeti. Naravno, to nije predmetom disertacije, ali sve zajedno itekako ima utjecaja na izlaznu mobilnost igrača koja često biva pogođena naoko sitnicama koje u velikoj mjeri projiciraju ishod cijele priče.

6.2. Sinteza sekundarne analize izlazne mobilnosti klubova Prve hrvatske nogometne lige u sezoni 15./16.

Tri kluba uzeta u obzir prilikom istraživanja smještene su na području Grada Zagreba (GNK Dinamo Zagreb, NK Lokomotiva Zagreb i NK Zagreb), dok se još jedan nalazi u neposrednoj blizini istog u Zagrebačkoj županiji (NK Inter Zaprešić). Drugi najveći grad u državi, Split, rezidentnim je mjesto za dva kluba (HNK Hajduk Split i NK Split). Na najveća dva grada u državi, Zagreb i Split, otpada ukupno 60% klubova iz najvišeg ranga državnog natjecanja. Kontinentalni dio zemlje istočno od Zagreba zastupljen je s dva kluba (NK Osijek i NK Slaven Belupo), dok Kvarner i Istru predstavljaju još dva kluba, svaki za jedno područje (HNK Rijeka i NK Istra 1961). Krivulja broja izlaznih transfera nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u šest slučajeva je opadajuća, a samo u četiri rastuća. Naime, Dinamo, Inter Zaprešić, Istra 1961, Lokomotiva, Rijeka i Zagreb bilježe manje transfera no što je to bio slučaj prijašnjih godina dok Hrvatska nije bila zemlja članica, a samo četiri kluba, Hajduk, Osijek, Slaven Belupo i Split bilježe pozitivan učinak i rast ukupnog broja igrača s ostvarenim izlaznim transferom. Valja napomenuti kako na konačni rezultat utječe i činjenica da su u obzir uzimani

samo oni profesionalni nogometaši koji su ostvarili izlazne transfere prethodno imajući zaključen ugovor s nekim od hrvatskih prvoligaša. Naime, vjerojatno bi sam rezultat bio nešto drugačiji da su u obzir uzeti i pojedinci koji su odlazili kao slobodni igrači, ali zbog nemogućnosti prikupljanja podataka o takvim osobama i činjenici kako na njihovu mobilnost utječe čitav spektar pojedinosti koje nisu predmetom disertacije relevantnima se uzimaju samo oni koji se uklapaju u postavljene kriterije u pogledu imanja valjanog ugovora prije zaključenja novog s klubom izvan državnih granica. Promatranjem krivulje ukupnog broja transfera od sezone 91./92. do 15./16. vidljiv je kratkoročno ulazni trend koji putanjom ubrzo stagnira te nastavlja nakon u opadajućem smjeru. Zanimljivo je analizirati buduća kretanja krivulje ukupnog broja transfera završetkom više sezona odigranih nakon što je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije. Naime, kratko vrijeme nakon samog pristupanja koje je država provela kao članica onemogućava dobivanje odgovora na određena pitanja koja će vremenom postati jasnija te će, sukladno svim obrađivanim parametrima, biti moguće doći do relevantnijih znanstvenih spoznaja bitnih za razumijevanje kompletne problematike.

7. Primarno istraživanje izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša

Republike Hrvatske prema inozemnim klubovima

Kako je već napomenuto, metodološki pristup dominantno je definiran istraživačkom filozofijom pozitivizma koji ima za cilj poopćavanje temeljeno na zakonu sličnosti i zahtjeva visoko strukturiran metodološki pristup. U tom smislu, u odnosu na izvor podataka, korištena je i primarna i sekundarna vrsta podataka. Nakon detaljnog izučavanja teorijskog okvira, promišljanja drugih autora o navedenoj temi, sekundarne analize dostupnih podataka prikupljenih u druge svrhe i sinteze sekundarne analize izlazne mobilnosti klubova Prve hrvatske nogometne lige u sezoni 15./16., uslijedilo je primarno istraživanje.

Primarno istraživanje imalo je za cilj porazgovarati sa subjektom istraživanja, samim nogometašima o suštinskoj problematici rada, vezanoj za probleme u realizaciji izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša u Republici Hrvatskoj, a u odnosu na novonastalu pravnu dimenziju immanentnu nogometašima kao posebnoj vrsti radne snage nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Jedino primarnim istraživanjem moguće je dobiti uvid u promišljanja, stavove, ali i razinu informiranosti nogometaša koja je zasigurno, barem dijelom, uvjetovala njihove stavove i posljedično, njihovo ponašanje vezano uz izlaznu mobilnost. Razumijevanju prikupljenih podataka na uzorku nogometaša pripomogla je analiza medijskog sadržaja na navedenu tematiku. Analiza medijskog sadržaja omogućuje razumijevanje društvenog konteksta i okruženja u kojem nogometaši, ali i stručna te opća javnost, kreiraju svoja mišljenja o izlaznoj mobilnosti nogometaša.

7.1. Metodologija primarnog istraživanja

Metodologija primarnog istraživanja podrazumijeva razumijevanje okvira istraživanja i konkretnog definiranja uzorka istraživanja, odabir i provođenje metoda prikupljanja podataka, kreiranje mjernih instrumenata za odabrane metode te upozoravanje na ograničenja istraživanja za sve buduće studije na promatranu temu.

7.1.1. Definiranje okvira i uzorka istraživanja

Za okvir primarnog istraživanja koji se tiče direktnog kontakta s nogometašima postavljeno je pojmovno, prostorno i vremensko ograničenje kako bi svaki zaključak mogao biti stavljen u realni kontekst. Pojmovno su proučavani profesionalni nogometaši Prve nogometne lige, prostorno u Republici Hrvatskoj, a vremenski u sezoni 2014./2015. Primarno

istraživanje, koje se tiče direktnog istraživanja s nogometašima, provedeno je na uzorku od ukupno 136 profesionalnih nogometaša koji su u sezoni 2014./2015. imali zaključen profesionalni ugovor s nekim od profesionalnih nogometnih klubova Prve hrvatske nogometne lige. S obzirom da je ukupni broj profesionalnih nogometaša, odnosno osnovni skup nogometaša, koji su u sezoni 2014./2015. imali zaključen profesionalni ugovor s nekim od profesionalnih nogometnih klubova Prve hrvatske nogometne lige iznosio 290 profesionalnih nogometaša raspoređenih u deset klubova Prve hrvatske nogometne lige, dobiveni uzorak pokriva 47% svih profesionalnih nogometaša Prve hrvatske nogometne lige što navedene podatke čini relevantnim za zaključivanje o promatranom uzorku.

Okvir istraživanja što se tiče medijske analize sadržaja kao konteksta kreiranja promišljanja nogometaša, ali i stručne i opće javnosti, odnosio se na stručne, dnevne, tiskane medije (Sportske novosti³⁷²) te konkretne članke na navedenu temu objavljenje u periodu od siječnja 2016. do lipnja 2017. godine. Dubinskom analizom pristupilo se razumijevanju poruka iz četiri detektirana članka s obzirom na to da u navedenom periodu u promatranjoj, jedinoj stručnoj, dnevnoj tiskanoj novini nije niti bilo više članaka na navedenu temu.

7.1.2. Metode prikupljanja podataka

U primarnom dijelu istraživanja korištena je kvantitativna metoda prikupljanja podataka, konkretno tehnika ankete, upotrebom visoko strukturiranog upitnika na reprezentativnom uzorku ciljane populacije. Samo istraživanje provedeno je na način da je svakom od deset nogometnih klubova dostavljeno ukupno petnaest upitnika koji su potom popunjavani i vraćani doktorandu. Neki od klubova nisu popunili sve dostavljene upitnike zbog čega je ukupan broj prikupljenih upitnika nešto manji od prvotno planiranog, ali navedena je izrazito niska stopa ne odgovaranja koja je dijelom rezultat grupnog vođenja ispunjavanja PAPI ankete (*Paper And Pen Interviewing metoda*).

Grupnim pisanim PAPI anketiranjem cilj je bio prikupiti ukupno minimalno sto odgovora iz svih prvoligaških klubova u Republici Hrvatskoj. U samom strukturiranom kvantificiranom upitniku korištene su različite skale kao instrumenti mjerenja neopipljivih dimenzija razine informiranosti, mišljenja i stavova koje je po definiciji teško kvantificirati.

³⁷²Sportske novosti su hrvatski sportski dnevni list iz Zagreba koji je prethodno izlazio pod imenima *Ilustrirane fiskulturne novine* i *Narodni sport*. Prvi broj istih svjetlo dana ugledao je 9. kolovoza 1945. godine.

Analiza medijskih sadržaja odrađena je kvalitativno, uz pomoć matrice za kodiranje članaka gdje je fokus bio na pozitivni i/ili negativni kontekst, a tumačenje članka odrađeno je individualno.

7.1.3. Ograničenja istraživanja

Obrada i analiza primarnih podataka uključivala je definiranje preferencija samih profesionalnih nogometaša te usporedbu istih s pravnim regulama u cilju identificiranja postojećih problema. S obzirom na značajan utjecaj nogometa na društvo, kao i na poistovjećivanje širokih masa s uključenim subjektima, nije sporno kako su sva istraživanja iste ili slične materije, koja nije kao takva često temom, bitna te mogu poslužiti kao polazišna osnova za daljnja izučavanja. No, potrebno je imati u vidu kako je provedeno istraživanje putem upitnika kojeg su ispunjavali nogometaši pod utjecajem samopercepcije i samoevaluacije te da nisu korišteni kontrolni mehanizmi van samog upitnika iako su isti maksimalno ugrađeni u upitnik.

7.2. Rezultati primarnog istraživanja

Rezultati primarnog istraživanja podijeljeni su u tri dijela: uvodno je dana analiza sadržaja medijskih objava kao kontekst za rezultate primarnog istraživanja provedenog s profesionalnim nogometašima, nakon toga dana je deskriptivna analiza rezultata primarnog istraživanja uz napomenu kako su detaljne tablice dane u Prilogu 3. Razumijevanje podataka u deskriptivnoj analizi bilo je uvod u konkretno poglavlje testiranja hipoteza.

7.2.1. Analiza sadržaja medijskih objava

Sport je redovno zastupljen u gotovo svim dnevnim tiskovinama, kako regionalnog tako i nacionalnog karaktera. O sportskoj problematici raspravlja se široko i svakodnevno, a u najopširnijem obliku to se čini dnevnim listom Sportske novosti, koji je jedina dnevna specijalizirana novina na području Republike Hrvatske orijentirana isključivo ka sportu, svih oblika. Populističkim novinarskim tekstovima, sukladno karakteru istih, gdje se čitateljima na jednostavan način za zadatak ima predočiti zbivanja sa sportskih borilišta, vrši se svojevrsna analiza daleko šire problematike no što i sami autori prilikom pripreme materije bivaju svjesni. Tako određene teme koje se obrađuju sa stajališta aktualnih i gorućih sportskih uporišta

nerijetko bivaju daleko dubljima zbog diskriminatornog predznaka čije konsekvence, možebitno, imaju snažan učinak u budućnosti.

Novinskim člankom 1. od 9. veljače 2016. godine kao udarni naslov na sredini navodi se konstatacija da Prva hrvatska nogometna liga, pogođena priljevom stranaca nakon otvaranja tržišta i ulaska u Europsku uniju, biva *“internacionalizirana”* gdje preko četvrtine aktera participira s državljanstvom neke od drugih država osim Republike Hrvatske što se, u kontekstu bijelih slova na crnoj pozadini, jakih riječi poput *“krvarenje”* i *“negativan proces”*, može shvatiti kao značajan problem. Naime, isto i je problem ako se promatra u kontekstu razvoja domaćih igrača čije mjesto zauzimaju stranci, ali pristupom Europskoj uniji gdje je Republika Hrvatska apsorbirala pravnu stečevinu Unije i prihvatila temeljne slobode na čelu sa slobodom kretanja radnika predmetni zaključci, u najmanju ruku, mogu se poimati diskutabilnima. Iako se, prema objašnjenjima iz naslova, daje zaključiti kako sloboda kretanja radnika, odnosno profesionalnih nogometaša protječe na jednoj vrlo uspješnoj razini, sukladno saznanju kako se odljev karakterizira prevelikim, zbog čega zaključujemo da je interes za hrvatskim profesionalcima velik, negativnost se poima ponovno u razvoju domaćih igrača za koje se vjeruje da će ovakvim postupanjem biti najoštećeniji te da će kao takvi, u kvalitativnom smislu, puno izgubiti što bi u konačnici moglo imati i utjecaja na nacionalnu izabranu vrstu, odnosno reprezentaciju. Detaljnim prikazom po godinama vidljivo je da postotak stranih igrača u domaćoj ligi kontinuirano raste što se, ponovno, može okarakterizirati pozitivnim učinkom pristupanja Europskoj uniji, gledano sa stajališta nadnacionalnog društva. Otvorenost tržišta u skladu je s temeljnim slobodama Europske unije zbog čega sve navedeno u predmetnom novinskom članku prezentirano kao nešto negativno, u konačnici, predstavlja glavnu ideju udruženja država koja se temelji na apsolutnoj međusobnoj suradnji.

Ponovno se dolazi u bliski kontakt s tankom granicom između ekonomskih i sportskih aktivnosti, odnosno s razgraničenjem poimanja nadležnosti prava Europske unije na uštrb ostvarivanja poslovnih ili isključivo čisto sportskih interesa. Jasno je, i u mnogočemu razumljivo, kako sportski novinari, često emotivno motivirani i vođeni patriotizmom, zazivaju isključivo one aktivnosti koje pogoduju profesionalnom razvoju domicilnog sportskog profesionalnog kadra, ali isti u suštini poimanja nadnacionalne tvorevine kao što je Europska unija, uz sve poznate i u nas nove pravne propise, više nije primaran.

Služaj još jednog hrvatskog profesionalnog igrača također se smatra posebnim. Naime, kako je vidljivo iz Novinskog članka 2., profesionalni nogometaš bio je onemogućen u samom ostvarivanju izlazne mobilnosti sukladno pravnim propisima koji za zadatak imaju zaštititi domaće nogometaše određene države, u ovom slučaju Engleske. Unatoč činjenici kako je Republika Hrvatska članica Europske unije, baš kao i Engleska koja je u sklopu Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, države članice su međusobno uvele ograničenja prilikom zapošljavanja koja su još na snazi, temeljem čega i ovdje pravilo o slobodi kretanja radnika nije u potpunosti primijenjeno. Iako je apsolutno neosporno da država članica ima

pravo štiti vlastito tržište prilikom pristupa druge, nove članice, što je u ovom slučaju i riječ, ostaje otvoreno pitanje, posebice u kontekstu sporta, koliko bi opravdano bilo da su ipak, u ovom slučaju državljani Republike Hrvatske, bili u određenoj mjeri izuzeti od kompletnih propisa, barem u nekom manjem dijelu. Naime, samim novinarskim štivom uz obraćanje pozornosti na desnu stranu istog vidljivo je kako je Hrvat i njegovo pravo uspoređen sa „sličnim“ slučajevima u kojima se radi o državljanima Bosne i Hercegovine i Brazila, odnosno državljanima onih država čije matične sredine u neko dogledno vrijeme neće biti članicama (niti su kandidati) ili jednostavno zbog svog kontinentalnog smještaja to u teoriji ne mogu biti. Zanimljivo je promisliti i o izjavi predsjednika engleskog nogometnog saveza koji tvrdi kako je cilj saveza kojim rukovodi u dogledno vrijeme osigurati više od 40% engleskih nogometaša u klubovima koji participiraju u najkvalitetnijem natjecanju. Iako se u daljnjem članku eksplicite navodi kako je razlog tome veliki postotak onih koji dolaze izvan Engleske i koji nakon prve sezone uopće ne dobivaju priliku igrati, valjalo bi itekako dobro razmisliti je li izvjesni nogometni dužnosnik mišljenja kako bi ga zadovoljilo da unutar tih istih klubova koje protežira nastupa, primjerice, 40% nogometaša s državljanstvom Savezne Republike Njemačke. Ideja ujedinjene Europe, kao zajednice ljudi, vrlo je širok i delikatan pojam kojem valja pristupati s osobitom pažnjom, kako u neposrednom pristupu tako i putem svih kanala komunikacije, a pogotovo putem širokih medija gdje se većina, dalo bi se zaključiti, nespretnih komentara može okarakterizirati istinskim govorom mržnje. Još jednom, pretpostavlja se kako je jako teško, gotovo nemoguće, utvrditi onu tanku liniju koja dijeli ekonomsku od sportske aktivnosti i razgraničenje koje daje za pravo djelovanju u domeni jednog ili drugog pojma, no neosporno je kako bi predmetna problematika, u (skoroj) budućnosti mogla predstavljati itekako ozbiljan izazov. Možebitno bi se u odnos moglo dovesti činjenično stanje temeljeno na pravnim regulama s emocionalnim stanjem društva. Razumljivo je da pojedinci agitiraju i čine sve što je moguće kako bi upravo svoje sunarodnjake protežirali na najbolji mogući način svojatajući svoju državu i slično, ali upravo zbog ujedinjenja Europe u nadnacionalnu tvorevinu kakva Europska unija jest, potrebno je do kraja provesti prilagodbu nakon koje će poimanje po principu naše ili vaše u potpunosti biti eliminirano.

Engleski nogometni savez (The Football Association – The FA) je krovna nogometna organizacija u Engleskoj te je ujedno i najstariji nogometni savez na svijetu. U 2015. promijenili su pravila za igrače koji nisu iz neke od EEA država³⁷³. Prema riječima predsjednika Saveza, Grega Dykea, postojeći sustav pravila morao je biti postrožen tako da se dopusti registracija samo onih igrača koji su dokazani u dosadašnjoj međunarodnoj karijeri na najvišoj razini i onima čiji angažman će osigurati značajnu korist razvitku vrhunskog nogometa. Više statističkih pokazatelja korištenih od strane Saveza pokazalo je kako se prevelik priljev nedovoljno kvalitetnih stranaca nepovoljno reflektira na domaće igrače koji ne dobivaju dovoljno prilike u prvim momčadima te tako ostaju zakinuti u smislu razvoja svog punog igračkog potencijala.³⁷⁴

³⁷³ *Europski gospodarski prostor (EEA) danas čini dvadeset i sedam članica Europske unije (bez Hrvatske) i tri od četiri zemlje članice EFTA-e (Island, Lihtenštajn i Norveška). Republika Hrvatska predala je zahtjev za članstvom, otvorila je pregovore o pristupanju te je parafirala Sporazum o sudjelovanju, ali za punopravno članstvo potrebno je da isti ratificiraju EU i tri članice EFTA-e.*

³⁷⁴ *Objašnjavajući novi sustav transferiranja igrača Greg Dyke istaknuo je sljedeće: “The new system will make it far easier for us to identify and attract top quality players that truly are at the elite level, and it will make it far tougher for those who don’t meet the quality standard to get to play in Britain.”. Izvor:*

Novi sustav kazuje da se prihvatljivost određenog igrača određuje prema broju odigranih utakmica za izabranu nacionalnu vrstu (prema službenom FIFA rangiranju, reprezentacija mora biti plasirana između prvog i pedesetog mjesta). Zahtjevi su prikazani tablicom ispod:

Tablica 3. Zahtjevi odigranih utakmica za odobrenje radne dozvole od strane FA

<i>Službeno FIFA rangiranje:</i>	<i>Odigrane međunarodne utakmice u protekla 24 mjeseca³⁷⁵ (%):</i>
<i>Od 1. do 10. mjesta</i>	<i>30% i više</i>
<i>Od 11. do 20. mjesta</i>	<i>45% i više</i>
<i>Od 21. do 30. mjesta</i>	<i>60% i više</i>
<i>Od 31. do 50. mjesta</i>	<i>75% i više</i>

Postavlja se pitanje mogućnosti žalbe ako igrač bude odbijen odnosno ako ne zadovoljava uvjete prikazane iznad. U slučaju takvog ishoda, igrač može zatražiti od žalbenog tijela da pregleda njegovo iskustvo i vrijednost kako bi odlučili bi li mu, unatoč ne zadovoljavanju postavljenih standarda, trebalo biti dopušteno nakupati za neki od klubova. Tako, proces žalbe baziran je na sustavu bodovanja prema kojem će žalbeno tijelo dodijeliti određeni broj bodova prema okolnostima transfera. Ako igraču bude dodijeljeno četiri boda ili više, žalbeno tijelo može preporučiti da mu se svejedno izda radna dozvola. Međutim, ono zadržava pravo odbijanja igračeve zamolbe čak i ako bude bodovan s navedena četiri boda ili više. Kriteriji za bodovanje navedeni su tablicom ispod.

Tablica 4. Kriteriji bodovanja za igrače kojima prvotno nije dodijeljena radna dozvola

<i>Kriterij:</i>	<i>Broj bodova:</i>
<i>Ako je vrijednost transfer odštete plaćene za igrača u 25% najvećih odšteta prvog razreda engleskog nogometa u protekle dvije godine.</i>	<i>3 boda</i>
<i>Ako je vrijednost transfer odštete plaćene za igrača u visini između 50% i 75% svih odšteta prvog razreda engleskog nogometa u protekle dvije godine.</i>	<i>2 boda</i>

<http://www.danielgeey.com/the-foreigner-debate-the-fas-new-work-permit-regulations-explained/> (učitano 15. studenoga 2017.).

³⁷⁵ Dvogodišnji period smanjuje se na jednu godinu ukoliko se radi o igračima starosti 21 godinu ili manje u trenutku podnošenja zamolbe.

<i>Ako je plaća koju bi igrač primao u klubu koji podnosi zamolbu u 25% najvećih plaća od trideset najbolje plaćenih igrača u klubu.</i>	<i>3 boda</i>
<i>Ako je plaća koju bi igrač primao u klubu koji podnosi zamolbu između 50% i 75% plaća od trideset najbolje plaćenih igrača u klubu.</i>	<i>2 boda</i>
<i>Ako je igračev trenutni klub u tri najbolja kluba lige iz koje dolazi i on je ondje odigrao 30% ili više minuta u domaćem prvenstvu.</i>	<i>1 boda</i>
<i>Ako je igračev trenutni klub igrao u grupnoj fazi ili višim fazama UEFA Lige prvaka, UEFA Europa lige ili Copa Libertadores unazad dvanaest mjeseci i ako je igrač odigrao 30% ili više minuta u utakmicama koje je klub igrao.</i>	<i>1 boda</i>

Čak u slučaju da igrač i po kriterijima navedenim iznad ne zadovolji uvjete, postoji dodatni način prosudbe kvalitete nogometaša prema kojem igrač kojem se dodijeli pet bodova ili više može, sukladno mišljenju tijela, može biti prihvaćen te mu se može izdati radna dozvola. Kriteriji bodovanja su nešto drugačiji, a konačni sud o igraču je fleksibilniji što znači da mjerodavni donose konačnu odluku uvažavajući specifične okolnosti (primjerice ako se za igrača ne plaća odšteta što bi ga automatski lišilo mogućnosti bodovanja u postupku navedenom iznad). Na kraju, ako niti ovim postupkom ne zasluži pet bodova ili više, igrač može u završnom postupku prezentirati argumente koji su izvan kontrole svih prethodno spomenutih kriterija (primjerice dugoročna ozljeda ili suspenzija koja je igraču onemogućila nastupe u prethodnoj godini).

Prema procjeni engleskog Saveza čak 33%³⁷⁶ igrača ne bi dobilo radnu dozvolu koju im je osigurao prijašnji sustav kada bi ponovno prolazili postupak prema novim pravilima. Konkretno, izračunato je da bi to značilo da bi od 2010. do 2015. u najvišim engleskim ligama bilo čak četrdeset i dva igrača manje iz država koji nisu dijelom EEA.³⁷⁷

Nešto preko tri godine nakon punopravnog članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji medijski se aktualizirala priča sukladno kojoj se može zaključiti da konzumiranje slobode kretanja radnika dovodi do osiromašenja vlastitih profesionalnih kadrova zbog čega je veliki

³⁷⁶ Greg Dyke: "It is key to note that if you applied the new system retrospectively across the last five years we estimate that 33% of the players who gained entry under the old system would not have been granted a work visa under the new system." Izvor: <http://www.thefa.com/news/2015/mar/23/england-commission-update-work-permits-fa-chairman-greg-dyke> (učitano 16. studenoga 2017.).

³⁷⁷ Prilagođeno prema izvornom članku "The Foreigner Debate: The FA's New Work Permit Regulations Explained by Daniel Geey" od 16. prosinca 2015., dostupno putem mrežne poveznice <http://www.danielgeey.com/the-foreigner-debate-the-fas-new-work-permit-regulations-explained/> (učitano 16. studenoga 2017.).

broj onih koji odlaze izvan države. Novinskim člankom 3. eksplicite se navodi kako je list godinama uporno najavljivao te da je sada konačno došlo do brzorastućeg trenda *povećanja omjera domaćih i stranih u korist potonjih igrača*. Aktualni roster deset prvoligaša u trenutku pisanja doktorske disertacije sastoji se od sedamdeset i šest stranaca, što je ipak manje od devedeset i tri stranca koji su u natjecanju participirali sezonu prije, a uspoređujući prosjek stranaca u odnosu na domaće igrače vidljivo je kako je prethodne godine on iznosio 28,5%, dok je trenutnom sezonom trend povećan te prosjek sada iznosi 31,3% (*omjeri po sezonama detaljno prikazani Novinskim člankom 4.*). Opće prezentirano mišljenje formira se u mnogočemu upravo medijskim interpretacijama sukladno saznanju da su oni iznimno bitan faktor koji u ovom trenutku (jedini) raspravlja o predmetnoj problematici. Tako se ključnim utjecajem na smanjenje broja domaćih igrača (koji je utjecao i na povećanje stranih) smatra pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji gdje su igrači iz zemalja članica i drugih država vezanih za europski ekonomski prostor postali „domaćim“ igračima, odnosno na raspolaganje im je stavljena konzumacija istovjetnih prava kao Hrvatima.

Novinski članak 3. (22. rujna 2016.)

Autor disertacije subjektivno drži kako se sloboda kretanja radnika, kao jedna od temeljnih gospodarskih sloboda Europske unije, novinarskim promišljanjima drži negativnom po razvoj Hrvatske nogometne lige u pogledu hrvatskih igrača, što je vrlo delikatan način razmišljanja. Naime, sukladno saznanju da je 66,27% građana Republike Hrvatske referendumom na pitanje „Jeste li za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji?“ odgovorilo afirmativno, valja prihvatiti i sve konsekvence takvog odgovora, gdje uz prihvaćanje svih onih pozitivnih mjera dostupnih članstvom ne možemo zanemariti niti ove možebitno negativne, ali im isto tako ne možemo pristupiti diskriminatorsno. Nedvojbeno je činjenica kako građanstvo sve više apsorbira novonastali pravni poredak razumijevajući kako je država postala dijelom nadnacionalne tvorevine imena Europska unija, ali za potpunu implementaciju europske ideje potrebno je provesti *mentalni reinženjering* gdje će stavovi biti istinski promijenjeni uz uvažavanje načela *Ujedinjeni u različitosti*. Tekstovima je vidljivo da unatoč jasnoj percepciji razlike između stranaca u kontekstu državljanina Europske unije te državljana trećih zemalja ponovno dolazi do poistovjećivanja istih, stavljajući uz bok i jedne i druge.

Novinski članak 4. (22. rujna 2016.)

2 | NOGOMET REPUBLIKA HRVATSKA | 22. rujna 2016. | sportske novosti

Prva HNL
SVE VIŠE STRANACA

Nikad manje Hrvata u HNL-u!
TEMA SN Hrvatskom nogometu događa se ono što smo prije više godina najavljivali. Raste broj stranaca i smanjuje se i onako tanka baza domaćih igrača za klubove, ali i za reprezentaciju Hrvatske

PROPSI HNS-a Prvoligaš može biti bez jednog hrvatskog igrača!

Ukoliko ovaj prijedlog bude prihvaćen, klubovi će morati imati u svakom slučaju najmanje dva hrvatska igrača u sastavu. To znači da će klubovi morati potražiti nove hrvatske igrače, što će biti izazov za HNS i klubove.

1 EL ARABI SOUDANI (MAROKO) 9.000.000
2 JONDER FERNANDES (PORTUGAL) 6.750.000
3 ANSELO BENZOUZER (MAROKO) 3.400.000
4 MARIO GAVRANOVIC (HRVATSKA) 3.000.000

MARIO JURIC **Imat' ćemo ih i sive više...**

POKOLJE ODRUŽENIA HRVATSKA I MAROKA

1 LUBERKOVICI **2 SINEZIŠKE** **3 STUPERI**

Prvi put igrač 200

3 | NOGOMET REPUBLIKA HRVATSKA | 22. rujna 2016. | sportske novosti

UKRAJINSKA LIGA JEDINA U TOP 10 IMA MANJE STRANIH NOGOMETAŠA OD PRVE HNL
STRANCI U EUROPSKIM LIGAMA Nosi prvoligaš trenutno drže 21. mjesto

POSTOTAK STRANACA U ELITNIM RANGOVIMA EUROPSKIH DRŽAVA

Država	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
1. Italija	20	40	41	49	63	59	43	41	37	51	40	44	45	57	49	55	51	83	75	67	50	54	79	93	76
2. Španjolska	243	366	425	371	508	382	295	301	319	401	287	290	291	283	319	301	319	374	374	435	298	265	245	233	167
3. Njemačka	95,8%	90,6%	89,6%	89,0%	89,3%	88,2%	87,3%	88,1%	89,6%	89,7%	87,8%	87,7%	88,0%	88,2%	88,7%	88,7%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%	88,2%

UKRAJINSKA LIGA JEDINA U TOP 10 IMA MANJE STRANIH NOGOMETAŠA OD PRVE HNL

STRANCI U EUROPSKIM LIGAMA Nosi prvoligaš trenutno drže 21. mjesto

DMIR GOSIĆ

Stranci samo za europski izbor

Kvalitetni stranac uvijek je dobrodošao

Slovenija

Naposlava Hrvatima je Slovenija u ligi 20%

Upravo u Sloveniji najviše stranaca u ligi

Novinski članci 1. i 3. objavljeni su u vremenskom razmaku nešto dužem od sedam mjeseci. Prvi zaključak kako je u Hrvatskoj svaki četvrti profesionalni nogometaš stranac zamijenila je konstatacija da je u vrlo kratkom vremenu to postao svaki treći. Posebno je istaknuta činjenica kako prvoligaški klub može biti bez ijednog hrvatskog igrača. Formulacija pravne norme, čak i one najjednostavnije, zahtjevan je intelektualni pothvat nakon kojeg pravna norma počinje svoj, donekle, samostalan život.³⁷⁸ Nekadašnje jednostavne i jedine podjele na javno i privatno pravo došle su do ne samo stvaranja novih pravnih, već i do pojave interdisciplinarnih grana koje postupak tumačenja ili interpretacije dodatno usložavaju.³⁷⁹ Upravo takvo je i sportsko pravo koje je prepuno svojih specifičnosti, ali i velikih različitosti u odnosu na druge vrste prava.³⁸⁰ Postavlja se ključno pitanje gdje su limiti u postupku interpretacije ili tumačenja u ovakvim specifičnim područjima i jesu li takva tumačenja drugačija u odnosu na ona uobičajena.³⁸¹ Iako su medijske objave tek pokazatelj postojanja neusklađenosti na više razina, *činjenica koju nitko ozbiljan neće ni pokušati demantirati jest da u pravu općenito postoji problem rješavanja antinomija i to nije specifičnost samo hrvatskog prava, to je problem globalne naravi i države se međusobno razlikuju samo po tome koliko ga uspješno rješavaju.*³⁸² Iako nije lako, bitno je priznati da imamo veliki problem za čije rješenje nije potrebna samo dobra volja već i znanje prilikom donošenja odluke o budućim postupcima.³⁸³

³⁷⁸ Kačer, H., Ivančić-Kačer, B., *O rješavanju antinomija i pravnih praznina (posebno) na primjeru odnosa Zakona o sportu i Zakona o obaveznim odnosima*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 54, 2/2017., str. 400.

³⁷⁹ *Ibid.*

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ *Ibid.*

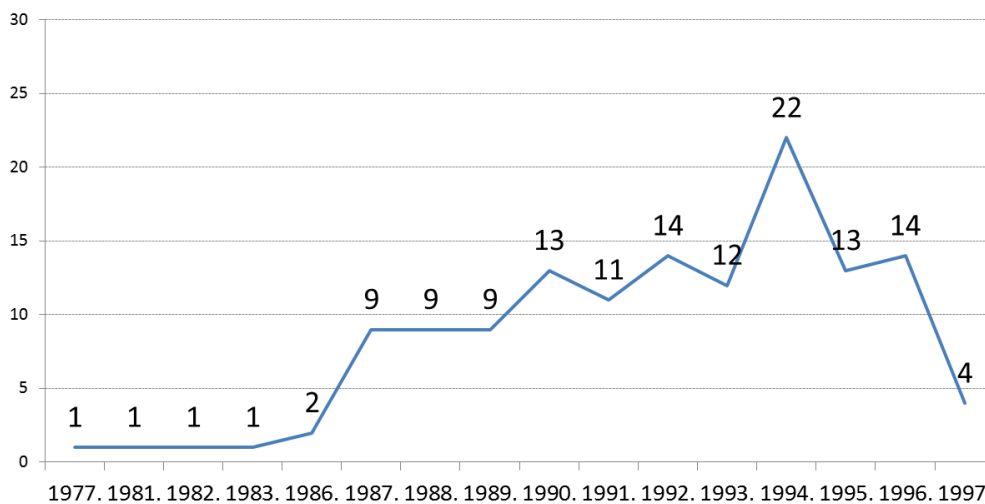
³⁸² *Cf. ibid., str. 413.*

³⁸³ *Ibid.*

7.2.2. Deskriptivna analiza rezultata

U svrhu što boljeg razumijevanja cjeline, prije testiranja hipoteza napravljena je deskriptivna statistika koja za zadatak ima tumačenjem tabličnih i grafičkih prikaza sažeto opisati promatranu statistiku putem različitih obilježja. Tako su uvodno prikupljena osnovna demografska obilježja, a tumačenje istih u fokusu ima definiranje homogenosti skupine. Svi ispitanici rođeni su u rasponu između 1977. i 1997. godine što je rang od dvadeset godina. Kako se radi o velikom rasponu (koji može utjecati na različitu fazu u karijeri), slijedi pregled distribucije apsolutnih frekvencija starosti ispitanika (Grafikon 53.) danoj u formi godine rođenja.

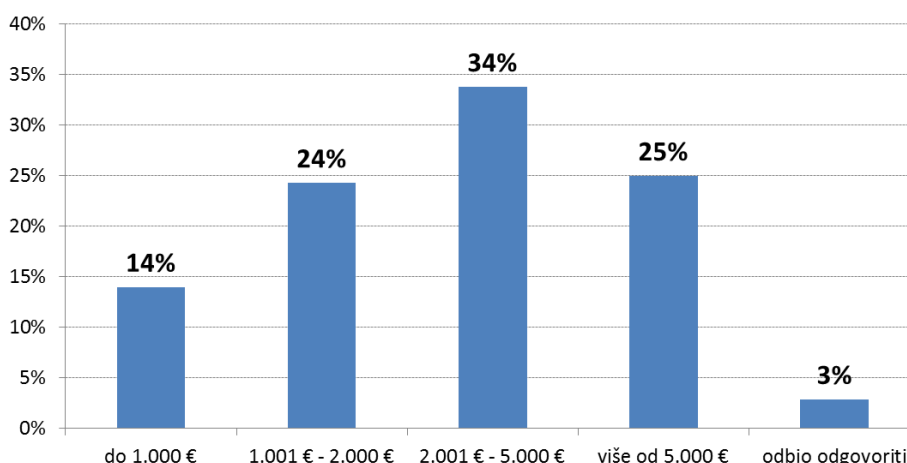
Grafikon 53. Distribucije apsolutnih frekvencija starosti ispitanika

S obzirom na to kako je preko $\frac{3}{4}$ uzorka (76%) u dobi od dvadeset pet godina ili manje, a to je starost do koje je zasigurno moguće razvijati nogometnu karijeru i težiti izlaznom transferu, uzorak je pogodan za ciljanu analizu. Nadalje, analiza homogenosti uzorka u odnosu na državljanstvo pokazuje kako je 85% ispitanika onih koji imaju samo državljanstvo Republike Hrvatske, dok njih još 3% osim državljanstva Republike Hrvatske ima i državljanstvo neke druge države članice EU. Ispitanici koji su od manjeg značaja za ovo istraživanje su oni koji imaju samo državljanstvo neke druge države članice EU (njih 4%) ili samo državljanstvo neke druge države koja nije članica EU (njih 8%). S obzirom na to kako se dio istraživanja snažno oslanja na informiranost i otvorenost prema poimanju novih informacija, važno je vidjeti stupanj obrazovanja (kao pretpostavku da veći stupanj obrazovanja donosi veću otvorenost novim informacijama). Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja pokazuje kako 8% ispitanika ima osnovnu školu, 90% njih ima završenu srednju školu dok je njih 2% visoko obrazovano. Dio

rada tiče se i ekonomske dimenzije, no primarno vezano na utjecaj transfera na matične klubove i priljeve novca koji izlaznim transferima mogu biti usmjereni matičnim klubovima. No, svakako nije zanemarivo prokomentirati bruto primanja ispitanih profesionalnih nogometaša s obzirom na to da i veća osobna mjesečna primanja svakako mogu biti značajan motiv u želji za promjenom kluba i izlaznim transferom. Slijedi prikaz relativne strukture mjesečnih bruto prihoda profesionalnih nogometaša (Grafikon 54.).³⁸⁴

Grafikon 54. Relativna struktura mjesečnih bruto prihoda profesionalnih nogometaša

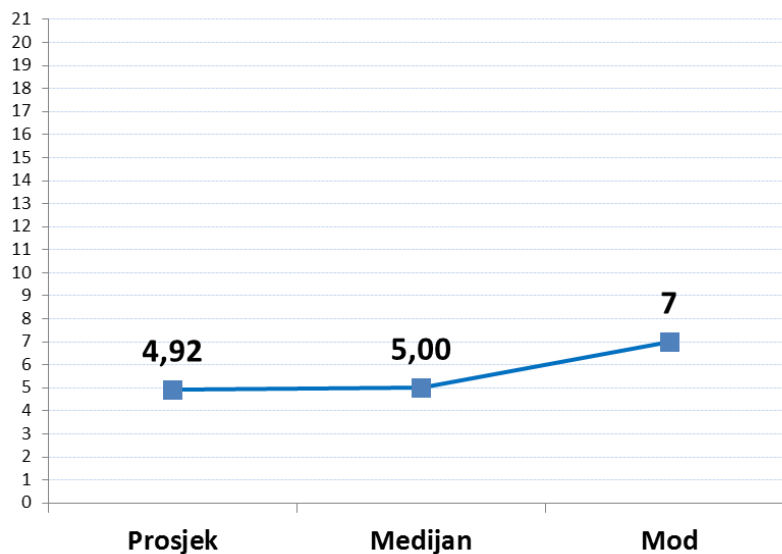
Kada znamo da je u 2015. godini prosječna isplaćena bruto plaća po zaposleniku u Republici Hrvatskoj iznosila 8.055,00 kn³⁸⁵, što je oko 1.070,00 €, plaće nogometaša čine se visoke. No, prilikom tumačenja važno je imati na umu da je „radni vijek“ nogometaša znatno kraći te kako svoje karijere u velikoj većini završavaju do trideset i pete godine te u tom vijeku trebaju osigurati mirovinu dok su još u statusu profesionalnog nogometaša. Važna varijabla za razumijevanje njihovog potencijala je i analiza broja godina provedenih u statusu profesionalnih nogometaša u trenutku provođenja istraživanja. Nogometaši koji su sudjelovali u istraživanju u prosjeku su oko pet godina u statusu profesionalnih nogometaša, što je ujedno i medijalna vrijednost, koja kaže kako 50% nogometaša ima pet godina staža kao profesionalni

³⁸⁴ Dana 27. travnja 2017. na riječkom Pravnom fakultetu održan je seminar „Uvod u sportsko pravo EU, Pravni okvir u nogometu – različiti aspekti“ u okviru 3. riječkog dana sportskog prava EU. Posebno zanimljiva bila je rasprava o statusu igrača Prve lige i njihovim ugovorima o radu odnosno statusu samostalnih djelatnika. Mario Jurić, tajnik Hrvatske udruge „Nogometni sindikat“, iznio je nekoliko konkretnih podataka po pitanju prosječnih primanja. Tako, rekao je da prosječna bruto plaća igrača s ugovorom o radu iznosi 18.752,00 kn. Izneseni podatak podudara se i s rezultatima istraživanja doktorske disertacije koji kazuju kako je prosječna mjesečna bruto plaća igrača u rasponu između 2.001,00 i 5.000,00 €. Izvor: Novi list, 27. travnja 2017., članak pod naslovom: „Samostalni djelatnici“ u Prvoj ligi zarađuju 9.677 kuna mjesečno!, str. 33

³⁸⁵ Narodne novine NN 22/2016, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_03_22_613.html (pristupljeno 22. svibnja 2016.)

nogometaš ili manje, a 50% nogometaša ima pet godina radnog staža kao profesionalni nogometaš ili više. No kada znamo da je raspon vrijednosti dvadeset i jedna godina (minimalna vrijednost nula, maksimalna dvadeset i jedna godina) i da je standardna devijacija tri i pol godine, izračunata je i najčešća vrijednost, mod, koja iznosi sedam godina (Grafikon 55). Ipak, s obzirom na to kako se očekuje da su „mlađi“ ti koji čine najveći izlazni potencijal, važno je napomenuti kako 40% uzorka čine oni koji imaju tri i manje godina profesionalnog staža.

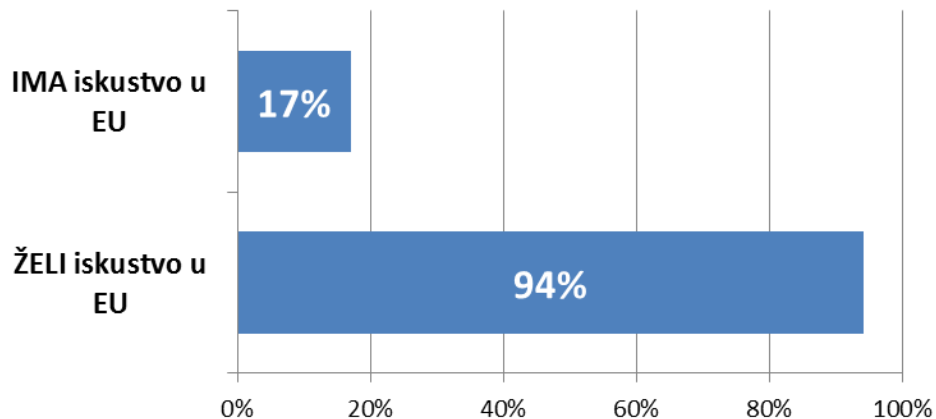
Grafikon 55. Srednje vrijednosti broja godina provedenih u statusu profesionalnih nogometaša

Ukupno 40% profesionalnih nogometaša je dio karijere provelo u statusu amatera (većinom u trajanju do 3 godine, njih preko 80%). Broj klubova u profesionalnoj karijeri promatranih nogometaša kreće se u rasponu od jednog do maksimalno osam klubova. Iskustvo samo jednog kluba ima njih 49%, dva ili tri kluba 31%, a četiri ili više njih 20%. Država kluba s kojim je profesionalni nogometaš zaključio prvi profesionalni ugovor je u 82% slučajeva Republika Hrvatska, slijedi 8% njih kojima je prvi klub bio izvan EU te 7% njih gdje je to bila neka EU zemlja (3% odbilo je dati navedeni odgovor). Navedeno pitanje imalo je za cilj provjeriti koliko njih već ima EU iskustvo što je detaljnije provjereno pitanjem koje detektira koliko je njih imalo iskustvo s EU prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, a koliko nakon. Tako možemo zaključiti kako je 13% njih imalo iskustvo s EU prije pristupanja RH EU, a 17% nakon pristupanja EU. No, ključno za analizu ove disertacije je upravo činjenica da velika većina igrača **želi zaigrati za klub van Republike Hrvatske, čak 94% njih bi željelo zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva nastupati za profesionalni klub iz neke druge države članice**

Europske unije, iako bi veliki broj (iako ne toliko veliki!) volio igrati za klub koji nije u EU, njih 53%. Sinteza navedenog prikazana je Grafikonom 56. u nastavku.

Grafikon 56. Iskustvo i interes za EU zemlje

Važno je razumjeti koji su motivi igrača u njihovim htjenjima i donošenju odluka. Iako treba imati u vidu socijalnu poželjnost odgovora, dosljednost sve tri srednje vrijednosti pokazuje kako je ključni prioritet natjecateljski uspjeh (prosjek = 4,65), slijedi financijska korist (prosjek = 4,24), dok je slava najniže rangirani element (prosjek = 2,91). Navedeni rang potvrđen je srednjim pozicijskim vrijednostima (Tablica 3.).

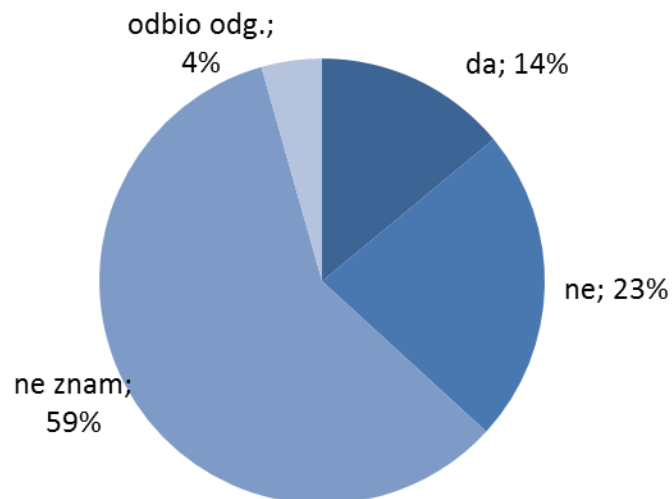
Tablica 5. Prioriteti u karijeri

<i>Prioriteti u karijeri:</i>	<i>Natjecateljski uspjesi:</i>	<i>Financijska korist:</i>	<i>Slava:</i>
<i>Prosjek</i>	4,65	4,24	2,91
<i>Medijan</i>	5,00	4,00	3,00
<i>Mod</i>	5	5	3
<i>Standardna devijacija</i>	0,605	0,790	1,270
<i>Minimum</i>	2	2	1
<i>Maksimum</i>	5	5	5

Profesionalni nogometaši nisu upoznati sa slučajevima intervencije prava EU u sportu, niti načelno, a niti konkretno. Od svih ispitanika, samo su dva bila upoznata s nekim

arbitražnim sporovima. Također, indikativno je kako je većina njih svjesna da ne zna što se za njih kao profesionalne nogometaše promijenilo nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u pogledu prava (ne znam navodi njih čak 59%, Grafikon 57.).

Grafikon 57. Mislite li da se nešto za Vas, kao profesionalnog nogometaša, promijenilo nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u pogledu prava, odnosno imate li neka druga prava koja prije niste imali?

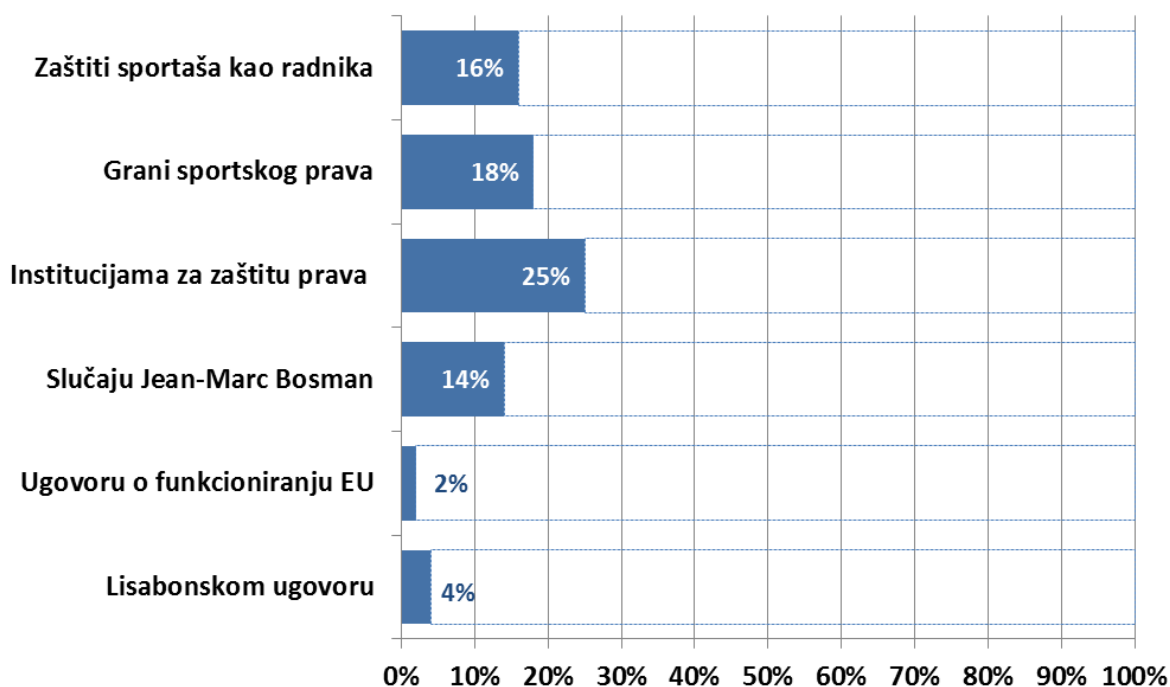

Oni profesionalni nogometaši koji navode kako promjena postoji, primarno misle kako se neće osjećati kao „stranci“, što se očituje u ukidanju viza i ostvarivanja svih prava istovjetnih domicilnim igračima. Prilikom konkretizacije razumijevanja promjena postavljeno je pitanje o Lisabonskom ugovoru, gdje je samo 4% igrača čulo za Lisabonski ugovor i smatraju ga bitnim za sport na razini Europske unije u cjelini. Čak i oni na konkretnoj razini razumijevanja odbijaju odgovoriti na pitanje što konkretno smatraju bitnim u Lisabonskom ugovoru. Još manji broj njih, 1,5%, čulo je za članak 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i jasno im je da je važan za sport. Značajno već broj, njih 19%, čulo je za slučaj Jean-Marc Bosmana po kojem danas naziv nosi Bosmanovo pravilo, a primarni izvor informiranja bili su mediji.

Njih četvrtina zna da postoje institucije kojima se imaju pravo obratiti u slučaju da se smatraju zaknutim u vidu ostvarivanja neke od temeljnih sloboda Europske unije (sloboda kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala bez unutarnjih granica). Primarno, navode arbitražne komisije, arbitražni sud, Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, FIFU, UEFA, Hrvatsku udruhu "Nogometni sindikat" i UN. Njih 18% također navodi kako zna da se kao nova grana prava razvilo sportsko pravo koje njima, kao profesionalnim nogometašima, daje određenu

sigurnost. Ista se očituje u „lakšoj primjeni pravde u praksi“ te postojanju odvjetnika specijaliziranih za sportsko pravo. Ukupno gledajući, njih 16% smatra kako ih *pravni sustav štiti kao radnika zajedno s pravima koja im pripadaju*. Kada opisuju razloge navode kako se *nešto pomaklo s "mrtve točke", veću primjenu u praksi* i slično. Ukupno gledajući, mali dio igrača je informiran o svojim pravima, a sve navedeno prikazano je Grafikonom 58.

Grafikon 58. Informiranost igrača o različitim dimenzijama

S ciljem izbjegavanja socijalno poželjnih odgovora, u zadnjem dijelu ispitivanja igračima je dana skala tvrdnji gdje su imali zadatak dati stupanj slaganja s odabranim tvrdnjama primarno vezanim na utjecaj pravnih propisa na razvoj karijere (Tablica 4.).

Tablica 6. Stupanj slaganja s tvrdnjama (tvrdnje rangirane po aritmetičkoj sredini)

	Prosjek	Medijan	Mod	Standardna devijacija
<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama Europske unije.</i>	4,18	4,00	5	0,891
<i>Smatram da su za uspjeh važnije moje kvalitete nogometaša od propisa Europske unije.</i>	4,16	4,00	5	0,901

<i>Broj izlaznih transfera u Republici Hrvatskoj se povećao nakon pristupanja Europskoj uniji.</i>	3,98	4,00	4	0,920
<i>Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer izvan zemlje.</i>	3,86	4,00	4	1,097
<i>Mišljenja sam da još uvijek mogu postići više, posebice znajući kako je Republika Hrvatska članica Europske unije.</i>	3,74	4,00	4	1,025
<i>Smatram kako je ulazak u Europsku uniju bitna stvar za nogomet u Republici Hrvatskoj.</i>	3,71	4,00	3	0,965
<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama koje nisu članice Europske unije.</i>	3,68	4,00	4	1,114
<i>Mišljenja sam da sam u nogometnoj karijeri mogao postići više.</i>	3,67	4,00	3	1,157
<i>Izlazni transferi profesionalnih nogometaša iz Republike Hrvatske u skladu su s kvalitetom natjecanja u kojima igrači participiraju.</i>	3,58	3,00	3	0,991
<i>O uspjesima i neuspjesima koje sam polučio tijekom igračke karijere osjećam se osobno odgovornim.</i>	3,55	4,00	3	1,032
<i>Mišljenja sam da je bolje (općenito prema svim uvjetima) biti profesionalni nogometaš danas, no što je to bilo prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.</i>	3,53	3,00	3	0,990
<i>Sretan sam što sam profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj.</i>	3,47	3,00	3	1,061

<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odsakočna daska za ostvarivanje unosnih angažmana za rješenje životne financijske egzistencije.</i>	3,47	4,00	4	1,030
<i>Pravni propisi uvelike utječu na karijere profesionalnih nogometaša.</i>	3,46	3,00	3	1,013
<i>Do informacija o pravima profesionalnih nogometaša i zakonima kojima podliježu može se doći jednostavno.</i>	3,40	3,00	3	0,997
<i>Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je kvalitetno natjecanje.</i>	3,40	3,00	4	0,899
<i>Sveukupno se može reći da je profesionalna nogometna liga u Republici Hrvatskoj natjecanje visoke kvalitete.</i>	3,39	3,00	3	0,873
<i>Pravni propisi mogu biti ključan faktor prilikom odluke o transferu van zemlje.</i>	3,37	3,00	3	1,039
<i>Uvijek sam imao dobar dojam o profesionalnom nogometnom natjecanju u Republici Hrvatskoj.</i>	3,35	3,00	3	1,008
<i>Nakon inozemne karijere opet bih se vratio biti profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj.</i>	3,29	3,00	4	1,268
<i>Preporučio bih profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj svim kolegama profesionalnim nogometašima koji tragaju za kvalitetnim angažmanom.</i>	3,20	3,00	3	1,067
<i>Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer unutar zemlje.</i>	3,19	3,00	3	1,259

<i>Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je prestižno natjecanje.</i>	3,15	3,00	4	1,032
<i>Smatram da bih ostvario uspješniju karijeru da je Republika Hrvatska članica Europske unije od dana proglašenja neovisnosti.</i>	3,09	3,00	3	1,261
<i>Nastupam kao profesionalni nogometaš za neki od profesionalnih klubova u Republici Hrvatskoj zbog nedostatka drugih opcija.</i>	3,03	3,00	3	1,187
<i>Nastupajući za neki od profesionalnih nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj moguće je dobiti dobra saznanja o pravnim regulama profesionalnih nogometaša.</i>	3,03	3,00	3	0,933
<i>Imidž profesionalnog nogometnog natjecanja u Republici Hrvatskoj je pozitivan.</i>	3,03	3,00	3	1,011
<i>Ponude od strane nogometnih klubova prema profesionalnim nogometašima ovisne su o pravnim propisima Republike Hrvatske.</i>	2,77	3,00	3	1,004
<i>Prilikom kvalitetne ponude za transferiranje igrača zakonski okvir Republike Hrvatske ide u korist samog igrača.</i>	2,68	3,00	3	0,952
<i>Sam tijekom transferiranja profesionalnih igrača iz Republike Hrvatske uvijek je dobro organiziran i prolazi bez problema.</i>	2,66	3,00	3	1,138
<i>Proces transferiranja igrača iz Republike Hrvatske je jednostavan i bez prepreka.</i>	2,65	3,00	3	1,074

<i>Sređivanje posla oko dokumentacije prilikom transfera uvijek je brzo i efikasno.</i>	2,56	2,50	2	1,127
---	------	------	---	-------

Razvidno je kako se igrači posebno slažu (prosječne ocjene od 3,53 do 4,18) s tvrdnjama kako je profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama Europske unije, da su za uspjeh važnije kvalitete nogometaša od propisa Europske unije, da je broj izlaznih transfera u Republici Hrvatskoj povećan nakon pristupanja Europskoj uniji i da je ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo lakše ostvariti izlazni transfer izvan zemlje. Nadalje, slažu se kako mogu postići više otkako je Republika Hrvatska članica Europske unije i da je ulazak u Europsku uniju bitna stvar za nogomet u Republici Hrvatskoj. Slažu se i kako nisu ostvarili svoj maksimalni potencijal te kako su izlazni transferi profesionalnih nogometaša iz Republike Hrvatske u skladu s kvalitetom natjecanja u kojem igrači participiraju. Ne bježe od osobne odgovornosti kako za uspjehe tako i za neuspjehe. Mišljenja su kako je bolje (općenito prema svim uvjetima) biti profesionalni nogometaš danas, no što je to bilo prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Tvrdnje s kojima se niti slažu niti ne slažu (ocjene od 2,56 do 3,47) su od tvrdnje koja ima višu prosječnu ocjenu do tvrdnje koja ima manju prosječnu ocjenu: sretan sam što sam profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj i profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za ostvarivanje unosnih angažmana za rješenje životne financijske egzistencije. Nisu sigurni što bi mislili o tvrdnji koja kaže kako pravni propisi uvelike utječu na karijere profesionalnih nogometaša te kako se do informacija o pravima profesionalnih nogometaša i zakonima kojima podliježu može doći jednostavno. Također, ne izjašnjavaju se niti o tvrdnji kako je profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj kvalitetno natjecanje te kako se sveukupno može reći da je profesionalna nogometna liga u Republici Hrvatskoj natjecanje visoke kvalitete. Također, nisu sigurni da pravni propisi mogu biti ključan faktor prilikom odluke o transferu van zemlje te nisu uvijek imali dobar dojam o profesionalnom nogometnom natjecanju u Republici Hrvatskoj. Nemaju jasan stav niti o tome bi li se nakon inozemne karijere opet vratili biti profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj te bi li preporučili profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj svim kolegama profesionalnim nogometašima koji tragaju za kvalitetnim angažmanom. Ranije pokazana

neinformiranost u skladu je s nesigurnošću vezanom uz tvrdnju kako je ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo lakše ostvariti izlazni transfer unutar zemlje.

Također, ne mogu se složiti s tvrdnjom kako je profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj prestižno natjecanje, ali ne smatraju da bi ostvarili uspješniju karijeru da je Republika Hrvatska članica Europske unije od dana proglašenja neovisnosti.

Ipak, ne slažu se kako nastupaju kao profesionalni nogometaši za neki od profesionalnih klubova u Republici Hrvatskoj zbog nedostatka drugih opcija, ali susvjesni kako nastupajući za neki od profesionalnih nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj nije moguće dobiti dobra saznanja o pravnim regulama profesionalnih nogometaša. Mišljenja su kako je imidž profesionalnog nogometnog natjecanja u Republici Hrvatskoj više negativan nego pozitivan, ali se ne slažu kako su ponude od strane nogometnih klubova prema profesionalnim nogometašima ovisne o pravnim propisima Republike Hrvatske.

Ne slažu se kako prilikom kvalitetne ponude za transferiranje igrača zakonski okvir Republike Hrvatske ide u korist samog igrača te su svjesni kako sam tijekom transferiranja profesionalnih igrača iz Republike Hrvatske nije uvijek dobro organiziran. Najmanje se slažu s tvrdnjom kako je proces transferiranja igrača iz Republike Hrvatske jednostavan i bez prepreka te su svjesni kako sređivanje posla oko dokumentacije prilikom transfera nije uvijek brzo i efikasno.

7.2.3. Testiranje hipoteza

Nakon deskriptivne statistike pristupilo se testiranju hipoteza. Hipoteza 1. koja kaže kako *Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji nije rezultiralo pojačanim izlaznim kretanjima profesionalnih nogometaša* testirana je egzaktnim sekundarnim pokazateljima o broju izlaznih transfera prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji te je ista dokazana s obzirom na to kako je gledajući ukupno sve klubove i kretanje krivulje transfera nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji vidljivo da ukupno nije došlo do pojačanih izlaznih kretanja u pogledu mobilnosti profesionalnih nogometaša. Konkretno, usporedba tri sezone prije i tri sezone nakon pristupanja po ukupnom broju transfera ukazuje na sljedeće: istraživanjem se analiziralo posljednjih šest natjecateljskih sezona obuhvaćenih istim, tri prije i tri nakon samog pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Kako je sam čin pristupanja bio 1. srpnja 2013., datum je pogodan za istraživanje jer se nalazi upravo između dvije sezone zbog čega je broj izlaznih transfera moguće svrstati u određeno vremensko razdoblje. Tako je

u promatranom vremenu obavljeno ukupno 350 izlaznih transfera, 153 prije pristupanja Europskoj uniji i 197 nakon. Nakon pristupanja vidljivo je povećanje od ukupno 44 transfera, što u postotku iznosi 28,76 %. Ukupan broj transfera povećao se u sedam klubova, dok se u tri kluba ukupna brojka smanjila. Dva najveća kluba, zagrebački Dinamo i splitski Hajduk, zanimljivo, bilježe smanjenje ukupnog broja transfera, što se može smatrati visoko vjerodostojnim podatkom u pogledu općeg stanja jer nisu u organizacijskom smislu doživjeli veće promjene, već su poslovali kao konstanta, a nije nebitan niti podatak kako je od strane ova dva kluba obavljeno 94 izlazna transfera, što je 26,86% od ukupnog broja ostvarenih izlaznih transfera. Iako se u sedam klubova nailazi na povećanje ukupnog broja transfera, ta brojka često je samo malo veća od one prethodnih godina, tako da samo u tri kluba (NK Osijek, NK Slaven Belupo i RNK Split) dolazimo do značajnijih povećanja. Sukladno tome, čak 70% prvoligaških nogometnih klubova nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji nije značajnije povećalo ukupnu brojku izlaznih nogometnih transfera, što znači da otvorenost prema jedinstvenom europskom tržištu nije donijela značajnije koristi u ovom pogledu, iako se kao olakotna okolnost može uzeti činjenica da su neke od zemalja članica uvele prijelazne odredbe o zapošljavanju koje mogu biti na snazi najduže do sedam godina.

No zašto je tome tako? Druga hipoteza postavlja pitanje (Hipoteza 2.) *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj žele, u većoj mjeri nego li je to danas realizirano, igrati za klubove van Republike Hrvatske.* Primarno istraživanje jasno ukazuje kako su afiniteti igrača značajno jači od realizacije izlaznih transfera (njih 17% ima iskustvo igranja u EU zemljama, a 94% želi igrati). Navedenim je prihvaćena i druga postavljena hipoteza. Kada je zaključeno kako izlaznost nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji nije povećana, makar igrači to žele, postavlja se pitanje informiranosti igrača koje je operacionalizirano kroz Hipotezu 3 koja kaže *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj nisu u dovoljnoj mjeri upoznati s pravima profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih gospodarskih sloboda Europske unije* te Hipotezu 4 koja kaže *Profesionalni nogometaši u Republici Hrvatskoj nisu u dovoljnoj mjeri informirani o pravnim aktima Europske unije koji imaju izravan ili posredan utjecaj na njihove karijere.* Obje hipoteze dokazane su, unatoč rizika od socijalno poželjnih odgovora, direktnim odgovorima igrača, gdje samo 2% do 25% igrača imaju saznanja o nekim pravnim aktima ili slučajevima, što je zasigurno nedovoljno za vertikalni razvoj ka izlaznoj mobilnosti. Posljednja hipoteza, Hipoteza 5., koja kaže kako *Poznavanje prava profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih sloboda Europske unije te pravnih akata*

iste koji imaju izravan ili posredan utjecaj na njihove karijere pozitivno korelira s izlaznom mobilnošću analizirana je iz dva aspekta: primarnim istraživanjem vezano za odgovore ispitanika te sekundarnim i teorijskim izučavanjem. Sami igrači nisu mišljenja kako poznavanje prava profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih sloboda Europske unije te pravnih akata iste koji imaju izravan ili posredan utjecaj na njihove karijere pozitivno korelira s izlaznom mobilnošću i to je dokazano sa setom tvrdnji s kojima se igrači ne slažu (no s obzirom na to da se ne radi o želji ili testiranju poznavanja materije kao u prethodnim hipotezama, istoj se pristupilo iz perspektive teorijskih saznanja).

U okruženju nedovoljne informiranosti o pravnim mogućnostima veliku ulogu preuzimaju zastupnici igrača koji često vode glavnu riječ oko ostvarivanja samog transfera što nerijetko može imati nepovoljan učinak. Postavlja se pitanje trebaju li sljedeća istraživanja staviti u fokus upravo zastupnike i posrednike igrača kao ciljne skupine koje bi trebale poznavati propise s obzirom na neinformiranost samih igrača.

8. Rasprava

Transfer nogometaša nije jednostavno definirati koracima jer se isti sastoji od niza uzročno-posljedičnih događaja koji tek po završetku tvore uspješnu cjelinu kvalitetno obavljenog posla. Sam transfer je svojevrsna operacija, odnosno tehnika osnovom koje klub prihvaća da prije isteka važećeg ugovora o radu zaključenog s nogometašem na određeno vrijeme, uz financijsku naknadu koju plaća novi klub, isti bude angažiran u drugom klubu.³⁸⁶ U fazama, transfer se obavlja kroz tri različite operacije. Prvo, aktualni igračev klub i sam igrač moraju raskinuti postojeći ugovor, drugom operacijom novi klub i igrač zaključuju ugovor o radu te, konačno, klub koji je postao igračevim novim klubom mora uplatiti obeštećenje klubu prodavatelju. Operacije su glavne obaveze koje uključeni dionici preuzimaju prilikom potpisa jedinstvenog akta, odnosno ugovora o transferu igrača.³⁸⁷ Sam ugovor o transferu igrača zasniva se na trostrukoj suglasnosti koju daju igrač i zainteresirani klub: klub prodavatelj suglasan je da se igrača oslobodi prije isteka ugovorne obaveze, igrač se obvezuje staviti na raspolaganje novom klubu dok klub kupac preuzima obavezu uplate obeštećenja klubu prodavatelju.³⁸⁸ Transferom klub kupac povećava svoje sportske kapacitete, ali i povećava svoje financijske obaveze. Nije lako pronaći nogometaša koji ima idealne karakteristike za uklapanje u momčad, ali i u budžetski potencijal kluba, zbog čega zaključenju ugovora o transferu, u pravilu, prethodi predugovorna faza u kojoj se prikupljaju informacije o igračima, potencijalnim pojačanjima, prije no što se otpočne sa službenim pregovorima.³⁸⁹ Po završetku prikupljanja informacija počinje faza pregovora u kojoj klubovi dogovaraju visinu transferne naknade, način i vrijeme plaćanja i postotak koji će pripasti klubu prodavatelju u slučaju budućeg transfera u treći klub. Klub prodavatelj i igrač pregovaraju o uvjetima za privremeni raskid ugovora, dok klub kupac i igrač dogovaraju uvjete budućeg ugovora o radu (financije, trajanje ugovora te uvjeti za korištenje lika i imena igrača).³⁹⁰ Prilikom transfera klubu kojeg igrač napušta plaća se naknada čiji iznos, u principu, klubovi slobodno određuju.³⁹¹

Četiri su temeljne gospodarske slobode Europske unije, a odnose se na slobodu kretanja roba, ljudi (radnika), usluga i kapitala. Pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj

³⁸⁶ Mićović, M., *Transfer fudbalera, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52, 2/2015., str. 517.*

³⁸⁷ *Ibid.*

³⁸⁸ *Ibid.*

³⁸⁹ *Cf. ibid., str. 519.*

³⁹⁰ *Ibid.*

³⁹¹ *Cf. ibid., str. 520.*

uniji pred profesionalne nogometaše stavljena je mogućnost konzumiranja slobode kretanja ljudi (radnika). Naime, prije spomenute promjene profesionalni nogometaši s hrvatskim državljanstvom (ili s još nekim državljanstvom uz hrvatsko, a da nije neko od državljanstava zemalja članica) u dvadeset i sedam postojećih članica bili su smatrani strancima i ulazili su u određene kvote, ovisno o državi, što im je onemogućavalo bolje prilike za transfer. Nakon implementacije novog pravnog poretka, igrači s hrvatskim državljanstvom istovjetni su u svakom pogledu s domaćim igračima zemalja članica, osim u onim državama koje su iskoristile pravo uvođenja prijelaznog razdoblja za državljane novopridošle članice zbog čega je ponegdje još uvijek moguće naići na određene prepreke. Istekom tog vremenskog roka Hrvatima će u potpunosti biti omogućeno konkurirati na tržištu Europske unije bez uvjeta gdje bi isključivo kvaliteta i visoka informiranost o mogućnostima trebali biti odlučujući čimbenici prilikom osiguravanja dobrih poslovnih prilika.

Ciljevi koji su utvrđeni ugovorima Europske unije bivaju realizirani različitim pravnim aktima od kojih su neki obvezujući, a neki ne. Tako se uredbe smatraju obvezujućim zakonodavnim aktima koji se moraju u cijelosti primjenjivati u čitavoj Europskoj uniji, a o direktivama odlučuje svaka država samostalno, kao i o načinu ostvarivanja cilja. Odluke su obvezujuće za one kojima su i upućene i primjenjuju se izravno dok preporuke nisu obvezujuće, kao ni mišljenja koja su instrumenti kojima se institucijama omogućava neobvezujuća izjava bez nametanja pravne obveze onima kojima su upućena. Kako je već raspisom same teme i navedeno, pravna osnova slobode kretanja ljudi (radnika) su članak 3. stavak 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU), članak 4. stavak 2. točka (a) te članci 20., 26. i 45.-48. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), Direktiva 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, Uredba (EU) br. 492/2011 o slobodi kretanja radnika u Uniji, Uredba (EZ) br. 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti te njezina provedbena Uredba (EZ) br. 987/2009. S obzirom na to da su prava profesionalnih nogometaša koja proizlaze iz temeljnih gospodarskih sloboda Europske unije nominirana upravo pravnim aktima iste koji imaju izravne ili posredne utjecaje na karijere profesionalnih nogometaša, ukupno zakonodavstvo obuhvaćeno disertacijom, primarno i sekundarno, nije moguće u potpunosti usko identificirati i odrediti po pitanju međuovisnosti s utjecajem na same karijere profesionalnih nogometaša jer se zbog kompleksnosti radi o iznimno složenom problemu.

Sami igrači nisu u dovoljnoj mjeri informirani, ali ni ne razumiju važnost poznavanja informacija vezano uz sportsko pravo, posebice nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Oni smatraju kako su za njihov uspjeh važnije kvalitete nogometaša od propisa Europske unije, što je i očekivano i ispravno, ali ne promišljaju o propisima kao o značajnom okviru poslovanja koji im o(ne)mogućuje konkurentnost, baš kao i drugim radnicima prilikom ostvarivanja njihove mobilnosti unutar Europske unije.

9. Zaključak

Gledajući ukupno sve klubove i kretanje krivulje transfera nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, vidljivo je kako ukupno nije došlo do pojačanih izlaznih kretanja u pogledu mobilnosti profesionalnih nogometaša. Tako GNK Dinamo Zagreb bilježi kratkoročni rast sa sedam na ukupno osam transfera u prvoj post pristupnoj sezoni, nakon čega bilježi kontinuitet pada ukupnog broja transfera nakon pristupanja s ukupno osam ostvarenih izlaznih transfera u pristupnoj godini, prvo na šest u sljedećoj i konačno na tri ukupna transfera u natjecateljskoj sezoni. HNK Hajduk Split nakon pada s ukupno jedanaest ostvarenih transfera na osam bilježi kratkoročni pad na sedam, dok već u sljedećoj godini raste do ukupno dvanaest, što je iznimno pozitivan primjer povećanja mobilnosti i rast na konkretnom primjeru od 71,43% u samo jednoj natjecateljskoj godini. NK Inter Zaprješić bilježi prvotno rast sa šest na osam ostvarenih transfera, nakon čega dolazi stagnacija u godini nakon pristupne gdje ukupan broj transfera ostaje na istoj razini, osam, ali već sljedeće godine on drastično pada na tek dva. NK Istra 1961 Pula nakon pristupanja bilježi rast s ukupno tri ostvarena transfera na šest. Sezonu nakon, ukupan broj izlaznih transfera raste na jedanaest, što je ukazivalo na pozitivan trend koji u konačnici biva narušen jer zadnje promatrana sezona broji ukupno šest transfera. Sličan primjer vidljiv je i u pogledu NK Lokomotive Zagreb, gdje su dva ostvarena transfera u pristupnoj godinu porasla na četiri u sljedećoj, devet u godini nakon, ali je sve završeno s tek jednim transferom u zadnjoj promatranoj godini što je ponovno drastičan pad. NK Osijek primjer je kluba koji bilježi stalan kontinuitet u pogledu povećanja izlazne mobilnosti igrača. Tako je pristupna godina bilježila dva izlazna transfera, godina iza tri, sljedeća godina četiri, nakon čega dolazi do velikog povećanja ukupnog broja transfera na ukupno trinaest, što je u postotnom iznosu povećanje od 325%. NK Rijeka već u pristupnoj godini bilježi šest transfera koji su rasli na osam, pa na jedanaest, da bi se na kraju vratili na osam. NK Slaven Belupo kontinuirano je rastao u pogledu transfera, od ukupne brojke tri transfera do šest, osam i na kraju deset. RNK Split bilježio je kratki uzlet s dva ostvarena transfera na šest u sljedećoj godini, ali se sve vratilo na početnu točku nakon što je nakon ekspanzije slijedilo tek dva izlazna transfera u godini nakon. NK Zagreb nakon pristupanja bilježi pad ukupnog broja transfera s brojke četiri na dva, nakon čega ponovno slijedi rast na sedam, ali i pad ponovno na početnu razinu, ukupno dva ostvarena izlazna transfera.

Od ukupno deset klubova koji su bili predmetom istraživanja, šest bilježi pad ukupnog broja transfera u posljednjoj promatranoj natjecateljskoj sezoni, dok četiri bilježe rast. Konkretno, 60% klubova ne bilježi porast izlazne mobilnosti profesionalnih nogometaša zbog čega možemo zaključiti kako pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji nije rezultiralo pojačanim izlaznim kretanjima profesionalnih nogometaša.

Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji nije rezultiralo pojačanim izlaznim kretanjima profesionalnih nogometaša prihvaćena je hipoteza istraživanja. Naime, statistički pokazatelji ukupnog broja ostvarenih izlaznih transfera pokazuju kako nije došlo do povećanja istih gledano s aspekta svih dionika, jer više od pola natjecateljskih klubova koji su bili predmetom istraživanja bilježe pad izlazne mobilnosti. Nadalje, nova pravna legislativa nakon koje Hrvati, još jučer poimani strancima, uživaju sva dobra i slobode otvorenog europskog tržišta još uvijek nije u potpunosti implementirana od strane uključenih interesnih strana. Tako mogućnosti dostupne profesionalnim nogometašima nisu dovoljno dobro prezentirane, a o njima raspravljaju uglavnom tek dnevne tiskovine sportskog predznaka što nikako nije dovoljno dobar način informiranja, kako glavnih protagonista tako i zainteresirane javnosti. S obzirom na to da je povećanje izlazne mobilnosti cilj nogometnim klubovima koji velikim dijelom kroz obeštećenja za igrače osiguravaju sredstva za uspješno poslovanje kluba, bolje razumijevanje novonastale situacije svakako je jedan od prioriteta nakon kojega je sljedeći korak svakako usmjeren konačnom povećanju igračkih fluktuacija što će značiti uspješnost egzistiranja na tržištu nadnacionalnog karaktera, kakvo jedinstveno zajedničko tržište Europske unije i jest.

Ekonomska dimenzija disertacije usko je vezana s pravnim aspektima iste i često je teško djeljiva, no uzročno-posljedično je naslonjena na poimanje prava kao bitnog faktora koji utječe na izlaznu mobilnost profesionalnih nogometaša i po tom pitanju ima iznimno bitnu ulogu. Tako nogometaši, kao i svi profesionalni sportaši, imaju specifičan status uvjetovan temeljnim gospodarskim slobodama Europske unije s posebnim osvrtom na slobodu kretanja radnika. Upravo ta sloboda poima i ekonomsku dimenziju jer je ona bila preduvjetom njene implementacije u zakonodavstvo gdje je primarno bilo radnicima omogućiti bolje uvjete zapošljavanja i tako osigurati što kvalitetniju komponentu jakog ekonomskog predznaka. Još Ugovorom iz Amsterdama naglašeno je kako sport zauzima visoku ekonomsku poziciju u Europi, zbog čega je okarakteriziran kao iznimno bitan za pravo Europske unije. Ugovorom iz Nice raspravljalo se o nemogućnosti dijeljenja sportskih od gospodarskih aspekata gdje je već

tada bilo vidljivo kako zajedničkim odnosom čine jednu kompaktnu cjelinu. Nadalje, Bijela knjiga o sportu također se smatra bitnom jer je promišljanjem o pravnim aspektima samog sporta ponovno definirala područja koja donose financijsku korist i tako generiraju ekonomsku dimenziju. Aktivnosti poluprofesionalnih i profesionalnih nogometaša koje se obavljaju kao puno zaposlenje ili u zamjenu za naknadu smatraju se ekonomskim aktivnostima. Upravo iz tog razloga aktivnosti brojnih sportaša bile su dovedene u međuodnos s nadnacionalnim pravom Europske unije zbog nedorečenosti istog zbog čega je, u konačnici, dolazilo do sudskih sporova. Presude na koje se referiralo u samoj disertaciji utjecale su na ekonomsku dimenziju uključenih interesnih strana jer su djelovale ka uvažavanju argumenata podređenih dionika temeljem čega se pozitivno utjecalo baš na ekonomske aspekte obrađivane teme.

Izvozna kategorija iznimno je bitna kao strateški cilj na razini cijele države gledano kroz prizmu ulaganja konstantnih napora za povećanje istog. Sve što se proizvodi na bilo koji način i za što postoji interes biva predmetom izvoza u svrhu zadovoljavanja prethodno opisanog cilja. Ukratko rečeno, želimo izvoziti sve pa tako i profesionalne nogometaše. Međutim, kako bismo to radili na što boljoj i uspješnijoj razini, prvo je potrebno pravovaljano informirati i osnažiti cijeli sustav podizanjem svijesti o proizvodnji kvalitetnih igrača i njihovoj dostupnosti u kontekstu izvoza ljudske snage. Međusobna konkurentnost unutar države sa sportskog aspekta je jedno i ne treba ju miješati s ukupnim globalnim ciljem izvoza koji je uvijek postavljen kao konačni cilj. Upravo on sam kao takav nam osigurava provođenje postavljenih ciljeva i povećanje izvoza što je isključivo zdravo razumsko pitanje koje se ne mora dokazivati hipotezama već po uvriježenom načinu razmišljanja biva nametnuto uobičajenim normama ponašanja.

Veća izlaznost profesionalnih nogometaša mora biti osigurana na nacionalnoj razini jer postaje od strateške važnosti uz, naravno, sve ostale segmente bitne za razvoj modernog i uspješnog društva. Negativne konotacije i osobni utisak kreiran velikim dijelom medijskim utjecajem nerijetko dovodi do bacanja sjene na kompletno pitanje o važnosti grane, odnosno industrije sporta kao takvog. Ekonomska dimenzija ima jasno određen cilj koji se odnosi na akumulaciju novog kapitala dok je pravna dimenzija sredstvo dolaska do istog. Upravo je zato razumljivo zašto se u većoj mjeri bavimo istom kao sredstvom za ostvarivanje konačnog cilja. Naime, ukupna tržišna filozofija svodi se na to da svi na kraju nešto pokušavaju prodati kako bi ostvarili dodatnu korist, naravno, u smislu ostvarenja cjelokupnog prosperiteta.

Profesionalni nogometaši slabo poznaju pravne regule koje imaju utjecaj na njihove karijere, kao i na samu mogućnost ostvarivanja izlaznog transfera. Kako je vidljivo istraživanjem, neki od najpoznatijih pravnih slučajeva vezanih za sportsko pravo velikom dijelu populacije nogometaša i dalje su nepoznanica zbog čega ne čudi da nisu dobro upoznati niti s ostatkom relevantnih propisa. U takvom okruženju nedovoljne informiranosti o pravnim mogućnostima veliku ulogu preuzimaju zastupnici igrača koji često vode glavnu riječ oko ostvarivanja samog transfera što nerijetko može imati nepovoljan učinak. Nadalje, financijska moć klubova najvišeg nogometnog razreda u Hrvata poprilično je različita zbog čega oni imućniji nerijetko privlače interes potencijalnih kupaca, dok oni slabijeg imovinskog statusa često bivaju osuđeni na puko preživljavanje. Također, kvalitativni aspekt natjecanja kao takav također je bitan jer kvalitetnije natjecanje s ostvarenim uspjesima klubova na međunarodnoj sceni zanimljivije je stranim kupcima s daleko većim financijskim kapacitetima. Ekspoziranije natjecanje kumulira veće koristi i privlači jake dionike s velikim financijskim mogućnostima zbog čega se uspješna sportska dimenzija istog poima najboljim načinom eliminacije opstrukcija svih oblika. Kvalitetan proizvod, u ovom slučaju kvalitetno nogometno natjecanje, kumulira sve popratne sadržaje među kojima je upravo i izlazna igračka mobilnost koja je uzročno posljedično povezana s prethodno opisanim pojmovima.

Više puta je navedeno kako profesionalni nogometaši nisu dovoljno informirani o pravnim aktima koji utječu na njih same u pogledu ostvarivanja što uspješnije nogometne karijere, međutim, valja promatrati samu srž problema i doći do zaključka kako se isti može uspješno riješiti. Naime, svakako je potrebno podići opću razinu informiranja i edukacije. Činjenica je kako su informacije transparentno dostupne zainteresiranim osobama, ali isto tako vrlo je diskutabilno jesu li kanali distribucije istih prema krajnjim korisnicima dovoljno dobri i zadovoljavaju li potrebe suvremenog svijeta. Istraživanjem se došlo do spoznaje kako su popularni alternativni kanali kojima su profesionalni nogometaši dolazili do spoznaja o određenim pravnim aktima. Namjerno se njihovo susretanje s istima naziva spoznajama jer tek puko informiranje o postojanju određenih regula nije dovoljno dobro niti dostatno jer se na razini koja se proučava očekuje daleko viši standard. Tako se usmena predaja, informiranje preko specijaliziranih udruga ili čak određenih interaktivnih video igara nameću kao glavni izvori informacija gdje veliki teret neuspjeha, subjektivno promatrano, snose upravo profesionalni nogometni klubovi koji ulažu minimalno napora u edukaciju svojih profesionalaca, a takav potez bi u konačnici potencijalno mogao donijeti koristi za sve

uključene dionike. Sustav, kao takav, poprilično je manjkav po ovom pitanju. Ne postoji konstanta edukacije iako se, progresivnim promjenama na normativnom planu, ovakav način obrazovanja nameće kao neminovnost. Iako nije uobičajena praksa da profesionalni nogometaši ulažu u vlastito obrazovanje jer primat ima isključivo tjelesna priprema i prezentacija iste na terenu koja je u suštini bit uspješne karijere, analiza aktualnog stanja i sve veći zahtjevi daju naslutiti kako će u skoroj budućnosti uspješne individue morati biti potkovane u svakom pogledu, kako praktičnim tako i tacitnim znanjem.

Ideja Europske unije počiva na slobodi, a kontekst iste, neovisno o tome je li vezan uz robu, ljude (radnike), usluge ili kapital, na razini čitave Unije mora biti jedinstven. Detaljnije se baviti jednom od temeljnih ljudskih sloboda nije jednostavno, ali se radi o istinskom izazovu, posebno dovodeći neku od povezanih tema u uzak kontekst s Republikom Hrvatskom kao članicom zajednice europskih država sukladno njenom kratkom stažu u istoj, zbog čega brojna područja i dalje bivaju neistražena. Ulaziti u ona područja koja se, nominalno, teško dovode u međudnos sa znanošću dodatni je izazov, ali širina teme i sve veća uključenost sporta kao društvenog fenomena u svakodnevna zbivanja ostavljaju dovoljno prostora za istraživanje i analizu. Primarno i sekundarno pravo Europske unije i dalje je dosta *neopipljivo* po pitanju sporta, prvenstveno zbog činjenice kako ga dugi niz godina nije uzimalo kao relevantan čimbenik zbog čega i danas brojne odredbe istog mogu biti ili jesu tumačene na različite načine. Sve navedeno, promatrano kroz prizmu postojanja jedinstvenog europskog tržišta, poima brojna pitanja i nedoumice koje se provlače kroz samu strukturu rada uz odgovore sukladno prethodno postavljenim hipotezama. U svojoj suštini, teorija je vrlo jednostavna i kazuje kako sloboda kretanja radnika propisuje da građani jedne države članice imaju pravo raditi u drugoj članici, ali dublja analiza dokazuje da tako jednostavna definicija, u najmanju ruku, nije primjenjiva bez odnaka. Kompleksnost teme dokazuje i postojanje prihvatljivih *oksimorona* poput opravdane diskriminacije. Naoko nespojiv pojam može imati svoj pozitivan kontekst i kao takav biti i više no prihvatljiv u odnosu na proučavanu tematiku. Simbioza sporta i prava kao i vremenska evolucija ova dva pojma u novi, sportsko pravo, je poligon koji kontinuirano raste. Igračke fluktuacije prema unutra ili van više nisu tek sporedne aktivnosti već smislene sastavnice sportskih aktivnosti. Igračka mobilnost počiva na određenim zakonitostima, a ne stihijskim načelima, te ju je moguće analizirati znanstvenim pristupom i potkrijepiti činjenicama uz uvažavanje svih onih premisa koje jasno razgraničavaju pojam mobilnosti od migracija. Poimanje bitnosti sporta gotovo da je prolazilo *faze odrastanja*.

Krenuvši od Rimskih ugovora, postupnom evolucijom do onog Lisabonskog, svaki od relevantnih dokumenata sve je više poimao važnost sporta, ponovno postupno, gradirajući ga do današnjeg oblika priznatog društvenog čimbenika prepoznatog u sudskoj praksi. Čitav postupak igračkih fluktuacija usko je određen pravilima, kako nacionalnih i međunarodnih nogometnih udruženja, tako i zakonima zemalja članica, zbog čega visoka usklađenost i poštivanje hijerarhije dolazi kao preduvjet, ali česta nepodudarnost svega navedenog dovodi do značajnog disbalansa što se disertacijom navodi više puta. Sudska praksa je raznolika i s vremenom je u kvantitativnom smislu došla na razinu dostatnu za izučavanje i donošenje određenih spoznajnih zaključaka. Proučavati ovu specifičnu skupinu radno sposobnih ljudi, profesionalne nogometaše, bilo je iznimno izazovno, posebice zbog teškog pristupa ispitanicima, što zbog profesionalnih obaveza, što zbog nezainteresiranosti za ovakav oblik suradnje, ali u konačnici je ipak istraživanje bilo uspješno na iznimno visokom broju ispitanika u odnosu na ukupan broj istih koji na razini Republike Hrvatske djeluju u statusu profesionalnih nogometaša. Ono što svakako iznenađuje je velika razina neinformiranosti (neobrazovanosti u grubljem izričaju) po onim pitanjima koja su od iznimne važnosti za prosperitet pojedinaca i samu karijeru. U suvremenom društvu pravovremena informacija nerijetko predstavlja veliku prednost dok opće mišljenje među ispitanicima kazuje kako se kao osnovni aspekt uspjeha nameće isključivo izvedba na terenu što je, kratkoročno, prihvatljivo razmišljanje, ali u dugoročnom kontekstu moglo bi predstavljati ozbiljan problem.

Istraživanja koja će uslijediti u vertikali izučavanja problemske situacije izlazne mobilnost profesionalnih nogometaša Republike Hrvatske u članicama Europske unije zasigurno će se trebati fokusirati na načine informiranja i rješavanja otkrivenog problema neinformiranosti samih profesionalnih igrača što ih (dodatno) onemogućuje u ostvarivanju profesionalnih ambicija, a samim tim pokazuje kako pravna dimenzija onemogućuje razvoj ekonomske dimenzije, ali i detektiranja ciljnih skupina koji su važni dionici u procesu izlazne mobilnosti (zastupnici i posrednici) te njihove razine informiranosti i kanala komunikacije koji bi ih osnažili i time povećali mogućnost usklađivanja željenih i realiziranih transfera u zemlje Europske unije.

10. Literatura

Knjige i članci:

101 pitanje o utjecaju EU na živote građana, Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj, 2011.

Abraham, R., *Les Cours européennes: Luxembourg et Strasbourg, Devant les juridictions européennes, Pouvoirs, Paris, br. 96/2001.*

Arbutina, H., *Mobilnost radne snage unutar država članica Europske unije i primjena ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, Financije i računovodstvo u funkciji jačanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 2008.*

Bačić, A., Bačić, P., *Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011.*

Bačić, P., Sarić, I., *Aktivizam europskog suda kroz presude o slobodi kretanja radnika, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 51 No. 1, 2014.*

Bajo, A., Primorac, M., *Poslovanje nogometnih klubova u Hrvatskoj, Fiscus, Institut za javne financije, 2016.*

Barnard, C., *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms, Oxford University Press, Oxford, 2004.*

Barnard, C., *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms, Oxford University Press, Oxford, 2010.*

Bell, M., Ward, G., *Comparing temporary mobility with permanent migration, Tourism Geographies 2(1), 2000.*

Bilić, A., *Contractual stability versus players mobility, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011.*

Bilić, A., *Diskriminacija u europskom radnom pravu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 44 No. 3-4, 2007.*

Bilić, A., Smokvina, V., *Ugovori između profesionalnih nogometaša i klubova – ugovori radnog ili građanskog prava?, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012.*

Biškup, M., *Ljudska prava, povijesno-teološki osvrt, Kršćanska sadašnjost, 2010.*

Blanpain, R., *The Legal Status of Sportsmen and Sportswomen under international, European and Belgian national and regional law, Kluwer Law international, The Hague, 2003.*

Bodiroga-Vukobrat, N., Horak, H., Martinović, A., *Temeljne gospodarske slobode u Europskoj uniji, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2011.*

Borchardt, K-D., *Abeceda prava Europske unije, Ured za publikacije Europske unije, 2011.*

Borić, R., *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije, Biblioteka ONA, 2007.*

Bottasso, A., Sembenelli, A., *Market power, productivity and the EU Single Market Program: Evidence from a panel of Italian firms, European Economic Review, Elsevier, 2001.*

- Britvić Vetma, B., *Utjecaj konvencijskog prava i prava Europske unije na zaštitu prava stranke u upravnom sporu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 37 br. 1, 2016.
- Cherednychenko, O., *EU Fundamental Rights, EC Fundamental Freedoms and Private Law, European Review of Private Law 1*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.
- Craig, P., *The Evolution of the Single Market* u Barnard, S. (Ur.), *The Law of the Single European Market*, 2002.
- Čeh Časni, A., *Analiza slobode kretanja radnika na području proširene EU uporabom odabranih statističkih metoda*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol. 5 No. 1, 2007.
- Čizmić, J., Momčinović, H., *Športsko arbitražno sudište HOO – organizacijske i postupovne odredbe*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011.
- Čapeta, T., *Europska unija po Lisabonskom ugovoru*, Hrvatska javna uprava, god. 10., br. 1., 2010.
- Čapeta, T., *Sudovi Europske unije: Nacionalni sudovi kao europski sudovi*, Zagreb, 2002.
- Ćeranić, J., *Ratifikacija Lisabonskog ugovora - Reforma Evropske unije: bilans i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2009.
- De Burca Grainne, C. P., *EU Law, Text, Cases and Materials*, 5th edition, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Denizeau, C., *L'autorité des arrêts de la Cour de justice de l'Union européenne*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 2/2014.
- Dimitrakopoulos, D., *The Transposition of EU Law: Post-Decisional Politics and Institutional Autonomy*, *European Law Journal* 7 (4), Birkbeck, University of London, 2001.
- Đurđević, Z., *Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 2/2008.
- European Commission, *20 years of the European Single Market - Together for new growth*, Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2012.
- Europski parlament, *Kratki vodič o Europskoj uniji*, 2016.
- Feess, E., Muhlheuser, G., *Economic Consequences of Transfer Fee Regulation in European Football*, *European Journal of Law and Economics*, Vol. 13. No. 3.
- Flynn, L., *Free movement of capital*, u: Barnard, C., Peers, S., *European Union Law*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
- Foster, K., *European Law and Football: Who's in Charge?*, *Soccer&Society*, Vol. 1 Issue 1, 2000.
- Fritzweiler-Pfister-Summerer, *Praxishandbuch Sportrecht*, Beck, 1998.
- Gebhart, D., *Modelle für die Reform des Transfersystem für Berufsfussballspieler aus rechtlicher und tatsächlicher Sicht*, Peter Lang, 1999.
- Goldner Lang, I., *Sloboda kretanja ljudi u EU, Kontekst sporazuma o pridruživanju*, Školska knjiga, 2007.
- Goldner Lang, I., Vukorepa, I., *Izvešće o hrvatskom zakonodavstvu koje uređuje radno pravni status radnika migranata (iz EU i trećih država) te pravima koja proizlaze iz njihovog radno*

pravnog statusa (njihovim socijalnim pravima) u odnosu na pravnu stečevinu EU, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Katedra za radno i socijalno pravo, 2010.

Govaere, I., The Future Direction of the EU International Market: On Vested Values and Fashionable Modernism, Columbia Journal of European Law, Vol. 16 No. 1, 2009.

Gozi, S., Evropska vlada, BMG, Beograd, 2003.

Gümrük, Z. İ., The European Court of Justice's Ruling in The Kahveci Case Lights the Way for Other Turkish National Sportsmen in the European Union, Ankarabarreview, Ankara, 2009.

Guttman, A., Sports: The First Five Millennia, University of Massachusetts Press, Amherst, 2004.

Herdegen, M., Europsko pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2003.

Horak, H., Dumančić, K., Šafranko, Z., Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2013.

Ivkošić, M., Pravni okvir transfera profesionalnih nogometaša, (Uvod u) športsko pravo, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009.

Ivkošić, M., Pravni ustroj nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 2/2010.

Jelinić, S., Opća načela prava - kriteriji o pravnim vrijednostima - pleoaje za dosljednu primjenu, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. 4 No. 1, 2013.

Kačer, H., Perkušić, A., Ivančić-Kačer, B., Postoji li u Republici Hrvatskoj (kvalitetno) sportsko pravo, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012.

Kačer, H., Uvod i osobe u športu, (Uvod u) športsko pravo, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009.

Kandžija, V., Gospodarski sustav Europske unije, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2003.

Kapural, M., Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku, Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Sv. 3: Ususret izazovima pregovora, Institut za javne financije: Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 2005.

Kesner-Škreb, M., Pravna stečevina Europske unije, Financijska teorija i praksa 32 (3), 2008.

Krause, A., Rinne, U., Zimmermann K. F., How Far Away Is a Single European Labor Market?, Discussion Paper No. 8383, Iza and University of Bonn, 2014.

Kustec Lipicer, S., Maksmuti, A., Odnos politike i sporta u perspektivi teorijskih analiza u politologiji, Anali Hrvatskog politološkog društva, Vol.7. No. 1, 2011.

Lanfranchi, P., Taylor, M., Moving with the ball—The Migration of Professional Footballers, Berg, Oxford, New York, 2001.

Ljubanović, B., Britvić-Vetma, B., Hrvatsko pravo javne nabave - usklađenost s pravom EU, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 2/2011.

Maguire, J., Bale, J., Sports labour migration in the global arena, Taylor&Francis, 1994.

Marković, I., O počecima hrvatskoga nogometa, Nova Croatica, VI (2012) 6, 2012.

Martins, R. B., A European Legal Football Match Heading for Extra Time, The International Sports Law Journal, vol. 4. No. 3.-4., 2004.

- Mesić, M., Bagić, D., *Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima, Migracija i etničke teme*, Vol. 27 No. 1, 2011.
- Milinković, S., *Korišćenje asocijativnih pravila za istraživanje edukacionih podataka, Infoteh-Jahorina* Vol. 14, 2015.
- Muir, E., *EU Regulation of Access to Labour Market - A Case Study of EU Constraints on Member State Constraints on Member State Competences*, Kluwer Law International, Alphen Aan Den Rijn, 2012.
- O'Leary, L., *Employment and Labour Relations Law in the Premier League, NBA and International Rugby Union*, T.M.C. Asser Press, 2017.
- Oliver, P., Roth, W. H., *The internal market and the four freedoms*, *Common Market Law Review* 41, Kluwer Law International, Hag, 2004.
- Oschütz, F., *Sportschidsgerichtsbarkeit*, Duncker und Humblot, 2004.
- Perasović, B., Bartolucci, S., *Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu*, *Sociologija i prostor* 175 (1), 2007.
- Perasović, B., Mustapić, M., *Football supporters in the context of Croatian sociology: Research perspectives 20 years after*, *Kinesiology: international journal of fundamental and applied kinesiology*, vol. 45 No. 2, 2013.
- Perkušić, M., *Temeljne gospodarske slobode u Europskoj uniji*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 49. 2/2012.
- Perman, B., *Je li sustav sporta pravedan?*, *JAHN – European Journal of Bioethics*, Vol. 2 No. 3, 2011.
- Petrović, S., *Trgovačka društva u športu, - športsko dioničko društvo, (Uvod u) športsko pravo*, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009.
- Piodi, F., *From the Schuman Declaration to the birth of the ECSC: The role of Jean Monnet, Directorate-General for the Presidency, Archive and Documentation Centre (CARDOC), European Union*, 2010.
- Poljanec, K., *Zaklade kao ovlaštenici slobode poslovnog nastana i kretanja kapitala u pravu Europske unije i Republike Hrvatske*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 66 No. 4, 2016.
- Pošćić, A., Majkić, I., *Razvoj sudske prakse nakon predmeta „Keck“ u području slobode kretanja robe*, *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta u Osijeku*, Vol. 30 No. 3-4., 2014.
- Puljko, V., *Arbitražno rješavanje sporova u nogometu*, *Pravni vjesnik Pravnog fakulteta u Osijeku*, Vol. 10 Issue. 2. 2010.
- Reçi, S., Gurakuqi, L., *Freedom of Establishment and the Prohibition of Discrimination in the Internal Market under the Provisions of the Acquis Communautaire*, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 7 No. 3, Rim, 2016.
- Roderick, M., *The Work of Professional Football, a labour of love?*, Routledge, Oxon, 2006.
- Rodin, S., *Kao brodovi u noći: hrvatsko visoko obrazovanje i slobode unutarnjeg tržišta Europske unije*, *Politička misao: časopis za politologiju*, Vol. 48 No. 1, 2011.
- Sandvoss, C., *A game of two halves: Football, television, and globalisation*, New York: Routledge, 2003.

Schmidt, D., *The effects of the Bosman-case on the professional football leagues with special regard to the top-five leagues*, Bachelor Thesis for the discipline European Studies, University of Twente, 2007.

Selanec, G., *Ljudska prava u osnovnim dokumentima EU i njihova zaštita*, Ljudska prava, Uvod u studij, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.

Selhanović, D., *Sport – najsnažniji promidžbeni adut*, MEDIANALI – znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva, Vol.1 No.1, 2007.

Siekmann, R., *Is Sport 'Special' in EU Law and Policy?*, *The Future of Sports Law in the European Union, Beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Kluwer Law International, 2008.

Siekmann, R., Parrish, R., Verhoogt, P., Branco, M. R., Olfers, M., *Professional Sport in the Internal Market (Project No. IP/A/IMCO/ST/2005-004)*, T. M. C. Asser Institut, Hag, 2005.

Siekmann, R., *The specificity of sport: sporting exceptions in EU Law*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49. 4/2012.

Simon, T., Kolev, B., *Player's Contracts in Bulgarian Football*, *The International Sports Law Journal*, No. 1-2, 2006.

Smokvina, V., *Croatia*, *International Encyclopaedia of Laws: Sports Law*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2017.

Smokvina, V., *Socijalni dijalog u profesionalnom sportu - nogomet kao model za druge kolektivne profesionalne sportove*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, 4/2012.

Smokvina, V., *Odluke Europskog suda iz područja europskog sportskog radnog prava (sloboda kretanja radnika)*, *Hrvatska pravna revija*, sv. 11, br. 9, 2011.

Smokvina, V., Rubeša, T., *Gospodarska sloboda kretanja profesionalnih sportaša kao radnika u Europskoj uniji s naglaskom na pravne izvore i odluku Bernard*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64 no. 3, 2014.

Steiner, J., Woods, L., *EU Law*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

Šegvić, S., *Može li se govoriti o Vojnom sportskom pravu kao dijelu Sportskog prava?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 4/2011.

Tišma, S., Samardžija, V., Jurlin, K., *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*, IMO, Zagreb, 2012.

Tobler, C., *Equal treatment of migrant Turkish citizens in the EU: Contrasting the Kahveci Case with the Olympeque Lyonnais Case*, *Ankara Law Review* Vol. 7. No. 1, Ankara, 2010.

Trommer, H.-R., *Transferregelungen Profisport im Lichte des "Bosman-Urteils" im Vergleich zu Mechanismen im bezahlten amerikanischen Sport*, Duncker und Humblot, 1999.

Van den Bogaert, S., *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, Kluwer Law International, Hag, 2005.

Vasiljević, S., *Neka se čuje i druga strana: primjeri spolne i etničke diskriminacije*, Centar za ženske studije, 2012.

Vasiljević, S., *Slično i različito, Diskriminacija u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj*, TIM press, 2011.

Velázquez Hernández, P., *The European Commission's White Paper on Sport, The Future of Sports Law in the European Union, Beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Kluwer Law International, 2008.

Vermeersch, A., *All's Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport*, *Journal of Contemporary European Research*, Volume 3, Issue 3, 2007.

Villey, M., *Pravo i prava čovjeka*, Disput, Zagreb, 2002.

Vinković, M., *Dječji rad u međunarodnom, europskom i poredbenom radnom pravu*, TIM press, 2008.

Vlahović, M., *Primjena pravila tržišnog natjecanja na odvjetničku profesiju - teorijski i regulatorni aspekti, uz težište na pravu Europske unije i Republike Hrvatske*, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet, 2013.

Vrcan, S., *Nogomet-politika-nasilje, Ogledi iz sociologije nogometa*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2003.

Vuković, A., *Državne potpore profesionalnom sportu i trajne novčane naknade: Hrvatska iskustva i regionalne tendencije*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 2, 2014.

Vuković, Đ., *Pravna država*, Zgombić&partneri, Zagreb, 2005.

Vuleta, D., *Sudska regulacija pravnih odnosa na području sportskog prava de lege ferenda...*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 52, 4/2015.

Vuletić, D., *Pravni aspekti Lisabonske strategije i budući izazovi - razrada s motrišta pravne prirode mekog prava (soft law)*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 61 No. 3, 2011.

Weatherill, S., *Is the Pyramid Compatible with EC Law?*, *International Sports Law Journal*, Vol. 5 No. 3. - 4., 2005.

Weatherill, S., *On overlapping legal orders: what is the „purely sporting“ rule?* u Bogusz, B., Cygan, A. J., Szyszczak, E. M. (Ur.), *The regulation of sport in the European Union*, Edward Elgard Publishing Limited, Cheltenham, 2007.

Weizsäcker, E., *Freedom of movement of workers and recognition of professional qualifications in the case law of the European Court of Justice*, *Online Journal on free movement of workers within the European Union*, No. 1, 2010.

Zeko-Pivač, I., *Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj*, *Pravni vjesnik*, Vol. 30 No. 2, 2014.

Međunarodni izvori (međunarodni ugovori, konvencije, deklaracije) i sekundarno pravo:

Declaration on the specific characteristics of sport,

The Agreement on the European Economic Area,

The Amsterdam Treaty,

The Ankara Agreement,

The Helsinki Report on Sport,

The Treaty of Nice,

Treaty establishing a Constitution for Europe,

Treaty establishing the European Economic Community

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community,

Treaty on the European Union,

Treaty on the functioning of the European Union,

Regulation (EU) No. 492/2011,

White Paper on the completion of the internal market,

White Paper on Sport.

Heteronomni nacionalni propisi:

Opći porezni zakon (pročišćeni tekst zakona, NN 147/08, 18/11, 78/12, 136/12, 73/13, 26/15, 44/16),

Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst, NN 56/90, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14),

Zakon o obveznim odnosima (pročišćen tekst NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15),

Zakon o sportskoj inspekciji (NN 86/12),

Zakon o sportu (pročišćeni tekst zakona, NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15),

Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (pročišćeni tekst, NN 117/03, 71/06, 43/09, 34/11),

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (pročišćeni tekst, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14).

Autonomni akti sportskih udruženja:

FIFA pravilnik o statusu i transferima igrača,

Memorandum of understanding between UEFA and FIFPro,

Pravilnik o statusu igrača i registracijama Hrvatskog nogometnog saveza,

Statut Hrvatskog nogometnog saveza,

UEFA anf ECA Memorandum of understanding.

Odluke Europskog suda:

Case 75/63, Mrs M.K.H. Hoekstra (née Unger) v Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten (Administration of the Industrial Board for Retail Trades and Businesses), 1964.,

Case 15/69, Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG v Salvatore Ugliola, 1969.,

Case 36/74, B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch v Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo, 1974.,

Case 152/73, Giovanni Maria Sotgiu v Deutsche Bundespost, 1974.,

Case 13/76, Gaetano Donà v Mario Mantero, 1976.,

Case 53/81, D.M. Levin v Staatssecretaris van Justitie, 1982.,

Case 66/85, Deborah Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg, 1986.,

Case 139/85, R. H. Kempf v Staatssecretaris van Justitie, 1986.,

Case 222/86, Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) v Georges Heylens and others, 1987.,

Case 340/89, Irène Vlassopoulou v Ministerium für Justiz, Bundes-und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg, 1991.,

Case 375/92, Commission of the European Communities v Kingdom of Spain, 1994.,

Case 419/92, Ingetraut Scholz v Opera Universitaria di Cagliari and Cinzia Porcedda, 1994.,

Case 415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman, 1995.,

Case 15/96, Kalliope Schöning-Kougebetopoulou v Freie und Hansestadt Hamburg, 1998.,

Case 264/98, Tibor Balog v. ASBL Royal Charleroi Sporting Club (RCSC), 1998,

Case 51/96 and 191/97, Christelle Delière v Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo (C-51/96) and François Pacqée (C-191/97), 2000.,

Case 176/96, Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FRBSB), 2000.,

Case 281/98, Roman Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano SpA, 2000.,

Case 190/98, Volker Graf v Filzmoser Maschinenbau GmbH, 2000.,

Case 309/99, J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh and Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, interveners: Raad van de Balies van de Europese Gemeenschap, 2002.,

Case 438/00, Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak, 2003.,

Case 224/01, Gerhard Köbler v Republik Österreich, 2003.,

Case 265/03, Igor Simutenkov v Ministerio de Educación y Cultura and Real Federación Española de Fútbol, 2005.,

Case T-193/02, Laurent Piau v Commission of the European Communities, 2005.,

Case 519/04, David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities, 2006.,

Case 243/06, SA Sporting du Pays de Charleroi, G-14 Groupment des clubs de football européens v Fédération internationale de football association (FIFA), 2006.,

Case 152/08, Real Sociedad de Fútbol SAD and Nihat Kahveci v Consejo Superior de Deportes and Real Federación Española de Fútbol, 2008.,

Case 325/08, Olympique Lyonnais SASP v Olivier Bernard and Newcastle UFC, 2010.

Izvori s Interneta i razno:

Članak pod naslovom "Uoči ulaska u EU pravni poredak u neredu" objavljen u regionalnom dnevnom listu Glas Slavonije dana 5. lipnja 2013.,

Damjanović, D., Definiranje pojma „radnik“ u europskom pravu, 2013.,

De La Rochefoucauld, E., Collection of sports-related case-law, For the sport and Law Commission,

Infantino, G., Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?, 2006.,

Kolassa, D., Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje kapitala, 05/2016.,

Maciejewski, M., Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje robe, 05/2016.,

Mrežna stranica EUR-Lex (Pristup zakonodavstvu Europske unije) <http://eur-lex.europa.eu/>,

Mrežna stranica European Association for Sport Management <http://www.easm.net/>,

Mrežna stranica Europskog dokumentacijskog centra <http://euinfo.pravo.hr/>,

Mrežna stranica FIFA-e (Fédération Internationale de Football Association) <http://www.fifa.com/>,

Mrežna stranica Forbes http://www.forbes.com,

Mrežna stranica Narodnih novina <http://narodne-novine.nn.hr/>,

Mrežna stranica Singipedia <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/>,

Mrežna stranica Transfermarkt <http://www.transfermarkt.de/>,

S. Weatherill, Limits to the autonomy of sports governing bodies under EC law: legal perspectives on the 'Arnaut Report', Concluding Conference Social Dialogue, Bruxelles, 27. studeni 2006.,

Schmid-Drüner, M., Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Slobodno kretanje radnika, 05/2016.,

Smokvina, V., Sloboda kretanja sportaša i posebnost njihovog radnopravnog statusa u Europskoj uniji, Doktorska disertacija, Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, 2012.,

Štingl, K., Unutarnje tržište Europske unije i temeljne slobode, dostupno putem mrežne poveznice <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=14613> (učitano 17. studenoga 2017.).

11. Prilozi

11.1. Izlazna mobilnost igrača prema klubovima Prve hrvatske nogometne lige uključenim u natjecanje u sezoni godine 15./16.

GKN Dinamo Zagreb:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	Muhamed Preljević	Hallescher FC, Njemačka	bosansko	91/92
2.	Kujtim Shala	FC Stade Rennes, Francuska	hrvatsko/kosovsko	91/92
3.	Primož Gliha	ND Mura 05, Slovenija	slovensko	91/92
4.	Stjepan Deverić	SK Sturm Graz, Austrija	hrvatsko	91/92
5.	Mladen Mladenović	CD Castellón, Španjolska	hrvatsko	91/92
6.	Željko Petrović	FC Sevilla, Španjolska	crnogorsko	91/92
7.	Davor Šuker	FC Sevilla, Španjolska	hrvatsko	91/92
8.	Zvonimir Boban	AC Mailand, Italija	hrvatsko	91/92
9.	Péter Vig	LASK Linz, Austrija	mađarsko	92/93
10.	Zoran Slišković	AEK Atena, Grčka	hrvatsko	92/93
11.	Mario Stanić	Sporting Gijón, Španjolska	hrvatsko	93/94
12.	Željko Pakasin	SK Sturm Graz, Austrija	hrvatsko	94/95
13.	Goran Vlaović	Calcio Padova, Italija	hrvatsko	94/95
14.	Andrej Panadić	Chemnitzer FC, Njemačka	hrvatsko	94/95
15.	Vjekoslav Škrinjar	Gamba Osaka, Japan	hrvatsko	94/95
16.	Damir Lesjak	Hapoel Haifa, Izrael	hrvatsko	95/96
17.	Sejad Halilović	Real Valladolid, Španjolska	hrvatsko/bosansko	95/96
18.	Alen Peternac	Real Valladolid, Španjolska	hrvatsko	95/96
19.	Joško Jeličić	FC Sevilla, Španjolska	hrvatsko	95/96
20.	Zoran Mamić	VfL Bochum, Njemačka	hrvatsko	96/97
21.	Zvonimir Soldo	VfB Stuttgart, Njemačka	hrvatsko	96/97
22.	Vladimir Petrović	FC Toulouse, Francuska	hrvatsko	97/98
23.	Igor Tomašić	Roda JC Kerkrade, Nizozemska	hrvatsko/bugarsko	97/98
24.	Marinko Galić	ND Mura 05, Slovenija	slovensko	97/98
25.	Srđan Mladinić	Karlsruher SC, Njemačka	hrvatsko	98/99
26.	Tomislav Rukavina	AC Venezia 1907, Italija	hrvatsko	98/99
27.	Alen Petrović	VfL Bochum, Njemačka	hrvatsko	98/99
28.	Silvio Marić	Newcastle United, Engleska	hrvatsko	98/99
29.	Mark Viduka	Celtic Glasgow, Škotska	hrvatsko/australsko	98/99
30.	Dario Šimić	Inter Mailand, Italija	hrvatsko	98/99
31.	Grazvydas Mikulėnas	Polonia Warschau, Poljska	litavsko	99/00
32.	Dario Dabac	HNK Brotnjo Čitluk, BiH	hrvatsko	99/00
33.	Kazuyoshi Miura	Kyoto Sanga FC, Japan	japansko	99/00
34.	Jasmin Hurić	NK Jedinstvo Bihać, BiH	bosansko	99/00
35.	Danijel Štefulj	Hannover 96, Njemačka	hrvatsko	99/00
36.	Ardian Kozniku	FC Kärnten, Austrija	hrvatsko/kosovsko	00/01
37.	Josip Šimić	FC Brügge, Belgija	hrvatsko	00/01
38.	Goran Jurić	Yokohama F. Marinos, Japan	hrvatsko	00/01
39.	Igor Mostarlić	AC Pisa, Italija	hrvatsko	00/01
40.	Mario Cvitanović	Hellas Verona, Italija	hrvatsko	00/01
41.	Daniel Šarić	Panathinaikos Athen, Grčka	hrvatsko	00/01
42.	Stjepan Tomas	Vicenza Calcio, Italija	hrvatsko	00/01
43.	Igor Bišćan	FC Liverpool, Engleska	hrvatsko	00/01
44.	Ante Čović	Sydney Olympic, Australija	hrvatsko/australsko	01/02
45.	Zoran Pavlović	FK Austria Wien, Austrija	slovensko	01/02
46.	Marko Radas	ND FC Ljubljana, Slovenija	hrvatsko	01/02
47.	Mario Tokić	Grazer AK, Austrija	hrvatsko	01/02

48.	Igor Cvitanović	Shimizu S-Pulse, Japan	hrvatsko	01/02
49.	Mario Bazina	Grazer AK, Austrija	hrvatsko	01/02
50.	Eddy Bosnar	SK Sturm Graz, Austrija	hrvatsko/australsko	01/02
51.	Tomislav Šokota	Benfica Lissabon, Portugal	hrvatsko	01/02
52.	Boško Balaban	Aston Villa, Engleska	hrvatsko	01/02
53.	Spomenko Bošnjak	Metalurg Zaporizhya, Ukrajina	hrvatsko/bosansko	02/03
54.	Alexandre	Ciudad Murcia, Španjolska	brazilsko/španjolsko	02/03
55.	Renato Pilipović	FC Kärnten, Austrija	hrvatsko	02/03
56.	Tomislav Butina	FC Brügge, Belgija	hrvatsko	03/04
57.	Vladimir Petrović	Qingdao Jonoon, Kina	hrvatsko	03/04
58.	Edin Husić	HNK Orašje, BiH	bosansko	03/04
59.	Ivica Džidić	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	03/04
60.	Silvio Marić	Panathinaikos Athen, Grčka	hrvatsko	03/04
61.	Danijel Krivić	Györi ETO FC, Mađarska	hrvatsko/bosansko	03/04
62.	Mario Jurić	Shinnik Yaroslavl, Rusija	hrvatsko/bosansko	03/04
63.	Ivica Olić	ZSKA Moskva, Rusija	hrvatsko	03/04
64.	Jerko Leko	Dynamo Kiev, Ukrajina	hrvatsko	03/04
65.	Jasmin Agić	Incheon United FC, Južna Koreja	hrvatsko	04/05
66.	Albin Pelak	FK Željezničar Sarajevo, BiH	bosansko	04/05
67.	Damir Milinović	SV Wüstenrot Salzburg, Austrija	hrvatsko	04/05
68.	Mihael Mikić	1. FC Kaiserslautern, Njemačka	hrvatsko	04/05
69.	Anthony Pelikan	Melbourne Knights, Australija	hrvatsko/australsko	04/05
70.	Dumitru Mitu	Panathinaikos Athen, Grčka	hrvatsko/rumunjsko	04/05
71.	Stipe Lapić	Kuban Krasnodar, Rusija	hrvatsko	04/05
72.	Goce Sedloski	Vegalta Sendai, Japan	makedonsko	04/05
73.	Goce Sedloski	Diyarbakirspor, Turska	makedonsko	05/06
74.	Dumitru Mitu	CFR Cluj, Rumunjska	hrvatsko/rumunjsko	05/06
75.	Silvio Spann	Yokohama FC, Japan	trinidadsko	05/06
76.	André Mijatović	SpVgg Greuther Fürth, Njemačka	hrvatsko	05/06
77.	Vladimir Vasilj	Torku Konyaspor, Turska	hrvatsko	05/06
78.	Ivan Đurđek	Aris Thessaloniki, Grčka	hrvatsko	05/06
79.	Danijel Pranjić	SC Heerenveen, Nizozemska	hrvatsko	05/06
80.	Boštjan Cesar	Olympique Marseille, Francuska	slovensko	05/06
81.	Damir Džidić	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	06/07
82.	Jasmin Agić	FC Pasching, Austrija	hrvatsko	06/07
83.	Mario Cvitanović	FC Energie Cottbus, Njemačka	hrvatsko	06/07
84.	Vitor Júnior	Sport Club do Recife, Brazil	brazilsko	06/07
85.	Vedran Ješe	FC Thun, Švicarska	hrvatsko	06/07
86.	Goran Ljubojević	KRC Genk, Belgija	hrvatsko	06/07
87.	Ivan Bošnjak	KRC Genk, Belgija	hrvatsko	06/07
88.	Damir Vidović	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	07/08
89.	Ivan Turina	Skoda Xanthi, Grčka	hrvatsko	07/08
90.	Anderson Costa	EC Bahia, Brazil	brazilsko/portugalsko	07/08
91.	Osmar	América Football Club (RJ), Brazil	brazilsko	07/08
92.	Gordon Schildenfeld	Besiktas Istanbul, Turska	hrvatsko	07/08
93.	Nikola Pokrivač	AS Monaco, Francuska	hrvatsko	07/08
94.	Vedran Ćorluka	Manchester City, Engleska	hrvatsko	07/08
95.	Eduardo	FC Arsenal, Engleska	hrvatsko/brazilsko	07/08
96.	Tomislav Mikulić	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	08/09
97.	Georg Koch	SK Rapid Wien, Austrija	njemačko	08/09
98.	Mate Dugandžić	Melbourne Knights, Australija	hrvatsko/australsko	08/09
99.	Daniel Višević	Richmond SC Eagles, Australija	hrvatsko/australsko	08/09
100.	Franck Guela	AE Larisa, Grčka	Obale Bjelokosti	08/09
101.	Tomislav Vranjić	AE Larisa, Grčka	hrvatsko	08/09

102.	Dario Zahora	Rosenborg Trondheim, Norveška	hrvatsko	08/09
103.	Mihael Mikić	Sanfrece Hiroshima, Japan	hrvatsko	08/09
104.	Hrvoje Čale	Trabzonspor, Turska	hrvatsko	08/09
105.	Ognjen Vukojević	Dynamo Kiew, Ukrajina	hrvatsko	08/09
106.	Luka Modrić	Tottenham Hotspur, Engleska	hrvatsko	08/09
107.	Dimitrios Papadopoulos	Celta Vigo, Španjolska	grčko	09/10
108.	Mirko Hrgović	SpVgg Greuther Fürth, Njemačka	hrvatsko/bosansko	09/10
109.	Boško Balaban	Panionios Athen, Grčka	hrvatsko	09/10
110.	Tomislav Šokota	KSC Lokeren, Belgija	hrvatsko	09/10
111.	Josip Tadić	Grenoble Foot 38, Francuska	hrvatsko	09/10
112.	Dino Drpić	Karlsruher SC, Njemačka	hrvatsko	09/10
113.	Dejan Lovren	Olympique Lyon, Francuska	hrvatsko	09/10
114.	Ivan Turina	AIK Stockholm, Švedska	hrvatsko	10/11
115.	Ante Tomić	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	10/11
116.	Saško Pandev	Mughan Salyan, Azerbajdžan	hrvatsko/makedonsko	10/11
117.	Etto	PAOK Thessaloniki, Grčka	brazilsko	10/11
118.	Ivica Vrdoljak	Legia Warschau, Poljska	hrvatsko	10/11
119.	Mario Mandžukić	VfL Wolfsburg, Njemačka	hrvatsko	10/11
120.	Dino Škvorc	KV Mechelen, Belgija	hrvatsko	11/12
121.	Antun Palić	AEK Larnaka, Cipar	hrvatsko	11/12
122.	Walid Atta	Helsingborgs IF, Švedska	etiopijsko/švedsko	11/12
123.	Carlos	Al-Ettifaq, Saudijska Arabija	hrvatsko/brazilsko	11/12
124.	Miroslav Slepčička	AC Sparta Prag, Češka	češko	11/12
125.	Leandro Cufre	Atlas Guadalajara, Meksiko	argentinsko	11/12
126.	Emiljano Vila	PAS Giannina, Grčka	albansko	11/12
127.	Dodô	FK Gabala, Azerbajdžan	brazilsko	11/12
128.	Adrián Calello	AC Siena, Italija	argentinsko/talijansko	12/13
129.	Mateo Poljak	Western Sydney Wanderers, Australija	hrvatsko	12/13
130.	Pedro Morales	FC Málaga, Španjolska	čileansko	12/13
131.	Tonel	SC Beira-Mar, Portugal	portugalsko	12/13
132.	Milan Badelj	Hamburger SV, Njemačka	hrvatsko	12/13
133.	Domagoj Vida	Dynamo Kiew, Ukrajina	hrvatsko	12/13
134.	Mateo Kovačić	Inter Mailand, Italija	hrvatsko	12/13
135.	Safet Sivšić	FK Olimpik Sarajevo, BiH	bosansko	13/14
136.	Pablo Migliore	Argentinos Juniors, Argentina	argentinsko/talijansko	13/14
137.	Ivan Kelava	Udinese Calcio, Italija	hrvatsko	13/14
138.	Jakub Sylvestr	FC Erzgebirge Aue, Njemačka	slovačko	13/14
139.	Fatos Beqiraj	Changchun Yatai, Kina	crnogorsko/kosovsko	13/14
140.	Sammir	FC Getafe, Španjolska	hrvatsko/brazilsko	13/14
141.	Šime Vrsaljko	FC Genua 1893, Italija	hrvatsko	13/14
142.	Tin Jedvaj	AS Rom, Italija	hrvatsko	13/14
143.	Luis Ibáñez	Györi ETO FC, Mađarska	argentinsko/talijansko	14/15
144.	Fran Brodić	FC Brügge, Belgija	hrvatsko	14/15
145.	Robert Murić	Ajax Amsterdam, Nizozemska	hrvatsko	14/15
146.	Duje Čop	Cagliari Calcio, Italija	hrvatsko	14/15
147.	Alen Halilović	FC Barcelona B, Španjolska	hrvatsko	14/15
148.	Marcelo Brozović	Inter Mailand, Italija	hrvatsko	14/15
149.	Lee Ady	FK Čukarički, Srbija	gansko	15/16
150.	Jozo Šimunović	Celtic Glasgow, Škotska	hrvatsko	15/16
151.	Ivo Pinto	Norwich City, Engleska	portugalsko	15/16

HNK Hajduk Split:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	Darko Dražić	Fortuna Düsseldorf, Njemačka	hrvatsko	91/92
2.	Predrag Erak	Iraklis Thessaloniki, Grčka	srpsko	91/92
3.	Alen Bokšić	AS Cannes, Francuska	hrvatsko	91/92
4.	Robert Jarni	FC Bari 1908, Italija	hrvatsko	91/92
5.	Stjepan Andrijašević	AS Monaco, Francuska	hrvatsko	92/93
6.	Goran Vučević	FC Barcelona, Španjolska	hrvatsko	92/93
7.	Sašo Udović	ND Slovan Ljubljana, Slovenija	slovensko	92/93
8.	Boško Bošković	FC Luka Koper, Slovenija	slovensko	92/93
9.	Igor Štimac	FC Cádiz, Španjolska	hrvatsko	92/93
10.	Edmond Abazi	Benfica Lissabon, Portugal	albansko	93/94
11.	Slavko Ferić	SK Vorwärts Steyr, Austrija	hrvatsko	93/94
12.	Ardian Kozniku	AS Cannes, Francuska	hrvatsko/kosovsko	93/94
13.	Slaven Bilić	Karlsruher SC, Njemačka	hrvatsko	93/94
14.	Ante Miše	Vitesse Arnheim, Nizozemska	hrvatsko	94/95
15.	Dean Računica	SV Casino Salzburg, Austrija	hrvatsko	94/95
16.	Ante Čović	VfB Stuttgart, Njemačka	hrvatsko	94/95
17.	Karol Prazenica	OFI Kreta, Grčka	slovačko	95/96
18.	Stjepan Andrijašević	Rayo Vallecano, Španjolska	hrvatsko	95/96
19.	Sead Seferović	Tigres UANL, Meksiko	bosansko	95/96
20.	Tomislav Erceg	FC Lugano, Švicarska	hrvatsko	95/96
21.	Ivica Mornar	Eintracht Frankfurt, Njemačka	hrvatsko/belgijsko	95/96
22.	Igor Štimac	Derby County, Engleska	hrvatsko	95/96
23.	Aljoša Asanović	Derby County, Engleska	hrvatsko	96/97
24.	Darko Butorović	FC Porto, Portugal	hrvatsko	96/97
25.	Mario Meštrovic	Deportivo Alavés, Španjolska	hrvatsko	96/97
26.	Dražen Budić	SV Atlas Delmenhorst, Njemačka	bosansko	96/97
27.	Ivan Jurić	FC Sevilla, Španjolska	hrvatsko	96/97
28.	Milan Rapačić	AC Perugia Calcio, Italija	hrvatsko	96/97
29.	Mirsad Hibić	FC Sevilla, Španjolska	hrvatsko/bosansko	96/97
30.	Arben Nuhju	KSK Beveren, Belgija	makedonsko	97/98
31.	Tomislav Erceg	US Ancona, Italija	hrvatsko	97/98
32.	Goce Sedloski	Sheffield Wednesday, Engleska	makedonsko	97/98
33.	Viktor Paco	Maccabi Haifa, Izrael	albansko	98/99
34.	Ivica Pirić	SSV Ulm 1846, Njemačka	hrvatsko	98/99
35.	Elvis Brajković	Santos Laguna, Meksiko	hrvatsko	98/99
36.	Joško Bilić	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	98/99
37.	Vedran Runje	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	98/99
38.	Adrian Aliaj	Standard Lüttich, Belgija	albansko	98/99
39.	Enes Demirović	Adanaspor, Turska	bosansko	98/99
40.	Mirko Selak	Boldklubben AF 1893, Danska	hrvatsko	99/00
41.	Tomislav Erceg	UD Levante, Španjolska	hrvatsko	99/00
42.	Vedran Madžar	Rot-Weiss Oberhausen, Njemačka	hrvatsko	99/00
43.	Dean Računica	Hapoel Tel Aviv, Izrael	hrvatsko	99/00
44.	Igor Musa	Deportivo Xerez, Španjolska	hrvatsko	99/00
45.	Jurica Vučko	Deportivo Alavés, Španjolska	hrvatsko	99/00
46.	Marino Biliškov	VfL Wolfsburg, Njemačka	hrvatsko	99/00
47.	Anthony Šerić	Hellas Verona, Italija	hrvatsko/australsko	99/00
48.	Igor Tudor	Juventus Turin, Italija	hrvatsko	99/00
49.	Eduard Abazi	FK Dinamo Tiranë, Albanija	albansko	00/01
50.	Marijan Budimir	Udinese Calcio, Italija	hrvatsko	00/01
51.	Jasmin Mujdža	Hapoel Petah Tikva, Izrael	hrvatsko/bosansko	00/01
52.	Ivan Leko	FC Málaga, Španjolska	hrvatsko	00/01

53.	Ante Jažić	SK Rapid Wien, Austrija	hrvatsko/kanadsko	00/01
54.	Josip Skoko	KRC Genk, Belgija	hrvatsko/australsko	00/01
55.	Ernest Siankam Emako	Volyn Lutsk, Ukrajina	kamerunsko	01/02
56.	Stipe Matić	Vasas SC, Mađarska	hrvatsko	01/02
57.	Mirko Hrgović	Gamba Osaka, Japan	hrvatsko/bosansko	01/02
58.	Anthony Tokpah	Hershey Wildcats, SAD	liberijsko	01/02
59.	Vik Lalić	Rot-Weiss Oberhausen, Njemačka	hrvatsko	01/02
60.	Stanko Bubalo	FC Kärnten, Austrija	hrvatsko	01/02
61.	Igor Gjuzelov	Shakhtar Donetsk, Ukrajina	makedonsko/belgijsko	01/02
62.	Mate Bilić	Real Saragossa, Španjolska	hrvatsko	01/02
63.	Dmitri Radchenko	Bergantiños FC, Španjolska	rusko	02/03
64.	Tomislav Erceg	Sanfrece Hiroshima, Japan	hrvatsko	02/03
65.	Ivan Bošnjak	Al-Ittihad Tripoli, Libija	hrvatsko	02/03
66.	Ante Miše	ND Mura 05, Slovenija	hrvatsko	03/04
67.	Ivan Radeljić	Cerezo Osaka, Japan	hrvatsko/bosansko	03/04
68.	Jurica Puljiz	Eintracht Frankfurt, Njemačka	hrvatsko	03/04
69.	Milan Rapačić	US Ancona, Italija	hrvatsko	03/04
70.	Stipe Pletikosa	Shakhtar Donetsk, Ukrajina	hrvatsko	03/04
71.	Darijo Srna	Shakhtar Donetsk, Ukrajina	hrvatsko	03/04
72.	Goran Sabljčić	Dynamo Kiev, Ukrajina	hrvatsko	03/04
73.	Petar Krpan	União Leiria, Portugal	hrvatsko	04/05
74.	Suad Fileković	GS Ergotelis, Grčka	slovensko	04/05
75.	Luka Glavaš	Melbourne Knights, Australija	hrvatsko/australsko	04/05
76.	Darko Miladin	FC Schaffhausen, Švicarska	hrvatsko	04/05
77.	Nino Bule	FC Pasching, Austrija	hrvatsko	04/05
78.	Hrvoje Vuković	SV Wacker Burghausen, Njemačka	hrvatsko	04/05
79.	Marinko Škaričić	1. FC Schweinfurt 05, Njemačka	hrvatsko	04/05
80.	Stjepan Skočibušić	Excelsior Mouscron, Belgija	hrvatsko	04/05
81.	Zvonimir Deranja	FC Le Mans, Francuska	hrvatsko	04/05
82.	Nenad Vučković	NS Drava Ptuj, Slovenija	hrvatsko	04/05
83.	Ryan Thomson	Rot-Weiss Essen, Njemačka	kanadsko/škotsko	04/05
84.	Juraj Grizelj	Karlsruher SC, Njemačka	hrvatsko	04/05
85.	Hrvoje Sunara	Maccabi Tel Aviv, Izrael	hrvatsko	04/05
86.	Andrija Balajić	AO Chalkida, Grčka	hrvatsko	04/05
87.	Srđan Andrić	Panathinaikos Athen, Grčka	hrvatsko	04/05
88.	Mario Carević	Al-Ittihad Dschidda, Saudijska Arabija	hrvatsko	04/05
89.	Josip Lukačević	SC Golling, Austrija	hrvatsko/bosansko	05/06
90.	Mirza Mešić	FK Sarajevo, BiH	bosansko	05/06
91.	Bulend Biščević	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	bosansko	05/06
92.	Dejan Martinović	HŠK Posušje, BiH	bosansko	05/06
93.	Erick Matos	NK Široki Brijeg, BiH	brazilsko	05/06
94.	Ante Serdarušić	HŠK Posušje, BiH	hrvatsko/bosansko	05/06
95.	Lovre Vulin	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	05/06
96.	Gradimir Crnogorac	Akademisk Boldklub, Danska	bosansko	05/06
97.	Krunoslav Lovrek	Lierse SK, Belgija	hrvatsko	05/06
98.	Tvrtko Kale	Neuchâtel Xamax, Švicarska	hrvatsko/izraelsko	05/06
99.	Natko Rački	Niki Volos, Grčka	hrvatsko	05/06
100.	Ivan Leko	FC Brügge, Belgija	hrvatsko	05/06
101.	Hrvoje Vejić	Tom Tomsk, Rusija	hrvatsko	05/06
102.	Luka Vučko	Saturn Ramenskoe, Rusija	hrvatsko	05/06
103.	Mato Neretljak	Suwon Bluewings, Južna Koreja	hrvatsko	05/06
104.	Petar Šuto	HŠK Posušje, BiH	hrvatsko	06/07
105.	Boris Džidić	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	06/07
106.	Miklós Gaál	Amkar Perm, Rusija	mađarsko	06/07

107.	Igor Krlevski	Luch-Energia Vladivostok, Rusija	makedonsko	06/07
108.	Jurica Vučko	Tianjin Teda, Kina	hrvatsko	06/07
109.	Darko Miladin	GS Ergotelis, Grčka	hrvatsko	06/07
110.	Mate Dragičević	FC Khimki, Rusija	hrvatsko	06/07
111.	Ivan Režić	Maccabi Tel Aviv, Izrael	hrvatsko	06/07
112.	Zvonimir Deranja	FC Libourne-Saint-Seurin, Francuska	hrvatsko	06/07
113.	Mario Budimir	GS Ergotelis, Grčka	hrvatsko	06/07
114.	Dragan Blatnjak	FC Khimki, Rusija	hrvatsko/bosansko	06/07
115.	Mladen Bartulović	Dnipro Dnipropetrovsk, Ukrajina	hrvatsko	06/07
116.	Niko Kranjčar	FC Portsmouth, Engleska	hrvatsko	06/07
117.	Igor Musa	AEL Limassol, Cipar	hrvatsko	07/08
118.	Pablo Munhoz	Club Nacional, Urugvaj	urugvajsko	07/08
119.	Felipe	Wellington Phoenix, Australija	brazilsko	07/08
120.	Dario Damjanović	Luch-Energia Vladivostok, Rusija	hrvatsko/bosansko	07/08
121.	Igor Gal	Caykur Rizespor, Turska	hrvatsko	07/08
122.	Nikica Jelavić	SV Zulte Waregem, Belgija	hrvatsko	07/08
123.	Mirko Hrgović	JEF United Chiba, Japan	hrvatsko/bosansko	07/08
124.	Duje Čop	CD Nacional, Portugal	hrvatsko	08/09
125.	Ante Rukavina	Panathinaikos Athen, Grčka	hrvatsko	08/09
126.	Mladen Bartolović	Foolad FC, Iran	hrvatsko	09/10
127.	Siniša Linić	Bnei Yehuda Tel Aviv, Izrael	hrvatsko	09/10
128.	Tomislav Bušić	Maccabi Petah Tikva FC, Izrael	hrvatsko	09/10
129.	Drago Gabrić	Trabzonspor, Turska	hrvatsko	09/10
130.	Nikola Kalinić	Blackburn Rovers, Engleska	hrvatsko	09/10
131.	Anthony Šerić	Kardemir Karabükspor, Turska	hrvatsko/australsko	10/11
132.	Vjekoslav Tomić	Kardemir Karabükspor, Turska	hrvatsko	10/11
133.	Josip Skoko	Melbourne Heart FC, Australija	hrvatsko/australsko	10/11
134.	Goran Rubil	Asteras Tripolis, Grčka	hrvatsko	10/11
135.	Dario Jertec	Al-Faisaly Harmah, Saudijska Arabija	hrvatsko	10/11
136.	Florin Cernat	Kardemir Karabükspor, Turska	rumunjsko	10/11
137.	Miro Varvodić	1. FC Köln, Njemačka	hrvatsko	10/11
138.	Marko Livaja	Inter Mailand, Italija	hrvatsko	10/11
139.	Boris Pandža	KV Mechelen, Belgija	hrvatsko/bosansko	10/11
140.	Ivan Strinić	Dnipro Dnipropetrovsk, Ukrajina	hrvatsko	10/11
141.	Senijad Ibričić	Lokomotiv Moskau, Rusija	hrvatsko/bosansko	10/11
142.	Mario Brkljača	Sibir Novosibirsk, Rusija	hrvatsko	11/12
143.	Masahiko Inoha	Vissel Kobe, Japan	japansko	11/12
144.	Božidar Radošević	Budućnost Podgorica, Crna Gora	hrvatsko	11/12
145.	Ervin Bulku	AZAL PFK Baku, Azerbajdžan	albansko	11/12
146.	Marin Ljubičić	SK Tavriya Simferopol, Ukrajina	hrvatsko	11/12
147.	Jurica Buljat	Maccabi Haifa, Izrael	hrvatsko	11/12
148.	Danijel Subašić	AS Monaco, Francuska	hrvatsko	11/12
149.	Petar Bašić	MFK Dubnica, Slovačka	hrvatsko	12/13
150.	Ivan Jovanović	Motor Lublin, Poljska	hrvatsko	12/13
151.	Marin Jurina	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	12/13
152.	Antonio Asanović	CS Turnu-Severin, Rumunjska	hrvatsko	12/13
153.	Ivan Lendrić	SV Zulte Waregem, Belgija	hrvatsko	12/13
154.	Ivan Pešić	SK Austria Klagenfurt, Austrija	hrvatsko	12/13
155.	James Dens	Alki Larnaka, Cipar	brazilsko	12/13
156.	Srđan Andrić	Al-Wahda FC Abu Dhabi, UAE	hrvatsko	12/13
157.	Mario Tičinović	FC Nordsjaelland, Danska	hrvatsko	12/13
158.	Anas Sharbini	Al-Ittihad Dschidda, Saudijska Arabija	hrvatsko/jordansko	12/13
159.	Ante Vukušić	Delfino Pescara 1936, Italija	hrvatsko	12/13
160.	Goran Blažević	Levski Sofia, Bugarska	hrvatsko	13/14

161.	<i>Tonći Kukoč</i>	<i>Brescia Calcio, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
162.	<i>Zoran Plazonić</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
163.	<i>Danijel Stojanović</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
164.	<i>Steven Lustica</i>	<i>Adelaide United, Australija</i>	<i>hrvatsko/australsko</i>	<i>13/14</i>
165.	<i>Antonio Jakoliš</i>	<i>Royal Mouscron-Péruwelz, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
166.	<i>Ivan Vuković</i>	<i>Seongnam FC, Južna Koreja</i>	<i>crnogorsko</i>	<i>13/14</i>
167.	<i>Josip Radošević</i>	<i>SSC Neapel, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
168.	<i>Mirko Oremuš</i>	<i>Hapoel Petah Tikva, Izrael</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
169.	<i>Matej Jonjić</i>	<i>Incheon United, Južna Koreja</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
170.	<i>Miro Kovačić</i>	<i>1. SC Znojmo, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
171.	<i>Temurkhodja Abdukholiqov</i>	<i>Lokomotiv Tashkent, Uzbekistan</i>	<i>uzbekistansko</i>	<i>14/15</i>
172.	<i>Antonio Milić</i>	<i>KV Oostende, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
173.	<i>Jean Evrard Kouassi</i>	<i>Shanghai SIPG, Kina</i>	<i>Obale Bjelokosti</i>	<i>14/15</i>
174.	<i>Mario Pašalić</i>	<i>FC Chelsea, Engleska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
175.	<i>Avdija Vršajević</i>	<i>Osmanlıspor FK, Turska</i>	<i>bosansko</i>	<i>15/16</i>
176.	<i>Dejan Mezga</i>	<i>Apollon Limassol, Cipar</i>	<i>hrvatsko/slovensko</i>	<i>15/16</i>
177.	<i>Goran Jozinović</i>	<i>FC Lugano, Švicarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
178.	<i>Ivo Tomas</i>	<i>VfB Oldenburg, Njemačka</i>	<i>hrvatsko/njemačko</i>	<i>15/16</i>
179.	<i>Marko Ranilović</i>	<i>FC Zlate Moravce, Slovačka</i>	<i>slovensko</i>	<i>15/16</i>
180.	<i>Tomislav Kiš</i>	<i>KV Kortrijk, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
181.	<i>Mario Maloča</i>	<i>Lechia Gdansk, Poljska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
182.	<i>Sandro Gotal</i>	<i>FC St. Gallen, Švicarska</i>	<i>hrvatsko/austrijsko</i>	<i>15/16</i>
183.	<i>Dino Mikanović</i>	<i>Aarhus GF, Danska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
184.	<i>Anton Maglica</i>	<i>Apollon Limassol, Cipar</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
185.	<i>Mijo Caktaš</i>	<i>Rubin Kazan, Rusija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
186.	<i>Andrija Balić</i>	<i>Udinese Calcio, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>

NK Inter Zaprešić:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>91/92</i>
2.	<i>Igor Čalo</i>	<i>SK Sturm Graz, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>92/93</i>
3.	<i>Anto Marković</i>	<i>BSC Young Boys, Švicarska</i>	<i>hrvatsko/njemačko</i>	<i>93/94</i>
4.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>94/95</i>
5.	<i>Miroslav Šorgić</i>	<i>VfB Mödling, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>95/96</i>
6.	<i>Denis Zovko</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>96/97</i>
7.	<i>Krešimir Marušić</i>	<i>Sydney United, Australija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>96/97</i>
8.	<i>Nikica Pavlek</i>	<i>SK Vorwärts Steyr, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>96/97</i>
9.	<i>Slađan Ašanin</i>	<i>SK Slavia Prag, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>96/97</i>
10.	<i>Željko Adžić</i>	<i>Hapoel Beer Sheva, Izrael</i>	<i>hrvatsko/australsko</i>	<i>97/98</i>
11.	<i>Danijel Bajkuša</i>	<i>Wolfsberger AC, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>97/98</i>
12.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>98/99</i>
13.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>99/00</i>
14.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>00/01</i>
15.	<i>Darijo Bakić</i>	<i>SC Union Ardagger, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>01/02</i>
16.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>02/03</i>
17.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>03/04</i>
18.	<i>Darko Horvat</i>	<i>Dynamo Dresden, Njemačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>04/05</i>
19.	<i>Klemen Lavrić</i>	<i>Dynamo Dresden, Njemačka</i>	<i>slovensko</i>	<i>04/05</i>
20.	<i>Ivan Udarević</i>	<i>Apoel Nikosia, Cipar</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
21.	<i>Kristijan Polovanec</i>	<i>MSK Zilina, Slovačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
22.	<i>Srđan Pecelj</i>	<i>VfB Admira Wacker Mödling, Austrija</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>05/06</i>
23.	<i>Igor Starman</i>	<i>ND Slovan Ljubljana, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>

24.	Antonio Franja	Vitória Setúbal FC, Portugal	hrvatsko	05/06
25.	Milan Pecelj	FK Leotar Trebinje, BiH	bosansko	06/07
26.	Mario Čizmek	KR Reykjavik, Island	hrvatsko	06/07
27.	Ivan Santini	BNZ Red Bull Salzburg U19, Austrija	hrvatsko	06/07
28.	Tomislav Gondžić	SC Weiz, Austrija	hrvatsko	06/07
29.	David Kadoić	Windsor Border Stars, Kanada	hrvatsko/kanadsko	06/07
30.	Zdravko Šušak	Böcs KSC, Mađarska	hrvatsko	06/07
31.	Tomislav Ceraj	SV Bad Aussee, Austrija	hrvatsko	06/07
32.	Petr Laga	FS Napajedla, Češka	češko	06/07
33.	Dražen Jelić	GS Kallithea, Grčka	bosansko	06/07
34.	Ernad Skulić	FK Baku, Azerbajdžan	hrvatsko	07/08
35.	Almir Hasanović	NK Čelik Zenica, BiH	bosansko	07/08
36.	Ivan Žgela	UMF Grindavik, Island	hrvatsko	07/08
37.	Kristijan Brčić	CD Nacional, Portugal	hrvatsko	08/09
38.	Marko Šarlija	FK Baku, Azerbajdžan	hrvatsko	08/09
39.	Jaroslav Nesvadba	FK Varnsdorf, Češka	češko	08/09
40.	Ivo Prettner	ND Mura 05, Slovenija	hrvatsko/slovensko	08/09
41.	Nino Bule	Panserraikos Serres, Grčka	hrvatsko	08/09
42.	Ante Šimunac	Baltika Kaliningrad, Rusija	hrvatsko/njemačko	08/09
43.	Davor Kučec	Panionios Athen, Grčka	hrvatsko	08/09
44.	Vinko Buden	KS Kastrioti Krujë, Albanija	hrvatsko	09/10
45.	Goran Brašnić	Song Lam Nghe An, Vijetnam	hrvatsko/bosansko	09/10
46.	Nenad Nikolić	FK Bežanija, Srbija	srpsko	10/11
47.	Silvio Cavrić	KF Laçi, Albanija	hrvatsko	10/11
48.	Matej Delač	FC Chelsea, Engleska	hrvatsko	10/11
49.	Matija Petrak	SV Halbenrain, Austrija	hrvatsko	11/12
50.	Armand Dubois	Okzhetpes Kokshetau, Kazahstan	kamerunsko	11/12
51.	Goran Gančev	PSMS Medan, Indonezija	makedonsko	11/12
52.	Matej Vulić	SV Traun, Austrija	hrvatsko	11/12
53.	Danijel Vincelj	USV Rudersdorf, Austrija	hrvatsko	11/12
54.	Mario Grgurović	Zalgiris Vilnius, Litva	hrvatsko	11/12
55.	Saša Balić	Kryvbas Kryvyi Rig, Ukrajina	crnogorsko	11/12
56.	Aleksandar Trajkovski	SV Zulte Waregem, Belgija	makedonsko	11/12
57.	Tomi Jurić	Adelaide United, Australija	hrvatsko/australsko	12/13
58.	Krševan Santini	Zorya Lugansk, Ukrajina	hrvatsko	12/13
59.	Josip Mlinarić	ND Mura 05, Slovenija	hrvatsko	12/13
60.	Arbër Abilalaj	KF Tirana, Slovenija	albansko	12/13
61.	Mario Batinić	NK Iskra Bugojno, BiH	hrvatsko	12/13
62.	Goran Todorčev	Rabotnički Skopje, Makedonija	makedonsko	12/13
63.	Haris Hajradinović	AS Trencin, Slovačka	bosansko/makedonsko	13/14
64.	Milan Rundić	AS Trencin, Slovačka	srpsko	13/14
65.	Ivan Herceg	Maccabi Petah Tikva FC, Izrael	hrvatsko	13/14
66.	Nikola Radojičić	Mladost Lučani, Srbija	srpsko	13/14
67.	Mislav Oršić	Spezia Calcio, Italija	hrvatsko	13/14
68.	Tomislav Šarić	Parma FC, Italija	hrvatsko	13/14
69.	Stephan Vujčić	Rabotnički, Makedonija	njemačko	13/14
70.	Frano Mlinar	Udinese Calcio, Italija	hrvatsko	13/14
71.	Šime Maruna	FK Banik Most, Češka	hrvatsko	14/15
72.	Božidar Radošević	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	14/15
73.	Christian Bravo	FC Granada B, Španjolska	čileansko	14/15
74.	Benjamin Demir	Euromilk Gorno Lisice, Makedonija	makedonsko	14/15
75.	Elvis Šarić	FK Sloboda Tuzla, BiH	hrvatsko/bosansko	14/15
76.	Nove Aceski	FK Pobeda Junior Prilep, Makedonija	makedonsko	14/15
77.	Arnas Ribokas	FK Daugava Riga, Latvija	litavsko	14/15

78.	Zoran Milutinović	Tymavos 2005, Grčka	bosansko	14/15
79.	Borislav Šimić	KF Bylis Ballsh, Albanija	srpsko	15/16
80.	Josip Posavec	US Palermo, Italija	hrvatsko	15/16

NK Istra 1961 Pula:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	nema	nema	nema	91/92
2.	nema	nema	nema	92/93
3.	nema	nema	nema	93/94
4.	nema	nema	nema	94/95
5.	nema	nema	nema	95/96
6.	nema	nema	nema	96/97
7.	nema	nema	nema	97/98
8.	nema	nema	nema	98/99
9.	nema	nema	nema	99/00
10.	nema	nema	nema	00/01
11.	nema	nema	nema	01/02
12.	nema	nema	nema	02/03
13.	Vedran Madžar	NK Dravograd, Slovenija	hrvatsko	03/04
14.	Damir Matulović	NK Žepče, BiH	hrvatsko	04/05
15.	Dalibor Starčević	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	05/06
16.	Dalibor Pauletić	KR Reykjavik, Island	hrvatsko	05/06
17.	Domagoj Verhas	Dinamo Tiranë, Albanija	hrvatsko	05/06
18.	Asim Šehić	Neuchâtel Xamax, Švicarska	hrvatsko/bosansko	05/06
19.	Dario Mijatović	Vejele Boldklub, Danska	hrvatsko	06/07
20.	Igor Barukčić	Eintracht Braunschweig, Njemačka	hrvatsko	06/07
21.	Stiven Rivić	FC Energie Cottbus, Njemačka	hrvatsko	06/07
22.	Ivan Babić	Zvezda Irkutsk, Rusija	hrvatsko	07/08
23.	Mate Dragičević	Perth Glory, Australija	hrvatsko	07/08
24.	Marko Maksimović	FK Sarajevo, BiH	bosansko/srpsko	07/08
25.	Zoran Drača	USD Lavagnese 1919, Italija	hrvatsko	07/08
26.	Marko Jurić	NK Široki Brijeg, BiH	hrvatsko	07/08
27.	Igor Lozo	Chornomorets Odessa, Ukrajina	hrvatsko	07/08
28.	nema	nema	nema	08/09
29.	nema	nema	nema	09/10
30.	Eldin Mašić	NK Zvijezda Gradačac, BiH	bosansko	10/11
31.	Kalilou Traoré	Odense Boldklub, Danska	malijsko	10/11
32.	Marjan Marković	First Vienna FC, Austrija	srpsko	10/11
33.	Ševko Okić	FK Velež Mostar, BiH	hrvatsko/bosansko	10/11
34.	Boško Stupić	FK Olimpik Sarajevo, BiH	bosansko	10/11
35.	Emir Hadžić	NK Čelik Zenica, BiH	bosansko	10/11
36.	Gjergj Bushaj	KF Vëllaznimi Gjakovë, Kosovo	kosovsko	10/11
37.	Matija Špičić	Sibir Novosibirsk, Rusija	hrvatsko	11/12
38.	Luka Mijaljević	Landskrona BoIS, Švedska	hrvatsko/švedsko	11/12
39.	Siniša Linić	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	11/12
40.	Eliomar	Guarany Sporting Club (CE), Brazil	brazilsko	11/12
41.	Ninoslav Milenković	Panserraikos Serres, Grčka	bosansko/srpsko	11/12
42.	Julio Barrabes	FC Lormont, Francuska	francusko	11/12
43.	Igor Žuržinov	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	srpsko	11/12
44.	Asim Šehić	Al-Faisaly Harmah, Saudijska Arabija	hrvatsko/bosansko	11/12
45.	Stiven Rivić	FC Energie Cottbus, Njemačka	hrvatsko	12/13
46.	Ahmad Sharbini	Al-Wahda Mekka, Saudijska Arabija	hrvatsko/jordansko	12/13

47.	Paolo Grbac	KSC Lokeren, Belgija	hrvatsko	12/13
48.	Mario Sačer	FK Partizani Tiranë, Albanija	hrvatsko	13/14
49.	Zdenko Jurčević	HNK Čapljina, BiH	hrvatsko	13/14
50.	Adnan Aganović	FC Brasov, Rumunjska	hrvatsko	13/14
51.	Mateo Sušić	FC Energie Cottbus, Njemačka	hrvatsko	13/14
52.	Sandi Križman	Jeonnam Dragons, Južna Koreja	hrvatsko	13/14
53.	Hrvoje Milić	FK Rostov, Rusija	hrvatsko	13/14
54.	Seung-Hyeon Yoon	Daejeon Korail FC, Južna Koreja	južnokorejsko	14/15
55.	Oliver Petrak	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	14/15
56.	Borislav Pilipović	FK Borac Banja Luka, BiH	bosansko	14/15
57.	Ivan Graf	Irtys Pavlodar, Kazahstan	hrvatsko	14/15
58.	Ahmar Rahmanović	FC Luka Koper, Slovenija	bosansko	14/15
59.	Mirko Kramarić	FK Haugesund, Norveška	hrvatsko/švedsko	14/15
60.	Ermin Huseinbašić	NK Bratstvo Gračanica, BiH	bosansko	14/15
61.	Andrea Mbuyi-Mutombo	Fréjus-Saint-Raphaël FC, Francuska	belgijsko/kongoansko	14/15
62.	Aleksandar Ilić	FK Drina Zvornik, BiH	bosansko	14/15
63.	Mario Babić	NK Rudar Velenje, Slovenija	hrvatsko	14/15
64.	Tomislav Havojić	Ferencváros Budapest, Mađarska	hrvatsko	14/15
65.	Saša Dreven	NK Zavrč, Slovenija	hrvatsko	15/16
66.	Marko Jordan	FC FASTAV Zlin, Češka	hrvatsko	15/16
67.	Vitor Bastos	Red Star 93, Francuska	portugalsko	15/16
68.	Franco Zennaro	KSV Roeselare, Belgija	belgijsko/talijansko	15/16
69.	Antonio Mance	NK Domžale, Slovenija	hrvatsko	15/16
70.	Ivan Šimurina	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	15/16
71.	Filip Kasalica	Ordabasy Shymkent, Kazahstan	srpsko/crnogorsko	15/16
72.	Marin Matoš	Zalgiris Vilnius, Litva	hrvatsko	15/16
73.	Jô	FC Milsami Orhei, Moldavija	brazilsko	15/16
74.	Lorran	Paraná Soccer Technical Center (PR), Brazil	brazilsko	15/16
75.	Stefan Nikolić	Termalica BB Nieciecza, Poljska	crnogorsko	15/16

NK Lokomotiva Zagreb:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	nema	nema	nema	91/92
2.	nema	nema	nema	92/93
3.	nema	nema	nema	93/94
4.	nema	nema	nema	94/95
5.	nema	nema	nema	95/96
6.	nema	nema	nema	96/97
7.	nema	nema	nema	97/98
8.	nema	nema	nema	98/99
9.	nema	nema	nema	99/00
10.	nema	nema	nema	00/01
11.	nema	nema	nema	01/02
12.	nema	nema	nema	02/03
13.	nema	nema	nema	03/04
14.	nema	nema	nema	04/05
15.	nema	nema	nema	05/06
16.	nema	nema	nema	06/07
17.	nema	nema	nema	07/08
18.	Domagoj Abramović	FC Inter Turku, Finska	hrvatsko	08/09
19.	Rajko Vidović	NK Čelik Zenica, BiH	hrvatsko	09/10
20.	Gheorghe Andronic	IFK Värnamo, Švedska	rumunjsko/moldavsko	10/11

21.	Tomislav Puljić	FC Luzern, Švicarska	hrvatsko	10/11
22.	Marko Šimić	Vasas Budapest, Mađarska	hrvatsko	11/12
23.	Lorik Maxhuni	KF Drenica, Kosovo	albansko	11/12
24.	Ivan Sesar	FK Sarajevo, BiH	hrvatsko/bosansko	11/12
25.	Dalibor Pandža	NK Zvijezda Gradačac, BiH	bosansko	11/12
26.	Dario Zahora	Lokomotiv Plovdiv, Bugarska	hrvatsko	11/12
27.	Adrijan Antunović	BFC Viktoria 89, Njemačka	njemačko	12/13
28.	Sabien Lilaj	KF Skënderbeu Korçë, Albanija	albansko	12/13
29.	Ivan Peko	NK Široki Brijeg, BiH	hrvatsko	13/14
30.	Danijel Miškić	NK Celje, Slovenija	hrvatsko	13/14
31.	Andrijano Čarapina	First Vienna FC II, Austrija	hrvatsko	13/14
32.	Ante Puljić	KAA Gent, Belgija	hrvatsko	13/14
33.	Filip Mrzljak	Pandurii Targu Jiu, Rumunjska	hrvatsko	14/15
34.	Toni Gorupec	Astra Giurgiu, Rumunjska	hrvatsko	14/15
35.	Marko Pajač	Videoton FC, Mađarska	hrvatsko	14/15
36.	Dinko Trebotić	Videoton FC, Mađarska	hrvatsko	14/15
37.	Dženan Zajmović	NK Travnik, BiH	belgijsko	14/15
38.	Leonard Mesarić	Foolad FC, Iran	hrvatsko	14/15
39.	Tomislav Barbarić	SK Sturm Graz, Austrija	hrvatsko/bosansko	14/15
40.	Mathias Chago	Foolad FC, Iran	hrvatsko/kamerunsko	14/15
41.	Ante Budimir	FC St. Pauli, Njemačka	hrvatsko	14/15
42.	Zvonimir Kovač	SSV Reutlingen, Njemačka	hrvatsko	15/16

NK Osijek:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	Ivo Ergović	SV Casino Salzburg, Austrija	hrvatsko	91/92
2.	Siniša Končalović	RCD Mallorca, Španjolska	hrvatsko	91/92
3.	Emir Musić	CD Castellón, Španjolska	hrvatsko/austrijsko	91/92
4.	Alexander Metlitski	SK Rapid Wien, Austrija	bjelorusko/austrijsko	91/92
5.	Andrey Shalimo	Dinamo 93 Minsk, Bjelorusija	bjelorusko	91/92
6.	Željko Vuković	SK Vorwärts Steyr, Austrija	hrvatsko/austrijsko	91/92
7.	Nenad Bjelica	Albacete Balompié, Španjolska	hrvatsko	92/93
8.	nema	nema	nema	93/94
9.	nema	nema	nema	94/95
10.	Robert Špehar	FC Brügge, Belgija	hrvatsko	95/96
11.	Almin Osmanagić	SpVgg Greuther Fürth, Njemačka	hrvatsko	96/97
12.	Igor Pamić	FC Sochaux-Montbéliard, Francuska	hrvatsko	96/97
13.	Miroslav Bičanić	MSV Duisburg, Njemačka	hrvatsko	96/97
14.	Ivica Šimunec	1. FC Nürnberg, Njemačka	hrvatsko	96/97
15.	Antun Labak	Stuttgarter Kickers, Njemačka	hrvatsko	96/97
16.	nema	nema	nema	97/98
17.	Petar Krpan	Sporting Lissabon, Portugal	hrvatsko	98/99
18.	Filip Šušnjara	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	99/00
19.	Marko Babić	Bayer 04 Leverkusen, Njemačka	hrvatsko	99/00
20.	Jurica Vranješ	Bayer 04 Leverkusen, Njemačka	hrvatsko	99/00
21.	Nenad Bjelica	1. FC Kaiserslautern, Njemačka	hrvatsko	00/01
22.	Dubravko Zrilić	Vasas Budapest, Mađarska	hrvatsko	01/02
23.	Igor Ostopanjan	US Pistoiese 1921, Italija	hrvatsko	01/02
24.	Sejad Halilović	Hapoel Ironi Rishon LeZion, Izrael	hrvatsko/bosansko	01/02
25.	Lucian Cosmin Popescu	NK Triglav Kranj, Slovenija	rumunjsko	01/02
26.	Mario Prišč	SK Rapid Wien, Austrija	hrvatsko	01/02
27.	Eldin Kalesić	FK Budućnost Banovići, BiH	bosansko	02/03

28.	<i>Staniša Nikolić</i>	<i>FK Sloboda Tuzla, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>02/03</i>
29.	<i>Enes Mešanović</i>	<i>NK Maribor, Slovenija</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>03/04</i>
30.	<i>Damir Smajlović</i>	<i>NS Drava Ptuj, Slovenija</i>	<i>bosansko</i>	<i>03/04</i>
31.	<i>Sead Bajramović</i>	<i>NK Čelik Zenica, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>03/04</i>
32.	<i>Robert Špehar</i>	<i>Omonia Nikosia, Cipar</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>04/05</i>
33.	<i>Waldemar Dutra</i>	<i>1. FC Schweinfurt 05, Njemačka</i>	<i>poljsko/kanadsko</i>	<i>04/05</i>
34.	<i>Tomislav Mikulić</i>	<i>KRC Genk, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>04/05</i>
35.	<i>Josip Balatinac</i>	<i>FC Pasching, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
36.	<i>Teo Krešić</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>05/06</i>
37.	<i>Tomislav Mikulić</i>	<i>KF Velebit, Švedska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
38.	<i>Zsolt Radics</i>	<i>Érsekcsanád, Mađarska</i>	<i>mađarsko</i>	<i>05/06</i>
39.	<i>Stjepan Jukić</i>	<i>KSC Lokeren, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
40.	<i>Josip Tadić</i>	<i>Bayer 04 Leverkusen, Njemačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
41.	<i>Aljoša Vojnović</i>	<i>Raufoss IL, Norveška</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
42.	<i>Dario Brgles</i>	<i>Arsenal Kiew, Ukrajina</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
43.	<i>Marin Mikac</i>	<i>UPB-MyTeam FC, Malezija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
44.	<i>Almir Turković</i>	<i>FK Sarajevo, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>06/07</i>
45.	<i>Anton Dedaj</i>	<i>Örebro SK, Švedska</i>	<i>hrvatsko/albansko</i>	<i>07/08</i>
46.	<i>Stjepan Jukić</i>	<i>Sanfrece Hiroshima, Japan</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>07/08</i>
47.	<i>David Lopes</i>	<i>Terek Grozny, Rusija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>07/08</i>
48.	<i>Marko Dinjar</i>	<i>Terek Grozny, Rusija</i>	<i>brazilsko</i>	<i>07/08</i>
49.	<i>Diego Barrios</i>	<i>NK Domžale, Slovenija</i>	<i>paragvajsko</i>	<i>08/09</i>
50.	<i>Ante Vitaić</i>	<i>Hamarkameratene, Norveška</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
51.	<i>Milan Pavličić</i>	<i>Videoton FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
52.	<i>Valentin Babić</i>	<i>Györi ETO FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
53.	<i>Aleksandar Šolić</i>	<i>FC Baku, Azerbajdžan</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>09/10</i>
54.	<i>André Luiz</i>	<i>Sport Club do Recife, Brazil</i>	<i>brazilsko</i>	<i>09/10</i>
55.	<i>Josip Knežević</i>	<i>Amkar Perm, Rusija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
56.	<i>Pero Stojkić</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>10/11</i>
57.	<i>Vedran Nikšić</i>	<i>Györi ETO FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>10/11</i>
58.	<i>Domagoj Vida</i>	<i>Bayer 04 Leverkusen, Njemačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>10/11</i>
59.	<i>Josip Barišić</i>	<i>PFK Oleksandria, Ukrajina</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
60.	<i>Goran Ljubojević</i>	<i>FCM Targu Mures, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
61.	<i>Andrej Čaušić</i>	<i>Pécsi MFC, Mađarska</i>	<i>hrvatska</i>	<i>11/12</i>
62.	<i>Ivan Kardum</i>	<i>FK Austria Wien, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
63.	<i>Ivan Miličević</i>	<i>San Antonio Scorpions FC, SAD</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
64.	<i>Milan Pavličić</i>	<i>FK Radnički Niš, Srbija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
65.	<i>Goran Ljubojević</i>	<i>Balestier Khalsa, Singapur</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
66.	<i>Ivan Jakovljević</i>	<i>FK Banik Most, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
67.	<i>Mislav Leko</i>	<i>FC Brasov, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
68.	<i>Valentin Babić</i>	<i>Györi ETO FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
69.	<i>Saša Novaković</i>	<i>FC Brasov, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
70.	<i>Josip Barišić</i>	<i>Zawisza Bydgoszcz, Poljska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
71.	<i>Karlo Lulić</i>	<i>Sampdoria Primavera, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
72.	<i>Antonio Pavić</i>	<i>FC Luka Koper, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
73.	<i>Jurica Pranjić</i>	<i>SV Oberwart, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
74.	<i>Filip Lončarić</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
75.	<i>Aljoša Vojnović</i>	<i>Dinamo Bukarest, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
76.	<i>Ivan Baraban</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
77.	<i>Jasmin Mešanović</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>15/16</i>
78.	<i>Marin Glavaš</i>	<i>FC Zlate Moravce, Slovačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
79.	<i>Slavko Bralić</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
80.	<i>Neven Laštro</i>	<i>HŠK Zrinjski Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>15/16</i>
81.	<i>Daniel Peev</i>	<i>Spartak Semey, Kazahstan</i>	<i>bugarsko</i>	<i>15/16</i>

82.	Marko Dugandžić	Temana Calcio, Italija	hrvatsko	15/16
83.	Mario Maslač	Borac Čačak, Srbija	srpsko	15/16
84.	Steven Ugarković	Newcastle United Jets, Australija	hrvatsko/australsko	15/16

NK Rijeka:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	Dragan Punišić	CD Castellón, Španjolska	srpsko	91/92
2.	Roberto Paliska	Pierikos Katerini, Grčka	hrvatsko	91/92
3.	Branko Dragutinović	SV Meppen, Njemačka	srpsko	91/92
4.	Matjaž Florjančić	US Cremonese, Italija	slovensko	91/92
5.	Kazimir Vulić	Grazer AK, Austrija	hrvatsko	92/93
6.	Daniel Šarić	Sporting Gijón, Španjolska	hrvatsko	93/94
7.	Zoran Ban	Juventus Turin, Italija	hrvatsko	93/94
8.	Dejan Ljubančić	VfB Oldenburg, Njemačka	hrvatsko	94/95
9.	Stojan Belajić	FK Austria Wien, Austrija	hrvatsko	94/95
10.	Mladen Mladenović	SV Casino Salzburg, Austrija	hrvatsko	94/95
11.	Damir Knežević	SV Braunau, Austrija	hrvatsko	94/95
12.	Ilija Aračić	Chemnitzer FC, Njemačka	hrvatsko	94/95
13.	Elvis Brajković	1860 München, Njemačka	hrvatsko	94/95
14.	nema	nema	nema	95/96
15.	Roberto Paliska	Villacher SV, Austrija	hrvatsko	96/97
16.	Jasmin Samardžić	Eintracht Braunschweig, Njemačka	hrvatsko	97/98
17.	Jero Shakpoke	Zagłębie Lubin, Poljska	nigerijsko	97/98
18.	Sebastjan Cimirotić	Hapoel Tel Aviv, Izrael	slovensko	97/98
19.	Stjepan Ostojić	Donawitzer SV Leoben, Austrija	hrvatsko	97/98
20.	Dario Smoje	AC Mailand, Italija	hrvatsko	97/98
21.	Senad Brkić	Altaj Izmir, Turska	bosansko	98/99
22.	Mladen Žganjer	SV Spittal, Austrija	hrvatsko	98/99
23.	Mladen Ivančić	FK Austria Wien, Austrija	hrvatsko	99/00
24.	Igor Budan	AC Venezia 1907, Italija	hrvatsko	99/00
25.	Kazimir Vulić	Sichuan FC, Kina	hrvatsko	99/00
26.	Edmond Kapllani	FK Partizani Tiranë, Albanija	albansko	99/00
27.	Barnabás Sztipánovics	NK Maribor, Slovenija	mađarsko	00/01
28.	Damir Milinović	VfL Bochum, Njemačka	hrvatsko	00/01
29.	Ante Miličić	Sydney United, Australija	hrvatsko/australsko	01/02
30.	Marijan Buljat	Greuther Fürth, Njemačka	hrvatsko	01/02
31.	Sejad Halilović	ND FC Ljubljana, Slovenija	hrvatsko/bosansko	02/03
32.	Vedran Celiščak	FK Moskau, Rusija	hrvatsko	02/03
33.	Božidar Čačić	Sydney United, Australija	hrvatsko	02/03
34.	Goran Brajković	ZCKA Kiew, Ukrajina	hrvatsko	03/04
35.	Miroslav Vajs	Hapoel Beer Sheva, Izrael	makedonsko	03/04
36.	Senad Tiganj	ND FC Ljubljana, Slovenija	slovensko	03/04
37.	Edo Flego	SK St. Andrä, Austrija	hrvatsko	03/04
38.	Martín Sarić	NK Olimpija Ljubljana, Slovenija	hrvatsko/argentinsko	04/05
39.	Ivan Milas	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	04/05
40.	Matko Kalinić	Rot-Weiss Oberhausen, Njemačka	hrvatsko	04/05
41.	Josip Bulat	Qingdao Jonoon, Kina	hrvatsko	04/05
42.	Zoran Ivančić	Beijing Hongdeng FC, Kina	hrvatsko	05/06
43.	Petar Krpan	Jiangsu Guoxin-Sainty, Kina	hrvatsko	05/06
44.	Tomislav Erceg	SpVgg Greuther Fürth, Njemačka	hrvatsko	05/06
45.	Mate Lacić	Maccabi Netanya, Izrael	hrvatsko	05/06
46.	Igor Tkalčević	Beijing Guoan, Kina	hrvatsko	06/07
47.	Peter Lerant	Wisła Plock, Poljska	slovačko	06/07
48.	Eddy Bosnar	Heracles Almelo, Nizozemska	hrvatsko/australsko	06/07

49.	Igor Novaković	Tom Tomsk, Rusija	hrvatsko	06/07
50.	Dario Knežević	AS Livorno, Italija	hrvatsko	06/07
51.	Krunoslav Rendulić	NK Interblock Ljubljana, Slovenija	hrvatsko	07/08
52.	Dušan Kerkez	AEL Limassol, Cipar	bosansko	07/08
53.	Edin Junuzović	NK Celje, Slovenija	hrvatsko/bosansko	07/08
54.	Tõnito	União Leiria, Portugal	španjolsko	07/08
55.	Ahmad Sharbini	Al-Wahda FC Abu Dhabi, UAE	hrvatsko/jordansko	07/08
56.	Manuel Pamić	Red Bull Salzburg, Austrija	hrvatsko	07/08
57.	Dario Bodrušić	FK Dinamo Tiranë, Albanija	hrvatsko	08/09
58.	Alen Škoro	Jagiellonia Bialystok, Poljska	bosansko	08/09
59.	Dragan Žilić	ND Gorica, Slovenija	hrvatsko/srpsko	08/09
60.	Nedim Halilović	FK Dinamo Tiranë, Albanija	bosansko	08/09
61.	Duje Baković	AO Kavala, Grčka	hrvatsko	08/09
62.	Ivan Sertić	PFC Belasica Petrich, Bugarska	hrvatsko	08/09
63.	Luka Vučko	Eskisehirspor, Turska	hrvatsko	08/09
64.	Georgi Ivanov	Levski Sofia, Bugarska	bugarsko	08/09
65.	Filip Marčić	FC Midtjylland, Danska	hrvatsko	08/09
66.	Radomir Đalović	Rapid Bukarest, Rumunjska	crnogorsko	08/09
67.	Dario Dabac	Al-Arabi Sporting Club, Kuvajt	hrvatsko	09/10
68.	Johann Smith	Kalmar FF, Švedska	američko	09/10
69.	Igor Novaković	Al-Arabi Sports Club, Katar	hrvatsko	09/10
70.	Nastja Čeh	Hapoel Bnei Sakhnin, Izrael	slovensko	09/10
71.	Ivan Mance	Maccabi Petah Tikva FC, Izrael	hrvatsko	10/11
72.	Adnan Hodžić	PFC Simurq, Azerbajdžan	hrvatsko	10/11
73.	Velimir Radman	Panserraikos Serres, Grčka	hrvatsko	10/11
74.	Vlade Lazarevski	FC Lokomotiv Astana, Kazahstan	makedonsko/srpsko	10/11
75.	Radomir Đalović	Amkar Perm, Rusija	crnogorsko	10/11
76.	Zvonko Pamić	Bayer 04 Leverkusen, Njemačka	hrvatsko	10/11
77.	Alen Pamić	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	10/11
78.	Miroslav Karoglan	Singapore Armed Forces FC, Singapur	hrvatsko/bosansko	11/12
79.	Neven Vukman	FK Taraz, Kazahstan	hrvatsko	11/12
80.	Duje Baković	FK Baku, Azerbajdžan	hrvatsko	11/12
81.	Sergio Zijler	Orduspor, Turska	nizozemsko/surinamsko	11/12
82.	Davor Landeka	Grasshopper Club Zürich, Švicarska	hrvatsko/bosansko	11/12
83.	Milan Đurišić	Mladost Podgorica, Crna Gora	crnogorsko	11/12
84.	Alen Dedić	NK Čelik Zenica, BiH	bosansko	12/13
85.	Bojan Zogović	FK Berane, Crna Gora	crnogorsko	12/13
86.	Mario Tadejević	FK Sarajevo, BiH	hrvatsko	12/13
87.	Fenan Salčinović	FK Olimpic Sarajevo, BiH	bosansko	12/13
88.	Željko Tomić	KF Skënderbeu Korçë, Albanija	hrvatsko	12/13
89.	Bojan Burazor	FK Borac Kozarska Dubica, BiH	hrvatsko/bosansko	12/13
90.	Andro Švrljuga	Zalgiris Vilnius, Litva	hrvatsko	12/13
91.	Damir Čehić	NK Bela Krajina, Slovenija	slovensko	12/13
92.	Diego Vannucci	Carrarese Calcio, Italija	talijansko	12/13
93.	Ivor Weitzer	Malavan of Bandar Anzali, Iran	hrvatsko	13/14
94.	Dražen Pilčić	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko	13/14
95.	Adam Sušac	Dynamo Dresden, Njemačka	hrvatsko	13/14
96.	Matija Škarabot	NK Olimpija Ljubljana, Slovenija	slovensko	13/14
97.	Damir Kreilach	1. FC Union Berlin, Njemačka	hrvatsko	13/14
98.	Leon Benko	Dalian Aerbin, Kina	hrvatsko	13/14
99.	Toni Jović	FK Borac Banja Luka, BiH	hrvatsko	14/15
100.	Ermin Zec	Balikesirspor, Turska	bosansko	14/15
101.	Goran Mujanović	Al-Nasr Sporting Club, Kuvajt	hrvatsko	14/15
102.	Lucas Scaglia	Jacksonville Armada FC, SAD	talijansko/argentinsko	14/15
103.	Mehmed Alispahić	FK Sarajevo, BiH	bosansko	14/15

104.	<i>Dejan Polić</i>	<i>NK Zavrč, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
105.	<i>Toni Datković</i>	<i>NK Zavrč, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
106.	<i>Josip Tadić</i>	<i>SK Sturm Graz, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
107.	<i>Mato Jajalo</i>	<i>US Palermo, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
108.	<i>Adis Jahović</i>	<i>Krylya Sovetov Samara, Rusija</i>	<i>bosansko/makedonsko</i>	<i>14/15</i>
109.	<i>Andrej Kramarić</i>	<i>Leicester City, Engleska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
110.	<i>Antonini Čulina</i>	<i>FC Lugano, Švicarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
111.	<i>Domagoj Pušić</i>	<i>FC Lugano, Švicarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
112.	<i>Ivan Tomečak</i>	<i>Dnipro Dnipropetrovsk, Ukrajina</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
113.	<i>Marin Leovac</i>	<i>PAOK Thessaloniki, Grčka</i>	<i>hrvatsko/austrijsko</i>	<i>15/16</i>
114.	<i>Ventsislav Hristov</i>	<i>Levski Sofia, Bugarska</i>	<i>bugarsko</i>	<i>15/16</i>
115.	<i>Josip Ivančić</i>	<i>Sheriff Tiraspol, Moldavija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
116.	<i>Ivan Vargić</i>	<i>Lazio Rom, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
117.	<i>Moisés</i>	<i>SE Palmeiras São Paulo, Brazil</i>	<i>brazilsko</i>	<i>15/16</i>

NK Slaven Belupo Koprivnica:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>91/92</i>
2.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>92/93</i>
3.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>93/94</i>
4.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>94/95</i>
5.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>95/96</i>
6.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>96/97</i>
7.	<i>Mario Vujović</i>	<i>Anagennisi Karditsa, Grčka</i>	<i>hrvatsko/makedonsko</i>	<i>97/98</i>
8.	<i>Siniša Jukić</i>	<i>ND Gorica, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>97/98</i>
9.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>98/99</i>
10.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>99/00</i>
11.	<i>Dragan Stojkić</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>00/01</i>
12.	<i>Krešimir Gregurić</i>	<i>SC Union Ardagger, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>01/02</i>
13.	<i>Hasan Kacić</i>	<i>Lierse SK, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>01/02</i>
14.	<i>Ivan Medvid</i>	<i>Pohang Steelers, Južna Koreja</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>01/02</i>
15.	<i>Davor Bajsić</i>	<i>Hapoel Ironi Rishon Lezion, Izrael</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>02/03</i>
16.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>03/04</i>
17.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>04/05</i>
18.	<i>Dalibor Višković</i>	<i>Hapoel Petah Tikva, Izrael</i>	<i>hrvatsko/talijansko</i>	<i>05/06</i>
19.	<i>Vedran Muratović</i>	<i>PFC Vihren Sandanski, Bugarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
20.	<i>Ognjen Vukojević</i>	<i>Lierse SK, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>05/06</i>
21.	<i>Pero Pejić</i>	<i>Dinamo Tiranë, Albanija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
22.	<i>Petar Gavrić</i>	<i>Barghe Shiraz, Iran</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
23.	<i>Ivica Karabogdan</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
24.	<i>Antonio Kovač</i>	<i>Videoton FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
25.	<i>Tomislav Pelin</i>	<i>FC Zimbru Chisinau, Moldavija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>06/07</i>
26.	<i>Edin Šaranović</i>	<i>FK Sarajevo, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>06/07</i>
27.	<i>Jane Nikoloski</i>	<i>APOEL Nikosia, Cipar</i>	<i>makedonsko</i>	<i>07/08</i>
28.	<i>Dario Bodrušić</i>	<i>FK Dinamo Tiranë, Albanija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>07/08</i>
29.	<i>Ivan Radeljić</i>	<i>FC Energie Cottbus, Njemačka</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>07/08</i>
30.	<i>Matija Kristić</i>	<i>Luch-Energia Vladivostok, Rusija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
31.	<i>Abu Kanu</i>	<i>Southern Illinois University Edwardsvill, SAD</i>	<i>državljanstvo Sierra Leonea</i>	<i>08/09</i>
32.	<i>Ronald Šiklič</i>	<i>SK Slavia Prag, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
33.	<i>Vanja Iveša</i>	<i>Eskisehirspor, Turska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
34.	<i>Stjepan Poljak</i>	<i>Eskisehirspor, Turska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>08/09</i>
35.	<i>Mario Bilen</i>	<i>Flamurtari Vlorë, Albanija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>

36.	<i>Stipe Lapić</i>	<i>Gangwon FC, Južna Koreja</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
37.	<i>Željko Balen</i>	<i>TSV Hartberg, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
38.	<i>Igor Gal</i>	<i>Diósgyőr VTK, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
39.	<i>Siniša Rožman</i>	<i>FC Viktoria Pilsen, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
40.	<i>Csaba Cszmadia</i>	<i>Ferencváros Budapest, Mađarska</i>	<i>mađarsko</i>	<i>09/10</i>
41.	<i>Bojan Vručina</i>	<i>Hapoel Tel Aviv, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
42.	<i>Mato Jajalo</i>	<i>AC Siena, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>09/10</i>
43.	<i>Mateas Delić</i>	<i>Gangwon FC, Južna Koreja</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>10/11</i>
44.	<i>Aljoša Vojnović</i>	<i>Sanat Mes Kerman, Iran</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
45.	<i>Kaja Rogulj</i>	<i>Austrija Wien, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
46.	<i>Adis Nurković</i>	<i>NK Čelik Zenica, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>11/12</i>
47.	<i>Davor Bagarić</i>	<i>FC Luka Koper, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
48.	<i>Josip Milardović</i>	<i>Guangdong Sunray Cave, Kina</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
49.	<i>Leon Benko</i>	<i>Al-Faisaly Harmah, Saudijska Arabija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
50.	<i>Tomislav Bušić</i>	<i>PFC Simurq, Azerbajdžan</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
51.	<i>Bojan Vručina</i>	<i>Kaposvári Rákóczi FC, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
52.	<i>Stjepan Poljak</i>	<i>PFC Simurq, Azerbajdžan</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
53.	<i>Mateo Roskam</i>	<i>Sime Darby FC, Malezija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
54.	<i>Igor Jugović</i>	<i>NK Celje, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
55.	<i>Mario Barić</i>	<i>FK Vojvodina Novi Sad, Srbija</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>13/14</i>
56.	<i>Mario Jelavić</i>	<i>VfL Bochum, Njemačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
57.	<i>Elvis Kokalović</i>	<i>Torku Konyaspor, Turska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
58.	<i>Igor Bubnjić</i>	<i>Udinese Calcio, Italija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
59.	<i>Matej Bagarić</i>	<i>Concordia Chiajna, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
60.	<i>Hrvoje Plazanić</i>	<i>Europa FC, Gibraltar</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
61.	<i>Dženan Haračić</i>	<i>NK Zvijezda Gradačac, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>14/15</i>
62.	<i>Enes Novinić</i>	<i>NK Krka Novo Mesto, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
63.	<i>Petar Filipović</i>	<i>SV Ried, Austrija</i>	<i>hrvatsko/njemačko</i>	<i>14/15</i>
64.	<i>Vilim Posinković</i>	<i>Iraklis Psachna, Grčka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
65.	<i>Silvio Rodić</i>	<i>Gornik Leczna, Poljska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
66.	<i>Dario Melnjak</i>	<i>KSC Lokeren, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
67.	<i>Matej Senić</i>	<i>NK Sloga Ljubuški, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
68.	<i>Dominik Picak</i>	<i>NK Zavrč, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
69.	<i>Ivan Fuštar</i>	<i>Flamurtari Vlorë, Albanija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
70.	<i>Hrvoje Barišić</i>	<i>NK Vitez, BiH</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
71.	<i>Stjepan Geng</i>	<i>SC Wiesfleck, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
72.	<i>Marko Mirić</i>	<i>KSC Lokeren, Belgija</i>	<i>srpsko</i>	<i>15/16</i>
73.	<i>Mato Grgić</i>	<i>MTK Budapest, Mađarska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
74.	<i>Ivan Kardum</i>	<i>Suduva Marijampole, Litva</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
75.	<i>Nejc Potokar</i>	<i>Pahang FA, Malezija</i>	<i>slovensko</i>	<i>15/16</i>
76.	<i>Ljuban Crepulja</i>	<i>KV Mechelen, Belgija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>

NK Split:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	<i>Ivica Vastić</i>	<i>First Vienna FC, Austrija</i>	<i>austrijsko</i>	<i>91/92</i>
2.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>92/93</i>
3.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>93/94</i>
4.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>94/95</i>
5.	<i>Vitas Males</i>	<i>SV Blerick, Nizozemska</i>	<i>hrvatsko/nizozemsko</i>	<i>95/96</i>
6.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>96/97</i>
7.	<i>Sergej Jakirović</i>	<i>Spartak Trnava, Slovačka</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>97/98</i>
8.	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>nema</i>	<i>98/99</i>

9.	Ivica Parlov	HNK Croatia Mainz 95, Njemačka	hrvatsko	99/00
10.	Mate Lacić	TSV 1860 München, Njemačka	hrvatsko	00/01
11.	nema	nema	nema	01/02
12.	nema	nema	nema	02/03
13.	nema	nema	nema	03/04
14.	nema	nema	nema	04/05
15.	nema	nema	nema	05/06
16.	nema	nema	nema	06/07
17.	nema	nema	nema	07/08
18.	nema	nema	nema	08/09
19.	nema	nema	nema	09/10
20.	Goran Gruica	FC Zestafoni, Gruzija	hrvatsko	10/11
21.	Bojan Golubović	Ceahlaul Piatra Neamt, Rumunjska	bosansko	11/12
22.	Sead Bučan	FK Borac Banja Luka, BiH	bosansko	11/12
23.	Josip Golubar	NK Zavrč, Slovenija	hrvatsko	12/13
24.	Božo Musa	HNK Branitelj Mostar, BiH	hrvatsko	12/13
25.	Mate Pehar	NK Široki Brijeg, BiH	hrvatsko	13/14
26.	Zajko Zeba	NK Olimpija Ljubljana, Slovenija	bosansko	13/14
27.	Mario Brlečić	NK Zavrč, Slovenija	hrvatsko	13/14
28.	Lovro Sindik	SV Babelsberg 03, Njemačka	hrvatsko	13/14
29.	Josip Fuček	NK Zavrč, Slovenija	hrvatsko	13/14
30.	Ante Rebić	AC Florenz, Italija	hrvatsko	13/14
31.	Josip Uzelac	SC YF Juventus Zürich, Švicarska	hrvatsko/švicarsko	14/15
32.	Andrija Vuković	Balikesirspor, Turska	hrvatsko	14/15
33.	Tomislav Barbarić	FK Sarajevo, BiH	hrvatsko/bosansko	15/16
34.	Tomislav Glumac	Balikesirspor, Turska	hrvatsko	15/16
35.	Henri Belle	Boluspor, Turska	kamerunsko	15/16
36.	Mario Kvesić	FC Erzgebirge Aue, Njemačka	hrvatsko/bosansko	15/16
37.	Sokol Cikalleshi	Medipol Basaksehir, Turska	albansko	15/16
38.	Ante Erceg	Balikesirspor, Turska	hrvatsko	15/16
39.	Antonio Mršić	Bnei Yehuda Tel Aviv, Izrael	hrvatsko	15/16
40.	Denis Glavina	NK Zavrč, Slovenija	hrvatsko	15/16
41.	Branimir Galić	Legia Warschau, Poljska	hrvatsko	15/16
42.	Nemanja Bilbija	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	bosansko	15/16

NK Zagreb:

#	Ime i prezime:	Odredišni klub i država:	Državljanstvo igrača:	Sezona:
1.	Nikola Jurčević	SV Casino Salzburg, Austrija	hrvatsko	91/92
2.	Besnik Hasi	KF Pristina, Kosovo	albansko/kosovsko	92/93
3.	Nikica Maglica	Dynamo Dresden, Njemačka	hrvatsko	93/94
4.	Dražen Biškup	FC Admira/Wacker, Austrija	hrvatsko	94/95
5.	Robert Miloš	SV Lurup, Njemačka	hrvatsko	94/95
6.	Igor Čalo	KAA Gent, Belgija	hrvatsko	95/96
7.	Giovanni Rosso	Hapoel Beer Sheva, Izrael	hrvatsko/izraelsko	95/96
8.	Željko Pavlović	FC Linz, Austrija	hrvatsko	95/96
9.	Muhamed Konjić	FC Zürich, Švicarska	bosansko	96/97
10.	Dželaludin Muharemović	FK Željezničar Sarajevo, BiH	bosansko	97/98
11.	Ibrahim Duro	Maccabi Haifa, Izrael	bosansko	97/98
12.	Jasenko Sabitović	Pohang Steelers, Južna Koreja	hrvatsko/južnokorejsko	97/98
13.	Richard Teberio	Nybergsund, Norveška	švedsko	98/99
14.	Fuad Šašivarević	KFC Uerdingen 05, Njemačka	bosansko	98/99
15.	Željko Sopić	Borussia Mönchengladbach, Njemačka	hrvatsko	98/99

16.	Admir Adžem	FK Željezničar Sarajevo, BiH	bosansko	98/99
17.	Sorin Colceag	Politehnica Iasi, Rumunjska	rumunjsko	98/99
18.	Goran Dasović	NK Olimpija Ljubljana, Slovenija	hrvatsko	99/00
19.	Erjon Bogdani	Reggina Calcio, Italija	albansko	99/00
20.	Vladimir Maljković	Eintracht Frankfurt II, Njemačka	hrvatsko	99/00
21.	Nino Bule	Gamba Osaka, Japan	hrvatsko	00/01
22.	Ivica Banović	SV Werder Bremen, Njemačka	hrvatsko	00/01
23.	Mario Čižmek	HNK Brotnjo Čitluk, BiH	hrvatsko	01/02
24.	Igor Čeko	NK Troglav Livno, BiH	bosansko	01/02
25.	Dario Dabac	Dynamo Dresden, Njemačka	hrvatsko	01/02
26.	Sandro Tomić	Debreceni VSC, Mađarska	hrvatsko	01/02
27.	Goran Dasović	FC St. Veit, Austrija	hrvatsko	01/02
28.	Mate Baturina	Grasshopper Club Zürich, Švicarska	hrvatsko	01/02
29.	Petar Krpan	União Leiria, Portugal	hrvatsko	02/03
30.	Ivica Pirić	Arsenal Kiew, Ukrajina	hrvatsko	02/03
31.	Antonio Franja	Bursaspor, Turska	hrvatsko	02/03
32.	Josip Bulat	Bursaspor, Turska	hrvatsko	02/03
33.	Goran Stavrevski	Diyarbakirspor, Turska	makedonsko	03/04
34.	Danijel Kovačević	Selangor FA, Malezija	hrvatsko	03/04
35.	Hrvoje Jančetić	Györi ETO FC, Mađarska	hrvatsko	03/04
36.	Krunoslav Lovrek	Cerezo Osaka, Japan	hrvatsko	03/04
37.	Emir Spahić	Shinnik Yaroslavl, Rusija	hrvatsko/bosansko	03/04
38.	Branko Hucika	Tampines Rovers, Singapur	hrvatsko	04/05
39.	Dario Smoje	KAA Gent, Belgija	hrvatsko	04/05
40.	Andy Rakic	Kickers Offenbach, Njemačka	australsko	04/05
41.	Danijel Kovačević	MSK Zilina, Slovačka	hrvatsko	05/06
42.	Vladimir Petrović	Hangzhou Greentown, Kina	hrvatsko	05/06
43.	Predrag Šimić	NK Maribor, Slovenija	hrvatsko/bosansko	05/06
44.	Mario Dodić	Umeå FC, Švedska	hrvatsko	05/06
45.	Marko Marić	Egaleo AO, Grčka	hrvatsko	05/06
46.	Sergej Jakirović	ZSKA Sofia, Bugarska	hrvatsko/bosansko	05/06
47.	Ronielle Gomes	NK Široki Brijeg, BiH	brazilsko	05/06
48.	Joël Drogba	Metalurg Donetsk, Ukrajina	francusko/Obale Bjelokosti	06/07
49.	Rajko Vidović	Beijing Hongdeng FC, Kina	hrvatsko	06/07
50.	Mladen Pelić	Standard Lüttich, Belgija	hrvatsko	06/07
51.	Josip Barišić	HŠK Posušje, BiH	bosansko	06/07
52.	Vladimir Markotić	HŠK Posušje, BiH	hrvatsko	06/07
53.	Frane Petričević	FC Ameri Tiflis, Gruzija	hrvatsko	06/07
54.	Radimir Đalović	Kayseri Erciyesspor, Turska	crnogorsko	06/07
55.	nema	nema	nema	07/08
56.	Dragan Stojkić	Luch-Energia Vladivostok, Rusija	hrvatsko/bosansko	08/09
57.	Lovro Ščrbec	CD Nacional, Portugal	hrvatsko	08/09
58.	Damir Džidić	HŠK Zrinjski Mostar, BiH	hrvatsko	08/09
59.	Safet Nadarević	Eskisehirspor, Turska	bosansko	08/09
60.	Krunoslav Lovrek	Eskisehirspor, Turska	hrvatsko	08/09
61.	Ivan Sesar	FC Luka Koper, Slovenija	hrvatsko/bosansko	09/10
62.	Mensur Mujdža	SC Freiburg, Njemačka	hrvatsko/bosansko	09/10
63.	Ivan Parlov	SV Mattersburg, Austrija	hrvatsko	10/11
64.	Xhevahir Sukaj	KF Vllaznia Shkodër, Albanija	albansko	10/11
65.	Matija Špičić	SK Tavriya Simferopol, Ukrajina	hrvatsko	10/11
66.	Goran Ljubojević	AIK Stockholm, Švedska	hrvatsko	10/11
67.	Vedran Celjak	Sampdoria Genoa, Italija	hrvatsko	10/11
68.	Stipe Lapić	Yanbian Changbaishan, Kina	hrvatsko	11/12
69.	Dominik Marjanović	Tampines Rovers Reserve, Singapur	hrvatsko	11/12

70.	<i>Jefthon</i>	<i>NK Široki Brijeg, BiH</i>	<i>brazilsko</i>	<i>11/12</i>
71.	<i>Igor Jugović</i>	<i>Irtys Pavlodar, Kazahstan</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>11/12</i>
72.	<i>Marin Oršulić</i>	<i>Xəzər Lənkəran, Azerbajdžan</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
73.	<i>Nikola Frljužec</i>	<i>SV Lebring, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
74.	<i>Igor Vidaković</i>	<i>SC Ritzing, Austrija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
75.	<i>Mateo Pavlović</i>	<i>SV Werder Bremen, Njemačka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>12/13</i>
76.	<i>Kenan Handžić</i>	<i>FK Olympic Sarajevo, BiH</i>	<i>bosansko</i>	<i>13/14</i>
77.	<i>Ivan Ćurjurić</i>	<i>Nea Salamis Famagusta, Cipar</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>13/14</i>
78.	<i>Ante Mitrović</i>	<i>FC Luka Koper, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
79.	<i>Leopold Novak</i>	<i>FC Brasov, Rumunjska</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
80.	<i>Tomislav Barišić</i>	<i>FK Velež Mostar, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>14/15</i>
81.	<i>Matteo Drušković</i>	<i>Dainava Alytus, Litva</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
82.	<i>Ante Pinjuh</i>	<i>NK Vitez, BiH</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>14/15</i>
83.	<i>Tomislav Jurić</i>	<i>NK Krka Novo Mesto, Slovenija</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>14/15</i>
84.	<i>Besart Abdurahimi</i>	<i>KSC Lokeren, Belgija</i>	<i>hrvatsko/bosansko</i>	<i>14/15</i>
85.	<i>Josip Jurendić</i>	<i>Dukla Prag, Češka</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>
86.	<i>Filip Krovinović</i>	<i>Rio Ave FC, Portugal</i>	<i>hrvatsko</i>	<i>15/16</i>

11.2. Upitnik korišten u primarnom istraživanju

Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Sveučilišni interdisciplinarni poslijediplomski doktorski studij Europski studiji

- upitnik doktorske disertacije o izlaznoj mobilnosti profesionalnih nogometaša nakon punopravnog članstva u Europskoj uniji
- doktorand: Ivan Zeko-Pivač, mag. oec.

Poštovani profesionalni nogometaši,

ovaj upitnik se odnosi na aktivne profesionalne nogometaše sa zaključenim ugovorom o igranju u nekom od profesionalnih nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj.

Popunjeni upitnici su u potpunosti anonimni, odgovori se koriste samo za statističko prikazivanje rezultata istraživanja, dok se svi dostavljeni podaci tretiraju kao poslovna tajna.

S obzirom na to da se u nekim pitanjima od ispitanika očekuje poznavanje država članica Europske unije, primite na znanje kako Uniju tvori 28 država članica (abecednim redom):

Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo.

Hvala Vam na odgovorima!

Pitanja:

1. Molim upišite Vašu godinu rođenja: _____
2. Molim zaokružite Vaše državljanstvo (moguće zaokružiti više odgovora):
 - a) hrvatsko
 - b) državljanstvo neke druge države članice Europske unije
 - c) državljanstvo neke druge države koja nije članica Europske unije
3. Molim zaokružite Vaše obrazovanje:
 - a) bez formalnog obrazovanja
 - b) završena osnovna škola
 - c) završena srednja škola
 - d) završena neka razina visokog obrazovanja
4. Molim zaokružite Vaš ugovoreni osobni bruto mjesečni prihod:
 - a) do 1.000,00 €
 - b) 1.001,00 € - 2.000,00 €
 - c) 2.001,00 € - 5.000,00 €
 - d) više od 5.001,00 €
5. Koliko ste godina do današnjeg dana proveli u statusu profesionalnog nogometaša? (primite na znanje kako se podrazumijeva da status profesionalnog nogometaša teče od dana potpisivanja prvog profesionalnog ugovora):

6. S koliko ste klubova do današnjeg dana imali zaključen ugovor o profesionalnom igranju? _____
7. Jeste li u seniorskom nogometu bili u statusu amatera?
 - a) DA
 - b) NE
8. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, koliko godina ste bili u statusu amatera? _____
9. Prvi klub s kojim ste zaključili ugovor o profesionalnom igranju, u trenutku potpisivanja ugovora, bio je iz:
 - a) Republike Hrvatske
 - b) neke druge države članice Europske unije
 - c) neke druge države koja nije članica Europske unije
10. Molim odgovorite na pitanja ispod popunjavanjem tablice kvačicom gdje je ona potrebna (moguće je označiti više odgovora):

Pitanje:	Republike Hrvatske	Neke druge države članice EU	Neke druge države koja nije članica EU
(a) Do današnjeg dana nastupali ste za profesionalne klubove iz:			
(b) <u>Prije</u> * pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji nastupali ste za profesionalne klubove iz:			
(c) <u>Nakon</u> * pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji nastupali ste za profesionalne klubove iz:			

* Republika Hrvatska punopravnom članicom Europske unije postala je 1. srpnja 2013.

11. Zbog Vaše karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli biste nastupati za profesionalni klub iz:

- a) Republike Hrvatske
- b) neke druge države članice Europske unije
- c) neke druge države koja nije članica Europske unije

12. Na skali od jedan (1) do pet (5) gdje jedan znači niti malo, a pet jako puno, koliko Vam je važno u karijeri imati:

(a) financijsku korist	1	2	3	4	5
(b) natjecateljske uspjehe	1	2	3	4	5
(c) slavu	1	2	3	4	5
(d) nešto drugo*	1	2	3	4	5
* upisati što? _____					

13. Znete li neki primjer iz Europske unije gdje se sud uključio u karijere sportaša?

Ako je odgovor DA molim da navedete o kojem se slučaju (slučajevima) radi (imena, odnosno prezimena slučaja ili bilo što što Vam prvo padne na pamet).

14. Mislite li da se nešto za Vas, kao profesionalnog nogometaša, promijenilo nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u pogledu prava, odnosno imate li neka druga prava koja prije niste imali?

- a) imam
- b) nemam
- c) ne znam

Ako je odgovor a) imam, možete li navesti o kojim se pravima radi?

15. Na sljedeće tvrdnje molim odgovorite zaokruživanjem DA ili NE te popunite traženo:

(a) Čuo sam za Lisabonski ugovor i smatram ga bitnim za sport na razini Europske unije u cjelini. Ako ja odgovor DA, molim upišite što smatrate važnim u ugovoru?	DA	NE
(b) Čuo sam za članak 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i jasno mi je da je važan za sport. Ako ja odgovor DA, molim upišite zašto smatrate da je bitan?	DA	NE
(c) Čuo sam za slučaj Jean-Marc Bosmana po kojem danas naziv nosi Bosmanovo pravilo. Ako ja odgovor DA, molim upišite gdje ste čuli?	DA	NE

<p>(d) Znam da postoje institucije kojima se imam pravo obratiti u slučaju da se smatram zakinutim u vidu ostvarivanja neke od temeljnih sloboda Europske unije (sloboda kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala bez unutarnjih granica).</p> <p>Ako ja odgovor DA, molim upišite na koje institucije mislite?</p>	DA	NE
<p>(e) Znam da se kao nova grana prava razvilo sportsko pravo koje meni, kao profesionalnom nogometašu, daje određenu sigurnost.</p> <p>Ako je odgovor DA, zašto smatrate da imate više sigurnosti no prije?</p>	DA	NE
<p>(f) Osjećam da me pravni sustav štiti kao radnika zajedno s pravima koja mi pripadaju.</p> <p>Ako je odgovor DA, zašto smatrate da Vas štiti?</p>	DA	NE

U nastavku molim za Vaše mišljenje o dosadašnjem tijeku profesionalne karijere i utjecaju pravnih propisa na njen razvoj.

Označite stupanj Vašeg slaganja sa sljedećim tvrdnjama na skali od 1 do 5. Ocjena jedan (1) znači da se uopće ne slažete s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slažete s tvrdnjom.

16.	Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer <u>unutar</u> zemlje.	1	2	3	4	5
17.	Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer <u>izvan</u> zemlje.	1	2	3	4	5
18.	Smatram da bih ostvario uspješniju karijeru da je Republika Hrvatska članica Europske unije od dana proglašenja neovisnosti.	1	2	3	4	5
19.	Pravni propisi uvelike utječu na karijere profesionalnih nogometaša.	1	2	3	4	5
20.	Ponude od strane nogometnih klubova prema profesionalnim nogometašima ovisne su o pravnim propisima Republike Hrvatske.	1	2	3	4	5
21.	Broj izlaznih transfera u Republici Hrvatskoj se povećao nakon pristupanja Europskoj uniji.	1	2	3	4	5

22.	<i>Izlazni transferi profesionalnih nogometaša iz Republike Hrvatske u skladu su s kvalitetom natjecanja u kojima igrači participiraju.</i>	1	2	3	4	5
23.	<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama Europske unije.</i>	1	2	3	4	5
24.	<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama koje nisu članice Europske unije.</i>	1	2	3	4	5
25.	<i>Sveukupno se može reći da je profesionalna nogometna liga u Republici Hrvatskoj natjecanje visoke kvalitete.</i>	1	2	3	4	5
26.	<i>Do informacija o pravima profesionalnih nogometaša i zakonima kojima podliježu može se doći jednostavno.</i>	1	2	3	4	5
27.	<i>Proces transferiranja igrača iz Republike Hrvatske je jednostavan i bez prepreka.</i>	1	2	3	4	5
28.	<i>Prilikom kvalitetne ponude za transferiranje igrača zakonski okvir Republike Hrvatske ide u korist samog igrača.</i>	1	2	3	4	5
29.	<i>Sređivanje posla oko dokumentacije prilikom transfera uvijek je brzo i efikasno.</i>	1	2	3	4	5
30.	<i>Sam tijekom transferiranja profesionalnih igrača iz Republike Hrvatske uvijek je dobro organiziran i prolazi bez problema.</i>	1	2	3	4	5
31.	<i>Nastupajući za neki od profesionalnih nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj moguće je dobiti dobra saznanja o pravnim regulama profesionalnih nogometaša.</i>	1	2	3	4	5
32.	<i>Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za ostvarivanje unosnih angažmana za rješenje životne financijske egzistencije.</i>	1	2	3	4	5
33.	<i>Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je prestižno natjecanje.</i>	1	2	3	4	5
34.	<i>Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je kvalitetno natjecanje.</i>	1	2	3	4	5

35.	<i>Imidž profesionalnog nogometnog natjecanja u Republici Hrvatskoj je pozitivan.</i>	1	2	3	4	5
36.	<i>Uvijek sam imao dobar dojam o profesionalnom nogometnom natjecanju u Republici Hrvatskoj.</i>	1	2	3	4	5
37.	<i>Nakon inozemne karijere opet bih se vratio biti profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj.</i>	1	2	3	4	5
38.	<i>Preporučio bih profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj svim kolegama profesionalnim nogometašima koji tragaju za kvalitetnim angažmanom.</i>	1	2	3	4	5
39.	<i>Nastupam kao profesionalni nogometaš za neki od profesionalnih klubova u Republici Hrvatskoj zbog nedostatka drugih opcija.</i>	1	2	3	4	5
40.	<i>Sretan sam što sam profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj.</i>	1	2	3	4	5
41.	<i>O uspjesima i neuspjesima koje sam polučio tijekom igračke karijere osjećam se osobno odgovornim.</i>	1	2	3	4	5
42.	<i>Mišljenja sam da sam u nogometnoj karijeri mogao postići više.</i>	1	2	3	4	5
43.	<i>Mišljenja sam da još uvijek mogu postići više posebice znajući kako je Republika Hrvatska članica Europske unije.</i>	1	2	3	4	5
44.	<i>Mišljenja sam da je bolje (općenito prema svim uvjetima) biti profesionalni nogometaš danas, no što je to bilo prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.</i>	1	2	3	4	5
45.	<i>Smatram kako je ulazak u Europsku uniju bitna stvar za nogomet u Republici Hrvatskoj.</i>	1	2	3	4	5
46.	<i>Smatram da su za uspjeh važnije moje kvalitete nogometaša od propisa Europske unije.</i>	1	2	3	4	5
47.	<i>Pravni propisi mogu biti ključan faktor prilikom odluke o transferu van zemlje.</i>	1	2	3	4	5

11.3. Cjelovite deskriptivne tablice apsolutnih i relativnih frekvencija

Tablica 1. Godina rođenja profesionalnih nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1977.	1	0,7	0,7	0,7
1981.	1	0,7	0,7	1,5
1982.	1	0,7	0,7	2,2
1983.	1	0,7	0,7	2,9
1986.	2	1,5	1,5	4,4
1987.	9	6,6	6,6	11,0
1988.	9	6,6	6,6	17,6
1989.	9	6,6	6,6	24,3
1990.	13	9,6	9,6	33,8
1991.	11	8,1	8,1	41,9
1992.	14	10,3	10,3	52,2
1993.	12	8,8	8,8	61,0
1994.	22	16,2	16,2	77,2
1995.	13	9,6	9,6	86,8
1996.	14	10,3	10,3	97,1
1997.	4	2,9	2,9	100,0
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 2. Državljanstva profesionalnih nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Hrvatsko:	115	84,6	84,6	98,3
Neke druge države članice EU:	5	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	117	86,0	86,0	
Nedostajuće vrijednosti:	19	14,0	14,0	
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 3. Profesionalni nogometaši koji posjeduju državljanstvo neke druge države članice Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Posjeduju:	5	3,7	71,4	71,4
Odbio odgovoriti:	2	1,5	28,6	100,0
Ukupno:	7	5,1	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	129	94,9		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 4. Profesionalni nogometaši koji posjeduju državljanstvo neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Posjeduju:	11	8,1	84,6	84,6
Odbio odgovoriti:	2	1,5	15,4	100,0
Ukupno:	13	9,6	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	123	90,4		
Ukupno:	136,0	100,0		

Tablica 5. Profesionalni nogometaši koji posjeduju državljanstvo Republike Hrvatske i neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Posjeduju:	3	2,2	60,0	60,0
Odbio odgovoriti:	2	1,5	40,0	100,0
Ukupno:	5	3,7	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	131	96,3		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 6. Završeno obrazovanje profesionalnih nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Bez obrazovanja:	1	0,7	0,7	0,7
Osnovna škola:	8	5,9	5,9	6,6
Srednja škola:	121	89,0	89,0	95,6
Visoko obrazovanje:	3	2,2	2,2	97,8
Odbio odgovoriti:	3	2,2	2,2	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 7. Mjesečni bruto prihod profesionalnih nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
do 1.000,00 €:	19	14,0	14,0	14,0
1.001,00 do 2.000,00 €:	33	24,3	24,3	38,2
2.000,01 do 5.000,00 €:	46	33,8	33,8	72,1
više od 5.000,00 €:	34	25,0	25,0	97,1
Odbio odgovoriti:	4	2,9	2,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 8. Broj godina u statusu profesionalnog nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
0	5	3,7	3,7	3,7
0,5	1	0,7	0,7	4,4
1,0	15	11,0	11,0	15,4
1,5	4	2,9	2,9	18,4
2,0	14	10,3	10,3	28,7
2,5	2	1,5	1,5	30,1
3,0	14	10,3	10,3	40,4
3,5	1	0,7	0,7	41,2
4,0	8	5,9	5,9	47,1
4,5	1	0,7	0,7	47,8
5,0	14	10,3	10,3	58,1
6,0	7	5,1	5,1	63,2
6,5	1	0,7	0,7	64,0
7,0	16	11,8	11,8	75,7
8,0	13	9,6	9,6	85,3
9,0	3	2,2	2,2	87,5
10,0	6	4,4	4,4	91,9
11,0	1	0,7	0,7	92,6
12,0	1	0,7	0,7	93,4
13,0	1	0,7	0,7	94,1
14,0	1	0,7	0,7	94,9
15,0	1	0,7	0,7	95,6
21,0	1	0,7	0,7	96,3

<i>Odbio odgovoriti:</i>	5	3,7	3,7	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 9. Ukupan broj klubova u profesionalnoj karijeri nogometaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	66	48,5	48,5	48,5
2,0	28	20,6	20,6	69,1
3,0	14	10,3	10,3	79,4
4,0	9	6,6	6,6	86,0
5,0	8	5,9	5,9	91,9
6,0	4	2,9	2,9	94,9
7,0	1	0,7	0,7	95,6
8,0	2	1,5	1,5	97,1
<i>Odbio odgovoriti:</i>	4	2,9	2,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 10. Broj profesionalnih nogometaša koji su tijekom karijere dio iste proveli u statusu amatera

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Proveli:</i>	54	39,7	39,7	39,7
<i>Nisu proveli:</i>	80	58,8	58,8	98,5
<i>Odbio odgovoriti:</i>	2	1,5	1,5	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 11. Ukupan broj godina provedenih u statusu amatera za one profesionalne nogometaše koji su bili amateri

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
0,5	3	2,2	5,6	5,6
1	15	11,0	27,8	33,3
1,5	1	0,7	1,9	35,2
2	17	12,5	31,5	66,7
2,5	2	1,5	3,7	70,4
3	6	4,4	11,1	81,5
3,5	1	0,7	1,9	83,3
4	4	2,9	7,4	90,7

5	2	1,5	3,7	94,4
7	1	0,7	1,9	96,3
8	1	0,7	1,9	98,1
<i>Odbio odgovoriti:</i>	1	0,7	1,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	54	39,7	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	82	60,3		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 12. Država kluba s kojim je profesionalni nogometaš zaključio prvi profesionalni ugovor

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Republika Hrvatska:</i>	112	82,4	82,4	82,4
<i>Država EU:</i>	9	6,6	6,6	89,0
<i>Država izvan EU:</i>	11	8,1	8,1	97,1
<i>Odbio odgovoriti:</i>	4	2,9	2,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 13. Profesionalni nogometaši koji su u dosadašnjoj karijeri nastupali za profesionalni klub iz Republike Hrvatske

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Nastupali:</i>	130	95,6	97,0	97,0
<i>Odbio odgovoriti:</i>	4	2,9	3,0	100,0
<i>Ukupno:</i>	134	98,5	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	2	1,5		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 14. Profesionalni nogometaši koji su u dosadašnjoj karijeri nastupali za profesionalni klub iz neke od država članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Nastupali:</i>	23	16,9	85,2	85,2
<i>Odbio odgovoriti:</i>	4	2,9	14,8	100,0
<i>Ukupno:</i>	27	19,9	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	109	80,1		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 15. Profesionalni nogometaši koji su u dosadašnjoj karijeri nastupali za profesionalni klub iz neke države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Nisu nastupali:	18	13,2	81,8	81,8
Odbio odgovoriti:	4	2,9	18,2	100,0
Ukupno:	22	16,2	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	114	83,8		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 16. Profesionalni nogometaši koji su prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz Republike Hrvatske

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Nisu nastupali:	24	17,6	17,6	17,6
Nepoznato:	1	0,7	0,7	18,4
Nastupali:	101	74,3	74,3	92,6
Odbio odgovoriti:	10	7,4	7,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 17. Profesionalni nogometaši koji su prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz neke druge države članice Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Nisu nastupali:	108	79,4	79,4	79,4
Nepoznato:	1	0,7	0,7	80,1
Nastupali:	17	12,5	12,5	92,6
Odbio odgovoriti:	10	7,4	7,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 18. Profesionalni nogometaši koji su prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Nisu nastupali:	111	81,6	81,6	81,6
Nepoznato:	1	0,7	0,7	82,4
Nastupali:	14	10,3	10,3	92,6
Odbio odgovoriti:	10	7,4	7,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 19. Profesionalni nogometaši koji su nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz Republike Hrvatske

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Nastupali:</i>	128	94,1	94,8	94,8
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	5,2	100,0
<i>Ukupno:</i>	135	99,3	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	1	0,7		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 20. Profesionalni nogometaši koji su nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz neke druge države članice Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Nastupali:</i>	17	12,5	70,8	70,8
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	29,2	100,0
<i>Ukupno:</i>	24	17,6	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	112	82,4		
<i>Ukupno:</i>		100,0		

Tablica 21. Profesionalni nogometaši koji su nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji igrali za neki od klubova iz neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Potvrдно:</i>	14	10,3	66,7	66,7
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	33,3	100,0
<i>Ukupno:</i>	21	15,4	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	115	84,6		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 22. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz Republike Hrvatske

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
<i>Potvrдно:</i>	4	2,9	36,4	36,4
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	63,6	100,0
<i>Ukupno:</i>	11	8,1	100,0	
<i>Nedostajuće vrijednosti:</i>	125	91,9		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0		

Tablica 23. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz neke druge države članice Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Potvrdno:	106	77,9	93,8	93,8
Odbio odgovoriti:	7	5,1	6,2	100,0
Ukupno:	113	83,1	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	23	16,9		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 24. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Potvrdno:	8	5,9	53,3	53,3
Odbio odgovoriti:	7	5,1	46,7	100,0
Ukupno:	15	11,0	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	121	89,0		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 25. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz Republike Hrvatske i neke druge države članice Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Potvrdno:	3	2,2	30,0	30,0
Odbio odgovoriti:	7	5,1	70,0	100,0
Ukupno:	10	7,4	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	126	92,6		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 26. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz Republike Hrvatske i neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Odbio odgovoriti:	7	5,1	100,0	100,0
Nedostajuće vrijednosti:	129	94,9		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 27. Profesionalni nogometaši koji bi zbog karijere i profesionalnog zadovoljstva željeli nastupati za profesionalni klub iz neke druge države članice Europske unije i neke druge države koja nije članica Europske unije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Potvrdno:	8	5,9	57,1	57,1
Odbio odgovoriti:	6	4,4	42,9	100,0
Ukupno:	14	10,3	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	122	89,7		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 28. Na skali od jedan (1) do pet (5) gdje jedan znači niti malo, a pet jako puno, koliko je profesionalnim nogometašima u karijeri važna financijska korist

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
2	2	1,5	1,5	1,5
3	23	16,9	16,9	18,4
4	49	36,0	36,0	54,4
5	58	42,6	42,6	97,1
Odbili odgovoriti:	4	2,9	2,9	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 29. Na skali od jedan (1) do pet (5) gdje jedan znači niti malo, a pet jako puno, koliko je profesionalnim nogometašima u karijeri važno ostvariti natjecateljske uspjehe

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
2	1	0,7	0,7	0,7
3	6	4,4	4,4	5,1
4	31	22,8	22,8	27,9
5	93	68,4	68,4	96,3
Odbili odgovoriti:	5	3,7	3,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 30. Na skali od jedan (1) do pet (5) gdje jedan znači niti malo, a pet jako puno, koliko je profesionalnim nogometašima u karijeri važno imati slavu

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1	22	16,2	16,2	16,2
2	27	19,9	19,9	36,0
3	35	25,7	25,7	61,8

4	27	19,9	19,9	81,6
5	16	11,8	11,8	93,4
Odbili odgovoriti:	9	6,6	6,6	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 31. Na skali od jedan (1) do pet (5) gdje jedan znači niti malo, a pet jako puno, koliko je profesionalnim nogometašima u karijeri važno nešto drugo

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1	23	16,9	33,8	33,8
2	2	1,5	2,9	36,8
3	15	11,0	22,1	58,8
4	9	6,6	13,2	72,1
5	18	13,2	26,5	98,5
Odbili odgovoriti:	1	0,7	1,5	100,0
<i>Ukupno:</i>	68	50,0	100,0	
Nedostajuće vrijednosti:	68	50,0		
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 32. Što je konkretno profesionalnim nogometašima drugo važno sukladno odgovorima u prethodnoj tablici

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	69	50,7	50,7	50,7
Odbio odgovoriti:	42	30,9	30,9	81,6
Emocije:	1	0,7	0,7	82,4
Osobno zadovoljstvo:	3	2,2	2,2	84,6
Mogućnost pomoći roditeljima:	1	0,7	0,7	85,3
Ponos:	1	0,7	0,7	86,0
Poznanstva:	5	3,7	3,7	89,7
Poznanstva i jezici:	1	0,7	0,7	90,4
Prijateljstva:	2	1,5	1,5	91,9
Sreća:	1	0,7	0,7	92,6
Uvjeti rada:	1	0,7	0,7	93,4
Vjera:	2	1,5	1,5	94,9
Zadovoljstvo igranja:	1	0,7	0,7	95,6
Zadovoljstvo igranja i pobjede:	1	0,7	0,7	96,3
Zdravlje:	4	2,9	2,9	99,3
Životna sigurnost:	1	0,7	0,7	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 33. Profesionalni nogometaši koji su informirani o nekom primjeru iz Europske unije gdje se sud uključio u karijere sportaša

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Informirani:	2	1,5	1,5	1,5
Nisu informirani:	49	36,0	36,0	37,5
Odbili odgovoriti:	85	62,5	62,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 34. O kojim se primjerima radi za profesionalne nogometaše koji su potvrdno odgovorili na prethodno pitanje

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Bez odgovora:	134	98,5	98,5	98,5
Arbitražni sporovi:	2	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 35. Nogometaši koji smatraju da nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji u pogledu prava imaju neka druga prava koja prije nisu imali

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Smatraju:	19	14,0	14,0	14,0
Ne smatraju:	31	22,8	22,8	36,8
Ne znaju:	80	58,8	58,8	95,6
Odbili odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 36. O kojim pravima se radi za one profesionalne nogometaše koji su u prethodnoj tablici odgovorili da smatraju kako po pristupanju Europskoj uniji imaju druga prava koja prethodno nisu imali

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	116	85,3	85,3	85,3
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	89,7
Igrač se više ne smatra strancem:	12	8,8	8,8	98,5
Lakši pristup stranim klubovima:	1	0,7	0,7	99,2
Veća prava u odnosu na klub:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 37. Nogometaši koji su čuli za Lisabonski ugovor i smatraju ga bitnim za sport na razini Europske unije u cjelini

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Čuli:	5	3,7	3,7	3,7
Nisu čuli:	126	92,6	92,6	96,3
Odbili odgovoriti:	5	3,7	3,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 38. Što profesionalni nogometaši smatraju bitnim u Lisabonskom ugovoru

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Bez odgovora:	132	97,1	97,1	97,1
Odbili odgovoriti:	3	2,2	2,2	99,3
Nisu upućeni:	1	,7	,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 39. Nogometaši koji su čuli za članak 165. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i jasno im je da je važan za sport

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Čuli:	2	1,5	1,5	1,5
Nisu čuli:	128	94,1	94,1	95,6
Odbili odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 40. Što profesionalni nogometaši smatraju bitnim u članku iz prethodne tablice

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Odbili odgovoriti:	2	1,5	100,0	100,0
Nedostajuće vrijednosti:	134	98,5		
Ukupno:	136	100,0		

Tablica 41. Nogometaši koji su čuli za slučaj Jean-Marc Bosmana po kojem danas naziv nosi Bosmanovo pravilo

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Čuli:	19	14,0	14,0	14,0
Nisu čuli:	111	81,6	81,6	95,6
Odbili odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 42. Načini informiranja profesionalnih nogometaša o Bosmanovom pravilu

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	117	86,0	86,0	86,0
Odbio odgovoriti:	3	2,2	2,2	88,2
Football manager:	1	0,7	0,7	89,0
Literatura:	2	1,5	1,5	90,4
Mediji:	9	6,6	6,6	97,1
Posrednik:	1	0,7	0,7	97,8
Ostale kolege:	1	0,7	0,7	98,5
Klub:	1	0,7	0,7	99,3
Poznavanje kroz neka pravila:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 43. Igrači koji znaju da postoje institucije kojima se imaju pravo obratiti u slučaju da se smatraju zakinutim u vidu ostvarivanja neke od temeljnih sloboda Europske unije (sloboda kretanja roba, usluga, ljudi i kapitala bez unutarnjih granica)

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Da:	34	25,0	25,0	25,0
Ne:	96	70,6	70,6	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 44. O kojim se institucijama radi za one profesionalne nogometaše koji su na pitanje iz prethodne tablice odgovorili potvrdno

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	102	75,0	75,0	75,0
Odbio odgovoriti:	17	12,5	12,5	87,5
Arbitražne komisije:	1	0,7	0,7	88,2
Arbitražni sud:	3	2,2	2,2	90,4
Europski sud za ljudska prava:	2	1,5	1,5	91,9
FIFA:	2	1,5	1,5	93,4
FIFA i UEFA:	1	0,7	0,7	94,1
HUNS:	4	2,9	2,9	97,0
HUNS i arbitražni sud:	1	0,7	0,7	97,7
HUNS i FIFA:	2	1,5	1,5	99,2

UN:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 45. Znam da se kao nova grana prava razvilo sportsko pravo koje meni, kao profesionalnom nogometašu, daje određenu sigurnost

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Znam:	25	18,4	18,4	18,4
Ne znam:	105	77,2	77,2	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 46. Sukladno potvrdnom odgovoru profesionalnih nogometaša u prethodnoj tablici razlog zašto smatraju da imaju više sigurnosti nego prije

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	112	82,4	82,4	82,4
Odbio odgovoriti:	14	10,3	10,3	92,6
Veća zaštita FIFA-e i UEFA-e:	1	0,7	0,7	93,4
Bolje izučavanje sporta:	1	0,7	0,7	94,1
Zbog rada HUNS-a:	1	0,7	0,7	94,9
Bolja pomoć zbog većih ovlasti:	1	0,7	0,7	95,6
Lakše utužive nepravilnosti:	1	0,7	0,7	96,3
Lakša primjena u praksi:	1	0,7	0,7	97,1
Dostupnost specijalnih odvjetnika:	1	0,7	0,7	97,8
Veća zaštita ponekad:	1	0,7	0,7	98,5
Veće mogućnosti za pravdu:	1	0,7	0,7	99,3
Osiguranje poštivanja ugovora:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 47. Razlog zašto profesionalni nogometaši smatraju da ih pravni sustav štiti sukladno pitanju iz prethodne tablice

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
Da:	22	16,2	16,2	16,2
Ne:	107	78,7	78,7	94,9
Odbio odgovoriti:	7	5,1	5,1	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 48. Razlog zašto profesionalni nogometaši smatraju da ih pravni sustav štiti sukladno pitanju iz prethodne tablice

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
	115	84,6	84,6	84,6
Odbio odgovoriti:	15	11,0	11,0	95,6
Jači (konkretniji) zakoni:	1	0,7	0,7	96,3
Nešto se „pomaklo s mrtve točke“:	1	0,7	0,7	97,1
Osjećaj sigurnosti:	1	0,7	0,7	97,8
Mišljenje da je to očekivano:	1	0,7	0,7	98,5
Zbog uvažavanja prava:	1	0,7	0,7	99,3
Bolja primjena u praksi:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 49. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer unutar zemlje. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	20	14,7	14,7	14,7
2,0	13	9,6	9,6	24,3
3,0	44	32,4	32,4	56,6
4,0	35	25,7	25,7	82,4
5,0	22	16,2	16,2	98,5
Odbio odgovoriti:	2	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 50. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju postalo je lakše ostvariti izlazni transfer izvan zemlje. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	6	4,4	4,4	4,4
2,0	11	8,1	8,1	12,5
3,0	23	16,9	16,9	29,4
4,0	51	37,5	37,5	66,9
5,0	44	32,4	32,4	99,3
Odbio odgovoriti:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 51. Smatram da bih ostvario uspješniju karijeru da je Republika Hrvatska članica Europske unije od dana proglašenja neovisnosti. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	22	16,2	16,2	16,2
2,0	16	11,8	11,8	27,9
3,0	43	31,6	31,6	59,6
4,0	34	25,0	25,0	84,6
5,0	19	14,0	14,0	98,5
Odbio odgovoriti:	2	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 52. Pravni propisi uvelike utječu na karijere profesionalnih nogometaša. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	8	5,9	5,9	5,9
2,0	5	3,7	3,7	9,6
3,0	61	44,9	44,9	54,4
4,0	37	27,2	27,2	81,6
5,0	23	16,9	16,9	98,5
Odbio odgovoriti:	2	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 53. Ponude od strane nogometnih klubova prema profesionalnim nogometašima ovisne su o pravnim propisima Republike Hrvatske. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	15	11,0	11,0	11,0
2,0	33	24,3	24,3	35,3
3,0	56	41,2	41,2	76,5
4,0	21	15,4	15,4	91,9
5,0	5	3,7	3,7	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 54. Broj izlaznih transfera u Republici Hrvatskoj se povećao nakon pristupanja Europskoj uniji. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	1	0,7	0,7	0,7
2,0	6	4,4	4,4	5,1
3,0	33	24,3	24,3	29,4
4,0	46	33,8	33,8	63,2
5,0	45	33,1	33,1	96,3
<i>Odbio odgovoriti:</i>	5	3,7	3,7	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 55. Izlazni transferi profesionalnih nogometaša iz Republike Hrvatske u skladu su s kvalitetom natjecanja u kojima igrači participiraju. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	3	2,2	2,2	2,2
2,0	11	8,1	8,1	10,3
3,0	53	39,0	39,0	49,3
4,0	37	27,2	27,2	76,5
5,0	29	21,3	21,3	97,8
<i>Odbio odgovoriti:</i>	3	2,2	2,2	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 56. Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama Europske unije. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	1	0,7	0,7	0,7
2,0	7	5,1	5,1	5,9
3,0	16	11,8	11,8	17,6
4,0	52	38,2	38,2	55,9
5,0	57	41,9	41,9	97,8
<i>Odbio odgovoriti:</i>	3	2,2	2,2	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 57. Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za pronalazak unosnijih angažmana u drugim državama koje nisu članice Europske unije. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	7	5,1	5,1	5,1
2,0	13	9,6	9,6	14,7
3,0	28	20,6	20,6	35,3
4,0	50	36,8	36,8	72,1
5,0	33	24,3	24,3	96,3
<i>Odbio odgovoriti:</i>	5	3,7	3,7	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 58. Sveukupno se može reći da je profesionalna nogometna liga u Republici Hrvatskoj natjecanje visoke kvalitete. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	3	2,2	2,2	2,2
2,0	15	11,0	11,0	13,2
3,0	53	39,0	39,0	52,2
4,0	52	38,2	38,2	90,4
5,0	11	8,1	8,1	98,5
<i>Odbio odgovoriti:</i>	2	1,5	1,5	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 59. Do informacija o pravima profesionalnih nogometaša i zakonima kojima podliježu može se doći jednostavno. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	6	4,4	4,4	4,4
2,0	12	8,8	8,8	13,2
3,0	57	41,9	41,9	55,1
4,0	38	27,9	27,9	83,1
5,0	20	14,7	14,7	97,8
<i>Odbio odgovoriti:</i>	3	2,2	2,2	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 60. Proces transferiranja igrača iz Republike Hrvatske je jednostavan i bez prepreka. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	23	16,9	16,9	16,9
2,0	33	24,3	24,3	41,2
3,0	50	36,8	36,8	77,9
4,0	20	14,7	14,7	92,6
5,0	6	4,4	4,4	97,1
Odbio odgovoriti:	4	2,9	2,9	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 61. Prilikom kvalitetne ponude za transferiranje igrača zakonski okvir Republike Hrvatske ide u korist samog igrača. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	19	14,0	14,0	14,0
2,0	27	19,9	19,9	33,8
3,0	63	46,3	46,3	80,1
4,0	20	14,7	14,7	94,9
5,0	2	1,5	1,5	96,3
Odbio odgovoriti:	5	3,7	3,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 62. Sređivanje posla oko dokumentacije prilikom transfera uvijek je brzo i efikasno. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	26	19,1	19,1	19,1
2,0	41	30,1	30,1	49,3
3,0	40	29,4	29,4	78,7
4,0	18	13,2	13,2	91,9
5,0	8	5,9	5,9	97,8
Odbio odgovoriti:	3	2,2	2,2	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 63. Sam tijekom transferiranja profesionalnih igrača iz Republike Hrvatske uvijek je dobro organiziran i prolazi bez problema. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	25	18,4	18,4	18,4
2,0	35	25,7	25,7	44,1
3,0	41	30,1	30,1	74,3
4,0	25	18,4	18,4	92,6
5,0	7	5,1	5,1	97,8
Odbio odgovoriti:	3	2,2	2,2	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 64. Nastupajući za neki od profesionalnih nogometnih klubova u Republici Hrvatskoj moguće je dobiti dobra saznanja o pravnim regulama profesionalnih nogometaša. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	7	5,1	5,1	5,1
2,0	25	18,4	18,4	23,5
3,0	66	48,5	48,5	72,1
4,0	26	19,1	19,1	91,2
5,0	9	6,6	6,6	97,8
Odbio odgovoriti:	3	2,2	2,2	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 65. Profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj je odskočna daska za ostvarivanje unosnih angažmana za rješenje životne financijske egzistencije. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	6	4,4	4,4	4,4
2,0	15	11,0	11,0	15,4
3,0	42	30,9	30,9	46,3
4,0	48	35,3	35,3	81,6
5,0	20	14,7	14,7	96,3
Odbio odgovoriti:	5	3,7	3,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 66. Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je prestižno natjecanje. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	10	7,4	7,4	7,4
2,0	24	17,6	17,6	25,0
3,0	45	33,1	33,1	58,1
4,0	47	34,6	34,6	92,6
5,0	9	6,6	6,6	99,3
Odbio odgovoriti:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 67. Profesionalno nogometno natjecanje u Republici Hrvatskoj je kvalitetno natjecanje. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	4	2,9	2,9	2,9
2,0	15	11,0	11,0	14,0
3,0	50	36,8	36,8	50,7
4,0	54	39,7	39,7	90,4
5,0	11	8,1	8,1	98,5
Odbio odgovoriti:	2	1,5	1,5	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 68. Imidž profesionalnog nogometnog natjecanja u Republici Hrvatskoj je pozitivan. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	10	7,4	7,4	7,4
2,0	28	20,6	20,6	27,9
3,0	54	39,7	39,7	67,6
4,0	34	25,0	25,0	92,6
5,0	9	6,6	6,6	99,3
Odbio odgovoriti:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 69. Uvijek sam imao dobar dojam o profesionalnom nogometnom natjecanju u Republici Hrvatskoj. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	5	3,7	3,7	3,7
2,0	19	14,0	14,0	17,6
3,0	53	39,0	39,0	56,6
4,0	39	28,7	28,7	85,3
5,0	19	14,0	14,0	99,3
Odbio odgovoriti:	1	0,7	0,7	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 70. Nakon inozemne karijere opet bih se vratio biti profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	15	11,0	11,0	11,0
2,0	20	14,7	14,7	25,7
3,0	33	24,3	24,3	50,0
4,0	36	26,5	26,5	76,5
5,0	26	19,1	19,1	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 71. Preporučio bih profesionalno natjecanje u Republici Hrvatskoj svim kolegama profesionalnim nogometašima koji tragaju za kvalitetnim angažmanom. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	8	5,9	5,9	5,9
2,0	22	16,2	16,2	22,1
3,0	52	38,2	38,2	60,3
4,0	30	22,1	22,1	82,4
5,0	17	12,5	12,5	94,9
Odbio odgovoriti:	7	5,1	5,1	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 72. Nastupam kao profesionalni nogometaš za neki od profesionalnih klubova u Republici Hrvatskoj zbog nedostatka drugih opcija. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	17	12,5	12,5	12,5
2,0	22	16,2	16,2	28,7
3,0	46	33,8	33,8	62,5
4,0	28	20,6	20,6	83,1
5,0	16	11,8	11,8	94,9
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	5,1	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 73. Sretan sam što sam profesionalni nogometaš u Republici Hrvatskoj. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	7	5,1	5,1	5,1
2,0	12	8,8	8,8	14,0
3,0	45	33,1	33,1	47,1
4,0	41	30,1	30,1	77,2
5,0	23	16,9	16,9	94,1
<i>Odbio odgovoriti:</i>	8	5,9	5,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 74. O uspjesima i neuspjesima koje sam polučio tijekom igračke karijere osjećam se osobno odgovornim. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	3	2,2	2,2	2,2
2,0	16	11,8	11,8	14,0
3,0	46	33,8	33,8	47,8
4,0	37	27,2	27,2	75,0
5,0	28	20,6	20,6	95,6
<i>Odbio odgovoriti:</i>	6	4,4	4,4	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 75. Mišljenja sam da sam u nogometnoj karijeri mogao postići više. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	9	6,6	6,6	6,6
2,0	7	5,1	5,1	11,8
3,0	39	28,7	28,7	40,4
4,0	36	26,5	26,5	66,9
5,0	38	27,9	27,9	94,9
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	5,1	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 76. Mišljenja sam da još uvijek mogu postići više, posebice znajući kako je Republika Hrvatska članica Europske unije. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	4	2,9	2,9	2,9
2,0	9	6,6	6,6	9,6
3,0	36	26,5	26,5	36,0
4,0	45	33,1	33,1	69,1
5,0	34	25,0	25,0	94,1
<i>Odbio odgovoriti:</i>	8	5,9	5,9	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 77. Mišljenja sam da je bolje (općenito prema svim uvjetima) biti profesionalni nogometaš danas, no što je to bilo prije pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	6	4,4	4,4	4,4
2,0	6	4,4	4,4	8,8
3,0	54	39,7	39,7	48,5
4,0	40	29,4	29,4	77,9
5,0	23	16,9	16,9	94,9
<i>Odbio odgovoriti:</i>	7	5,1	5,1	100,0
<i>Ukupno:</i>	136	100,0	100,0	

Tablica 78. Smatram kako je ulazak u Europsku uniju bitna stvar za nogomet u Republici Hrvatskoj. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	3	2,2	2,2	2,2
2,0	7	5,1	5,1	7,4
3,0	46	33,8	33,8	41,2
4,0	43	31,6	31,6	72,8
5,0	31	22,8	22,8	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 79. Smatram da su za uspjeh važnije moje kvalitete nogometaša od propisa Europske unije. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	2	1,5	1,5	1,5
2,0	2	1,5	1,5	2,9
3,0	26	19,1	19,1	22,1
4,0	43	31,6	31,6	53,7
5,0	57	41,9	41,9	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Tablica 80. Pravni propisi mogu biti ključan faktor prilikom odluke o transferu van zemlje. Ocjena jedan (1) znači da se profesionalni nogometaš uopće ne slaže s tvrdnjom, a ocjena pet (5) da se potpuno slaže s tvrdnjom

#	Frekvencija:	Postotak:	Valjani postotak:	Kumulativni postotak:
1,0	6	4,4	4,4	4,4
2,0	14	10,3	10,3	14,7
3,0	57	41,9	41,9	56,6
4,0	31	22,8	22,8	79,4
5,0	22	16,2	16,2	95,6
Odbio odgovoriti:	6	4,4	4,4	100,0
Ukupno:	136	100,0	100,0	

Životopis

Ivan Zeko-Pivač rođen je 29. ožujka 1988. godine u Osijeku. Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje završio je u rodnom gradu gdje je stekao i zvanje magistra ekonomije završetkom diplomskog studija osječkog Ekonomskog fakulteta svrstavajući se prosjekom ocjena u najuspješnije studente temeljem čega je bio stipendistom Ministarstva znanosti i obrazovanja, kako na preddiplomskoj tako i na diplomskoj razini. Diplomant je XVII. generacije Diplomatske akademije Ministarstva vanjskih i europskih poslova, klasificiran kao naročito uspješan. U mandatu od 2014. do 2017. godine članom je Savjeta mladih Grada Osijeka, savjetodavnog tijela Gradskog vijeća Grada Osijeka od posebnog interesa za mlade. Aktivan je govornik engleskog jezika uz poznavanje francuskog i njemačkog s kojima raspolaže na korektnoj konverzacijskoj razini. Drugim danom prosinca 2017. postao je savjetnikom za razvojne projekte ministrice regionalnoga razvoja i fondova Europske unije napustivši tako Ured gradonačelnika Grada Osijeka gdje je bio gradonačelnikov savjetnik dok od prijašnjih poslova koje je obavljao valja izdvojiti iskustvo stažiranja u Europskom parlamentu. Od listopada 2006. do travnja 2017. godine bio je nogometnim sucem te je na razini državnog nogometnog saveza bio rangiran najvišim zvanjem, saveznim nogometnim sucem. Tijekom karijere sudio je oko osamsto utakmice, od najniže razine do prvenstvenih srazova najvećih klubova Republike Hrvatske. Profesionalne obaveza bile su razlog koji je prevagnuo prilikom odluke o prestanku aktivnim bavljenjem sudačkim pozivom, ali poznanstva i odnosi stvoreni tijekom karijere bili su presudnim faktorom prilikom provođenja samog istraživanja doktorske disertacije.